

Constantin de Stamati-Ciurea.

Hesanete
din
Basarabia

4. t

Cernăuți, 1898.

Societatea tipografică cernăuțeană.

Editura H. Pardini, Oernăuți.

Cuprinsul.

	Pagina
O vânătoare în Basarabia	9
Angerul verde.	59
Resumat istoric asupra demonologiei.	87
Testamentul și memoriul unui nebun.	107
Carnații, Basarabia și un resumat istoric asupra cetăților ei .147	
Un ajun de anul nou.	181
O năplăire literară.	195
In vis și aieva.	221
In sborul gândului	231
Creștinătatea și mănăstirile din Basarabia.	251
Ackermanul și isvorul sfântului mare Mucenic Ioan cel Nou de la Suceavă.	261
Epistolă literară.	273

Introducere.

III enumiții autori ruși, Turghenief și Gogol, an
~descriș cu meastra lor peana vastele stepe ale
patriei lor, Turghenief în „Memoriile unui vânător”
și Gogol în „Taras-Bulba”.

Aceste admirabile opuri ce le-am cetit încă în
tinerețile mele, m'au îndemnat să scriu gî eu impresiunile
unei venătoare severșite de mine în tovărășie
cu mai mulți amici ai *mei* prin Basarabia, patria mea
mai restrinsă, începând de la Ohîșineu și cutreerând
stepele bătrânului Bugeag până la gurile Dunărei.

Descrierea primei mele excursiuni venătorești,
scrisă în limba rusească și publicată în anul 1853, a
întimpinat la cetitorii din centrul imperiului cea mai
călduroasă primire. Rușii din Basarabia din contra,
mi-au aretat făfîg anitnositatea lor, găsind, se vede,
îndrăsneață încercarea unui mamaligar, precum bine-
voiesc ei a ne rtumi, de asambla pe caile eroilor
literaturei lor. Aceeași întimpinare ostilă a aflat'o mai
tiinjiu, chiar la boarii romani din Basarabia, comedia

mea „Cometa de la 1853,” prin care bicfuiam deplorabila educațiune ce se da îudecomuu copiilor noștri, I&ssiți pe manile unor servitori ignoranți.

Eu însă, fără a da acestor ostilități locale cea mai mică atențiune, am urmat calea apucata, publicând la Odesa în decurs de 30 de ani o serie de piese teatrale, novele, fabule etc, toate în limba rusească.

Unele din opurile mele dramatice au fost jucate cu succes pe scenele celor mai însemnate orașe ale întin-sului imperiu, ear' prin drama mea „Moartea lui Ler-montof,” publicată în 1884, pe care criticii rugi o ran-geaza între opurile clasice, cu toate că reprezentarea ei a fost interzisă de censure, am obținut titlul de membru onorar al Academiei din Moscva, (ședința de la 25 Mai 1885).

Dedjându-me literaturii, n'am venit glorie sau profit. Am scris, pentru că-mi plăcea a scrie. Sin-gurul impuls a fost inspirația ce'l cuprinde pe omul cult în zorile tinereții sale. Aceasta flacăra cerească, ce revarsă dulcea ei lumină peste primăvara vieții omenești, cu toate ca se stinge la bătrânețe, he ur-mărește încă și atunci ca lumina unei stele, ce se pierde în albastre depărtări. Activitatea inspirației nu poate fi încătușată nici de vie o forță apăsătoare, nici de goala mizerie; acest adevăr l'au dovedii mulți poeți nenorocit' de P^n mansardele lor iiii.unecatc.

Am scris deci, ne pulend resista.

Opurile mele cele mai multe le-am publicat în limba rusească, pentru că am fost crescut și deprins cu aceasta limbă, a cărei bogăție și elasticitate per-mite exprimarea ori-cărei idei în modurile cele ma variate.

Spre a nu depinde de aspra censura ruseasca, am publicat unele scrieri în limba franceza și germană la Viena, editura lui Keiss (1880)*. piarele vieneze, „Le Danube” și „Neue freie Presse”, au «malisat în modul cel mai amabil aceste lucrări. Mai ales sunt recunoscător dlui Dr. Marzini, pe atunci primredactor al gazetei „Le Daaube”, pentru binevoitoarea-i critică.

Ce s' atinge de scrierile mele în limba română, îmi era imposibil a le scoate la lumina. În toata Rusia nu există o tipografie română, și eu, fiind lipsit de orice relațiuni ca regatul vecin, nu le puteam aga

*) În limba franceză; X) Les enfants; du condamna; 2) Alexis, aia de Pierro le Grand; 3) Un Krach et ses suites; 4) Tegflthoff au pole Nord; b) L'Erinite du desert; 6) Seenes de ia vie du graud enipire du Nord; 7) Poesies etc. etc. — În limba germană: Tamar, Trauerspiel în vier Aufzigeii. În limba română: A) Studii dramatice: J. E^tatica și realismul, 3 acte. II. Cănoniul, I. act. D) Drama; Oa^nrnmift nnpî nebune, 3 acte. II. Magdalena păcătoasa, 3 acte. III. Logodnica Tarului, tragedie istorică în 4 acte SJ 8 tablwuî. C) Cănoniul: J. Vicosjll 2 acte. 1. Llademjji^lle^i^lui.tflnbele, 1 act. IIL-Singurătatea unui holteiu, 1 act și 1 pauză. IV.-Xi&răbușut, 2 acte. V. Ju-venilul. 2 acte. VI. Bacilul s<moiului. 1 act. D) Copii de pe natură: J. "Q^uncmu, și trei nepoate. \], TrejJmnic și un nepot. Ifl^a^agalin^iara„misterioasă, a exilaților, roman contimporan, ca apendice la opul lui Kennan. E^lCa^descpj\ literar; I. Luxul LL—lștoj ja „îmuitictax. III. Istoria unei"muște. IV.TÎn vis și ai ev ea. V. Stafia. VI. Cucuiul. "VII. Doue primadone. VIII. Ne-potul meu Petiăcliel. J^C^lonJx^ajnlștuLX. O naplăire literară. UhJL_Trei ^uveuri. XII. Victima, veacului. VIU. Omul enigmatic. (XIV. Floricica codrului.

lesne publica. în România. Abia după încuscrirea mea cu decedatul arhiepiscop și metropolit al Bucovinei și Dalmației, Dr. Silvestru Morariu-Andrievici, îmi puse ilustrul prelat tipografia sa la dispoziție, oferindu-mi astfel posibilitatea a tipări o parto din manuscrisurile mele în limba mea maternă.

Înalta distincțiune ce-mi făcu M. S. regele României, conferindu-mi în anul 1895 pentru scrierile mele literare medaila „Bene merenti,” m'a încurajat să iau decisiunea, ca pe viitor, cât me vor sluji încă puterile mele intelectuale, sa me consacru exclusiv literaturii române.

Poate că limba din scrierile mele române va face asupra cercurilor noastre literare, mai ales însă asupra supremului nostru areopag literar de pe malurile Dâmboviței, o stranie impresie. N'ain putut scrie altmintrelea. Limba româna rustica, precum o vorbește poporul nostru din Basarabia, a fost singurul isvor, din care m'am adapatn'ani în patria mea nici un institut național, nici o școală populară măcar; ani. fost și sunt o insulă solitară în imensul ocean al slavismului. Mai mult nu țjic.

Ofer iubitorilor cetitori români în aceste pagine sorise fără niț o pretenție, narațiunea unei venătoare-prin Basarabia, făcuta cu' aceiași camarazi, cari m'an întovărășit si li fît'lma mea escursiue, pe care am deseri'so în limba rusească, precum amintisem. mai

sus. Doresc ca amintirile mele să dea vânătorilor români, cari nu cunosc încă Basarabia, o idee despre bogățiile, ce le-a conținut acest binecuvntat petec de pământ înainte de 40 de ani, bogății ce ași sunt dispărute, lăsând în memoria încărunțitorilor băștinași impresia unui vis fărmeător.

*B. P. Hasdeu despre Costache Stancu
în Revista Nouă I (1888) p. 212.*

O vânătoare în Basarabia-

Cu desțelinarea câmpiilor, cu înmulțirea satelor pe locuri odinioară pustii, cu estirparea pădurilor, apoi cu venarea arbitrară de ori-cine și în ori-ce timp, fără restricțiuni sau vre un regulament, se'nțelege ca actualminto vânatul este mai de tot stirpit, și o escursiune venătorească nu va aduce nici rezultatul dorit, nici vre o plăcere.

În timpul de ași, întimpinăm în tot locul țerani, braconieri derbedei, cari de când cu militarismul, sunt aproape toți deprinși cu pușca, stirpind fără cruțare tot ce le iese înainte, așa ca în ținutul Hotinului și al Sorocei, mai că nici urmă n'a mai rămas din paserile de venat. Numai iarna mai vin din Podolia peste Nistrul înghețat droaie de lupi, fiind oprită acolo arma de foc. Dar' cei mai avani stirpitori ai venatului au fost pâuă pe la anii 1840 și 1860 vecinii noștri, proprietarii din Podolia, cari țineau în arendă multe moșii din Basarabia, se'nțelege cu un preț de nemică, plătind anual 3 până la 4 franci hectarul. Aceștia adunau iarna camarazii lor de peste Nistru, cari cu mrejele lor prindeau de a valma pătărnică și găinușe selbatice, care, ca și corbii în timp de iarnă, acoperiau în pâlcuri întregi pădurile de mestecăn, cu ai căror muguri se hrănesc. Pătărnicile le prindeau pe la arii cu mrejele, eară găinușele le smonau cu mănunchiuri împenate, ce le aninau de

crengile mesteacăailor, unse cu o substanță cleioasă. Ele se adunau la mormala aceea, atrase prin sunetul unui nluerag, ce imita glasul cucogailor. Care se puneau pe creangă, acolo rămânea, eara celelalte picau sub împuşcătura flintelor, așa că din întreg cărdul numai puține scăpau de venători, cari, adunând în cuști mii de părechi, le duceau la Varşovia, unde le vindeau cu câte două ruble părechea.

Ear' nepăsătorii proprietari ai acelor moşii se uitau indiferenți la acel jaf, ce scurgea comoara terii de un prețios product, care nu se va mai restabile nici odată. Ei nu înțelegeau, ca hâtrii arendași făceau comertiu din acea vânătoare.

Dar' cum se vede, așa a fost lumea și așa va fi în toate apucăturile ei omenești, după cum 4' P'~ verbul francez :

Le monde est une pipee

Ou l'on est tour-à-tour chasseur et gibier.

Fiind instinctul venatoresc, sau mai bine <Jis, lăcomia de cucerire, înăscută omului, ea iese la ivială în diferite chipuri. Unii aleargă după venat, țintind în păserele, alții venează frumuseța, împuscând cu fraze sentimentale, fâgăduinți înfocate sau cu Jouis d'ori și gălbenași. Banchierii împuşcă în creditori cu polițe neplătite, cărturarii de la masa verde cu codici, diplomații cu noate și hătre combinații. Damele împugă cu căutături neresistibile, isvorite din gingași ochişori, ce strebat cuirasele inimilor celor mai călite. Și toți acești venători de ambe sexe sunt când țintagi, când țintă.

Ovid, în opurile lui „Ars amandi” și ^Remedia amoris,” <Ice, ca ghibaciului venător și curtisanului iscusit îi trebuiesc trei însușiri: hătrie, răbdare și pre-

vedere. Eu sunt de perfect acord cu marele poet, care a pățit'o din cauza venătoarei de amor, că fara aceste calități, venatoarea are numai puține șanse de reușire. Câte odată pasiunea aceasta, dacânu-i înfrânata de răbdare și prevedere, poate aduce pe venător până la nebunie și la urmări periculoase, mai ales din cauza, că lăcomia de cucerire e cea mai durabilă din toate pasiunile.

Aceasta o dovedesc mulți octogenari, cari mai că pe brânci se tîrie la venat, sperând a dobândi ceva, de nu paserea întreagă, atunci cel puțin o peniță de pe densa, ear' de la frumusețe de nu o sărutare, măcar un zimbet de speranță; cei pasă lui, daca acesta e chiar desprețuitor? el și-l tâlcuește în folosul său și pace. Dar' iată-mă rătăcit printre păserele și frumusețele, uitând povestirea escursiunii venatoresci. Rog deci de ertare, reamintindu-i cetitoriului proverbul Românului; „Lupu-și schimbă perul, dar' năravul ba”, și acum me rentorc la ceea ce am început.

Patruzeci de kilometri de la Chigineu înspre sud, începe partea Basarabiei numită Bugeag, cuvent tătăresc ce vrea se 4*&J ÎJ'^^ de păment." Dar* acel colț are o suprafața mai mare decât cel mai însemnat principat al Germaniei, cuprmo^end la 150 kilometri pătrați de gesuri imense, care pe la anul 1860 erau locuite de abia vr'o <jeoe colonii de Bulgari și Nemți gi vr'o câteva sate de Moldoveni.

Topografia Bugeagului nu-i pitorească; el n'are munți, lacuri și păduri, ci se compune din gesuri, curmate în mari intervaluri de riulețe. Pe la anul 1840, Bugeagul se putea numi un adevărat Eldorado al venatorilor, cuprinzând mii de paseri, ce se 'nmulțiau prin abundantele erburi ale acelor șesuri ce se întind până la Dunăre cu ramificațiunea apelor ei,

care alcătuesc un labirint de insule, lacuri, bălți și codrii de stuf, gros ca prăjinile de stejar. Se înțelege de sine, că pe aceste gesuri și ape, unde domnia tăcere absolută, unde trăsnetul pusteii nu se auflă și unde selbătăciunea rar când vedea pe un om, se adunau din toate părțile Asiei mici, din Caucas, Balcani și Carpați, nouri de paseri feliturate, campestre și de apă, eară în stuf și între plantele din mlagtini se plodiau mulțime de lupi, mistreți *), vulpi, bursuci și iepuri.

Apoi venia la rond grandioasa pescărie, special exploatată de secta rusească a „Necrasovților”, cari, isgoriții pe la 1815 din centrul imperiului, se așară în colonii la Vilcova, unde prindeau la gările Dunărei năsătrii, moroni și somni, eara peștele mai mărunt, precum scrimbii, știuci, coștrăgi și crapii, îi sărau în poloboace, și după ce se murau în salamura, scoteau coștrăgii și crapii cei mai mari din poloboace, spre a-i usca în soare. Acest product e o marfa foarte profitabilă, ce se vinde cu mii și mii de kilograme în toată Basarabia și în guvernamentele învecinate, poporului rustic, mai ales în să taberei de coșaci și lucrătorilor de câmp nomatji, depărtați de ale lor sate. Aga pește sărat se plătește pe la târguri de la 12 -20 de franci 16 kilograme, eara la Vilcova cu jumătate de preț.

Scrimbiile și chefalii marinați în salamură se espedează în lăuntru imperiului. Depositul și factoria peștelui de Dunăre și al celui din limanul Nistrului, apoi din lacurile Sașic, Catlabuh, Cuguuiu, Tălpui și al Mării negre, se află la Bazargiuc, 18 kilometri de la

*) Porc selbatic solitar.

Chilia nouă. Venitul ce-l dă acest ram de comertiu, se urcă la sute de mii de ruble pe an, eară venitul de pe săraturi la două milioane.

Dintre toate aceste pescării, ce se fac cu mrejele și cu feliturate alte unelte, cea mai interesantă și vrednică de văzut este pescuirea moronilor, năsătrilor, somnilor și cicigilor, pe care Necrasovții în timp de primăvară îi prind la gurile Dunărei, unde apele râului se întâlnesc cu apele Mării negre. Atunci acești pești colosali iesă din mare și se suie în contra curei Dunărei, spre a-și depune pe malurile ei și prin stuf, ieri. Atunci cete nenunrate de acești pești foiesc besmetici, adică amorezați, căci Cupido, cum se vede, trage cu săgețile și în pești, ca și în toate creaturile de pe pamfint. Necrasovții, cari o știu aceasta, se și folosesc de ocazie, și pândindu-i pe la maluri cu luntele, înfig eu o deosebită ghibăcie harpunele în ei, de al căroră manuclii sunt legate frânghii lungi.

Momentul cel mai întoresant este acela, când moronul, năsătrul sau somnul, simțindu-se dureros rănit, se smuncește cu aga putere, ca restoarnă luntră și pescari în apa. Dar' pescării deprinși cu astfel de afaceri, de și se cufunda, imediat îi verji earăși plutind de asupra apei, ținend necontent în mână capotul frânghiei de la harpună- Monstrul, care nu rare ori ajunge o lungime de 47* metri, *) se sbuciumă în toate părțile, trăgend după sine pe înnotători; dar' acestora li vin în ajutor alți camarazi cu luntele, în caie se suie și acei din apă.

*) Moronul, năsătrul și somnul, în vârstă de 7 - 8 ani, ajung o mărime de 1 -5 metri și o greu tare de 288 de kilograme.

Și acum începe cel mai ciudat sport pe suprafața apei.

Pescarii își dau toate silințele spre a trage victima la mal. Lupta ce se ncinge acum, e nespuse de interesantă: când pescarii câștigă distanță, când monstrul, care cu înoite puteri se depărtează de la mal spre adâncime, tragend luntrele după sine. Evoluțiile aceste se prelungesc câteva oare. Sportmenii din Londra scump ar plăti, se poată asista la așa priveliște și răsboi, în care este întrebuițată toată puterea brațului și toată iscusința gimnasticeii. Mai totdeauna pescarii rămân biruitori; dar' se ntemplă, că mânunchile harpunelor se rup, atunci monstrul se cufundă în aduncime și scapă de prigonire. Spectacolul se termină prin aceea, că victima, perind mult sânge și slăbind în mișcări, se lasă trasă la mal, unde prin câteva lovituri cu vâslele peste cap, este ucisă și scoasă pe uscat, transportându-se apoi la Bazargiuc. De este însă a se duce mai departe, apoi n'o ucid, ci îi bagă în boftă un burete muiat în spirt, care amețind'o, îi paralizează mișcările convulsive, și în așa hal se aduc moronii și năsătrii până la Chigineu.

Pe la anii 1840, Bugeagul înfățogea șesuri, ce aveau asemenare cu preriile din America. Pe pământul țelinos cregtea pășune îmbielgugată și sățioasă, pe care pășteau turme de oi de Spania și herghelii de cai de soiurile cele mai alese, ai căror proprietari erau magnații din Rusia ca de pildă principele Narișchin, contele Voronzov și bogatul Grec din Basarabia, Meleli. Acești trei amatori de cai se întreceau în îmbunătățirea soiurilor, împreunând armăsari arabi cu iepe engleze, ungurești și rusești de Viatca. Resnitatul obținut se judeca la concursurile hipice, ținute în

fie care an în împrejurimele Ohișiuăului, la care se rămăgiau sume de bani și o vază de argint curat, trimisă de la Petersburg, în preț de Șece mii de ruble.

Cei mai fruntași proprietari de oi erau contele de Nesselrode și colonistul german Palzfein, carele ținea oi în Bugeag și în guvernamentul Chersonului.

Călătorind priu Bugeag, nu odată stam uimit, privind cu admirare la acele colosale cărduri de oi, în turme de la 20 până la 30 de mii de capete, eară cai până la o mie într'o herghelie, prin care sburdau armăsari adugi din Africa și Abesinia, în preț de 10 până la 12 mii de ruble armasariul. — Eară printre oiele de Merino, albe ca omătul, cu lână mătăsie, săltau berbeci de Angora și Asia mică, în preț de 300—500 de ruble berbecul.

Acum' spune-mi, cetitoriule, ori do n'am dreptate a numi Bugeagul de atunci un Eldorado în privința bogățiilor ce le conținea, începând de la paserile sburătoare de venat, mistreți, lupi, vulpi etc, până la peștii Dunărei și ai lacurilor, și de la pegti păuă la hergheliile de cai și turmele de oi, ce pășteau pe acele părți ale Basarabiei, podoabe prețioase ale acestei teri din centrul Europei, podoabe ce se puteau afla și vede numai în Africa sau America.

Dar' în scurt — ce-i jumătate de secol — toate s'au schimbat, s'au șters, au dispărut, lăsând numai o priincioasă amintire în cel ce le-a simțit. Paserile de venat au sburat, s'au dus. Pescăiifcul mai câ-i cu totul desființat, în urma concurenței ce i-o face uriașul fluviu Volga, îmbinat acum prin calea ferată cu Dunărea și Basarabia. Hergheliile de cai și turmele de oi, sti-îmtorite fiind în pășune, s'au rădicat de pe acele locuri, unde acum tot la patru, cinci

kilometri se vede brazda neagră a plugului și casele tupilate ale locuitorilor din nou veniți și așezați în acele părți.

Acuma, demineața și sara, pe gesurile odinioară împestrate de flori, ce trimiteau călătoriului prin adierea zefirului îmbătătorii lor parfum, acum' pe acele gesuri se întinde ca o ceață fumul suriu de terăc ce te înăduge cu mirosul lui neplăcut și corosiv. El iese din hornurile caselor țărănești și ogrăzile lor pline de gunoaie.

Vânătorii nu mai aude glasurile măgulitoare ale paserilor de venat; numai ciocârliia a mai rămas, legănându-se în aer și ciripind cântecul ei, ce-ți pare a povesti legenda anilor trecuți. Dar' și 'ea beata, nu-i mai mult sigură, ori de în timpul secerișului nu-i va fi sfârmat cuibul sau mâncați puișorii do câni fiâmân*^*i) ce mugluesc derbedeu prin țarinile semănate, stirpind oule și puișorii paserilor de venat,
» ce au mai rămas undo și unde ca o raritate.

Într-o zi senină de toamnă a anului 1854, se adunară la locuința mea din Chișinău o companie de nouă camarazi spre a întreprinde o primblare vânătorească prin Basarabia meridională, începând de la Bugeag până la gârlele Dunărei.

La scară așteptau patru furgoane înhămate și încărcate cu unelte de venat, câni prepilicari și proviziuni de mâncare. În sufrageria mea gedeau la dejun vânătorii, gata de pornire.

Ar fi de prisos să fac descrierea ochilor, a nasurilor și a verstei camarazilor mei; astfel de detalii nu pot avea nici o legătură cu ținta expediției

noastre. "Voi aminti numai pe scurt, că toți erau tineri, voinși și sănătoși, iar mai presus de toate vânători neobosiți. Cât pentru poziția lor socială, toți aparțineau clasei nobile și culte: unii funcționari, alții proprietari în Basarabia, dar' de diferite naționalități.

Șeful nostru era Spiridon, Român băștinaș, căpitan de cavalerie în retragere, tânăr foarte bogat, proprietar de câteva moșii în apropierea Chigincului și a Orheiului, galantoni și bonvivant. Apoi vine la rând Francesul IVlenier, agentul băncii fonciare din Lyon cu filiala în Odesa, tânăr foarte vesel, tipul spiritului francez, mâncău și gastronom desăvârșit. -- Griinbauin, Elvețian, profesor de limba germană la liceul din Odesa, carabinier de o ghibăcie admirabilă, care nimeria cu glonțul paserea în sbor. Zaico, Rutean sau Malorus, procuror la tribunalul din Chișinău; Ludwig, Neamț, proprietar în ținutul Akermanului; Malinevici, proprietar în ținutul Sorocei; Poraszkievicz, Polon din Basarabia, proprietar din ținutul Hotinului; Vartic, Român, proprietar din ținutul Chigenăului, admirabil pușcaș la păsări de baltă, pentru care ghibăcie noi îl poreclisem „becasul”; Varhovici, vechil pe moșiile mănăstirești din Basarabia, și în fine eu.

Șeful expediției noastre, Spiridon, se ngrijise cu galantomie de proviziunile de mâncare pentru pustiuri. El glia prea bine, că plăcerile vânătoarei noastre nu puteau să se mărginiască la ghibăcia de a nimeri bine cu pușca, a dobândi cât mai mult vânat și de a admira tablourile naturei, ci că omul trebuie să și doarmă bine după ostienială, și, ce-i și mai neapărat de lipsă, trebuie să mănânce bine, fiind că un vânător hâmnisit are asemenare cu un condamnat la munca silnică prin propria sa voință.

Și aceasta o pătesc mai toți vânătorii ce se pornesc la cutreerat câmpiile și bălțile, numai cu o carmoaje de pâne și o bucată de căruaț rece în torbă.

Eată pentru ce Spiridon găsi cu cale a înrjestra expediția noastră cu bucătariul lui, un Francez adus de la Paris, căruia îi încredința toate provisiunile culinare, băuturile și tacămurile. Toate aceste fură încărcate în cel mai mare din furgoane, ce semăna acuma a fi o magazie pe roate, fiind că conținea felurite bacălii, pâui, mesării, vinațe și cutii cu sugari de Havana.

Acum vă puteți închipui, cu ce iuțeală am plecat noi din Chișinău la 10 oare demineața, îndată după dejun. Spre sară ajunserăm până la moșia Manzar, 40 de kilometri de la Chișinău, d* unde încep câmpiile Bugeagului.

Noi ne așezarăm lagărul lângă un riuleț, numit Cunduc. După ce ne întinseserăm corturile, se porniră opt din noi cu prepelioarii prin alături, spre a dobândi vânat pentru ospăț, cave învoit a fost să se facă la 9 oare sara.

Menier ca gastronom, remăsese ajutor bucătariului, eară Spiridon ca gospodar și rânduitor. Doi din visitei se duseseră sa aducă cu sarcina stuf și burueue pentru foc, unicul material pe acele câmpii, unde nu cresc nici măcar ierbi lemnoase sau ciritee. Unul din visitei ni cosise iarbă pentru culcușurile no. irfîre g: pentru hrana cailor legați de furgoane.

Eu mergeam prin iarba de mohor, pe urmele prepelicariuhu, care începu a se tupila: atunci un frumos cocoș de spărcociu sbucni din iarbă cu sgomot de aripă, dar' imediat gi pică sub împușcătura mea, fiind că sbornl Ini are multă asemenare cu sborul ciocârliei.

•Sdralind din aripă, spărcociul se ridică drept în sus apoi de la o înălțime de 40 de metri se sloboade pieziș în jos, ascun^ându-se în iarbă, din care ridicând capul său negru, lasă se resune un ton, ce are o stranie asemenare cu cuvântul rusesc „preaci" (ascunde-te!).

Împușcăturile camarazilor urmau des una alteia în toate părțile, și după o oară de vânătoare, întorși în taberă, aveam două dropii, 6 spărcoci și vro 20 de prepelițe grăsulii.

Bucătariul majordom imediat intră în funcțiile sale culinare, ajutat de Menier, și când inserase cu totul, pālălăiau sub cazane gi tinjiri vr'o câteva focuri, din cari se ridica fumul în columne albe spre ceriul senin.

Vânătorii osteniți se așezară în jurul focului, fie care sau istorisind impresiunile sale, sau descriind însușirile cânilor gi ale puștilor, însă toți veseli, guguind gi Thjftnd, afară de Zaico, care se văita de bătăturile de la picioare, ce'l ardeau, cum <Ji^{***} el, ca focul.

Acuma eată că se pune gi Menier între noi, cu pestelca la bruc, cu manile suflecate. „Me voilă, le marmiton du cordon bleu", ț|l^{**} °K ?i înturnându-se spre Zaico, îl întrebă: „^*** " " " " pă-țit-, că te vâicărești așa ?

— Of, bătăturile, bătăturile mă ard foc; nu mă pot urni gi me tem, că voi trebui sa me despărțesc de voi, respunse Zaico întristat.

— Atunci rămâi în locul meu gi primește steagul de marmiton, îi dise Menier, dându-i pestelca; ear' ce s'atinge de bătături, adaoase el c|j^hind, vă voi istorisi, Camarazilor, o scenă tragi-comică, la care am asistat nu de mult, când ine dusei sâ'l ieLI la vânătoarea

noastră pe Calistrat; voi îl cunoașteți doar', pe acela cu femeia hărățgoasă? — Eu îl angajai să ni serviască mai mult de călăuz prin Bugeag, unde fusese mulți ani vechil la contele Nesselrode. Cu toate că-i miop și de sine înfișeles, și rău pucag, totuși putea să ni arate locurile cele mai bogate în vânătoare. Eu îi desemnai oli¹¹ vizitei mele, în care trebuia să fie gata de pornire.

Cunoscând intrările în odăile lui, mă îndreptai spre cabinet, a cărui ușă era deschisă. Mă uit de pe prag și ce văd? Calistrat resturuit pe o canapea cu picioarele în sus, gema dureros, căci bucătărița lui, o matroana sdravăuă, se muncia înzadar să-i încălzească botforii, cari uscați fiind, nu intrau pe picioare. Cănela lui prepelicar, care înțelegea bine că stăpânul, sau se pregătete de vânat, ședea lângă canapea și bătea cu coada în podială. Lângă fereastă femeia lui Calistrat, Casandra, un colos de muere, cu nasul vînet ca o pătlăgică, pe care erau așezați ochilarii, lucra la un coifun, eară ascuns după ea pestelcă, fiul lor Nicolag, băștel de vr'o zepte ani, se juca cu patrontagul tatei, scoțînd patroanele și degertînd din ele haliciurile. Casandra, ici colea, mai arunca câte o căutătură dușmănoasă spre bărbatul ei, care roșu ca un rac fiert, cu bobii de sudoare pe frunte și obraz,, gafăia necontentit și gema de durerea ce-i pricinuia, bucătărița, muncindu-i picioarele cu botforii 'afurisiți. Pe mine nu mă vedea nimeu, căci mă oprisem pe prag, ceva ascuns după ușă, interesîndu-mă să văd finalul acelei pregătiri de vânătoare.

-- Of, mai încet, Catrino, strigă Calistrat cu o voce de iepure prins de ogari. - Ce dracu? Tu parca ești în mână niște butuci de lemn, dar' nu picioarele mele cu bătăturile.

— Apoi cum să îți le încălzi, dacă nu intră, răspunde cu mânie bucătărița; mi-am rupt toate unghiile de la degete, că nici cotlete n'oi mai putea face a<Ji.

— Trebuie unși botforii; dute de adă borcanul «u unsoare, ce l'am cumpărat ieri. Veși doar'că pielea-i iiscată, și de voi intră undeva, vor slobozi apa; apoi cum să mă bag cu denși în baltă? Șise Calistrat, respirînd manile.

— Dar' la ce naiba să te bagi numai decât în baltă? se răspunde Casandra cu o voce de bariton; parcă nu poți umbla pe locuri uscate?

— Ce știi tu despre vânătoare, cap de femeie ce ești; becați și rețele șed numai în baltă, în pură și stuf.

— Taci, mîngositele, îl întrerumpe măuiosă Casandra. Ce-i drept, nu gîin unde ele șed, știu însă că dăunași ai împușcat în stuf într'o babă, și în loc de rețe sălbatice, ai ucis rețele morariului. Și eu, săraca de mine, ca să te scap de nevoi, am plătit babei ca să tacă, 500 de ruble, eară pentru rețe 10 ruble, bani cu cari puteam să-mi țin casa un an de <jile. Nu ti-i rușine obrazului, la vârsta ta de 60 de ani, să umble teleleu rjfin gl^o și bălți, întovărășindu-te cu nigte ștregari tineri, ce îți i-ai făcut camarazi?

— Ean' tacăți gura! răspunde Calistrat oftînd; nu destul că mă ard bătăturile, că nu gtiu pe ce lume-s, mai vii încă și tu cu păcăliturile tale. — Dute și adă unsoarea, răcni el cAtră bucătărița, împingînd© cu piciorul în piept.

Da de unde s'o aduc, replică aceasta svărlind botforii cât colea. — Unsoarea a mâncat'o javra asta de prepelicar. De nu creși, întrebă de viziteu, care

abia, abia i-a putut scoate capul din borcan, cu care-
alerga schiolalând prin ogradă.

— Minciuni spui, o întrerumpe Calistrat; <ji mai
bine, că ți-ai uns capul cu unsoarea mea, ca să placi
la Moscali. Dute și-mi chiamă pe visiteu, el mai de-
grabă m'a încălța..Dar' tu, Casandruță, da-mi deo-
camdată găvanojelul teu cu pomadă, ca să mi-i ung,,
pană ce va veni visiteul.

— Ve4*it-ai, me rog, răspunde Casandra, eșînd
din țițini. Nu cumva ai nebunit? Sâ-i dau eu pomăda
mea de iasmin, pe care am plătit doue ruble. TJnge-i
mai bine cu dhot!

Calistrat oftează dureros, gi luând pugca din cui,
începe a sufla în țevi.

— Da ce-i asta ? Seamănă ari astupată. Evi ?ni
curățit'o gi se resufla bine . . .

— Eu am băgat în țeve aluat de făină, îi res-
punde Casandra, temendu-me, ca nu cumva Nicolag
s'o încarce ; fiind băietul poznaș, tot la pugcă se trage ;
i-a lăsat tătută clironomia soiului seu: în loc de minte,
nebunii.

Calistrat, spre a se încredința, bagă varga în
țeve și scoate din ea o mulțime de ciuciulete de aluat ;
apoi cade desperat pe canapea, văicârindu-se. Dar' se
vede că ciuda îl scormonia, căci deodată sare de pe
canape și, botforii într'o mână, ear' pugca în alta, în-
cepe a mornăi :

— Me duc mai bine afară pe târnaț . . . . bătă-
turile me ard, tu me mănânci, scoți sunetul din miue,
că nu mai pot suferi . . . . Unde mi-i patrontașul ?
Dați-mi patrontașul! \ și el se'nvărtește pe loc.

Nații! Nați'!! Și amu lipsește de aice! îi strigă,
Casandra, gi plecându-se, ia de după fustă patron

tasul din mâna băiatului gi'l arunca cu putere în Ca-
listrat. Inșă în loc de a\l păli pe acesta, d& alătura
gi'l nimerește pe prepelicar în cap; acesta începe a
schioialăi asurzitor, Nicolaș plânge după jucăria luată,
Calistrat răcnește gi suduie furios.

Auijind un astfel de concert, care negregit că
la final trebuia să termine cu aplaus de palme și
oleacă de chicăială, am șters'o la sănătoasa, gi ajungend
pe stradă, putui auiji, că la vocile consorțiilor se mai
adaoseră încă doue, a bucătăriței și visiteului, care luau
gi ei parte, cum se vede, la asaltul general, ce se
săvârgia cu trăsnete de lovituri și duruituri de scaune
pe podială. La urmă sboară gi fereasta în țauduri gi pe
stradă piea-botfbrul lui Calistrat.

Mult mai am ris de istorisirea lui Menier, ce
era negregit de crezut, fiindu-ni bine cunoscut traiul
conjugal al lui Calistrat

Dar' eată că diu cort resună semnalul trimbiței
ce ne ctuaină la cină. Atunci noi, înzestrați cu un
apetit grozav, sărirăm într'o clipă încolo.

O! ce lux rustic, dar' plăcut! Pe un loc neted
cosit, la lumina unui mare foc cu o flacără ce fâlfăia
în înălțime de câțiva metri, era așternut un mare
covor, acoperit cu o iată de masă albă ca omătul, gi
pe ea așezate toate tacâmurile de mâncare gi vasele
de băut. Lista bucatelor de și nu era complicată, con-
ținea totuși mâncări gustoase. Extra de hors d'ceuvre,
o ciorbă-potraucă din dropii, (ca orez gi direasa cu
alâmâi, un salmi de spârcoci cu trufie, apoi prepelițe
împănate cu slănină, fripte pe strigare, rumeoare ca
nigte portocale. La desert, zamoși aromatici cu ana-
nâgei, ear' toate aceste bunătăți proaspete gi gustoase,
înghițite în acompaniamentul băuturilor celor mai

alese de vinuri, licoruri și cafele turcești. Eara după cină, tologiți pe iarbă ca vechii Romani în al lor triclinium, fumam cu desfătare sugari aromatice de Havana.

Nu-i o aga idilică mulțămire un rai pământesc, în caTe te simți în libertate, întrun larg spațiu, unde nu domnește eticheta sau îndatoririle ce-ți leagă migcările și unde ești departe de grijile casnice, de sgotul orașului și de Casandrele hărțăgoase?

îndată după cină ne așezăm la culcare pe iarba proaspăt cosită și mirositoare, sub cap snopi de mohor matăsiu și puhab, ear* la aceste se mai adăogea o dosă de ostentială și ceva amețială de băuturi.

Cătinel tăcerea nopții începu a domni și în lagărul nostru. Focurile bivuacului se stinseră, aruncând din timp în timp câte o limbă de flacără albăstrie și scînteii roșiatice, ce ca steluțe de aur topit sclipiau sus în aer, stingându-se pe rând. În jur, unde și unde răspundeau prepelițele, unindu-și cântecelele cu dărdăitura carsteilor de mlaștine. Pnsărslele aceste nevinovate nu ni inspirau groaza ce o simte căletoriul pe vr'o oază din deserturile Africei, unde sbiară leii și tigrii fiorogi. Nu, păsărele acek deșteptau în noi speranța, că după trecerea nopții vor fi culese în torba de vânat.

Acum' spuue-mi cetitoriule, ori de astfel de impresiuni se pot stinge din memoria celui ce le-a simțit! D-ta, primblându-te pe piața vre unei capitale, ai privit la bolta cereasca numai de p^ acel petec de loc încunjurat de case uriașe, și n'ai văijut ceriul în toată nemărginita lui graudeță; și dacă după un bal, ostentiala te-a doborit, și ai adormit pe perini de puf, pe matasă și catefea, la galișa lumină

a unei lampe cu abajur, atunci încă nu cunoști dulcele somn ce'l doarme vânătorul afară în aerul limpid și mirositor, la lumina stelelor, sărutat pe trudită-i frunte de răcoritoriul zefir al nopții, pe când la capul lui resună serenada grăirugului campestru acompaniat de voacea prepelițelor. Acest somn venătoresc se poate numi somnul fericitului, eară cela al cavalerului dansator, somnul ostentului . . . .

A doua 4-ij când ne-am trezit din aduncul somn ce ne cuprinsese, soarele era de mult răsărit. Mojordomul nostru parisian pregătise deja dejunul ce ne aștepta : Cafe, ciocoladă, ceai cu feliurite biscocte, cărnuri reci ș. m. a , eară peste toate aceste friandeze aburia mămăliguța națională, așezata pe un blid ȘL încunjurată de diferite branduri de oi și de unt proaspăt. Sâțioșul dejun l'am sfârșit cu un puug k la duchesse, alcătuit din fălii de portocale presurate cu zahăr și așe-ja-te într'o vaza umplută pe jumătate cu rum de Jamaica, ce arse în vază până ce se topi zahărul, stingendu-se apoi cu câteva butele de cel mai ales via de Akerman.

Când pungul gata începu a răspântii aromaticul seu miros, atunci Spiridon, umplendu-ni pocalele, bău în sănătatea camaradilor și reușita vânătoarei. Un sgototos vivat urmă acestor cuvinte. Sculându-se apoi în picioare, ni < }ise următoarele ;

-- Domnilor camarazi ! Eată trecut ca în vis un an întreg, de când am fost adunați în prima escursiune venătorescă de prin Bugeag păuă la garlile Dunărei. Rougita de atunci ni-a lăsat priincioase amintiri, cu toate că am fost supuși multor neajun-

suri gi neîndemânări, mai ales diu cauza diferitelor opinii contradictorie*, iscate în mijlocul nostru. Onorat fiind acum din partea D-voastre prin alegerea mea ca șef al expediției, me simt îndătorit a vă comunica de nou proiectul ce l'am urzit înainte de pornirea noastră, în virtutea căruia trebuie pentru viitor evitată gi cea mai mica nedumerire între noi, proiect ce vin a'l supune acum votării generale. — Luând asupra-mi sarcina de a griji de cele trebuincioase gi rezervându-mi dreptul dispoziției precum al comande! asupra expediției vânătoaregi, doresc din partea D-voastre o supunere absolută. Mai îutai de toate să nu cutreerăm mult timp șesurile Bugeagului fără țintă gi marșrută, fara a gti unde mergem și unde să ne oprim. Vânatul ce l'ain făcut păuă acuma, a fost numai un espedient pentru aprovizionarea bucătăriei, noastre, dar' nu pentru ajungerea gloriei, ce o râvnegte neobositul și curajosul venător. Un aga venat de păsărele campestre nu poate forma trofee decât pentru vânătorii eleganți de prin orașe, ce umbfa la vânat în ghetelustruite și mănugele palide. Dar' D-voastre trebuie să fiți departe de ori-ce asemenea cu acei voinici fanfaroni, ce încremenesc de spaimă cu pușca în mână. când văd că se apropie de ei vr'un lup s'au porc sălbatic. - - Așadară dorința mea este, ca episoadele vânătoarei noastre să ni lase nu numai amintirea ghibăciei de a fi nimerit paserea în sbor, ci gi simțul bravurei de a fi nimerit fără greș sălbatica fiară, ce nu odată îl pune pe vânător în pericol de vieață. Tocmai acele momente formează actele plăcerei pentru voinic, acte ce remân pentru totdeauna în tipărită memoriei adevăratului vânător. Astfel de impresiuni puternice le putem dobândi numai pe insulele

gi mlaștinile Dunărei, unde în mulțime se plodesc mistreți, lupi gi vulpi. Dar' fiind că acele locuri sunt foarte încurcate gi sfâșiate de apele Dunărei, ni trebuie, ca să nu umblam besmetici, un călăuz. Un astfel prețios tovarăș l'am găsit în persoana unui camarad al meu de serviciu, ce se află acuma la Chilia cacomandaut al cazacilor grăniceri. înainte de pornire i-am comunicat dorința noastră de a vâna pe acele locuri, și el mi-a răspuns în termeni foarte amabili, că e gata a ni sta la dispoziție cu cazacii săi. Ce s'atuge de vânatul CB socotim a'l face în codrii Orheiului de la Nistru până la Prut, îl vom executa, de va permit&-timpul. Și în aceasta privință am făcut preparati-vele necesare, adresându-me asemenea unui vechiu camerad al meu, căpitanului de husari Dicescul, proprietariul unei mari moșii în codrii, vânător pasionat gi bărbat ospital. El mi-a răspuns, că ne așteaptă cu brațele deschise. Așadară, dacă programul meu ve este plăcut, veți binevoi a-mi da consimțământul, ca să știu, ce dispoziții am a lua pentru viitor."

Un vivat sgomotos resună drept răspuns din toate părțile, acompaniat de hămăitul nerăbdătorilor prepelicari, respândindu-se departe în pustiu.

Caravana noastră se porni în pas, fiind că noi mergeam pe jos prin ierbi, adunând vânat pentru priînz. Eu abia ce împugcasem un iepure, când gi audii în depărtare un puternic șuer ca de o mașina de vapor. Ne putândn-mî esplica de unde vine acel șuer, me uitați în jur, când deodată verjui foarte sus în aer un lung gir de niște paseri ce semănau a cucoare; dar' când trecură pe deasupra capului meu,, me încredințai, că sunt corle de câmp. mari ca niște găinugi, cu pliscul lung de 20 cm.

înzadar gândiam să trag cu pușca, fiind sborul lor în mare înălțime ; me căinam că nu puteam dobândi măcar un exemplar din acest venat, ce'l cunoșteam numai din descrierile ornitologice, când eată că au^ii resonând o împușcătură din furgoanul, în care ședea Grunbaum : In acel moment unul din -corlanii pică dera rostogolul, petruns de glonțul vestitului carabinier.

Intensitatea căldurei creștea din ceas în ceas, devenind aproape insuportabilă. Prepelicarii cu limbile scoase încetară de a mai adormea prin ierburile șesului. Noi ne suirăm prin furgaone și caravana începu a-și accelera mersul. La ameiijăoși ne oprirăm cu popasul doi kilometri de la colonia nemțească Teplitz.*) Grunbaum, care cunoștea limba germană, merse încolo ca să recuireze de la coloniști provisiuni de lapte și oaue. Peste scurt je întoarse, acompania!" de vr'o câteva matroane nemțești cu panerile umplute cu tot felini de lapte gi un cașcaval foarte gustos, ce'l numesc Emmenthaler, apoi doi •cârlănagi gi câțiva barbuji colosali.

De mirare era, cu ce iscusință matroanele purtau pe al lor cap pauerile încărcate, fără a le ține cu manile, potrivit balansul greutății cu mersul pașilor. Grunbaum mergea înainte ca nu tambur-major. Menier, ve^end ciudata procesiune, începu a cânta din trimbița veuătorească un fel de marș. Numai ce autji că se respunde gi Ludwig, luând hoboiiul, în care era deseversit artist, și intonând un marș triumfal.

-) Coloniile străinilor, ce s'au așezat în Bmțeatț și Basarabia meridionala, poartă în semn de amintire a patriei acestora, nume ca Faris, Mannheii, Berlin, Friedenthal etc

După ce fură plătite toate provîMunile și puse' la dispoziția majordomului, începurăm a le cinsti pe Nemțoaice cu vin și licoruri întru atâta, încât ele, încântate de primirea noastră gi ceva ciacăre, intonară în cor cântecul „Du, mein lieber Augustin". Apoi-se puse Ludwig, acompaniat de trimbițele noastre, să cânte un vals, ear' Menier, eupri;i4eud cât ai bate-în palme, pe una din cele mai tinere" Nemțoaice de talie, începu a se fnverti cu densa. Orckestrul nostru improvisat îl auriră coloniștii, cari cu fete gi fiecăi alergară spre noi. Și eată că se iucepu cel mai umoristic bal campestru, la care Menier, înotând în sudoare, săria în cămeșă ca un țap, târmosind dama lui în toate părțile gi făcend pagurile cele mai extravagante spre mirarea tinerilor, cari se siliau să'l irniteze.

Dar' după o oară de o așa bacchanalie, Spiridon dădu cu trimbița semnalul de pornire. Publicul atât de neașteptat improvisat, se depărta, gi noi ne pornirăm mai departe. Trecând cale de vr'o Zece kilometri, dădurăm de nou într'un ges pustiu și tară urmă de locuință.

Soarele începu a se pleca spre apus, dar' argița gi nadugiala creșteau mereu, ca gi când venia dintr'un uriaș cuptor. Din spre apus o ceață de nourii groși și întunecați se ridica cu repejune, întinrjendu-se peste orizont. Săgeți de fulger spintecau din timp in timp nourii, urinate *în* lungi intervale de tunet, dovada că vijelia era încă departe.

Atunci Spiridon dădu signalul să ne oprim. Domnilor, Zis© el, noi vom înopta aice, fiind că vijelia ce vine după o aga arșiță gi nădugială, va fi cumplită, gi noi trebuie cât mai în grabă să ne pregătim a în-

"timpiiiid şuvoiul de ploaie, ce ne poate causa pagube enorme gi mari calamităţi. Deci sărim cu toţii în ajutor mutual, să ne întindem corturile gi să le în-tărim bine. Provisiile şi puştile trebuie bine acoperite, ca să nu se ude. Mai departe e de neapărată lipsa o baricadă de furgoane, în care să închidem caii ; căci acegta prea lesne ar pute fugi de spaimă în pustiu, lăsândă-ne pe jos. Deci la lucru cu toţii, căci după al meu calcul ne rămâne numai o jumătate de oară timp.

Imediat ne gi apucarăm de lucru, urmând cu stricteţă comanda, când eată că Spiridon carele sta cu faţa spre apus, esclamă cu îngrijire :

— Fraţilor, un gi'.mai mare pericol vine spre noi!
•Şi el arăta cu mâna spre nourii mohorîţi ce acoperiau soarele, aruncând pe gesuri o umbra nocturnă. — Vedeţi, acea ceaţă surie co se destinge destul de lămurit de nourii de ploaie, este fum. Erbile şesului, unde am lăsat focul nestins, s'au aprins în urma noastră gi pojarul vine spre noi. Dacă şuvoiul nu va stinge focuL înainte de ce acesta va ajunge la noi, atunci furgoanile cu praf, puşti gi provisii vor sbura în văzduh. Cosim deci cât mai în grobă earba în jurul furgoanilor, scăpând astfel de peire averea no• astră, de la care depinde întreg viitoriul expediţiei.

Şi imediat mohorul uscat din jurul taberei fu cosit, smult şi tăiat, care cum putea. Noi lucrăm cu aşa sirguintă, ca eram ucîi de sudoare, silindu-ne a câştiga ceva timp spre a agerja corturile, de care ne apucaserăm mai înainte. Noi ne sbuciumam în toate părţile ou o precipitaţie, precum o are omul numai în momente de pericol, căci vijelia se apropia cu mare repejune: Tunetul mugia tot mai puternic gi mai des, •eara pe fundul vânat al nourilor se desemna o dunga

rogiă a pojarigtei mereu crescânde, gi limbi de foc se încrucişau cu săgeţile de fulger, ce spintecau clabucii surii ai fumului.

Însă nemic nu se migea, nici un pai, şi pă-mântul părea a agtepta cu supunere urgia ce i-o trimitea ceriul impunător. Apropierea momentulu decisiv se anunţă prin un vuet sinistru, şi vijelia deslântuită gi scăpată din închisoare, isbucni cu o putere înfricoşată. Un trăsnet de tunet sgudui şesul până'n lungă depărtare. Pojarigtea cu flacăre înco-văiate se întindea înainte, aruncând troiene de speria gi seînteii, ce ne-acoperiau furgoanile. Corturile noastre, smuncite din ţăruşi gi învălătucite în ciuciulete, se duseră de-a răstogclul la vale. Cu multă trudă abia isbutirăm a ne tăria pe brânci, tupilându-ne sub furgoani, căci ploaia turna ca din cofa, cu fulgere gi trăsnete ea de o canonadă de sute de tunuri. Doi cai, îngroziţi de sălbatica furtună, se smunciră în toate părţile, gi rupend capestrele, săriră din cercul de furgoani, apuncând'o la fugă gi dispărând peste scurt in ceaţa de fum gi de ploaie. Pojarigtea însă, ajungând pana la locul cosit, încunjură furgoanile ce se aprinseră în unele părţi din seînteile picate, pe care însă ploaia ie stinse.

Acea cumpănă, precum o numesc Moldovenii, a durat cam la jumătate de oară; apoi începu a se potoli. Ceriul se însenină spre răsărit, ear' când înserase cu totul, strălucia luceaferul ca un mare diamant pe mantaua albăstrie a eterului.

Noi egirăm de sub furgoani nu aga de u<ji ca mânjiţi de speria gi tină, fiind că giroaele se scurgeau din toate părţile spre vale.

— Acuma, camarazilor, *i^ise* Spiridon, alergăm după corturile ce ic a hiat şuvoiul, căci dacă nu le •dobândim îndată, apoi le duc apele în Dunăre.

Doi visitei o **apucară** după caii fugiți, camarazii se împrâgțieară **să** caute corturile, ear' eu și Zaico ramaserăm ca sentinelă lângă furgoani. Abia pe la 10 oare sara se rentoarseră eereetagii, târiind corturile întinate și ude. Nimene din noi nu se mai gândia la cina, atât de osteniți eram, ci fie-care **ÎGtrând** pe sub palancile furgoanilor, se **agedâ** la culcat, gi peste scurt începu **a** resuna în tăcerea pustiului horcâiala trudiților dormitori.

Când ne trezirăm din somn, resăria soarele pe ceriul mândru gi senin. Dimineața era caldă gi frumoașă, dar' aerul respândia un miros neplăcut de fum. Ce tristă priveliște oferia acuma împrejurimea ! Acele gesuri bogate, pe care cu puține oare înainte se întindea un covor imens de ierbi mirositoare, prin care unduiau spicurile aurie ale mohorului, aveau acuma aspectul unui lințoliu negru-cenugiu, din care se ridicau clăbuci de abur, ce se urnăriau ca nigte fantasme până în depărtatele văi. Nici un sunet, nici o mișcare, nici o voce de păserică nu se auojia în acest vast cimitir. Până **gi** ciocârlia, ce salută cu ciripitul ei zorile dimineței, părăsi gi ea acele locuri,, peste care vărsară moarte deslânțuitele elemente. Atunci me gândii la vieața noastră, în care nu arareori vijilia pasiunilor **ne** nimicește speranțele, arglendu-ne organismul și împingendu-ne spre mormânt.

Pe la 9 oare se rentoarseră în fine gi visitei cu caii lugiți, pe cari îi găsiră înglodați în vatra rinului. Preparativele de plecare terminate, caravana noastră se puse în mișcare, spre a părăsi cât mai in graba acele locuri triste gi devastate **de** foc.

La o oare sara ne oprirăm **pe** malul lacului Kitai, lângă colonia bulgăreasca numită „Vechiul

Traian", 20 de kilometri de la orașul Chilia-nouă. Popasul acesta era de neapărată lipsă, căci toți eram acoperiți de speria gi glod din cap pan' la picioare, având asemenare cu homarii; deci trebuiaui să ne spălăm.

Apa lacului e foarte limpide și fundul lui acoperit de prundiș. de mare. Cu plăcere nespusă ne scăldam în cristalinul fluid, șt cine știe cât am mai ti rămas acolo, de nu ne chema vocea vigilantului nostru gefla pornire, fiind că până'n sară încă trebuim să ajungem la Chilia, spre a ne afla gazdă gi a recuirea provisii de mâncare, căci eram hâmnisiți de foame gi ostenială. Dar' bine șice proverbul : „Chaque medaille a ses revers^ ; dacă vieața ar consta dintr'un singur gir de plăceri, ar deveni la urmă monotona, eară monotonia ar nagte monstrul desinoântărei, care înghite fără cruțare toate ilusiile vieței.

Când caravana noastră întră pe stradele Chiliei, locuitorii nu donniau mea și derbedeii orașului ve4ădu-ne, se adunară în jurul nostru, presupunând în noi o bandă de actori ambulauți sau o trupă de vol-tijori, lucru mai verosimil acesta, ce se impunea prin aspectul furgoanilor noastre pline do câni prepelicari gi corturi do pauză. Gloata toc creștea, și când ajuuserăni înaintea hanului ce'l rinea un Bulgar, furăm năvăliți cu întrebări : cine suntem gi de unde venim ? când vom începe reprezentațiile ? ș. m. a. Dur' imediat gloata năzuelnieâ se împrăștia, căci un oficer de cazaci ÎDsoțit de vr'o câțiva subalterni, începu a-i arde ou biciurile pe cei mai obraznici. Acel oficer era căpitanul Zgurief, carele sārind de pe cal, cu un strigăt de bucurie îmbrășosă pe Spiridon.

— Eu demult te așteptam, îi <jise el, gi îndată ce am primit epistola țin. Am închiriat acest han,

care acum stă Ja dispoziția ta. Spune-mi numai, amice și scumpe camarad, cu ce-ți pot servi momentan?

— Foc, provisiile și paturi, căci suntem rupți de foame și oboșiți, repunse Spiridon.

— Mergi de adă îndată proviziile pregătite, poronci căpitanul corporalului seu, care se și depărta în fugă, eară noi intrarăm în otel, unde ne întâmpină otelierul cu lampa aprinsă în mână.

Provisiile aduse fură predate majordomului nostru, și la 10 oare ne așezarăm la cina cu un apetit grozav. Cina consta mai mult din pește; extra de hors d'oeuvre aveam o ciorbă de cicigă *k* la russe (uha) cu caga de hrișcă*), o matlotă de scrimbie și chefali, friptură de moron pe grate, omelette soufflee și deserturi, eară ca adaos la vinurile noastre o duzină do gipuri de vin de Cotnar, câțigigate de Zgurief de la un prieten de peste Dunăre.

Cinarea a durat cam până pe lamieZ de noapte. Trudiți precum eram, ne scularăm do la masă cu toții afară de Spiridon și Zgurief, cari ca vechi camarazi de serviciu, își petrecura păuă'n zori de $\sphericalangle$ între sunetul pocalelor și dulci amintiri.

A doua (și hotărîrăm a ne odihui câteva [^]ile spre a termina pregătitele pentru vânătoare. Mai întâi de toate trebuiau curățite puștile și carbinele, ear' corturile spelate, fiind negre și murdărite ca după am resboi. Mai departe aveam lipsă de luntre de pușcași pentru vânatul prin labirintele de stuf ale lacurilor și pentru prinderea somnilor, un sport acesta, ce promitea, după cum ne asigura Zgurief, un spectacol rar și interesant; ear' ca ultim punct al pro-

*) Un fel de mămăligă de hrișcă urluită.

gramului se primi vânătoarea de mistreți și lupi de pe insulele Dunărei.

Acest program alcătuit de versatul Zgurief era sub împrejurările date atât de ademenitor, încât noi abia ne puteam predomni arjetoarea nerăbdare, ce ne turmenta; ne apropiam doar' de ținta expediției noastre, de acel vânat cu multiplele sale peripeții surprinderi și pericole, în care se arată voinicia vânătorului față de desperata fiară, ce câte odată își vinde foarte scump vieța, aruncându-se cu turbare asupra prigonitoriului ei.

IV.

Pentru omul activ, trândava așteptare e insuportabilă; spre a ne distrage nițel, umblam deci toată 4iulica derbedei prin jurul și interiorul Chiliei-noue, oraș cu 8265 locuitori de diferite ginte, între care preponderează mai ales Bulgarii și Rușii-Necrasovți. Cum se vede, acest punct a trebuit să aibă în vechime o mare însemnătate, servind ca cheu, ce-și deschidea porțile navigațiunii dunărene, căci și acuma gârla -e numește Chilia. Ruinele cetății, ce se află în distanță de un kilometru de la orag și 36 de la Ismail, reprezintă un fel de avant-post pe cursul râului, controlând năile și plutele, ce se urcă pe Dunăre spre Ismail sau ies de acolo cu mersul în contra cursului.

Ruinele cetății Chilia zac pe un loc, unde se împreună patru gării ale Dunărei, alcătuiind tot atâtea insule, și anume Cofa, care-i cea mai lungă, apoi Chislița, Catic și Jonegti. Temelia cetății e în-cunjurată de un canal, ear' o parte a zidului are drept razim fundul unui mic golf, spre Nord însă o mlagtiuă de 18 kilometri lungime și 4/* kil. lărgime, ce se

estinde până la malurile lacurilor Kitai și Catlabuch. — Spre Sud, tot astfel de mocirle se trag până la gărla numită Sulina cu insulele Tătărești, Poitițoleți și Cetal, și gărla Sf. George. De la cetate până la acea gârlă poate fi în linie dreaptă o distanță de 36 kilometri.

Priveliștea depe ruina asupra acestei regiuni este una din cele mai monotone. În lung și lat nu zărește ochiul decât țerini plane, triste și gălbii, traversate de vinele Dunărei, ce curge ostentiv, încovâmdu-se în toate părțile. Colo 'n depărtare se pierde orizontul într'o dungă roșiatică a ciochinilor de stuf, ce predomină toată vegetația de pe acele locuri, împetriștea iei-colea cu pâlcuri de răchiți, sălcii și lozii.

Eu și Grunbaum ședeam pe zidul ruinei, cu iudați în gânduri. Cerul era senin, dar' în aer se simțea umezeală cu miros de mare. Un lin vântușor legăna aceștia de plante acvatice ale acelei imense estinderi, producând un neîncetat foșnet ca de haină de matasă. Pe gărla riului treceau cu repejune luntre, barcase cu vintrele și vapoare cu ogiaguri, din care egiau în treacăț valuri de fum negru. Sus în aer se aurjia piscul, cărâitura și șuerul t'eliuritelor paseri de baltă și de mare, ce sburau în cete nenumărate în toate direcțiunile. Bâtlanii, erodii, nagații, rondunelele de mare și pescarii cu al lor țipot pătrundător te impresiona în modul cel mai neplăcut.

Toate aceste mișcări din văzduh, de pe apă și uscat, întipăreau acestei regiuni caracterul unui pustiu posomorit, impunător, dar' fără mângâiere, un viu contrast cu înfloritele gesuri ale Bugeagului, ce-ți leagă fantasia în dulce reverie.

Se vede că și "camaradul meu sta sub aceeași impresiune, căci adresându-mi-se îmi rjisc cu melancolie ;

— Drept să-ți spui, prietene, că u'aș dori să trăiesc mult pe aceste locuri: ele îmi inspiră o tristeță nespasă, o apăsare sufletească, mai ales dacă cuget la patria mea cu falnicii ei munți, ce sărută cu ale lor vârfuri nourii călători; comparând'o cu aceste mlaștini nesfârșite, simt apăsarea unei oribile năplăiri.

— Te cred, amice, respunsei eu, cunoscut fiind, că munteanul nu suferă stepele, precum nu suferă mărinariul continentul și văleanul munții și codrii. Ți-oi aduce drept dovadă un fapt întâmplat.

Guvernul nostru a voit să colonizeze Caucașul cu Moldovenii ha lup ni oi din Basarabia, adică cu cei ce n'au încăput la imparțiala pământului luat de la proprietari. Privind la acești nenorociți țărani cu gloatele lor de copii, necunoscând nici o artă s'au meserie, ci trăind ca palmași numai din năimiala mainilor lor în timp de vară, câștigând abia un franc pe 4b " credea general, că proiectul de emigrație, lansat odată între acești nenorociți, va fi imediat îmbrășosat și dus la împlinire, și aceasta cu atât mai vârtos, cu cât administrația îi da fie-cărui din emigranți gratuit 6 hectare de pământ, eliberându-i pe 6 ani de dăjdii și punându-și la dispoziție material de zidit case, unelte agricole și sămânță pentru cele 6 hectare. Astfel de îndemânări un proletar numai în vis le poate vede. — Și ce eretji ?

Câteva familii se și mutară în acele locuri îmbielșuite cu vegetația lor tropicală, unde crește mândrul fenice, bogatul măslin și castan, unde în codrii seculari se înalță pe trupina chedrilor vița de vie cu struguri gustoase de poamă sălbatică, și unde vinațele de Cahetin întrec în calitate pe ale Franciei și rivalizează cu cele din Tenedos și Cipria. Și acest

Eldorado a produs în țărănul nostru din Basarabia acesăși impresiune, ce o simți, prietene, acum. Tjirma urmelor a fost, că emigranții moldoveni, cu femeii și copiii, desacii pe umeri, s'au întors înderept la vechia lor mizerie, gășind'o mai plăcută decât bogățiile din raiul Caucasului. Spune-mi acum, nu-i aceasta o enigmă ciudată a naturii omenești?

— Spre a cerca explicația acestei enigme, îmi țjise Grunbaum, socot că mai întâi trebuie lămurită, însemnătatea cuvintelor cosmopolit și patriot. Devisa. cosmopolitului este: uude-i mai bine, acolo mi-i patria. Acest soi de oameni cred că se trag mai ales din națiunile nomadice ale Asiei, la care simțirile predominante sunt cele sensualistice. Fiind neconținut nomazi, natura n'a putut desrădăcina din ei pasiunea, pribegirii. Dacă află binele, ei caută și mai binele. Aceasta au dovedit'o emigrațiile istorice, din loc în loc, din țeară în țeara. Ei nu purtau cu sine îndemănări, ci numai în sine cultul religios al unei dumne^eiri create de a lor imaginație, însă fără a se lega prin acest cult cu legea societății, s'au a se îndători spre ajutor mutual de filantropie, lucru ce ar lăntni libertatea mișcărilor nomade. Și spre a nu se mostra cu cugetul, ei supun idolul cererilor acelu ce l'a creat, eară în cas de nereușită idolul este batjocorit și biciut, precum o tac Ghiliacii, Ciucții, Camciadalii și mai toți idolatrii din Nord și sălbaticii Sudului.

Cu aga principii de o libertate absolută și independentă părășiră ei țările îmbielgugate din Asia, Sibiria meridională și Caucas, emigrând în pustiurile Mării negre și înaintând neconținut spre centrul Europei mai sărmame în ale vegetației, unde nici o plantă.

hrănitore nu crește fără a fi stropită cu sudoarea de pe fruntea laboriosului cultivator. Și eată că de pe plaiurile acelu Eldorado al Caucasului se nepustira asupra Europei nenumăratele oarde de Huni și Mongoli, sdrucinând'o până la Carpați, Balcani și Sudeți, cucerind țările și trăind ca fiarele sălbatice din munca băgținașilor. Apoi nu-i aceasta o enigma, ce se poate explica numai prin faptul că instinctul este productul unei deprinderi înrădăcinate, ce trece din neam în neam, din veacuri în veacuri și căreia natura îi imprima la urma sigilul unei legi nestramutabile. — Aga-i și patriotul cu deprinderile sale moștenite din veacuri. El poartă în sine nu numai cultul religios, ci și cultul îndatoririlor reciproce, al înrudirii de sânge și al ajutoriului mutual de filantropie. Aceste simțiri se nasc în el din cultura intelectuală, ce-i inspiră dragoste pentru cuibul în care s'a născut și vatra în care a trăit. Ea-i infiltrează iubire către confrăți, făcondu-l să respecte cu umilință tradițiile, legendele, povestirile neamului său și mormintele, în care se odihnesc oasele strămoșilor, părinților și fraților săi; el adoara amintirile glorioșului trecut al națiune! sale, de care cu estas vorbește, precum cu întristare povestegte cataclismele ce i-au încrunțat țeara, — toate aceste patriotul le lasă ca moștenire din părinți în copii, din generație în generație.

Astfel de patrioți — după opinia mea — se află pe suprafața pământului numai la trei națiuni mari: ginta latină, germană și elena. Deci nu-i de mirare, că Românii de aici s'au întors de la Caucas, fiind de origină latină

Ori și cum ar n însă, în tot omul, fie el cât de cult, se mișcă totuși germinalele instinctului de pradă.

— Aşa este, cu aceasta me unesc şi eu, adaoase Grunbaum, dar' eu socot că numai atunci, când în al lui neam s'a strecurat o picătură de sânge străin, din ginta neamurilor răpitoare. Aceasta se vedeşte nu numai la om, ci se poate observa şi la animale, precum rezultă din experimentul împreunărei lupoaicei cu cânele, ce nu odată îl fac ciobanii, ţinând lă legătoare lupoica prinsă de mică. Prin aşa mod se dobândesc pentru stâni şi turmele de oi, câni corciţi foarte avani şi puternici, ce sunt încă mai sprinteni decât lupii; eri Zgurief îmi spunea, că a dobândit aga doi câni, cu cari vânează porci sălbatici gi cari vor figura gi la vânătoarea noastră.

Venind vorba earăgi la vânătoare, îi <]isei uitându-mo la ornice :

Haidem, acum suut 4 după ameafăZi, şi la cinci ne aşteaptă Spiridon cu masa.

Ne pornirăm. Ajungi la gazda noastră, aflarem acolo aproape toată notabilitatea oraşului, cu prefectul şi şeful poliţiei, poftiţi de Spiridon şi Zgurief la ospăţ. Pe masa din sufragerie erau aşezate 30 de tacâmuri. Intre alte delicateţe ce acoperiau masa, se deosebia pe o mare tablă o ciciga fiartă de lungimea unui metru, împodobită cu feliurite ornamente compuse gi executate de artistul nostru bucătar, ear' prin capetele mesei blide cu icrii proaspeţi de nâsătru; baterii de butele cu tot soiul de vinuri rădicau căpugoarele cu fesurile lor roşi şi metalice, ca gi când ne chiamau eă Ie distupâm. Galantul nostru gef Spiridon oferi 20 de vedre de rachi pentru sutp. de cazaci, adunaţi în ograda otelului. /

La oarele 5¹/_{*} începu masa, întâi tăcut gi sub stricta observare a etichetei, apoi, ca de obicei, ceva

mai vivace, ear' după vr'o câteva stacane sdravene, zgomotos gi fără rezervă.

Zgurief, spre a ne surprinde întru câtva, poronci cazacilor sei să ni cânte în cor. Atunci o sută de glasuri intonară melodii maloruss sau ucraine, executându-le cu o perfecţiune atât de admirabilă încât te credeai într'un concert de primul rang. Armoniile vibrau în aer, când într'un puternic cor egit din pepuri de oţel, când moderate, trecând în quintete, apoi în duete de un andante dulce gi simpatic de moleţa unui chin de amor gi de o melancolie, precum o au mai totdeauna popoarele apăsate, ce au trecut prin crude ispite gi au gemut sub jugul tiranisinului. Istoria unei naţiuni cu suferinţele oi nn-gi află espre-siune numai în legendele gi poveştile ei, ci şi prin însăşi armonia musicală a cântecelor rămase de la bătrâni şi transmise posterităţii.

Apoi începu dansul cazacesc, executat numai de cătra doi din cei mai alegi. Acest dans, pe care Menier l'a numit „la danse des possedes", representă culmea ghibâciei, gimnastice şi voiniciei. El n'are de loc asemenare cu cancanul francez sau ghitina spaniolă, ale căror ţinţă în toate mişcărilor este îndreptată spre desmierdare? desfrânată cu aplicare la plăceri de amor. Cazacica şi tropacul sunt dansurile ostăşegti ale nomazilor, cari în ale lor necontenite strămutări priviau dansul ca mişcarea de voinicie a purtătorului de arme; drept aceea femeile erau escluse de la dans, întâi ca fiinţi pângărite, al doilea ca nedemne de a se lipi în dans de bărbat.

Acest princip predomină în toată Rusia până la înălţarea pe tron a reformatoriuku Petru cel Mare, carele, introducând în a sa țeară moravurile gi obicei-

rile Europei civilizate, poronci printr'un ucuz tufcuror notabilităților capitalei, să asiste cu femeile lor la un bal de curte, îndătorind pe toți să se arete la acea adunare nu în anterele și bărbi lungi, ei în costum de gală, rași și cu peruci la Ludovic al XIV ; cei ce nu se vor supune poronci, vor fi aduși cu sila pe pragul intrării la curte, unde gelatul li va tăia bărbile cu toporul. — Nici unul n'a cutezat a se împotrivi poronci irevocabile și toți chemații se adunară la curte. Balul fu deschis prin însuși monarchul cu soția sa și toți urmară; astfel abia în acea memorabilă noapte pentru prima oară cuprinseră cavalerii ruși în dans talia damelor rusești, aruncându-se sub tactul orchestrelor în acel colosal vârtej, ambele sexe sbuciu-mându-se care cum putea, electriși de o simțire plăcută, până atunci necunoscută lor. — Sub pretext de a intra în bunăvoința cărmuitorului, urmară apoi baluri private, și eată că femeile din clasa nobilă, ieșiră la ivială pe scena vieții sociale. Inovațiunile aceste numai cu anevoie trecură în straturile poporului de rând ; chiar și păuă acum adevărații Kugi sectanți se țin de principiul antic și nu admit intrarea femeii în dansul bărbaților. Eată de ce Cazacica, tropacul și lizghinea se dansează numai de bărbați ; femeile însă joacă separat într'un fel de horă moldovenească, ținându-se de mână în cerc și totodată cântând în cor în locdemusică. Acest dans se numește „horovod”.

După ce acei doi soldați terminară jocul, fură, mulțamiți prin o colectă de 50 de ruble. Intorcându-ne la masă, începurăm cu șampania și o mulțime de toaste, la care răspundeau cu sgoinot trimbițele cazacilor.

Negreșit că aceasta festivitate săvârșită într'un orașel uitat de Dumnezeu și de oameni în mlaștinile

Dunărei a fost ceva estraordinar pentru Chilia, care poate că a asistat odinioară la astfel de prăznuiri, însă de mult, de mult, când trecea peste Dunăre cortegiul lui Traian sau al lui Caracala.

Abia înspre <jiuă începură oaspeții a s. îm-prăștia, însă nu toți; unii rămaseră ațipiți cu coatele pe masă, alții sub masă, căci gusturile sunt diferite, după ee trage omul vin.

V.

A treia 4b °i & dimineață adunați pe târnațul otelului, gustam dejunul, vorbind de impresiunile ce ni-a lăsat benchetui. Atunci Menier ni ceti un pamflet compus de densul asupra acestui eveniment memorabil pentru orașul Chilia, descriind, cum prefectul și polițaimaistrul la bracet, vroind a se rentoarce pe a casă, bojbăiau cu mersul nesigur prin întunericul de pe strade, înglodându-se într'un hângăș, din care ieșiră abia în rjiuă, mânjiți din cap până la picioare cu tină; cum acei doi administratori ai orașului erau furioși pe cazacii ce furaseră untura de prin lampele fânarilor de pe strade, ca să-și ungă ciobotele, și cum amândoi ciacări se sfădiră la urmă, polițaimaistrul dovedind, că chemarea subalternilor săi este, să prevegheze noaptea pe stradă liniștea orașenilor, dar' nu untura de prin fanare, lucru acesta ce cade în resortul g^fulut orașului, ear' prefectul la rândul său demonstrând, ca din cauza întunericului de pe strade se săvârșesc numai astfel de întâmplări,, ce intră în îngrijirea poliției. A doua <ji se amestecară și soțiile lor în sfadă, spălându-li la amândoi capul cu sopon și dojeni și muștrându-i că ei, diguatarii orașului, se îmbată ca homarii, tâvâindu-se prin noroiul de pe-

strade etc. Satira era scrisă și cetită cu atâta umor, încât ne pierdeam de ris, ascultând'o.

Înarmați cu carabine și pumnaii cerchezești, eram gata de pornire și așteptam numai sosirea lui Zgurief, dirigentul marei vânătoare, care luă asupra sa aranjamentul rânduelilor, tactica și strategia acelui rebel cu mistreții, încredințându-ne că avem a da asalt unei întregi turme de porci sălbatici", ce se aflau pe insula Solouet» ^ kilometri de la Chilia, la care trebuia să trecem Dunărea pe un pod plutitor, ear' apoi cu luntrele în câteva Jocuri, fiind acea insulă înălțuită cu alte trei insule anume Daler, Catic și Cap de drac, între care însă Solonețul este cea mai mare, având o lungime de 7 kilometri și l'» lărgime. Pe acea insulă erau însemnate locurile, unde avea să urmeze primul atac, de la care atârna toata reușita, fiind că porcii sălbatici sunt înotători buni, cari veijându-se prigoniți, trec în not cu mare repejune Dunărea de cea parte.

Zgurief sosi în galopul calului, întovărășit de doi cazaci, dintre cari unul ducea de legătoare doi câni mari, corci de lupi, cu cari aveau multă asemănare, deosebindu-se de aceștia numai prin corjile lor mai subțiri și ceva barligate. Celalalt cazac ținea în mână un șip cu un licor gălbui.

Noi întimpinarăm pe Zgurief cu un puternic vivat, ear* el, sărind de pe cal și așe<Jându-se lângă noi, ni \$ise :

— Eată-rnă sosit, domnilor vânători ; asaltul Vă așteaptă, și dacă Vă uniți a Vă supune comandai și instrucției mele, apoi gata sunt a Vă sluji. Înainte de toate aflu însă de neaperat a Vă face cunoscut câteva detaluri ale vânătoarei în stuf la porci săl-

batici, fiare cu care nu-i prea de șuguit, căci cea mai mică greșală poate fi urmată de o catastrofă. La codrii, mistrețul gonit de căpai sau ^haitași se vede venind de departe, și vânătorul este oareș-euîn pregătit a 'l întimpina cu împușcătura ; în desimea stufului însă, unde nu vetji doi pași înaintea ta, fiara năbușește subit, pe neașteptate, din care cauza mulți vânători scapă momentul favorabil s'o țintească, dând alătura sau rânind'o numai, și atnneci pericolul pentru vânător e vederat; căci mistrețul adult, de la 5 ani înainte, este foarte sălbatic, nespun de hâtru și are un au\$ și adurmec subtil, dar' pentru aceea vede rău și da busna acolo, unde îi îndreaptă au<ul sau adurmecul. Deci imediat după împușcătură, fie el nimerit sau nu, vânătorul trebuie să facă o săritură în lături, fiind că mistrețul se aruncă cătră locul, de unde s'a auolit sgomotul, dar' odată trecând înapoi, nu se mai întoarce. Fiara, arătându-și coasta, trebuie fără greș țintită sau după urechi sau la inimă, eară de loc în pânțele sau îu șoldul de dinapoi. Așa împușcături nesocotite pot aduce lupta cu pumnalul, ce nu este ușoară. Asemene nu crebue îndreptată împușcătura în piept sau frunte, fiind că foarte des glonțul nu resbate prin ciolane sau sare recozet de pe a lui scafă.

Eată măsurile de pază, când ai a face cu mistrețul adult, care-i foarte îndrăsueț și nu se ferește de venător precum o fac lupii la goana. Scroafa la așa vânătoare este mai fricoasă, parcă simțindu-S9 lipsită de arma de defensă, dar' pentru aceea cu atât mai avană, când gonită, aleargă după ea purceii sugători ; atunci ea adurmecă de departe pe vânător și dă busna asupra lui: de nu-i ucisă, îl restoarnă și.

îl rupe cu dinții de dinainte. Asemene Ve rog, ca nimene să nu iasă din linia vânătorilor, fiind că împușcăturile se fac cu glonți, ce nu odată prin recozet pot aduce vre o catastrofă. Bine ar fi să nu descărcați carabinele în lupi ; pe acești cumătrii ce foiesc prin stuf, îi vom găsi Ori-când ; în timpul de acum mai ales, pielea lor este fără preț. Păstrați încărcăturile pentru porcii sălbatici, din ale căror cărnuri aș dori să duceți la Chișinău câteva polobocele cu jambon pregătit de artistul vostru culinar.

Apoi luând butelia de la cazac, Zguriefadoase :

— Eată domnilor, și preservativul în contra țințarilor, căci nici de gândit este a intra în stuf, fără a Ve unge manile și fața cu aceasta micstură, alcătuită din terpentin, unt de cuișoare și oleum caeputi. Așadar' gata suntem de pornire ; fie-ni lupta cu reușită, vivat! Și el înghiți un pahar de vin.

— Vivat, trăiască bravul comandant, răspun-sărăm noi, și după ce deșeitărăm câteva butele de vin, ne pornirăm.

Un pod pitiților ne aștepta la mal, și noi, trecând Dunărea, ne oboiirăm pe țărmul insulei. Oare fu însă mirarea noastră, de a nu vede aice nici un fel de pregătire pentru vânătoare. Zgurief, înțelegând gândul nostru, zimbi hătru și ni <|ișe :

- Nu Ve mirați, d-lor, că nu găsiți aice hai-țașji, fiind că în zori de (jiuă toate dispozițiile au fost deja făcute, gi la signalul ce 'l voi da, vânătoarea va începe. Deci mergeți după mine, ca fie-care ?ă se așe4e pe locul ce îl voi însemna în desimea stufului, ear' doi din D-voastre, cei mai iscusiți carabinieri, să prindă poziție pe malul gârlei ca avaut-post,

pândind ieșirea din stuf a mistreților adulți, ce vor voi să treacă în not de ceea parte.

Grunbaum își alese poziția pe mal, iară noi toți ne înșirarăm în linie dreaptă prin stuf, în distanță de 100 de pași unul de altul. în grabă camaradii se făcură nevcijuți, pașii lor conteniră de a se mai auzi. Și acum eată-me singur în mijlocul stufului ca într'o groapă, ne vecjend nemică, decât numai o parte de cer de-asupra capului și ne aiujind nici un sunet decât foșnăitura stufului gi bătăitura roiurilor de țințari, ce sburau ca o ceață în jurul meu, dar' ne punându-se pe mine, preservat fiind de unsoarea, ce mi-o dăduse Zgurief. Atunci me încredințai, că fără acel preservativ imediat as fi fost potrieălit de milioane de țințari veninoși și însetați de sânge, cari, pot *Sice*, domnesc absolut asupra acelor mlaștini.

Stând pe loc în singuritate, o ciudată impresiune me cuprinse. în mine lupta dorința instinctului vânătoresc de a-mi arcta voinicia, cu sfiala de a fi spintecat de fiară, pe care poate că nu voi oboi-o pe loc cu împușcătura, necesitat fiind apoi să întrebuițez pumnalul, pe care nu 'l mânuam de Joc cu iscusința taureodorilor Tspaniei sau a Cerchezilor Caucasului. Ardeam de nerăbdare, așteptând signalul de atac ; îmi concentrasem tot aurjiil ca să prind măcar un cât de mic sgomot de vietate, însă nemică nu se au(jia, totul era cufundat într'o tăcere de mormânt, chiar și pase-rile aquatice păreau a fi părăsit aceic locuri atât de sălbatices gi îngrozitoare. Deodată, eată că o trimbița resună în depărtare gi subite răcnete și chiote într'un muget colosal cutremurarătoată suprafața stufului. Vijilia de glasuri omenești, sunetele trimbiței și hămăiturile cânilor se adaoceau mereu.

Cu carabina gata de împușcat, simțiam ca inima, mi se sbate cu grăbire. Împușcăturile începură a se răspunde din toate părțile, îndesându-se mereu. Doi lupi și o vulpe, furiginclu-se prin stuf, trecură pe lângă mine, dar' conform instrucției primite, îi lăsai se treacă și nu fii'am căit de aceasta ; căci eată în dreapta iviudu-se un mistreț cu sgomot și trăsning prin stuf ce pica în toate părțile, adurmecând cu rîtul și sclefâind din fălci. El era diu cei adulți și foarte mare. Cum se vede, era grozav de mânios, căci fisionomia lui uricioasa te înfiora ; perul de pe ceafă era sbărlit, migcându-se înainte și înapoi, ear' urechile așintite, parcă simțiau prezența mea. Colții lui mari ca doi pumnali erau acoperiți la gingini cu spumă de bale. În acel moment resună o împușcătură de pe mal, cum mi se părea, din teva lui Griinberg. Monstrul se opri pe loc, întorcându-gi capul înspre partea împușcaturei, favorabil moment, care îmi dădu timp de a 'l ținti cu precisinne după urechi: slobozind împușcătura, făcui o săritură în lături, scoțând cu grăbire pumnalul din teacă.

Fiara cu o grohăitură asemenea unui tunet depărtat, vroi a se isbi înainte, clar' se resturnă pe o coastă, săpând cu colțul în pământ, apoi în grabă conteni mișcărilor. Cu iușeală încărcai de nou carabina, dar' mai liniștit acuma, căci n'aveam mai mult grije să întrebuintez pumnalul, dacă fiara s'ar scula și năvăli asupra mea.

Ce plăcere, când după pericol te simți biruitor, căci eată-me acum și pe mine figurând în rândul eroilor acestei serioase vânătoare. Mă cortia să pun piciorul ca biruitor ps victima mea. Dar' me îngrijii, că fiara poate că uu-i încă deserversit moartă. Și

nici că m'am greșit, vâcjeud'o cum cătinel rădică capul său sângerat. Atunci uitai tot pericolul, prevăcjdnd că o să-mi scape și eu voi renâne rușinat înaintea camarazilor ; acest gând îmi așintă curajul, și 'ntr'o săritura apropiindu-mă de mistreț, îi sdrobii capul cu a doua împușcătură. Răcnetele, chiotele și împușcăturile cătinel începură a conteni și peste scurt resună nu departe trimbița do rechiemare.

Resultatul și dobânda acelei mari vânătoare au fost trei mistreți de 10—12 ani, dmtre cari cel mai mare fu împușcat de Grunbaum, având o greutate de 300 kilograme și o lungime de 2 metri, eară colții de la gingini până la vârf 22 centimetri ; al doilea în mărime era cel împușcat de mine și unul de Ludwig. Scroafe erau 4 bătrâne, mistreți tineri de la 3—4 ani unspredece, 20 de purcei godaci, adecă de la 1—2 ani, 7 lupi, 3 vulpi, '2 bursuci bătrâni, vr'o duzina de iepuri și o vidră, a cărei blana e foarte scump plătită da rabinii jidovești, ce-gi coasă din ea un fol de cialma, pe care o poarta pe cap în timpul săvergirei oficiului în sinagogă.

Dar' o aga mare venătoaro nu putu se treacă fără unele întâmplări nepriincioase. Unul din haitași a fost rănit la picior de un glonț besmetie, doi vânători țerani răniți de mistreți, mai ales uuul, a cărui spinare fu sfâșiata de la gold până la ceată, ear' un cazac ce prinse un purcel de picioare, fu resturnat de scroafa și frământat cu rîtul, făcându-i straiiele bucăți și câteva vulne pe piept.

Dar' toate aceste triste accidente fură uitate, îndată ce ne adunarăm la podul trecătoarei, unde stăturăm uimiți de o imposantă priveliște. Spiridon și Zaico pregătiră aice o ovațiune lui Zgurief direc-

torul vânătoarei, formând în mijlocul podului plutitor o piramidă din vânatul ucis. Pe culmea acelei piramide era aşerjat un fel de tron împletit din stuf şi plante atpaticе. După ce ne adunaram cu toţii la acel loc, atunci la un signal dat, Zgurief fu redicat de noi pe braţe şi aşezat în triumf pe acel tron, punându-i-se pe cap o cunună de papură şi fiori de nufăr de baltă, ear într'o mână carabina, în cealaltă un pocal cu şampanie.

Un puternic vivat acompaniat de glasul trmibiţilor, resună pe malurile Dunărei, străbătând până la zidurile Chiliei. Veselia începu de nou, şi între toaste fulminante şi urări în sănătatea getului nostru se porni polul la vale pe curgerea apei,, cârmuit de iscuşii vâslaşi, cari mânuau lopeţile în tactul unui marş ce'l cântau cazacii cu triinbiţile.

Cu plăcere mă uitam la figura athletică a lui Zgurief cu fisionomia lui marşială, însă simpatică totodată. In voiniceasca sa poasă de comandor părea a fi deul acestor ţermuri sălbaticе cu vastele lor mlaştini, ce-i aduceau ca sacrificiu tot soiul de vietăţi din imensele lor estinderi.

Când ajunserăm la otel, înserase deja, şi noi oboşiţi şi osteniţi de puternicele emoţiuni ale dilei, ne aruncaram ou grăbire în braţele lui Morfou, ce ni închise peste scurt truditele pleoape.

VI.

Lacurile Helveţiei sunt pentru pictori si poeţi raiuri pământeşti, pentru romanticişti comori nesăcabile, fiind că compun încântătoare tablouri încadrate de uriaşii munţi cu ale lor măguri, ce strebat majestuos nourii, lucind la soare cu alo lor plete de zăpadă.

Toate aceste colosale plăsmuiri geologice îl aduc pe turist la estasl admiratiunei, inspirândn-i gânduri poetice. Ear' de-i tânăr şi amoresat, atunci aga o privelişte negreşit că-i aprinde dorinţa de a petrece cu a *a amanta o vieată idilică în vre uu sălaş de pe vârful unei stânci oable, „la ale cărei temelii clocotesc cu muget apele ce vin din munţi şi sa râvursă în lac. Acolo amoresaţii în fragede îmbrăţogări şi dulci sărutări direse cu lapte de la o căpriţa ce paşte nu departe, vor adormi cu jurăminte de fidelitate pe buze, împleţiţi ca două mlădiţe ce iesă dintr'o rădăcină" . . . De aga fericire ni vorbeşte Elorian în romanele sale. Dar' lă^am să adoarmă amanţii îmbătaţi de nectarul amorului şi să vedem ce face pictorul pe malul pitorescului lac? Sgribuit dinaintea planşetei sale de pictură şede el cu sirguintă, adunând de pe paletă gradele diverse ale colorilor ce le întinde pe pânză, imitând cu precisiune natura ce se oglindeşte în ochii lui. El nu simte alta nemic. Toata fiinţa lui e concentrată într'un singur gând, in singura dorinţă, ca tabloul lui să fie aprobat de Academia de bele arte, spre a dobândi medaila de aur şi laurii pompoşi, vîmjându-l apoi cu mare preţ. Cu așa speranţă își hrăneşte el organismul său hămnisit de foame, gemând din zori de {} până la asfinţit de soare pe acelaşi loc, fără a gusta măcar din beoisnicile provizii ce le ţine într'o mică desfigă : câteva cartofle fripte şi o bucăţică de caşcaval. Dar' el nu simte foamea, îfusiile do aur i-an luat apetitul.

Eată că acum se iveşte pe mal vânătoriul pasionat. Mâhnit şi obosit de ostentială, se pune oftând pe malul tacului, aruncând cu ciudă torba venătorească de pe sine, ce-i asta-dată deşartă de venat, conţinând

numai câteva cârmoji de pâne uscata. Diu zori de cîf pană în sara a cutrierat malurile pitorescului lac, fără a găsi o râțugcă măcar sau un cărstel de baltă. El blastămă cu mânie acest loc pitoresc, ce gădele numai vederea, ne dând prilej măcar de o singura împușcătură. Tologit pe mal, se gîndește la un loc din altă țeară, unde ar pute îndestula pasiunea sa venătorească, slobozind duzine de împușcături pe oară și întorcându-se apoi în triumf a casa cu torba plină de paseri de tot soiul.

Vra se Șică, omenirea cu diferitele sale pasiuni și tendinți, admiră și iubește natura nu numai în părțile ei frumoase, ci și în cele uricioase. Din aceasta cauză se nasc partide diametral opuse în privința ideilor și a simțirilor: idealști și realiști, utopiști și sensualști, optimiști și pesimiști g. m. a. care se combat în debateri controversate, unul împotriva altuia, ajungând la dușmănia cea mai învierguată. Și cum se vede, fie-care are drept în opiniile sale. Amoresatul idealist admiră formele plastice și grațioase ale femeii adorate, pe când anatomul însetat de știința medicală, scormolește cu aviditate în măruntaiele ce emană putrejunea unei aga ființe. Pictorul e entnsiasmat de tabloul unui lac întins cu apa sa transparentă și albăstrie în care se reflectează radele soarelui ce asfințește după măgurile munților, pe când vânătorul preferă mai de grabă o baltă glodoasă cu emanațiunile sale neplăcute, din care însă la orice paș sboară vr'o becasă sau rață sălbatică, victime ce le culege cu împușcături necontenite, îndestulându-și plăcerea cea mai aleasă, fiind că fie-care împușcătură reușită este pentru densul equivalentă dulcii sărutări, ce o ia amantul de pe buzele adoratei sale.

Apoi așa un ideal vânătoresc unde aiurea se poate găsi, dacă nu pe locurile îmbucătorei Dunărei? Luam de pilda lacul Kitai. Plutind pe el într'o luntre, vedi labirinte de stuf ce crește în insule fantastice pe luciul apei transparente ce se'ntinde loc de 10 kilometri pătrați. Ici zărești ca niște strade largi, ce se încrucișează în diferite șovăituri, colo se deschide deodată o uriașă piață, în al cărei mijloc sunt așezate în simetrică rânduială pâlcuri de stuf, ce seamănă a fi urziala unui templu fantastic. Și pe toate aceste strade, piețe și Jocuri deșerte se primbla înotând o lume de paseri de tot soiul și ginta, îmbrăcate în haine de colorile cele mai diferite. Eată că dintr'o mahala iesă pe piață o turma de lebede albe ca zăpada, eară de pe altă stradă se ivesc ca un regiment de roșiori, gotcile cu pieptul lor de coloarea jărăticului. Din toate părțile vin și se încrucișează leghioane de rețe de sute de soiuri, bătlanii și pelicanii cu a lor ciudată traistă de sub plisc, în care adună peștele prins. Pe deasupra capului îți sboară nourii de becazi, cullci, corlani de baltă, pascari albi și vineți, rundunele de mare g. ni. a. Dar ce mai concert coatic intonează aceasta lume de paseri, chemându-se și îndemnându-se în jargonul lor de țipete și cârăituri.

Resunand prima noastră împușcătură, se întunecă soarele ea de o cortină de aripi a paserilor înspăimântate, ce se rădicară din stuf, asurijindu-ne cu țipetele lor de alarmă. Ajungea sa slobodi împușcătura fără a ținti, și victimele picau cu duzinele pe apă.

Aceasta colosală cășăpie de paseri se prelungi vr'o două oară, pană ce ele, desăvârșit spăriate, se rădicară sus în aer, îndreptându-și sborul spre alte locuri ale Dunărei.

Resultatul vânătoarei noastre au fost două luate cu verf âmplute cu rețe, gotce, lebede și câțiva pelicani, din a căroră piele cazacii au cusut pentru comandantul lor un toarte elegant palton impermeabil, cu gulerul din guturi de rețe sălbătice, ce făcea un efect deosebit pe albul de zăpadă al penelor, fiind de culoarea zamfirului. Din dobânda vânătoarei o mică parte fu întrebuințată pentru bucătăria noastră, eară. cea mai mare parte trimisă peșcheșuri orășenilor cunoscuți.

Noi gata eram să facem încă o vânătoare, ce ni-a fost făgăduit'o Zgurief, adecă la somni prinși cu undița, pe cari pescarii aveau a-i scoate la mal, evoluție foarte interesantă ce seamănă mult cu pescăria la moroni gi năsătri în timp de primăvară. Dar' cu multă părere de rău treburăm să ne întoarcem pe a casă, fiind ca începură ploile de toamnă cu neguri întunecate, ce iesă din mlagținile și bălțile Dunărei. Deci după dispoziția șefului nostru, majordomul cu provisii, câni gi armatură se porni la Chișinău sub a lui privighere gi comandă, ear' noi toți ne imbarcăm pe cel mai mare vapor al Lloydului austriac „Cleopatra”, ce pornește de la Viena cu eterinarul Pesta, Galați, Chilia, Ismail gi Odesa. Acea călătorie în vesela noastră companie am petrecut'o cu multă plăcere. Ajungând la Odesa, ne-ain reslățit, sase de ai noștri au rămas în oraș, eară Spiridon, Varhovici, Zaico și eu ne-am întors la Chișinău.

Luarea de rămas bun am săvârșit'o la Odesa, unde în cel mai ales restaurant am dat colectiv în onoarea lui Spiridon o cină grandioasă, înzestrată cu toate atributele și musică militară. Multe toaste au fost rădicate, ear' la urmă toastul făgăduinței învoitoare,

ca, dacă ni va fi cu puțința, să ne adunăm la o vânătoare în nordul Basarabiei, începând de la codrii Orheiului până la pădurile Buhotîn, hrănită uscată între Bucovina si ținutul Hotinului.

De sigur că memoriul meu vânătoresc nu va aduce plăcere fie cărui cetitor, ci poate numai adevăraților vânători, nu acelor de gală, în mânuși palide și ghetel lustruite, ci vânătorilor pasionați, cari gata sunt pentru câteva împușcături să-și martirizeze picioarele, cutreerând munți și văi, gesuri gi bălți, suferind arșiță, frig și sete, numai ca torba lor să fie plină cu victime agonisite în sudoarea frunții.

Astor-fel de schingiuiți sunt supuși mai toți vânătorii pasionați, nu numai [cei ce vânează paseri, ci și frumușele, alergând cu dor gi oftări pe urmele cochetelor, ce-i momesc cu hâtre zimbiri, precum momesc pasiunile pe cei însetați de bogății, gloriei gi renume. La urmă însă toate aceste combinații sș supun proverbului:

Le monde est une pipee,

Ou Ton est tour-â-tour chasseur et gibier.

Ângerul verde.

De mii și mii de ani omenirea a fost cărmuită, de niște legi misterioase și indescifrabile, legi ce țesă încă și acți soarta neamului omenesc. Fiind mai presus de firea omenească, ele nu pot avea drept țintă îngrijirile individuale ale îndestulărilor trușesti,, ci trebuie să se rădice sus peste închipuirile și concepțiunile joase ale mărginișilor noștri creeri. Fie pătrunderea lor cât de grea pentru spiritul omenesc, el totuși se încearcă neconștient a strebate vălul vecinicului mister și a-și da seamă despre scopul existenței sale. În aceasta ființă supremă a globului terestru,, făcută „după chipul și asemenarea lui Dumnezeu”, zace un îndemn creator de a naște ceva nou, neșisistent încă. Aceste meditații omul le exprimă și întrupează în cele mai felurite chipuri, fie prin graiu viu sau cântare, prin scrieri sau pictură, prin zidiri monumentale sau alte lucrări ale fantasiei sale.

Urmărind aceste opere ale spiritului omenesc până la obârșia ior, vedem că tendința lor primordială a fost și este a venera pe acele puteri misterioase și neînțelese ce cărmuesc universul, zidindu-l templuri, cântându-li imnuri de laudă și închinându-li-se, ba imitând chiar chipul lor.

Măreția nemărginită și impunătoare a boitei cerești, imensitatea oceanelor, înspăimântătoarele ca-

"tastrofe ale puterilor neptunice și vulcanice, trebuiau să inspire omului primitiv groaza, respect și umilință. Omul vedea cât este de mic în comparație cu mărimea puterii năstrușnice ce-l încunjură, și simțindu-se nimic în fața nepetrunderii misterului puterii creatoare, își plecă fruntea cu supunere și se închină acelor ființi supranaturale, pe care și le închipuia când ca deități de binefacere, când ca demoni îngrozitori și ostili: Astfel se urzi la toate popoarele de pe globul nostru pământesc credința în fjeități, pe care oamenii — fie care după capacitatea și fantasia sa și le închipuiau în feliurite întrupări. Și aceasta credință predomină încă și astăzi întreaga omenime, începând de la sălbaticul păstor din pustii până la modernul astronom, al cărui spirit încearcă să jpetrunda miriada de lumi ale universului. >

Deci omul simțind de cu timpuriu neputința sa față de puterile naturei căutând pe urzitorul lor și ne anându-l, siliindu-se să-l vada și ne vedendu-l, atunci în acea nedumerire și îndoială, fantasia sa crea ființi supranaturale care în închipuirea, să primă forme concrete.

Adorând pe deitatea cea bună pentru binefacerile ei și aducând celei dușmănoase jertfe de împăcare, se născu un cult care se răspândi și se desvoită tot mai mult, până ce se iviră din gloată anumiți înaintași, ce umplură lumea cu a lor glorie, precum au fo.it cu patru veacuri înaintea lui Hristos, în India Asiei, renumitul și adoratul Sakia-Muni, fii'idatoriul Budismului. iar apoi Moisi, Zoroastru, Buda, Hristos, Mohamed g. a.

Toți acești mari gânditori idealisti și totodată filosofi și legislatori, împrumutară unul de la altul

ideile fundamentale lămurindu-le, fie care în modul său și acomodându-le perfect pe-siției geografice, caracterului istoric și instinctului fiziologie al poporului, pentru care erau menite. Fie deosebirile între singuraticile religii cât de mari. afinitatea lor între oalță este și va rămâne un adevăr indiscutabil. Astfel vedem, că cele deee poronci ale lui Moisi sunt identice cu cele deee ale lui Sakia-Muni; trinitatea fjeităților indice Brama, Siva și Vișuu. numită Trimurti, ni reamintește pe creștinescul „unul în trei ipo^tasuri-Dummerjeu"; întruparea lui Vișnn ni indică pe duhul sfânt; simbolul lui Siva, triumghiul cu ascuțitul în sus, îl regăsim în icoana troiței creștine deasupra capului încnnjurat de lumină al tatălui.

Variantele credințelor religioase sunt nenumărate, însă toate în resuniat țintesc spre unicul creator al lumii și a tot ce ochiul poate cuprinde și vede. Urzirea fie-cărei religii se ascunde în misterioase alegorii din o lume miraculoasă. Ceea ce dă acestor învățături avânt și o formidabilă putere de respâr-dire, nu-i atât cuprinsul lor spiritual propriu și t rnai vârtos haina poetică, în care se îmbracă. Acest fapt are drept urmare, că datinilor religioase se adaog legende, poeme, parabole, alegorii și imnuri în număr considerabil.

Pe când religiunile popoarelor primitive nu ni prezintă în fond vr'o anumită dezvoltare de idei, fiind religii ale temerei și imperativei necesități, le aflăm-aceste la popoarele culte, mai ales în India, țeara miraculelor, în care aceste idei isvovesc cu o bogăție, ca-valorile vecinului Gange.

Însă ca și țeara aceasta, ee'utrunește în sinul său bielșug și voluptate, groază și fior, trece și re-

igiunea ei prin adâncimi și vaduri, prin lumina adevărului și noaptea înșelăciunii, când simplă și sublimă, când lăstastică și demonică, și — lucru remarcabil — aproape toate celelalte popoare regăsesc spre marea lor surprindere în religiunea Jndiei urme de ale religiunii lor.

În limba sanscrită a cărților „Veda” (cartea științelor), compuse cu 20 de veacuri înainte de Hristos și care formează baza tuturor învățăturilor posterioare ale Tncjilor, se găsesc legende, povestiri și poeme în versuri și în proză, în care sub manta alegorică, sunt descrise fapte istorice și politice, critice și satire de cel mai mare interes, precum și cea mai însemnată și mai incomparabilă idee asupra metempsicosei. Sufletul adevărat, nemuritor după desființarea corpului ce-l poartă în timpul petrecerii sale pe pământ, trece prin zămislire în alt animal, și așa răătăcește prin veacuri până se sfârșește, fiind însemnat termenul lui de marele creator Brama, când apoi acesta îl cheamă în locașul nude se odihnesc sunetele recutate de pe pământ de ângerul morții.

Aceste doctrine erau răspândite și la „Egipteni și Greci; Pythagora și Piatou le-au dezvoltat în modul lor, creând astfel mitologia elenă cu ale ei ciudate, admirabile, înfricoșate și tot odată grațioase povestiri. Dar' cea mai bogată și mai complicată mitologie rămâne cea indică, fiind-că ea nu se mărginește la închipuirea <|eitații în corpuri omenești, ci trece cu fantasia la creații extraordinare ce nu există în natură, și represântă niște visuri credute de aieva. Indianul crede în ceea-ce scrie cartea Veda, adevărat cum-că în fundul pământului, unde razele și lumina zilei nu străbat, se arlă un șes spațios, iluminat numai

de o lumină fosforescentă ce rîuriază din frunzele copacilor alcătuite din cristale lucitoare în colorile curcubeului; eară florile împrăștiate pe acel șes, fiind compuse din rubine, smaragde și ametiste, clipeșc în irizații de lumină pe acel șes azuriu, ca stelele pe bolta cerului într'o noapte senină. În mijlocul și pe înfundătura acelu șes se desfășură un mare lac, a cărui suprafață este vecinie acoperită cu o negură transparentă și azurie, prin care se strevăd maluri de stânci de aur sleit. Tot ce se vede, tot ce cuprinde acel spațiu, stă într'o înțepenire nestrămutată, în o tăcere de mormânt. Numai când ângerul morții se apropie de acele domenii, atunci un veuțisor aburește luciul lacului, negurile se migeâ, se desghioacă și încep a se închiega în forme și în chipuri omenești, apoi, fără șgomot lunecând pe luciul apelor, se adună în cete pe maluri, unde stau neclintite și așteaptă poronca supremă. Aceste fantasme sunt mai ușoare de cât roua dimineții, sub apăsarea lor nici măcar imfir de iarbă nu se îndoaie, fiind consistența lor din firele ce se întind pe acel lac.

Deci eată că ângerul morții, numit și „ângerul mohorif sosește cu o legiune de suflete ale răposaiilor de pe pământ. Ea se oprește la părțile de diamant ale acelu șes, lângă care pe un nour luminos priveghiază Șatra-Gubta, ângerul verde cu gase aripi. El este păzitorul lacului și totodată delegatul lui Brama, însărcinat să înlocuiască sufletele ce vin de pe pământ prin altele din împărăția sa, care s'au spălat în apele sacre ale lacului, devenind earăși nevinovate și demne a se rentoarce la Vișnu, spre a fi insuflate pruncilor zemisliti în sînul mamelor de pe pământ.

Ângerul morții, fiind subalternul lui Șatra-Gubta, se oprește cu oare-care sfiala înaintea lui, plecându-'gi aripile sale mohorite și închinându-se până la pământ.

„Iarăși ai sosit?”--- îl întreabă cu asprime ângerul verde. Ta prea des me superi cu recrutațiile tale și în curând rezervoriul de suflete al lacului nu va ajunge pentru cererile tale”.

— Eu nu sunt vinovat, răspune ângerul mohorit. Strălucirea voastră bine știți, că însărcinarea mea este sa slujesc cu sîrguintă pe ejeitatea Kalki, ce mi-a poroncit neîncetată stîrpire, până va sosi pe calai son alb să desființeze pământul și să ieie toate sufletele cu sine.

— Asta o știu și fără tine, respune Șatra-Gubta, posomorîndu-se, dar' eu îți spun să nu te prea grăbești în funcțiile tale de stîrpire. căci așa dai prepus de a fi mișuit de dracii de Bonți plegcați, în-cingî cu curmee. . . . Ku cumva urzit-ai în tainică conțelegere cu deusii resboml Malabarata, în care a luptat și deitatea Krishna întrupându-se în potentatul unei mari imperații de la asfințit'?

— In acea afacere eu nu sunt responsabil, resplică ângerul raohorît. Au doară eu sunt de vina că Krigna s'a amoresat de nimfa Rada și într'atâta s'a datat farmecului ei, încât îi implinia toate poroncile? —

— ȘL cum de Krishna, ca deitate, a putut să adoreze o aga dobitoacă, îl întrerupse ângerul verde cu mirare. Când ea a murit, eu am poroncit să-i treacă sufletul într'o gâscă.

— Așa este, întări ângerul mohorît hâtru zimbînd, însă Strălucirea Voastră n'ați știut că Krishna nu adora

pe nimfă ca atare, ci pe Bavana nimfei, adecă partea sexuală femească, cu care talisman nimfa seducătoare la fermecat pe Krishna până la idiotism, poroncindu-'i sa asculte pe toți Bonții ce o încunjurau, în cari ea asemenea crede, adorând în ei „Lingas” sau mai lămurit dis, partea sexuală bărbătească, cu care Bonții cârmuiesc voința nimfei. Și unde este chestie de adorație, acolo mintea n'are ce căuta și trebuie să știți, că acest cult al Șivaiților se respândește cu o mare iuțală între cei mai alegi și mai deștepti oameni*).

Ângerul verde eu desgusfc plesni de câte-va ori cu aripile. Cum! —strigă el—va să gijcă din cauza acestor doué talismanuri ale reproducerii s'a severșit un act de așa mare stîrpire în resboiul Mahabarata?

— Cum v'am spus, oamenii sunt așa de deșerti la minte eă, nebăgând în seama cumcă neamul lor de-a valma se stîrpește prin epidemii trimise de

*) Cum se presupune, acel cult straniu al Indianilor s'a strecurat prin veacuri pe la popoaivle Asiei și a ajuns pană la Huni, pretăcendu-se însă în sens contrar. ȘL astăzi se ascunde între diferitele popoare ale Rusiei misterioasa sectă numită „Scopiți” adecă eunuci de bună voie, cari după căsătoria legală și nașterea celui întâia prunc își ciuntesc măduiarii productivi.

Operația castrării este săvârșita de o fecioară, cea mai aleasa și neprihănită, numită „domnului”. Actul se serbează într'o eapște ascunsă, în care se adună sectatorii, și înainte de severșirea tăerii toți cu evlavie, rîngi și cântece religioase se învertesr, în jurul victimei ce șade jos întinsă iară simțire, fiind îmhetată cu rachi. Acești sectatori, prigonii de legea penală cu moarte, trecură pe ascuns Dunărea ȘL Prutul și se așezară în inict colonii în România, unde se ocupă mai mult cu profesia de birjari. Ei pe față se pot cunoaște, fiind spâni, și avend voce de femeie. In principiu sunt republicani socialiști și fanatici turbați. Fostul șef de jandarmi Mezințov a scris asupra lor un uvrăgiu foarte interesant, și unul din acei sectatori s'a resbunat, ucigendu'l pe Mezințov cu pumnalul în mijlocul capitalei. d'... mare, când el se plimba pe stradă,

Kalki, ei din cauza tabacherii unui monareh picate jos sau a sfedii între doi miniştri, se sugrumă fără încetare. Eu la cel de pe urma resboiului, cosind vieţele celor mai junci şi mai sdraveni ostaşi, la urmă picasem de ostentală, frângendu-'mi câte-va coase în ciolanele lor. Gândiam atunci să rog înţelepciunea lui Brama să-'mi dea, în loc de învechita mea unealtă, o armă mai perfectă, aga ceva din invenţiile mai nouă ale oamenilor, ca de pildă praf şi dinamită, pentru a ucide mai iute şi mai colectiv, ca să nu am trebuinţă să mă plec la fie-care, să-'i iau sunetul, ci dintr'o singură împunsătură sau exploziune să culc sute de mii de odată . . .

— Ce birfele sunt aceste? — îl întrerupse ângerul verde. Nu cum-va gândeşti să usurpezi locul lui Kalki sau să te faci dinamitar V. Nu-'ţi este destul că noi ţi-am dat în ajutor o droaie de medici pentru oameni şi o droaie de veterinari pentru dobitoace?

— Aveţi dreptate, îi răspunse ângerul mohorât, cam confus. Eu de la dînşii ca asistenţi am mare ajutor, dar' cu cât unii îmi înlesnesc luarea sufletelor, cu atâta alţii, ce sunt înscrişi în J^omitetul filantropic, mă împiedică în colectarea sufletelor ce vi le aduc aici. Priviţi, de pildă, acea fecioară palidă ca crinul vestejit, ce stă acolo îngenunchiată! În curgere de un an am trebuit să o vizitez de sute de ori, până ce mi-a dat sufletul. Causa a fost că medicul ei iscodise nişte injecţii ce vindecă de oftică, şi tot a vindecat-o. Dar' n'au folosit mult, căci la urmă el însuşi a murit de acea boală.

— Dacă acel medic iscoditor de leacuri, în contra voinţei de stîrpire a marelui Kalki, a muncit numai pe biata fecioară, fără s'o vindece, apoi su-

fletul lui să'l iei îndărăt pe pământ şi, fără a-'i spăla de păcate în lac, să'l trimiţi în corpul unui măgar, să toată vieţa să tragă sacaua cu apă, biciuit de sacăgiu, eară sufletul pătimaş al bieteii fecioare să vie la mine.

Umbra copilitei se apropia de ângerul verde, căc].endii-'i la picioare.

— „Din ce cauză ai ofticat?” — o întrebă ângerul verde cu compătimire.

— Am fost poetă şi am iubit cu sufletul, eară nu cu inima, răspunse ea cu o voce stinsă.

— Va să cjiacă, tu nu ai iubit cultul Lingas? tu nu ai adorat în bărbat sexul, ci ai căutat în el alinarea durerilor sufletului teu? — o întrebă earăşi ângerul verde.

— Aga este, şopti abia umbra. Peirea mea a fost meditaţiile şi gândurile ce di şi noapte nu-'mi dau răgaz. Eu m'am uscat pe picioare, până ce oftica m'a dărîmat cu desăvîrgire, ardându-'mi plămânii, eară idealul meu, fiind realizat, nimici flacăra amorului ce mă consuma şi me duse la moarte. Indură-te de mine, nu mă mai trimite pe pământ . . .

— Te voi lăsa aici, — îi şise „” blândeţe ângerul verde. — Apoi ridicând umbra de palma sa, o duse pe malul lacului. — „Deamnă eşti de cea dîntâiu recompensă” — adaoase el surlând deasupra.

Atunci umbra imediat se evaporă, lăsând pe palma ângerului un fulg alb ca de zăpadă. Ângerul suflă a doua oară în palma sa şi fulgul sbură pe de-asupra apei lacului, apoi încetinel, eborîndu-se ca o frunţigoară desprinsă de pe crenguţa sa, pică şi se cufundă în el.

— Acolo va rămâne să se odihniască până la

a doua venire a lui Kalki, 4[^] ângerul verde eu plăcere zimbînd. Aga fel de suflete nu trebuie să migreze pe pământ. Omenimea nu este deamă de a purta în sine gi în ale lor corpuri păcătoase aga odoare; lor li trebuiesc suflete de dobitoace călite în realism, suflete de animale sugrumătoare, ear' nu gânditoare.

— Eu agi dori contrarul unui aga așezământ, adaose ângerul mohorît, avend atunci mai puțin de lucru, pentru că la oameni, cu cât spiritul câtigă, cu atâta corpul perde. Ve aduc drept pildă Strălucirii voastre colo pe renumitul Bartrihari, ale cărui scrieri sanscrite au fost traduse pînă gi în ieroglifele lui Sesostriș gi ale Faraonilor. Priviți'l cât este de ticălos, slab și jigărit. El fiind în vieață, cu mintea sa răsturna planele gi opria soarele în mersul seu, eară cu puterile trupești abia ridica la gură o lingură de lemn cu nutrimentul de toate filele. Drept judecând, la ce sunt buni astfel de oameni? Cu ei ar paragini țarinele gi foamea ar stârpi omenimea înainte de venirea lui Kalki.

— Tu ești gi vei fi tot-deauna un călău josnic, întrerupse ângerul verde. Tu nu poți înțelege că aga creaturi ca Bartrihari sunt de neapărata lipsă în neamul omenesc, pentru că ele inspiră artelor frumoase duhul, conduc filosofia, desvelesc sublimitatea ideilor creatoare. Cine a compus frumusețea gi grandioasa arhitectură a capitalelor noastre? Cine inspiră credința gi atrage în divinul templu pe adoratori, dacă nu earăși ei? Nu încape îndoială că silnica munca mintală li destramă organismul, aruncându-i fără timp sub tăiugul coasei tale ce curma de a valma vieața înțeleptului gi a nătărăului. După legea metempsicosei noastre însă, avem trebuință de aga martiri, pentru

că gi în corpul lor trimitem suflete spre pedeapsă; Sbuciumate pe pământ în vârtejul ideilor filosofice și științifice, li dăm abia aice vecinică pace și vecinică pomenire. Deci, să vie la mine sufletul filosofului scriitor, poronci Șatra-Gubta. Eu respectez așa genii, și în ele este un scînteii de <J'it'to-

Umbra lui Bartrihari era așa de slabă, că, abia putu să se apropie de poarta de diamant, unde pică cu fața la pământ înaintea lui Șatra-Gubta.

— Nu pot mai departe, suspină umbra filosofului, greutatea gândurilor ce am purtat jumătate de veac, me doboară. Desieagă-me de ele, dă-'mi vecinică uitare, dă-'mi vecinicul repaus. Stinca de piatră a fost mai fericită de cât mine, în ea domnia răceala gi tăcerea mormântului, pe când în mine clocotiau ca lava în măruntaiele unui vulcan, ideile arzătoare ale propagandei, reformelor, științelor și inspirațiilor contemplative. Eu pe pământ am fost de unii încununat cu lauri, de alții scuipat cu batjocură — decorat cu stele și împroșcat cu noroiu, hrănit cu miere gi adăpat cu venin, pentru că prin știință am găsit cheia misterioasă a comorilor naturei, ascunsă în cele mai imperceptibile atome ce sunt lanțul nesfîrșit al creațiunii. Gontimporanii mei me crecjură de nebun, pentru că slujind patriei, am luptat cu uricioasele reptilii ce pângăriau cu balele lor veninoase legile gi drepturile poporului. Eu de la tribună îi detinam cu fulgerul elocutenței și, dând de gol trădarea învelită în straie aurite, fui aruncat cu pietre. Pentru că am descoperit abuserile rjeitații Krigna, ce s'a coborît de pe tronul ei, spre a trăi între frumoasele păstorite, lăsând a sa împărăție în seama Maharadjiilor jupuitori și a păstoritelor, care la urmă se făcură princese gi lăsară

oile pe mâna lupilor flămânzi, de acea ara fost ferecat și aruncat în temnița.

— Am știre de acea scandaloasă istorie a lui Krigna — îl întrerupse ângerul verde. Delictul a ajuns pana la urechile lui Brama, care a degradat pe Krigna și sufletul lui, îtrupându-l spre osînda într'o hienă spurcată și uricioasă. Acum spune-'mi, cu ce recompensă sa te dăruiesc pentru lucrările și chinurile tale de pe pământ în folosul dreptății ?

•— Nu cer nimic de cât repaus, respunse cu umilință năluca fostului filosof.

Ș a tra-Grubta, plecându-se atunci cu respect spre umbra întinsa la picioarele sale, slobotji din colțul aripei sale în ea o limba de fulger, de care umbra s'a evaporat, lăsând în locul ei un lucefăr strălucit. Pe acesta ângerul verde l-a aruncat în înălțimea bolții cerești, cîjicend; „Ureă-te în pleiada de geapte stele a taurului, și acolo în veacuri să strălucești, geniule gânditor, eară sufletele celor ce te-au defăimat, le voiu trimite în cârțițele ce trăiesc în întunericul pământului, nutrindu-se din vermi cari asemenea le vor mânca, prefăccndu-le în putrejunea și în noroiul, cu care te-au întinat.

Apoi ȘatrasGubta, întorcendu-se cătră ângerul mohorît, îl întreba ce raport mai are de făcut ?

— încă doi renumiți scriitori așteaptă de la Strelucirea voastră, sau recompensă sau osinda, respunse ângerul mohorît. Unul este renumitul Kalid aș a, ce a scris poeme asupra naturei și poeme epice, precum descrierea resboiului lui Krigna și epopeele lui galante cu ciobanițele. In acea poema el a descris amorul în toate fazele sale, dovedind ca el isvoregte din îmbulzirea atomelor productive, care alcătuiesc acea

lege colosala și puternica ce prin pigmei nevetjuți zidește lucrări de uriași. El cel întâiu a întemiat credința, că eternitatea se compune numai din doue principii, adică din „deșert și atome". Căci nefiind deșertul, atomele nu s'ar putea migca spre a se aduna în ghemuri de ființe, și fără acea ghemuire și îmbulzire nu s'ar fi zidit lumea, începând de la grăuntele de nisip până la cel mai înalt munte. Al doilea este renumitul Dzaedeva, jurnalist și cronicar al tuturor scandalurilor marcante, patriot republican și tot-odată monarchist până la adorație, cât timp partidul seu era la putere, conservator până la măduva ciolanelor și tot-odată turbat inovator și liberal.

— Destul! — îl întrerupse Șatra-Gubta. — îmi sunt cunoscute aceste moriști politice ce se învârtesc în cotro bate vântul. EL macină cu condeiul și cu limba ori-ce pică în căpăținele lor, puțin păsându-li de sunt grăunțele bune sau putrede; dar' pe de altă parte ei sunt trebuincioși ca drojdiile ce fac să dospiasca aluatul de pâne. Fără dengii progresul ar sta pe loc. Acji sum bine despas ; deci îți poroncesc, pe acei doi scriitori mai întâiu să-i speli în apele lacului de pecatele severgite cu condeiul, apoi din capetele lor să faci doue volurnuri noue ce vor fi urmarea cărților „Veda". în acest mod ei vor rămâne pentru urmași ca modeluri în beletristica și literatura neamului omenesc. Dar" spune-'mi, cine este acea matahală deșirată ce ține în mână o hârtie? și Șatra-Gubta aretă cu degetul în spre ceata de suflete.

— Acela, respunse ângerul mohorît, este renumitul avocat gicanitor Harambaba, pe care îl căutam demult, dar' nu'l puteam prinde, nind-câ se afla sub protecția demonului discordiei și era invulnerabil; pândindu'l însă

pe când demonul era dus la o nunta, l-am șters pe și canitor cu coasa și l-am adus aicea. El a protestat contra actului meu, și acum eată-l că a scris o pâră asupra mea, voind a o înmâna Strălucirei voastre. Și nu-i acesta lucru de rîs? Când vă<Ju că n'are încotro și că trebuie săpărăsiască suprafața pământului, se hotărî să lege teie de curmeie, ca sa între la Strălucirea Voastră ca secretar, spre a-și face și aice teșmechiurile sale de avocat.

— Cum nu! strigă Șatra - Gubta cu mânie. Acuma 'mi aduc aminte de acest nemernic! El este acela ce a iscodit faimosul proces între doi cetățeni din Benares, dovedind că găina unuia din ei a mâncat un stog de fân de la celălalt. Procesul a ajuns în apel până la Brama. Curtea însă descoperind falșul șicanei, l'a osăudit pe gicaner să se prefacă într'o strigoaică betrâna care neconținut să mănânce hârtii scrise ce le scoate dintr'un sac. Deci eu mă mir cum de el până acum a oprit aducerea la împlinire a sentinței supreme.

— Se vede că earășî prin vr'o perfidie, răspunse ângerul mohorît. căci eu l-am luat de pe pământ tocmai în momentul când el înaintea tribunalului dovedia cu elocuență ca stogul de fen care s'a prăvălit, a înădușit găina. Astfel șicanerul trăgea la răspundere pe proprietarul stogului, de la care cerea o mare despăgubire în aur, dovedind că găina oua pietre scumpe, de oare-ee ea nu era decât o nimfă metamorfoasă, ce înghițise la timpul ei toate odoarele unui Nabob bătrân. Nabobul își sfîrși *^iiele* în cea mai mare ticăloșie și, murind, așa de amar blăstemă pe nimfă, că tribunalul suprem au<Ji acel blăstem și hotărî să trimită sufletul cochetei într'o găină, care

a și fost mărul discordiei între cei doi cetățeni din Tienares. La debutul procesului, înșiși judecătorii erau uimiți cu ce entusiasm și convingere apăra el cauza sa, jurându-se nu numai pe cei patru feți ai lui Brama, dar' chiar și pe coaja oului din care a eșit <leitatea, că toate dovedfle lui sunt adevărate. Eu însă ascultându'l, revoltat de aga îndrăsneală și protanație, fam și curmat vorba cu coasa aducând aici sufletul lui gângărit, ca să faceți cu el ce veți voi.

— Sa mi'l iei îndărăt pe pământ, poronci Șatra-Gubta, Eu de acum îl voiu preface în gerpe, Pentru-că în venin a trăit, îu venin să trăiască prigonit în calea vieții de ori-cine.

— Osânda îmi pare gi ușoară gi periculoasă, replică ângerul mohorît, căci el earășî va începe a mugea veninos, punendu-se cu scop în calea animalelor nevinovate, care nu 'l vor vedea și 'l vor călca pe coadă.

— Ai dreptate; să 'l prefacem deci în hrib veninos!

— Poate asemenea să pricinuiască moartea vr'unei ființe nevinovate.

— Apoi ce socotești să facem cu el? întrebă Șatra-Gubta cam încurcat.

— După a mea opiniune, răspunse ângerul mohorît, cea mai înțeleaptă hotărîre ar fi ca să stirpiți pe tot-d'a-una hidra aceasta veninoasă, și de așa dihânie să nu mai fie vorba, nici în cer, nici pe pământ.

— Amin! dise Șatra-Gubta, plecând capul în semn de învoire. îmi place proiectul tău gi îl voiu supune judecății lui Brama. Dar' până atunci pune-mi ce suflete mai sunt de trecut în revistă?

— Multe, însă ticăloase, răspuse ângerul mohorît, resfirându gi aripile. Greutatea pecatelor întru atâta le apasă, că eu pe multe cu greu le-am putut târîi până aici. Pe unele le-am lăsat chiar pe drum, fiind înglodate până la urechi în noroiul pecatelor. Mi-am luat de seamă că aducându-le aici și scâldându-ie după poronca Strălucirei voastre, în apele limpeçji ale lacului, aceste negreșit s'ar namoli aga, în* cât la urmă ar avea asemenare cu o mlagtină de broaște, ear' nu cu rezervorul de sunete curate gi nevinovate. Tjitați-ve, Strălucirea Voastră, la acea dunga neagră ce se deosebegte dintre umbrele cetelor. Acele sunt diferitele suflete ale sectelor religioase, iicoditori de doctrine mincinoase, precum Bonți, Fachiri, Șamani, Mula, vrăjitori, proroci, prestidigitatori gi alți îngelători, cari, înainte de a'i spela în lac, ar trebui săcelați cu perii de oțel, într'atâta sunetele lor sunt mânjite de noroiul pecatelor, uscat, de veacuri gi neaccesibil pentru vr'o scâldare, ci numai doară pentru pârlit în focul iadului. Deci, ce poronciți să fac cu deugî ?

Șatra-Gubta stătu cât-va pe gânduri.

— Chestia este foarte serioasă gi complicată, gi nu odată a fost supusă consiliului suprem, pentru-că becisnicii aceștia în numele lui Brama au severgit abuzurile între neofiții simpli și proști Ia minte. Deci, îți poroncesc să mi-'i iei itideret pe pământ și acolo, găsiind mlaștina cea mai puturoasă și mai murdară, să mi-'i prefaci pe toți în broaște gi să-"i cufuniji în noroiu, eară pe mlagtină să pui pecetea ta. de vecinicăuitare până la a doua venire a lui Kalki. Ai înțeles?

— Voiu împlini toate punctual, cjișe ângerul mohorît, plecând cu supunere capul. Dar' poronciți să li las vocea, ca să comunice între olaită ?

— Comunice cât vor vrea, răspuse Șatra-Gubta, însă numai în limba broașteiorrăcâind, ear' nu în dialectul sfântului sanscrit, care fiind tradus, poate lăți propaganda doctrinelor garlatane de ateism, nihilism, astrologismși alte minciuni, cu care ei exploatează poporul ignorant. Aga dar' cu dengii am sfergit-o. Ce mai este de chibzuit în cauaă de metempicosă ?

— Socot că la rend vine acum chestia cea mai însemnată gi mai grea de rezolvit într'un mod definitiv, răspuse ângerul mohorît. Indrăsnesc a ve aminti de cultul Șivaiților, care a desbinat omenimea în dou& tabere, unii adorând „Lingas" sau părțile sexuale bărbătești, gi alții Bavani, a secsului femeesc. Asupra acestor doue embleme ale reproducerii au fost nesfârșite debateri nu numai între oameni, ci și între 4'i tâțile universului. Dar' enigma a ramas până'n di"" de adi nedescifrată, fără a fi fixata într'o lege sau într'o normă universală.

Cultul adorației se concentrează când în una, când în alta, odată ține sceptrul cârmuirii Lingaș, altă dată Bavani, cum dovedește cronica scandaloașă, a lui Krigna cu nimfa, gi a nimfii cu Bonții, Puterea acestor doue talismanuri atrăgătoare este aga de năstrușnică, încât ea chiar din cer a coborît (jeități, care întrupându-se, s'au supus voinței sale. Dar' astă neîncetată gi neadormită luptă recere nenumerate victime până și iu dobitoace, stîrpind totul asemenea epidemiilor molipsitoare. Într'o parte de lume bărbații cârmuiesc, domnind peste femei; în altă parte iemeile stăpânesc pe bărbați; în a treia amanții gi amantele adultere înhamă ambele sexuri la jug, biciuindu-le ca pe telegari să tragă capriciile lor. Deci nu gtiu cât va mai domni o așa anarehie în neamul

-omenesc, în care eu iac mare colectă de sinucideri și ucideri, ce sunt urmarea acestor dispute pentru hegemonie.

— Of, sărmâne ânger mohorît, — (jise Șatra-Gubta — ce ignorant ești în privința asta; tu cunoști numai putrejunea în care te miști, hrănind viermi cu corpurile lepădate de suflete, dar' nu gtii că toate aceste calamități ale ființei omenești provin din marele cataclism revoluționar severgit în ocârmuirea lui Brama. Se vede că gi deitările comit pe nevrute greșeli, care apoi cad în sarcina victimelor create de ele înseși. Aga de pildă avea Brama o nețărmurită pasiune de a crea felurite ființi; lipsindu-i însă gi iscusința și puterea de a le insufla vieța ce vine numai dela Vignu, proiectă să creeze ceva deosebit, după cum vei audi **din** cele următoare.

Lupta de împotrivire gi de atragere între sexurile omenegti „Lingas” gi „Bavani” s'a început din ceasul, când în bogata fantasie a lui Brama se născu ideea, d^ a împreuna două trupuri din negura „Maya” într'un singur trup cu două sexuri diferite.

Și el zidi un gemen omenesc lipit cu spinările unul de altul. Apoi rugă pe deitatea **VigDU** să insuflă acelei ciudate ființe dnhnl vieței creatoare, ear'pe K a m a d e v a se picure pe ale lor buze nectarul amorului. Aceștia-i împliniră dorința, și Brama avea multă plăcere gi-i făcea mare haz, a privi la acei gemeni aprinși de flacăra amorului, dar' fără puțință a se vede în față. Neputându-se îmbrățișa, ei întorceau numai manile pe dos, se pipăiau și se învertiau pe loc ca un titirez. Această pantomimă desperată desfăta pe trândavii curteni ai lui Brama și alcătuia cea mai plăcută jucărie pentru acesta. Dar o aga esistență

deveni la urmă pentru bieții gemeni o tortură ne-spūsă, căci ei, ardend de flacăra amorului și de dorul de a se recori măcar cu o singură sărutare, plângeau și și noapte întru atâta, încât din lacrimile ce neconținut curgeau din cei patru ochi ai lor, se alcătui la urmă marele rîu sacru al Gangelui. Deci, ei cu bocete duioase, implorară pe ființa supremă Brama, ca să-i deslipiască unul de altul, dându-li așa libertatea mișcărilor după voia lor.

Brama se îndură în fine de ei, gi îi deslipi în deosebite individualități, numi partea din stânga femeiască „Nimfa-Ganga-Bavani”, ear' partea din dreapta bărbătească „Triton Lingas”; însă el li poronci cu asprime să rămâie în neprihânirea truprească primitivă, că de altmintrelea vor fi isgoniți din raiul pământesc ca niște pângăriți. Gemenii mulțumiră gi, strîngându-se în brațe, pecetlură cu sărutări înfocate jurământul neprihânirei. Ei trăiau împărechiați în sinul lui Dumneđu gi petreceau tot timpul admirându-se unul pe altul și îrabrățigându-se neconținut.

Dară la urmă, Nimfei-Ganga începu a i-se uri monotonia conjugală; cu invidie privia ea la frumoșii ângeri înaripați ce sburau pe deasupra capului ei, zimbindu-i dulce. Deci, odinioară, pe când soțul ei Lingas, îmbătat de nectarul amorului, [dormia dus la umbra unui copac, o idee ciudată trecu, ca fulgerul ce aprinde, prin cugetarea nimfei. De ce, întrebă ea, dacă, cum se spune, totul este nemuritor și trebuie să se reînnoiască din dărimăturile vechi gi fără măduvă, de ce și dragostea să nu se poate reînnoi? Ce minunat ar fi, dacă Brama m'ar înzestra cu o părechie de aripi! Cum m'ași plimba eu atunci prin spațiul eterului, împreună cu acei ângeri străluciți!... Eu agi

visita toate stelele, facend cunoștinți nouă cu locui torii lor .... agi vedea felurite chipuri de bărbați, poate mai altmintrelea de cât acest somnoros coala ....

Se vede că gândul femeii a fost voința (Jeității, căci tocmai în acel moment Brama, ge<]6nd pe un tron de stele purtat de archanghefi, trecu pe^ lângă ea. Atunci Ganga pica în genunchi gi cu lacrimi gi suspine îi dise : „Creatorul meu puternic, îndură-te de ființa ta, gi trimete'mi moartea, ori dă'mi libertatea gi puterea să sbor în spațiul nemărginit, căci aicea mă înădugi gi limba mi se leagă în gură, ne avend cu cine să vorbesc, cui să împărtășesc impresiunile — eeea-ce văd, ceea-ce aud? — Bărbatul ce mi l'ai dat de companion, e ciudat gi plictisitor gi doarme cjilele vieței sale" ....

Toți cari încunjurau pe Brama, se înnorară de o aga îndrăznială a nimfei, socotind că ea va fi imediat nimicită, ștearsă din rondul creațiilor. Dar' Brama îi dise cu blândețe : „Tu, favorita mea creatură, ești cam nerecunoscătoare pentru binefacerile ce ți le-am făcut înzestrându-te cu cea mai aleasă frumșeță dintre toate creaturile mele, dându'ți un companion cu care să te petreci, când îți va fi urît, și mai presus de toate dându'ți un puternic talisman, cu care se cucerești pe toți bărbații, cari vor adora în tino regina creației. Ce vrei mai mult dela mine?”

- O parechiuge de aripioare, atatucuța de mitite, îi respuse Ganga, zimbînd grațios gi arătând cu degetele lungimea aripioarelor. — Of, aga cu drag agi voi să călătoresc în magnificul vostru cortegiu prin caile nefinitului univers !

— Fie așa ! — dise Brama gi o uetedi cu palma pe spinare. Atunci la moment doue aripioare se iviră

pe acel loc, gingașe și subțiri ca frunza trandafirului. Apoi o netezi pe cap, gi îndată perul ei frumos se prefăcu în jirebii de foc. „Fii cometă” -- îi dise Brama — înhamă-te la al meu tron !

Și eată că pe ceriul întunecat al nopții maestos se înălța o nouă mare stea cu coamă de foc. Era Ganga, aninată de cortegiul rjeității, ce se urca în spațiu, spre soare, reședința teilor.

Însă cu timpul Ganga nu se mulțumi cu soartea «i, neputend suferi să fie înhămata. Deci, pândind un timp favorabil, pe când Brama nu o putu observa, îgi porni sborul în spațiu prin bolta cereasca cu repeziciunea gândului, atrăgend în cale cu talismanul ei mii de ângerași din lighioanele lui Brama. Ei se supuneau farmecului puternic și, încălcîndu-se în coada ei, pe loc erau consumați gi prefăcuți în gaz.

Astfel călătoria ea fără încetare, adorată de curtesanii frunțași ce tot sporiau la număr, fiind recrutați din diferitele planete. Dar' eata că în cale-i întimpină odată pe cel mai strălucit gi frumos ânger numit „ângerul albastru” sau „duhul ispitei”, același care a buimăcit pe (Jeitatea Krigna de s'a amorisat de păstorita ce i-a pricinuit peirea. Ager la minte, de o istețime nespūsă, el pricepu a se furișa în încrederea a trei ț|.eității gi totodată inspira simpatie gi încredere ogtirilor de archangheli, comandantii armatelor cerești. El cu sumeție, însă gi foarte circumspect, descoperi intimilor sei proiectul de conspirație, ce tindea să răstoarne învechita dinastie a lui Brama, apoi dând toate legile în seama naturei, sa proclame tot universul republica.

Ve<]end el pe Ganga în hainele ei de cometă, rămase uimit de așa frumșeță gi simți cum ea cu

talismanul îl atrăgea la sine. Dar' el nu putea fi. învins, și se reținu, fiind însuși posesorul unui puternic talisman, sub a cărui atragere, Ganga ușoară de minte, i se supusă oarbă. Scopul ângerului albastru era ajuns. El însărcina acum pe Ganga cu propaganda de revoltă prin oștiri, la care ea avea mare autoritate, fiind-ca șefii ligiunilor celor mai viteze erau amanții ei.

Mișcarea revoluției se porni cu iuțea fulgerului. Hotărîrea fu să se dea asalt soarelui care era reședința deilor, și după răsturnarea dinastiei, ângerul albastru să se proclame presidentul republicei, eară Ganga ^ei^a a tot ce se naște și se mișcă pe planete.

Într'o <ji soarele se întunecă de odată. Asaltul numeroșilor insurgenți era începu*. Brama însă, înștiințat de cu vreme prin rivalii ângerului albastru, se pregăti concentrând toate radele soarelui într'un paloș de foc atât de ardetor că, îndreptându'l spre armata rebelilor, îi topi și prefăcu în masse diforme, ce rătăcesc până în rjiua de *ăăi* ca dărimături prin spațiul universului, picând ici-colea ca meteorite pe planete.

Ângerul albastru pică pe pământ și se prefăcu în muntele Himalaia, în ale cărui măruntaie clocotesc vulcanii, nutriți de culpabilii eamărarji ai ângerului albastru, pe cari acesta în căderea sa îi trase cu sine.

Eară frumoasa Ganga fu prefăcută în palida lună, cu fața întristată și lipsită de părul ei de foc. Vecinie fugind de soare, varsă lacrimi neîncetate, roua dimineții, care cade pe pământ și pe iubitele ei de odinioară fiori. Ea însă totuși, măcar cu radele sale galișe inspiră încă simț de amor aceluia sau aceleia ce o privește într'o noapte lină de vară, lăsând aga

posteritaței tot acea putere atrăgătoare a talismanului ei misterios. Tritonul Liugas, soțul ei, fu prefăcut în pește, ca să nu descopere generațiunilor greșele galante ale fostei sale soții.

După stingerea revoluției, sfatul ocârmuitor al lui Brama hotari ca toți aceia din lighioanele de ângeri, cari nu se compromiseră prea tare în revoltă, să fie lipsiți numai de aripi și întrupați în oameni, purtând vremelnice pe pământ carnea și oasele lor supuse putrejunei, eara ca pedeapsa să rămie în ei, din neam în neam, discordia între cele două sexuri, și nici o lege omenească să nu o poată împăca desăvârșit. . . .

Sfârșind pagina aceasta a cărții, am închis „Veda” și m'am dus la redacția unei gazete ca să publice această nouă descoperire archeologică, ce o găsi în acea carte antică scrisă în limba sanscrită. Eram numai în nedumerire ori de traducerea mi-a și succes. În privința asta mc gâtiam să mă pun la sfat cu prietenul meu Vasilică, archeolog, linguist și orientalist renumit. El trăi mai mult timp ca agent diplomatic la Calcuta și la Benares, și știa, cum se Zice, și toaca în cer. De una mc cam îngrijiam în chestia criticeii, ce o va face asupra legendei mele, anume știind că'i foarte pedant și nu iartă nici cea mai mică greșală în traduceri archeologice.

Deodată într'o bună dimineață, pe neașteptate, mă trezesc cu dînsul în cabinetul meu de lucru.

O! ce decepțiune suferii eu în sumeția mea de autor, când Vasilică cu mânie îmi arată broșura legendei mele, Zi^odu'mi:

„Am venit să'ți spal capul cu broșura asta ce

abia a egit de sub tipar. Ce draeu de nerodii ai mai scris tu în ea ?

— Cum, ce nerodii ? — îl îutebai eu cam descurajat. Am tradus în limba noastră o legendă diu cartea sanscrită „Veda” — gi eu îi arătăi cartea.

El, bîtru zimbind, o luă în mână, răsfoi câte-va file gi se porni la așa un rîs. că se ținea de pînțece. El rîdea, pe cînd mie îmi venia a plînge, presimțind că toate îlusiile mele poetice sunt sdrobite . . . .

„Eu cunosc aceasta carte” — (*lise* el potolindu-gi cheful — „gi rîd numai de fisionomia ta atît de speriată cînd mi-ai înmînuat'o. Cartea este un vechiu volum uitat din operele lui Wilson „Asiatic Kesearches of India”, Calcuta 1843, și este un fel do vocabular germano-sanscrit cu câte-va notițe istorice foarte importante. Dar' spune'mi, de unde ai luat tu povestirea ângerului verde și alte alusiuni politice gi satirice, ce le torni de umblă prin casa? Nu degeaba se dice, că voi poeții sunteți minți întoarse pe dos, căci ce iscodiți voi cu fantasia voastră, nici dracului nu'i trece prin cap.

Apoi. dând diu umere, adaogă: In fine mă unesc cu proverbul, că o glumă românească trece țeara ungurească. Adî spiritul și gluma apar într'o haină literară vecinie nouă. Descrierea și închipuirea plastica a formelor gādilitoare ale femeii frumoase gi sensualiste a devenit în literatură o adevărată manie.

Și ce aflam noi în acele volume pompos editate? Au nu cultul Șivaiților al vechilor Indieni, adorarea lui Bavani și Lingas în haină modernă? Aceasta o putem observa mai ales la Francezi, în nenumăratele lor scrieri, precum „L'amour nu”, Les filles de

>) Un volum în B', Paris 1895.

plâtre”,¹⁾ „L'homme â projets”,²⁾ „Nana”³⁾ ș. a. ; nu-s aceste un fel de injecțiuni â la Pasteur, dar' nu contra, ci pentru turbul amorului, făcute spre a ațîța sîngele răcit al putregailor neputinciogi gi al tinerilor scurgi de vlagă, gi aprindend totodată pârjolul în vinele mlădiților june și nevinovate? La ce aceste toate? Pentru ce omosră aceasta breaslă de literați morala publică? Pentru ce seduc, îmbrăcați în haina gerpelui ispitei, pe confrății gi înșiși copii lor, infiltrându-li veninul demoralisației gi dorul de depravare? Ce-i îndupleca, să redice pe tron și să preamăriască desfrânarea, adulterul, amorul nelegiuit în toată nuditatea sa hidoasă, cu cortegiul său de vioiuri fără număr, în loc să propage amoiul ideal și sublim, basat pe agedăminte sociale, amorul ce te leagă cu dulci lanțuri de familie și stat ?

Și cum stăm cu femeea modernă ?

Ea vra să scape de un jng, pe care nici-cînd nu l'a purtat. Cunoscând puterea talismanului ei atrăgător, tocmai prin el luptă, făcându-gi dintrînsul o pāvază în contra măgulitorilor, ce vor a o stăpâni. Instinctul de conservare proprie îi șoptegte, că dîndu-se odată bărbatului în mod nelegiuit, urmarea ar fi întâi dureroasă, ear' apoi mai totdeauna îngrozitoare pentru viitor. Căci atunci n'ar avea să lupte numai pentru propria existență, ci ar trebui să se chinuiască gi pentru copilul ei, sosit pe neagteptate la bucățica de pîne, câștigată de o ființă atît de neputincioasă în veacul nostru, veacul concurenței, ce înghite fără cruțare victime de aceste. Scurta existență a acestei femei înșelate are asemenare cu seînteile ce

¹⁾ Dumas, patru volume, in Hi". Paris. -) Pur Lebrun, Paris 1HHS. -) Zola. a miia ediție, Paris

sar cu iuțeală dintre ilăulul gi ciocanul fierariului, spre a dispere în întuneric cu aceeași iuțeala, cu care s'au născut.

Dar' destul ! Demnitatea mea de archeolog nu-mi permite, să întru mai adânc în disertații fiziologice gi în probleme sociale, ci mai degrabă în egiptologice, unde n'am de a face cu femeii aievea, ci numai cu mu-miile lor. Eu sunt bun mulțumit cu lințoliul lor, gi-ți las cu drag viul lor corp cu ale lui comori. Deci me întorc cu indulgență la legenda ta, gi-ți spun următoarele :

„Tu stai, prietene, calare pe Pegas gi nu suferi să i se pună în- gură zăbale archeologice. Pie-ți deci calea bună și veselă, până vei ajunge la lacul ânge-rului verde, unde te vei spela gi tu de peccatele severșite cu gândul gi condeiul. Ce s'atinge de aventurile tale cu frumugelele, sunt de părerea, că prin asta ai îm- plinit o lege universală, purtând gi tu în tine ele- mentul vecinicieii, pe care marele creator l'a împlântat în pieptul fie-cârui om, adevă amorul. Me împac în fine gi cu aceea, că, fondându-ți prin iubire legală o vatră iamiliară, n'ai trăit numai pentru tine, ci gi pentru posteritate, fiind că clipele de fericire ale amo- rului conjugal se leagă cu girul de veacuri al repro- ducerei gi nemuririi, numit de cei antici; „**M e t e m - p s i c o s ă**”.

Resumat istoric asupra demonologiei.

otdeauna am fost de opinia, că cea mai aleasă
~~ plăcere dramatică o simte omul adevărat inteligent
la priveliștea unei piese dramatice adusă la perfec-
țiune atât în dezvoltarea acțiunii, cât și a ideilor și
caracterelor înfățișate în acea scriere.

Și din tot repertoriul literaturii europene dau pre-
ferință exclusivă piesei Faust, scrisă de Goethe.

Legenda lui Faust, ce formează baza acestei
drame, s'a născut în Germania pe timpul reforma-
țiunii și era îndreptată în contra credinței tradiționale.
Însă și legende orientale despre ființi demonice precum
și rămășițe din mitologia Germanilor se strecurară
în aceasta legendă, ce apărură pentru prima oară la
1587 în o carte populară, răspândindu-se după multe
schimbări, în Germania și chiar peste hotarele ei. În
Anglia, ea fu prelucrată în dramă încă în secolul al
16-lea de genialul, însă excesivul poet Ohr. Marlowe
sub titlul „Tragica istorie a doctorului Faust”, însă
cu desemnare imperfectă a caracterelor. Mai bine
decât prin acest op s'a susținut legenda prin repre-
zentațiuni populare și prin teatre de păpuși; Lessing
simți adâncă însemnătate a legendei și aceasta îl în-
demnă să încerce crearea unei drame Faust, din care
însă numai o sescuă e cunoscută.

Inzadar se munciau tinerii genii originali, ca Klinger, Miiller g. a., de a prelucra materia: incomparabilul Goethe abia a știut a crea în al seu Faust un op, care cu drept cuvent trece de coroana întregei poesii moderne, ne fiind nicâeri ca în acesta atât de admirabil depinsa lupta între credință și știință, între firea sensuală și cea spirituală, gustarea plăcerilor și fapta morală a omului.

Goethe nu ni presanta în al seu Faust pe greșos de uriciosul drac peros, cu coadă lungă, cu coarne și picioare de țap, ci el face din tinsul tipul elegantului modern în îmbrăcăminte de cavalier nobil, cu spada la gold, care se arată când ca spirit infernal, precum îl depinge tradiția populară, când ea duh dușmănos ori-cărei aspirațiuni mai înalte, pe carele poetul îl reprezenta cu ironie delicioasă. Goethe însă îi păstrează vechiul seu nume Mefistofel, adică dușman al luminei, principiul răului și al negării, după limba ebraică atât ca stricător, mincinos.

Eu cred, că Goethe, creând monumentalul seu op, n'a fost condus exclusiv de geniala sa inspirațiune poetică, ci a stat întru câtva și sub impresiunea demonoraaniei, care. în ciuda civilizației timpului seu, avea mulți și nu rare ori foarte însemnați adepți între spiritele cele mai alese. Goethe ni spuice însuși, că s'a ocupat de repețite ori cu studii alchimistice, și mistico-metafisice.

De unde provipe însă credința în demoni? Ea își are leagănul în cărunta anticitate și zace fără îndoială în dualismul contetnplățiuiilor religioase aie aproape tuturor religiunilor. Deja Plutarc se referă la părerea celor mai renumiți filosofi, cari presupuu doue ființi dumnegjeești aga dicend diametral opuse, din

•care una naște binele, cealaltă reul, numind'o pe cea dintâi Dumne<]eu, pe a doua Demon.

Ființi dumne^eegti bune și rele, urzitoare de aparinți binefăcătoare sau stricăcioase, se află la toate popoarele anticitații; însă cu deosebire desvoltat găsim acest dualism la Perși, cari locuiau într'o țeară cu cele mai mari contraste în natură și climă. Zarathustra, carele aduse cultul naturei într'un sistem, împărți universul și toate creațiuiile lui în doue împărății, în lumea luminei curată și neprihănită, a lui Ormuzd, în care domnia binele, curățenia și tot ce este sfânt, și în lumea întunericului, cărmuită de răuvoitorul Ahriman, cărei aparținea tot ce-i funest, corupt, vicios și reu. Din punctul de vedere al acestui contrast au fost privite și judecate, toate lucrurile și aparințele, ear' apoi transplantate și pe terenul etic. Pe când Ormuzd caută să duca omenimea pe calea vîrteții și a moravurilor bune, Ahriman cu duhurile supuse lui, Daeva sau Dev, se folosește de orice prilej spre a cuceri în ceasuri slabe inimile omenești și a le duce pe calea desfreuarei și a viciului.

De la Perși doctrina despre un cărmuitor personal al împărăției răului trecu la Iudei, aflând aice o desvoltare particulară.

Și în mândra țeară a Elenilor se găseșc elemente aie dualismului religios, mai ales în mitele teogonice ale timpului strevechiu. Insă Elenul vedea chemarea lui în stabilirea armoniei între cele spirituale și trupesști. Nobilele sale gândiri și sentimente el caută a le și întrupa într'un chip frumos, și pentru aceea apar statuele teilor eleni în frumuseță ideală și 'ntro plastică ueîntrecută. Cu toate aceste însă exista și în Grecia în general credința în demoni buni și răi, cari

erau ținuți de ființi intermediare între dumnezei și oameni, mijlocind comunicația între aceștia. Chiar Socrate, înțeleptul înțelepților și marele filosof, recurse în multe împrejurări ale vieții sale la demonul ce-l călăuzea, fundu-i ocrotitor și sfetnic și căruia i se subordona cu drag.

Acest fapt ni s'a transmis prin scrierile ucenicilor săi Xenofon și Platon, iar cu explicarea acestui demon socratic s'au ocupat de atunci încoace mulți filosofi, fără a egi însă din vagi presupuneri și păreri subiective.

Nefiind până acuma hotărât, ori de Socrate într-o adevăr a crezut în personalitatea demonului său, sau ori de acest demon este de privit numai ca o voce demonică, o revelațiune divină sau un oracol intern, mi se impune, cugetând la vorba Francezului: „cherchez la femme”, întrebarea, au de nu acel demon era renumita Aspasia, care între alți adoratori, a aplecat la picioarele ei și pe Socrate, corifeul înțelepților? Acest drac de femeie, precum invidioșii o numesc, a știut cu a sa frumusețe, grații, învățătură și elocință, a înjuga ia carul ei pe toți cetățenii inteligenți ai Atenei, câștigând o influență aproape omnipotentă. Ea se trăgea din Milet, oraș al Ioniei, vestit prin frumoasele sale femei, oraș ce era totodată și patria Celor mai multe hetere, care începând diu timpul lui Pericles, câștigară din ce în ce tot mai multă influență. Peste scurt, Aspasia se urcă, grație inriuririi sale asupra lui Pericles, primului om al Atenei. Ia importantă istorică, căci acesta, despărțindu-se de soția sa legitimă, o luă pe dânsa de soție, trăind cu ea în modul cel mai risipitor. Precum Atenienii îl numiau pe dânsul din cauza elocinței și vazei sale neobici-

nite „Olimpicul”, astfel ea era numită „Hera” a acestui Zeus și, cu privință la stăpânirea ei asupra Ini, Omfala sa.

Pe când femeile Atenei erau mărginite la budoarul lor, ne luând parte la viața socială a bărbaților lor, ingenioasa Aspasia documenta o rară pricepere pentru afacerile statului, ba ea veni chiar prin elocința ei lui Pericles într' ajutor, lucru ce provocă sarcasmul și batjocura frivolilor Atenieni și a amicilor lor.

Însă și Socrate sta cu densa în relațiuni amicabile; de repetite ori se resbătea prin mulțime până la densa, spre a sorbi farmecul orașunilor ei, iar, după mărturisiri mai târziu, — chiar cu scopuri erotice. Că contactul cu aceasta femeie extraordinară a trebuit să îuriureze adânc asupra lui Socrate, carele după cum se știe, era foarte hidos format, se explică ușor, dacă ni reamintim, ce nesuferită viața conjugală ducea acesta lângă soția sa, faimoasa Xantipa. *)

Să vedem acuma, ce schimbări a avut să îndure demonologia la Iudei. În testamentul vechiu, învățătura aceasta e încă puțin dezvoltată; capul relelor se chiama Satană, vra să flică, dușman; în testamentul nou însă, ideea despre Satană a pătruns cu totul conștiința religioasă și se află pretutindene ca credință în drac, euveu" ce se trage din grecescul „diabolos”, adică calomniator. Diversitatea numirilor dovedește deja, cât de respândită a fost închipuirea, despre drac. Astfel el poarta de obicei titlul B e e l-

*) Presupunere) în^ă. ra denmunl Ivü Soernt provenia ilin o bolnăvicioasa iriscibilitare a trupului său, sau (ioveciei lui Leluts: „que ^ocrate etait un ibu". nu ne putem de ioc alătura, de oare-ce premisele pentru așa ceva nu sunt de fel motivate.

• z e b u l sau Beelzebub, adecă dumnezeul muștilor, sau Belial, adecă netrebnicie, din fenicianul B a a l. Mai târ<Jiu capetă numirea „S i m i a D e i”, adecă maimuța Domnului, și simbolul seu era balaurul sau gerpele.

În desvoltarea ce urmează, dracul este cel mai înverșunat dușman al lui Hristos și prigonitorul tuturor adepților sei. El caută să-i îndemne la lepedare și cugeta la nimicirea lor, prefacendu-se într'un ânger de lumină și simuiând bunăvoință, vra se dica, purtându-se cu „hătrie și rentate diavolească”. Lupta aceasta între împărăția lui Hristos și între Satană ni reamintește Persismul, lucru ce bate încă și mai tare la ochi, dacă dracul se presenta ca șef al multor duhuri rele, ce sunt puse într'o anumită ordină de ranguri și trepte și care nu-s numai duhuri muncitoare, ci și repreșentanții păcatului, trezind neîncetat în credincioși gânduri neurate și pofte rele.

Se vede așadar, ca închipuirile demonologie! păgâne merg ia început paralel cu credințele creștinești despre drac, împreunându-se apoi cu aceste și începând a lupta restimp de multe veacuri cu fantasia dreptcredincioșilor. Și dela ispita Satanei, ce a faemVo Ini Hristos în momentele nopții, când martirul ceresc sta la rugă în mijlocul pustiului, de atunci și creștinii declarară Demonului rebel neîndurat. Cel mai grozav fel de demonomanie era iusă „a avea drac”, lucru ce se pomenește adese în testamentul nou. În Galilea proveniau de multe ori bolnavi de epilepsie sau boala cea rea, paralitici, surdo-mnți și nebuni. Drept urzitor al acestor misterioase împrejurări se'nțelege ca se ținea Satana, care lua pe cei încercați în posesiune, tumânindu-li mințile. Din contra

consta o parte a activității mântuitoriului în vindecarea celor îndrăciți, și în veacurile următoare se tăceau și în Europa scoateri și isgouiri de draci, prin aga numitul excorcism, adese-ori cu ajutoriul de măsuri cosrcitive înșpăimântătoare.

Cine a văoLut în museul pentru istoria artei din Viena tabloul genialului Rnbens, numit „Exorcism”, sigur că nu va uita teribila impresie a acestui colosal tablou de groaza, mai ales pe ceea a uei femei „ce avea draM”, cari o munciau lăuntric, pe când exorcitorii o torturau pe din afară.

Pe când la început creștinii se mărgiuiau a se feri de păgâni din cauza demonilor, ei trecură mai târziu la scoaterea acestora prin mijloace, ce aveau însemnătate magică, ca de pildă semnul crucei, aghiasma, numele lui Hristos g. m. a. În hue se privia totul ce era păgân, de demonic sau înrudit cu dracul, și cărmuitorii statului păgân nu era în ochii creștinilor alta decât locțiitorii Satanei.

Aceste agadară erau credințele, care după căderea imperiului roman trecură împreună cu învățăturile creștinismului la Germani, cari formară acum în Europa state nouă. În cel mai puternic din aceste state noue, în al Francilor, se întrebuița la botezuri o formulă de abjurare, care-i de tot caracteristică, folosită fiind veacuri întregi. Ea suna :

Te lepezi de Satana ?

Me leped de Satana.

Și de ori-ce legătură cu densul ?

Me leped și de ori-ee legătură cu densul.

Și de toate lucrurile sătănești ?

Me leped de toate lucrurile sătănești, de slujba

idolilor, de "Wodan și de saxonioul Odin și de toate duhurile rele, care-s tovarășii lor.

Sub aceste duhuri rele negreșit că nu-s de înțeleș mimai demonii, pe cari Grecii și Romanii îi numiau Pan, Silen, Satiri și Fauni, ci și strigoaicele, ca Lamiele vechilor Romani și Strigele, moustre temești, care aveau în țîțele lor lapte veninos și răpiau bărbaților puterea virilă, dovadă că stăteau cu dracul în legătură.

După ce se respundira și prin învățăturile cabalei jidovești închipuirile despre Satană, strigoaice, legătura lor cu demonii, scoaterea de draci g. a., se ivi cea mai hidoasă burueana a evului-mie<, superstiția cea mai obscură sub cele mai diferite forme, ce se transplantară și se înrădăcinară atât de adânc, încât chiar un unmar de bărbați aleși ai tuturor secolilor până'u cjilele noastre nu se putură desbâra de superstiție.

Demonomania ajunse culmea, când în al 13-lea și 14-lea veac o mulțime de aparinți extraordinare, ca epidemii desvastătoara, nerodire, nenorociri de tot felini, fură declarate de lucrări ale diavolului, autorisându-se astlel aceasta superstiție și din partea bisericeii. Inzădar erau silințele unor bărbați cu minte clară; preoțimea ignorantă și fanatică cerea jertfe și aceste erau farmăcătoarele și vrăjitoarele, de obicei babe bătrâne, care ca păzitoare conservative ale obiceiurilor vechi stăteau în prepusul vrăjirei. Nemic nu Le putea scăpa de acest prepus; nu numai desfrenarea și fărădelegea, sărăcia și slujenția, ci și virtutea și evlavia, bogăția și frnmuseța, puteau trezi neîncrederea, și vai de nenorocitul, ce sta în prepusul de farmăcător. După părerea generală de atunci, Demonul se s&lășluia

mai ales în trupul celor lunatici, halucinați, epileptici, ciunțiți, idioți și nebuni, alegându-gi cu predilecție genul femeesc. Acești nenerociți treceau fără milă prin schingiuirile iiijvișiției, mii și mii fură arși iu autodafeuri și condamnați la faimosul ciocan pentru farmăcători.

În fine barbarismul și fanatismul se moderară prin teologia și filosofia modernă; glasurile umane ale unor bărbați uepreocupați, ca profesorul Tliomasius, iesuitul Friedrich de Spee s. a., aflară cu încetul au^[^]. Însă numai cătinel dispărură procesele de vrăjitorii, spre a face loc, durere, altei superstiții, alchimiei și astrologiei, mesiuerismului și altor ramuri ale magiei moderne

Daca ne întrebăm acum cu referință la aparințele espnse și cercetând paginile istoriei, ori de se poate dovedi existența astorfel de ființi hătre-dia-TOIești, ispititoare ca ale Demonului antic, atunci putem susține cu toată puterea, ca precum înainte-aga fel de reprezentanți ai Satanei, sau Satana în •căruri omenești, erau idioții, histericii și epilepticii, pe atât acum a.st-fel de individualități seamănă a se întrupa în cele mai grațioase ființe de sexul femeesc.

Din lungul șir al acestui fel de femei demonice voi se numesc aici numai unele din cele mai cunoscute : Aspasia deja amintită, regina Cleopatra, Diana de Poitiers, Madame de Maintenon, marchisa de Pompadour, aventuriera Lola Montez, și toate fermecătoarele renumite sau difaimate, ce asemenea când Aspasiiei, când Mesalinei, când întruniau particularitățile ambelor. Prin o iscusința diavolească săverșiau ele fapte, ce bărbații cei mai colosali nici prin gând nu

îndrăsniau a le întreprinde. Ele surpară imperății, resturnară tronuri, născură resboae, înebuniră pe înțelepți,, purtară de nas pe filosofi ca pe cotei de sgardă, buimăciră de cap pe cei mai înalți prelați, cheltuira munți de aur, punend capriciile lor mai presus de rațiune și făcend din voința lor lege.

Și toate aceste ele le-au severșit prin farmecele lor diavolești prin care au smomit spre densele lumea bărbaților, ce le urmăriau chiori spre a fi înșelați și și aduși jertfă necrnțătorului lor egoism.

Dar' de ce, trebuie să întrebăm cu drept cuvent, dracul s'a lipit conform tradiției cu preferință de femei gi nici când de bărbat? El deja în rai sta cii frumoasa Evă în legătură, aducend tu lume tot reul gi nenorocirea, sub care geme neamul omenesc. N'au fost espugi gi eremiții frumogi, precum și sființii, ispitei diavolului îmbrăcat în chip de feluri farmecătoare, ca sf. Antomu de Padua? Ce însemnata e gi legenda lui Tannhauser, care, urindu-se de drăgostiriie doamnei Venus, îi comunică acesteia, că părăsește curtea sa Horselberg. "Voind a-l îndupleca prin lingușiri, ca să remâie la densa, acesta îi declară franc :

O, Venere, virgină dulce,

Tu egti o dracoaică !

Cavalerul după aceasta isă din Horselberg, spre a pleca ca pelegrin plin de pocăință la Roma. Inșă ne ispăgindu-l papa de greul seu pecat, se rentoarce înapoi la curtea doamnei Venus, precum o fac mulți bărbați nepățiți gi slabi de fire, cari, atragi de puteri magice, se bagă în a lor peire. Căci Eva a lăsat tuturor fiicelor sale o mogtenire șugubață, adecă alianța cu dracul prefăcut în gerpe, gi aventura lui Tanuhăuser

cu doamna Venus se repețegte atât de des, încât poate fi privită ca o fasă a desvoltarii omenegti.

Dacă scrutăm activitatea aga numitelor femei demonice, despre care istoria știe a povesti atâtea rentați, resultă în prima linie faptul, că ele toate au sărit peste hotarele, ce H s'an pus de natură gi de legile societății omenegti în diferite epoce. Posiția lor în societate era cu totul nenaturală, înriurirea lor asupra civilizațiunei împrejurimei lor gi în fine a întreg poporului nu putea să fie decât stricăcioasă, indiferent ori de aceasta înriurire primia forma unui cult religios sau ieșia la iveala ca aparință fizică bolnăvicioasă ce molipsia omenimea, subordonând o întreagă epocă violenței sale.

Astfel ni spune istoria, cum popoarele orientale, prin cultul Astartei, originar din Penicia și respândit în toată Asia occidentală, perdură treptig energia lor, subjugati fiind la urmă de cuceritori străini.

Colosalul succes al Aspasiiei, cea mai ingenioasa din toate hetererele, a influențat atât de ademenitor asupra o mulțime de imitatoare, încât heterismul se lăți peste scurt în toată Grecia, predominând întreaga vieată publică, producând însă la început astfel de excese, ce nu le puteai aria nici la barbarii cei mai decă4uti. Uitate erau sublimele creațiuni ale poesiilor lui Homer, cereasca iubire între Hector și Andromacha, fidelitatea neclintită a lui Odiseu gi a Penelopei! Corupțiunea începu a roade măduva poporului ca viermele morții; trecu abia un secol după culmea înfloririi din epoca lui Pericles, și mult slăvitul popor al Elenilor,, ale cărui fapte pentru întreaga omenime au întrecut pe toate ale națiunilor universului, trebui să se plece

tinerului și viforosului popor macedonian, și vecinie nu s'a mai putut redica la înălțimea de odinioară.

Cam așa-i merse și poporului roman. În timpul cel mai vechiu, moravurile sale erau simple, neprihănit*, viața conjugală romană era un model pentru ori ce popor oivilisat, și republica romana sta pe picioare de oțel, câtă vreme căsătoria era privită de sacrosanctă. Dar' cu înavușirea dispăru laboriositatea, probitatea și castitatea, facend loc seusualității, ear' din Grecia și Asianăbugi pretutindini corupțiunea : atunci putrejuua morală începu a submina temeliile imensului imperiu al Romanilor, poporului celui mai vitejesc al lumii. Demonul femeese se lăfăia într'un lux ne mai pomenit, trăia în voluptatea cea mai marc și începu se joace funestul seu rol în vieața publică.

Sanctitatea vieții conjugale încetase, pentru aceea însă divorsurile sub cele mai ridicule pretexte deveniră atât de generale, încât peste scurt se sdruncinară cu desevegire toate legăturile familiare, așa încât era de temut o completă revoluțiune a statului. Chiar asprele legi de căsătorie ale lui I. Cesar și Octavian nu putură să împiedece isbucnirea catastrofei. Ce-i drept, imperiul roman în urma solidei sale centralizațiuni a resistat cu mult mai lung decât Grecia, însă în fine trebui să cadă sub repeșitele atacuri ale virtuogilor și mai puternicilor Germani.

O completă transformare a vieții familiare se produse mai pe urmă prin creștinism. Pe când în anticitate femeea, adică legitima soție și mamă, nu era privita decât de o simplă ființă a naturei, roabă fără voință, creștinismul îi dădu o poziție egală cu a bărbatului, scutită prin religiune și stat. Abia acum se crea un raport mai fin și corespunzător între soție și

bărbat, după ce căsătoria, basa fireasca a orice ordini morale, deveni o instituțiune sacră, ce are drept poziție devotamentul reciproc și adevărata jertfire a propriei personalități.

Pe când însă creștinismul redică demnitatea națurii feminine, i se născu acesteia peste scurt un nou dușman ; căci ea deveni în timpurile cavalerismului obiectul unei venerațiuni exaltate, ce se potentă în Europa romano-gerinanică la un cult exagerat. Ce-i drept, timpul acesta la început cugeta și simția frumos și ideal ; cu atât mai vertos ni surprinde faptul, că din frumoasa floare se născu peste scurt viermele imoralității, căci de la curțile de amor provenisale, cele mai fine școli de galanterie, se respândi în toate părțile fatala doctrina, că amorul nu-i compatibil cu căsătoria. Drept urmare fu preamărit amorul nepermis, ilegal, și cântat cu toate mijloacele artei. Dar' repede decăcju și cavalerismul cu exaltata sa romantică ; femeea perdii pozițiunea ei de la o înălțime nefirească, cădend în alt extrem : ea fu neglijată, de-testată, ba chiar bătută.

Încă odată se mai ivi în Spania și Franția un cult, carele, născut din misticismul nutrit prin mănăstiri, representa un curios amestec de ascetică religioasă și netăgăduită nebunie de amor. De nou femeea fu venerată ca idol. adueendu-i-se în modul eel mai ridicol omagii ca unui Fetig ; flagelantismul cu grețoasa sa germinațiune și degenerare deveni modă generală, până ce guvernele pășiră în contra lui, curmând nebunia de amor. Mai avem de amintit salonul literar, carele, fundat în Paris de marclusa de Pisani, forma o aparință de tot particulară a secolului al XVII. Salonul albastru al otelului Ram-

bouillet împreună prin mai multe decenii toate celebritățile epocii, ca Malherbes, La Rochefoucault, Bossuet, Corneille, domnișoara de Scudery, doamna de Sevigne ș. a., ba chiar cardinalul Richelieu participa la petrecerile pline de spirit ale acestei societăți, ce câștigă acum influență conducătoare, îndemnând la fetherite imitații și dând ansă la fundarea Academiei franceze. Literatura plină de spirit și ingenioasă a cuvântului vorbit ajunsese acum la culmea ei; aice nu se discută și promovează numai obiecte ale literaturii, ci și tесе de amor sunt la ordinea zilei și află apărători.

Ear' purtarea și discuția societății sunt de un ton curat și nobil, fără pedanterie, naturale și neforțate; se'nțelege că sexul femeesc fu preferat, și galanteria fu cultivată în formele cele mai grațioase. Pentru prima dată femeile exercitară asupra limbei o influență purificatoare, pregătind astfel înflorirea literaturii franceze sub Ludovic al XIV.

Dar' tocmai sub acest rege ce putu proclama mândrul cuvânt: „L'etat c'est moi" drept quintesență a autocrației sale, întreaga viață culturală a Francezilor e cuprinsă de predominantă înrîurire a femeilor, ca și regele ce sta sub desaturată influență a metreselor. Atât între damele dela curte, precum și între principese, imoralitatea devine tot mai generală, ear' virtutea și moralitatea apar ridicole. Hetero ingenioase, ca Marian Delorme, Ninon de L'Enclos ș. a. adună în jurul lor bărbații cei mai cu vază, dau tonul în clasele culte și otrăvesc pentru totdeauna nenumărate vieți fragede. Regimul femeesc, în care ipocrisia religioasă mergea mână în mână cu cea mai mare frivolitate, își aroagă și în politică un rol, ce

nu i se cădea, și de aice înainte merg lucrurile iute la vale spre abisul putrejuniei morale — până ce marea revoluție aduce imperativ necesarea reformă în rândurile împrejurărilor politice și sociale.

Din toate aceste reese clar, că spiritul omenesc va trebui să născociască vr'un cult nou, ce va fi în armonie cu starea dezvoltării intelectuale moderne, cu învoirea simțirilor atârănătoare de starea nervilor și întreținerea corpului cu ale lui defecte și slăbiciuni.

Și oare de unde ni va veni în veacurile viitoare un așa cult?

În timpurile cele mai vechi era Asia leagănul înfregii culturi materiale și al tuturor religiunilor, precum tot dela răsărit primirăm începuturile științei și ale artei. Dar' aici Europa e în privința culturală superioară celorlalte continente, națiunile sale păgesc în fruntea civilizațiunii, ce o încep a împărtăși cu succes și celorlalte rase.

Un mare avantaj are Europa asupra celorlalte continente prin aceea, că popoarele sale și culturile lor nu se pot învechi sau peri, câtă vreme oceanul, curentul golfinic și Pasatele adapă pământul seu, astfel că omul în lupta sa contra naturii nu cade. ci întărit în suflet, se dedă lucrului, care-i maica culturilor.

Astfel națiunile cele mai alese ale Europei se pot mândri cu drept cuvânt de admirabilele lor orașe, șosele și poduri, vapoare și trenuri, tablouri și statue, musică și teatru, precum și de strălucita dezvoltare a științelor. Învițații săi lucră neconținut spre îmbogățirea științei prin idei nouă, spre delăturarea greșelilor, și spre a etamina toate produsele spirituale ale orientului și occidentului, a reduce fie-care cult la elementele sale

cele mai simple, a disolva obiectele și ficțiunile fantastice.

Derivându-se însă, de la Locke și Condillac încoace, tot intelectul de la sensuri și redusă fiind lumea cugetărei prin Lamettrie și asociații săi la sensualism, începu a se desvolta un cult al sensurilor, ale cărui simptome se ivesc de nou la poporul francez. Aceasta minunată națiune, care în urma sprintenului său spirit știu a se entusiasma pentru tot ce-i sublim și frumos, îmbrăcând totul în forme clasice și pline de gust, a fost prima care a început o luptă cu succes în contra despotismului, vărsând râuri de sânge pentru ideile libertății și ale egalității, dând unei lumi întregi cea mai mare parte de civilizație și de isbânță (și politice).

Tot aceiași Francezi, cari au împlinit fapte istorice atât de grandioase, sunt în timpul de față dedați sensualismului, și se pleacă cu ideile spre cultul Șivaiților de Lingas și Bavani. Căci ce vedem noi acum în inima Franciei, în Parisul civilizat, care de la fenomenalul an 1789 încoace preocupă toată gândirea omenimei, strălucind ca un soare, ale cărui rațe străbat părțile până și cele mai întunecate ale țărilor barbare din lume?

Noi, încremeniți de uimire, privim pe scena celui mai ales teatru, piesa lui Feydeau, care avu ideea să înfățișeze dinaintea a mii de privitori, cum o femeie frumoasă, adică cu cărnuri atrăgătoare, viind noaptea din orag, într-o dormitoriu său și, fără a vorbi un cuvânt, începe a se desbrăca spre culcare. Ea încetinel, cu gesturi studiate în arta ademenirii, leapădă de pe sine hainele și, una după alta, se desfășură de toate atributurile ce-i acopăr corpul, până ce rămâne numai într-o cămeșă transparentă. Sute

de binocluri și instrumente fotografice momentane sunt țintite spre acel corp mlădios ce se încovoae în toate părțile sub aplause frenetice.

Succesul piesei a fost colosal. Eroina este produsă în diare ilustrate, în fotografii ce se vând de-avalma. Gazetele trimbița gloria genialului autor ce și-a ticsit lăzile cu bani, meditănd negreșit ceva încă mai nou, încă mai poznaș. Și cum să judecăm acest succes extraordinar? Nu vor încerca imitatorii lui Feydeau de a născoci scene și mai murdare, mai nerușinate? Poate că la urmă Francezii vor ajunge așa departe, de a imita secta rusească, numită Hlista*), cea mai antică cucerire demonologica, ce s'a sevărgit în istoria omenirii.

Tot așa e și direcțiunea, în care se migcă romanul Francezilor în timpul cel mai nou, după ce se

*1 În Rusia exista o sectă ascunsă de adoratori ai Demonului sau duhului celui rău, Acei sectatori se numesc „Hlistă,” adică „biciuitori”. Ținta cultului lor este de a îndura pe Demonul să nu le facă nici un rău, și spre a-i intra în voie, în ziua însemnata de sacrificatori. toți sectarii adulți, bărbați și femei, se aduna într'un fel de capiște suterană, misterie și ascunsă. Acolo în mijlocul capiștei este asedată o mare căldare umplută cu apă și în jur pe marginile căldărei sunt aprinse luminările de caară. Deci oficiul se începe cu rugă ca și Demonul și cu cântări religioase. Apoi sacrificatoriul ia dintr'un snop de vergi câte o varga și o înmânează fiecărui din asistenți. Acum se începe biciueala apei cu invocării către Demonul ca să vie și să se privească sevăria peccatului în onorul lui. Și când toate luminările se sting, și toți rămân în întuneric, se începe împreunarea, care cum nemereșta și cu aceasta se stârșește cultul religios. Datina acestui cult se <ice că vine încă de la Atila. e însă probabil, mult mai veche. De observat este, în ce mod esplică istoricul Iovnandes originea Hunilor Ei istorisește adică, că regele Goților Filimer, intrând în țeara Geților, nu găsi pe nimene acolo, decât larmecătoare de o slutenie înspăimântătoare: el dădu deci poroncă, să le aunge departe de la oastea sa. Umblând aceste prin pustii, se întâlniră cu duhurile rele și se împreunară cu densele. Din aceasta sunt numiți de vechii scriitori copii ai dracului.

desvoltase mai înainte atât de admirabil, devenind eu drept cuvânt vestit în toate țerile civilisate. Nicăiri flinta Francezului nu se oglindește așa de fidel ca în literatura lor și vice-vet'sa, vedem caracterul lor desvoltându-se prin aceasta literatură, foarte desavantajos. Ceea ce fundatorul școalei naturalistice, Zola, a prezentat publicului cetitor sub pretext, de a descrie purul adevăr al vieței după. documente omenești, e destul de cunoscut. însă el a încetat deja a fi autorul cel mai cetit al cjiiei, de când devisa „fin de siecle” a adus în modă noue școli. Mania de a fi interesant, apart, original, nervos **gi** chiar exaltat și nebun a făcut să se nască în scurte intervale școli ca simbolismul, impresionismul, decadența.

Cea mai tiueră fasă însă, la care a ajuns Parisul, avant-garda Europei, se chiamă Satanismul. In mod misterios se exorciază puterile infernului, ele sunt privite gi lingușite ca adevărații ursitori ai forțelor trupești gi spirituale.

Se 'nțelege, că și Demonii au rolul lor particular în acest spectacol nebunesc.

Dee Domnul, ca Francezii, cari se joacă așa de cu drag cu primejdiosul Demon, atrăgătoarea **gi** seducătoarea femeie, să fie scutiți prin un geniu bun, de degenerarea profetică, de adevărata decadență.

ălătoria cu calea ferată este cea mai îndemânată, însă câte odată și foarte ostenitoare.

Pornindu-me de la stațiunea X*** pe o arșițăv teribilă din luna lui Julie, și călătorind restimp de 54 de oare consecutive, mă coceam în cupeul vagonului bucgit de pasageri, cari se schimbau necontenit, unii egind, ear' alții intrând în cugca de fer înferbântată ca un cuptor de tropicele ra^e ale soarelui. Eram stingherit în toate mișcările mele, ne având loc să-mi întind măcar picioarele ; singur numai capul îl puteam redima de dosala fotoliului,

Simțiam că mă topesc, că toată vlaga din corpul meu sa scurge din mine în giroae de sudoare. Somnul de și mă cuprindea, imediat era întrerupt de ghiontitura vre unui pasager, ce-și lua bagagiul portativ, ca să iese. Și când îu sfărgit sosi-i la Moscva, coborîndu-mă pe platforma debarcaderei, totul mi so învertia înaintea ochilor, așa că-mi pâre ca sunt beat.

O slabăciune nespusă mă cuprinse și somnolența mă oboria de pe picioare. Kgind din gară, mă sui îi prima birjă ce-o întimpinâi, uitând să spun birjarului,, la ce otel să mă ducă. Ear' acesta, fixând modestul meu bagaj și ne ținendu-mă, se vede de boer mare, mc duse la un mic otel din mahalaua capitalei.

Intrând în odaia ce chelnerul mi-o indicase, nici

TIU mai bagăi de sama. unde me aflu, ei îmbrăcat de drum, precum eram, m'am aruncat pe pat, ca⁶nd imediat într'un somn atât de adune, încât paria că a amorțit sufletul în mine.

Cât timp voi fi 7ăcut în nesimțirea aceasta le-targică, nu știu, căci abia atunci deschisei ochii, când, simții în nas un miros acru gi intensiv, ce-mi ardea în nări, facendu-me să strănut.

Atunci me tredli cu desevegire, Redicând capul, remasei uimit de priveliștea, ce mi se înfațigia : Pe perina, pe care am fost culcat, era o baltă de sânge, «ara lângă mine sta un om, ce me ținea cu o mâna de puls, pipăindu-mi cu ceealaltă peptul. Lângă ușa •observai un polițiant și un amploiat, care era, precum putui înțelege după uniforma lui, comisariul poliției.

Sărind în picioare și respingend pe acela ce-gi pusese mâna pe al meu pept, me uitai în jur, neputend să-mi dau samă ce vor ei de la mine ?

Atunci ca fulgerul îmi trecu prind gând, ori de mu cumva necunoscuții aceștia sunt niște pungăși, ce vor a-mi soațe de la sin portofoliul cu banii, ce-i purtam cusuți în căptugala giletei. Dar' polițianul ? Ce căuta el aice? Să fie el un camarad al prădătorilor ? Eată întrebările, ce-mi ffementau mintea în .acel moment.

— „Cine sunteți gi ce voiți de la mine?" me adresai furios cătra denșii.

Insă comisarul poliției, ca și când n'ar fi audit întrebarea mea, nu-mi respuse nemic, ci pleeându-se, începu a se uita pe sub patul, pe care adormisem. Apropiându-se apoi de mine, me întrebă :

— Unde ai aruncat arma ?

„Ce armă?" replicai eu, frementat de pre-supuneri.

— Arma cu care te-ai împușcat! Au nu te vedi plin de sânge din cap pân' la picioare ?

Și 'ntr'adever privindu-me în oglinda de vis-â-vis,, încremenii de spaimă: toată fața mea, perul de pe cap gi peptul erau acoperite ca de o scoarță de sânge închegat. Nu me putui dumeri, visez sau aevea me aflu în aga hal ? Dar' câteva picaturi calde de sânge, ce începură a-mi curge din nas, me făcură să înțeleg' cauza. Atunci me adresai furios visitorilor mei :

„Domnilor, eu sunt bun sănătos gi nici prin gând nu mi-a trecut ?â me împuge : de osteneala gi căldura, ce am suferit în decursul luugei mele cale-torii în vagon, am sângerat din nas. Insă aceasta ne-însemnată întâmplare nu v'a îndreptățit de loc, să intrați cu forța în odaia mea, gi aceasta cu atât mai puțin, cu cât eu nu l'am chemat pe nimieue. Pur-tarea D-voastre îudrăsneață voi denunța-o unde se cade. Earâ ce s'atinge în special de D-ta, Domnule, care căutai a-mi scoate bauii de la piept, vei fi adus înaintea tribunalului.

— Te greșești, îmi respuse densul, căci eu sunt medic: cre^endu-te mort, îți ascultam funcțiunea, inimei. Eu am intrat aice cu comisia chemată de chelnerul otelului, care a audit în odaia D-tale o împușcatură . . . .

El voi să mai adaogă ceva, dar' se opri subit pe loc, gi redicând nasul, părea că adurmecă spre ușa încueată a odăei megieșe. Prin bortită cheei. acelei odăi strebătea fum.

Arde în acea odăe, exclamă medicul, căci se aude--fum de petecă aprinsă.

Polițiauu eși cu grăbire afară întorcându-se peste scurt cu mai mulți chelneri. În tot otelul se făcu nn vâlmășag haotic. Ușa încueată fu deschisă gi noi toți năvălirăm în odaia, de unde egia fumul. El se redica dinti'o perină aprinsă de pe pat, eară lângă pat, zăcea pe pământ, cu fața în sus, un individ scâldat în sânge, ce curgea încă din tâmpla lui dreapta dintro rană considerabilă cauzată prin un revolver, ce-l ținea încă în mână.

Sinucigașul era tânăr : el putea să aibă cam Ia 25 de ani, era slab la trup și cu o față palidă, brăzdată de tainice chinuri. Pelea feței lui semăna eu o hârtie galbenă, ear' peste înfundăturile ochilor și ale obrazilor se întindeau ale morții umbre vinete.

Strania Lui fisionomie nu esprima vre o durere, ci o tristețta nespuse de adîncă, un chin precum îl produc numai giganticele patimi sufletești. Privindu'l, nu simțea înfiorarea, ce o produc de altfel trupurile moarte, ci mai vârtos un fel de compătimire duioasă, precum o simțea la despărțirea de la un bun prieten, ce a repausat.

Chelnerii deschiseră fereasta, ca să easă fumul, și cu ajutoriul apei din lighean stinseră focul în puține minute.

Atunci medicul, plecându-se, cercetă peptul sinucigașului, constatând subita lui moarte. Intorcendn-se apoi spre noi a 4ta •

— Acest nenorocit îmi este cunoscut, și D-Voastră, domnule comisar de poliție, puteți dresa procesul verbal după cele ce vin a Vi le comunica.

Sărmanul aceasta se trage din clasa copiilor ^găsiți și a fost adăpostit aici în ospiciul pentru copii lepădați. Cine au fost părinții lui, nu se știe. Crescut

în ospiciu până la etate de <jece ani, a fost trimis în institutul de orfani al statului. Arătând o rară gi marcantă inteligența, a atras atențiunea gi simpatia profesorilor, cari descoperind în trensul un deosebit talent limbistic, l'au trecut cu studiile în institutul orientalistilor.*) Egind din acesta cu diplomă, fu trimis ca misionar în Abesinia. Admirabila sa elocința teologică cuceri toate inimile, captivând chiar gi pe Negușul Menelik. El ar fi putut face carieră strălucită, dacă nu s'ar fi lăsat condus de inspirația sa pentru niște idei ciudate, la o dispută ce sta în contra dogmelor vechilor apostoli.

El își alcătui o filosofie exclusivă, un fel de cult ce nu se potrivea cu doctrinele bisericei ortodoxe. Acusat de clerul de acolo, fu rechemat în capitală, judecat de duhovnicii sinodului gi surgunit într'o mănăstire părăsită din pustiurile guvernamentului 'Tomsk. Dar' el gi acolo își găsi adepți printre locuitorii nomazi gi refugiații de la munca silnică. Denunțat de nou, ancheta criminala îl declară de nebun. Acestui verdict a urmat internarea sa în ospiciul de psihopați.

În fine însă, consiliul medical, din care am făcut parte gi eu, a recunoscut, că el uu-i vindecat de ideea sa fixă ; ideea aceasta era însă atât de ră-tăcită, încât ori gi cine îl putea cunoaște de nebun ; propaganda sa nu putu constitui deci nici un pericol. Comisia hotări agadară a'l elibera din casa de nebuni. Pasul aceasta poate că a fost greșit, cuci ne stând mai mult sub nici o controla, a terminat prin a-și curma firul vieții.

*j Acest institut pregătesce misionari pentru propaganda creștinească în Asia și se învață acolo toata limbele orientale.

•— Fie cum va fi, formalitățile anchetei trebuie să meargă drumul lor, respunse comisariul poliției. Și el începu a căuta pe masa de scris, pe care găsi o epistola sigilată, pusă pe un pachet legat cruciș cu o ațăgoară. Pe epistolă era scris:

„Domnului prim megieș al odăei, ce o ocup eu, „ori cine el va fi. Eară dacă din întâmplare ambele „odăi ar fi deșerte, atunci acelui ce după moartea „mea va intra întâi în una din ele.”

Comisariul poliției, luând epistola, mi-o în mânuat cu următoarele cuvinte:

— Domnule, mai înainte de toate scuză, că după arătarea chelnerului am intrat cu forța în odaia D-tale. Dar' însuși chelnerul, auçind sgoînotul împuşcăturei, n'a nimerit unde s'a cărunț, și în buimăceală ni-a arătat odaia D-tale, la a cărei uğă am bătut fără a primi vre un răspuns sau a auçi vre o mișcare, fiind că atunci D-ta te aflai cufundat într'un somn adune. Deci ne per<jeud timpul, noi am silit ușa și intrând, te am aflat fără mișcare, cu ochii închiși gi cu capul într'o baltă de sânge. Acea priveleşte imediat ne-a făcut să credem, că V'ați împuşcat în cap, dar' la urmă, cum ve<ji, s'a lămurit chestia. Sinucigașul este megieșul D-tale. Deci după voința mortului gi după adresă, epistola lui îți aparține D-tale; numai te rog a o ceti înaintea mea. Formalitatea o cere acea'sta.

Eu deschisei epistola, care avea următoriu cuprins:

Domnule Necunoscut.

Noi am călătorit cu acelag tren gi pot <Ji? ^" acelag cupeu, dar' în vâlmășagul gi schimbările necontenit3 ale pasagerilor, D-ta nu m'ai băgat în samă . . . . Și ce interes putut-a să Ve inspire fisio-

nomia mea, ca să-ți rămân în amintire? Dar' eu, căutând omul, pe care doriaam a 'l însărcina cu testamentul meu, nu te-am lăsat din ochi, urmărindu-te cu intenția, ca să descind la acelag otel, la care vei gedea gi D-ta.

Acum știind, că ancheta judiciară se va face la fața locului, Vă las 20 de ruble alăturate pentru îngroparea mea creștinească. Săracă este ofranda ticăloasei mele rămășiți, dar' sbneiumat în vieață, sărac m'am născut gi sărac am murit, respins fiind din sinul societății ca funcționar, ce-gi câștiga pânea pentru viitor.

Eu am fost născut din rândul acelor creaturi nemernice, aruncate ca de prisos pe acest pământ gi înstrăinate de ceata sociabilă, ce-i încunjură. Isgonit din hotarele drepturilor comunei, rătăceam într'un orizont deșert gi întuneric, în care perdusem orice urmă și orice legătură cu lumea activă, vă4end alfa și omega funcțiilor vieței numai în curmarea unui proces fără țintă și sfârșit.

Omul isgonit din principiile sociale, plutește în spațiul deșert ca frunza uscată, ce se 'nvârte în aer, sbuciumată de vânt, spre a pica în leagănul putrejunei din recele mormânt. Așa gi eu n'am avut de unde suge vlaga din creanga maternă, de care m'au detrunchiat, aruncându-mă de la dânsa în toata vi-goarea înver^irei și lepădându-me în sama, unei cause fortunate. Ce putui apoi face. când știut este, că ținta ideală gi problemele vieței pot fi hotărâte numai atunci, când conobligații prin sprijinul mutual realizează idealurile zămislite din cererile și dorințele societății? Dar' există oare acel ajutor atât de chemat, atât de dorit? . . . . Nu, și earăși nu!

Cultura actuală a omenimei a distrus viața în deosebite elemente, a sfâșiat-o în bucăți nelegate nici cu o combinație filantropică de fraternitate. Fie-care își urjește mrejele sale și șede în ele ascuns ca păinjenul, așteptând vre o victimă, ce întâmplarea i-o va trimite. Nu-i deci de mirare, dacă viața devine o carte misterioasă, a cărei sens e tot atât de greu de înțeles, ca ievoglifele anticității.

Omul științelor caută descifrarea misteriiilor naturii; filosoful analizează ideile și funcțiile psihologice; artistul își caută idealul în sfera artelor; bancherul cultul idolului de aur.

Potentatul își sapă drumul cu sabia, prin corpurile supușilor săi, spre a ajunge gloria nemuririi numelui său, precum a făcut-o Napoleon I, numit cel Mare. Acest uriaș gelat a ucis două milioane de oameni în vigoarea tinereții, și dacă după calculul anatomic se află în om 5000 grame de sânge, atunci renumitul cuceritor a versat 800.000 de vedre de sânge nevinovat. Ear' dacă măsoară trupul omenesc e 50 de centimetri în lățime, atunci două milioane de leșuri așezate de rând unul lângă altul ar forma un lanț de 666 kilometri lungime; și în fine, dacă două milioane de voci s'ar întruni într'un singur glas, atunci acel muget s'ar auzi într'o depărtare de o sută de kilometri.

Astfel de cataclisme destructive au fost și vor fi produse de aleșii dintre cei alegeți, cari prin vecinici nouă invenții de stîrpire cheamă moartea să între cu coasa în luna îmbelșugată a omenimei, unde ea cu sîrguință începe a oborî florile vieții, spre a le supune reacției putrejunii.

Dar' eată, că din vecinici împărăție a rațiunii

sboară spre câmpul luptei ângerul păcii cu cortelul său de sateliți: artele și industria, umanitatea și belșugul fraternitatea și binefacerea. El cu radele sale de soare pătrunde hidosul întuneric, în care foiesc și se svârcolesc șerpilor invidiei și demonii discordiei, ce **fin** în mâna lor ucigașă armă și făclia aprinzătoare. Orbiți de strălucire, ei fug și se cufundă în prăpăstiile căscate tărind după ei leguri de uciși. Ear' căruntul timp vine de întinde peste câmpul luptei și grozăviile lui vălul uitării; câmpiile adăpate cu sânge încep a reînverdi, forța productivă vine ear' la stăpânire și pe ruinele tristului trecut înflorește nouă viața.

Pacea e restabilă, însă numai între mulțime. Dușta între indivizi nu înceată din veac în veac, din neam în neam, pentru că fie care om este egoist și își păstrează ca un odor ideile sale, ce trec peste hotarul regulei obicinuite.

Aceste idei individuale odată scoase la lumină, întimpină imediat opoziția majorității realiste și stnualiste, și sunt apăsate și prigonite ca culpabile și destructive, ce se aprind în ciocnire cu egoismul aleșilor cărmnitori sau cu ignoranța stupidă a poporului de rend.

Resfoiți istoria și veți afla o mulțime de pagini sângeroase despre grozăvenia prigonire! creștinilor și faptele strigătoare la cer ale inquisiției, cărei cad victima ființele liber cugetătoare. Cetiți biografia împărătesei Ecaterina II., pe când se ivi în pleiada luceferilor spiritului Voltaire, aatomul critic al ideilor păgâne și necioplite ale retrogradelor Rugi, asupra cărora arunca el sarcasme veninoase și batjocuri mugcăfoare. Bătrânii fanatici îl numeau farmazon, satană

înpelițată. Și de nu sta Voltaire sub majestoasa protecție a împărătesei, negreșit că ar fi. fost ars de viu sau înțepat.

Tot așa și eu, atomul liber gânditor, m'am datat cu toată ființa mea studiului fiziologic al acelei ticăoase, însă totodată puternice creaturi, ce se numește om cu luptele sale pentru viață și nu rare ori cu dorința sa de a muri; fenomen ce cuprinde o mare parte a omeniei, prevestind întru câțva epoce din istorie, timpurile decadenței și ale disolvării temeliiilor sociale, precum a fost la Greci.

În acea epocă a culturii vechilor Elini, când dezvoltarea așezămintelor sociale și politica lăsa frâu liber opiniilor individuale și când instituțiile sociale ameliorau viața cu ale ei exigențe, atunci nu există fatala dispută între idealism și realism. Elinul nu se cufunda cu gândul în idei pesimistice, și sinuciderea era o întâmplare foarte rară și excepțională; ba ea era chiar interesantă și prigonită prin legea locală, dictată de Socrate, Platon și Aristotel, în virtutea căreia cadavrul se arunca fiarelor și corbilor spre hrană.

Dar' cu decadența și desființarea idealismului și a ideilor contemplative se încinse lupta conștiinței cu grelele probleme ale realizării exigențelor. Drept urmare sinuciderile începuseră să devină o întâmplare banală, dictată de axiomul, că viața este plăcută numai pentru dobitoaci, ce se uită cu indiferență la tot ce-i încunjură; pentru inteligenți singura moarte este salvarea dorită.

Idei analoge se iviră pe timpul decadenței în Roma, când în națiunea romană începu putrețirea morală și când abuzurile desfrânării accelerară

degenerarea biologică și prin urmare și slăbirea rațiunii.

Eată deci pildele, ce le-a ales sufletul meu spre a se face apărătorul învelișului său, desființat acum prin a mea voință. Se înțelege că fapta mea va fi condamnată de cei ce rămân în viață. Unii din ei vor face concluziunea, că m'am ucis din prostie sau din lipsă de hrană, din vre o pasiune desperată sau din patimă sufletească în urma desiluziunilor vieții. — Aceasta a fost și opiniunea medicilor, cari m'au pus la închisoare, rapindu-mi astfel unica avuție ce-mi mai rămăsese, libertatea mișcărilor.

Dar' nici una din aceste presupuneri n'a găcit adevărata cauză, pentru că nimene din ei n'a înțeles, că fie care om are un orizont spațios, care la unii-e luminat de rașele speranței ce-l încurajează în lupta pentru existență și îndeplinirea poftelor trupesti hrănite cu vlaga corpului său; aceste devin la urmă atât de nesățioase și rebelice, că rod organismul omenesc, secându-i izvorul vieții. Astfel de paraziți se zămislesc în organismul omului ori la nașterea lui, ori mai târziu când începe a-și îndrepta sborul spre o țintă ce și-a ales . . . . La acea țintă am ajuns.

Deci primiți salutul unui suflet, care acum se urcă în regiunile eterne, spre a fi absorbit de puterea altei planete poate mai perfectă în construcția vieții omenești decât pământul nostru . . .

Toți asistenții ascultară indiferenți și apatici lectura epistolei. În fine, comisariul poliției, luându-gi pălăria, îmi <Ise :

Socot că și'n hârțoagele ce se află în pachet, sunt scrise tot astfel de nerozii, de nu poate încă

gi mai gogonate. Ar fi. deci de prisos să mai ascultăm: baiguiala unui nebun, gi D-ta, domnule, poți lua pachetul ca o proprietate ce-ți aparține. Procesul verbal voi scrie a casă.

Adresându-se apoi polițianului, îi dădu ordin, ca cadavrul sinucigașului imediat sa fie dus la casa mortuară a spitalului, de unde va fi îngropat. Depărtându-se apoi cu toții, am încuiat uga după ei, remânând earăgi singur gi încunjurat de o binefăcătoare linegtie.

Ne voind a mai române în acel otel, îmi luai imediat bagajul, mutându-mc în alt otel, unde începui a ceti ciudatele idei ale sinucigașului, scrise pe feliurite bucățele de hârtie boțite gi mânjite, fiind cum se vede, folosite ca învelișuri. — Pe hârtia dintăi cetii următoarele:

* * *

. . . . In timpul de acuma, nu mai exista pedeapsa inchișiei pentru persoane cu cugetare liberă, dar' drept schimb eată-mc pus ia închisoare într'o mică. chilie cu o singură ferestuiică cu grate de fier. Acolo m'au băgat mintogii nebuni, ca să-mi petrec dilele vieței. Ei îgi închipuesc sufletul ca membru al corpului, eară nu corpul ca membru al sufletului. Cine știe, poate că ei voi a mc vindecă prin hipnotism sau isolare, înstrăinându-me de orice contact cu impresiunile lumii, ce tulbură repausul sufletesc. Ar putea fi gi aga, dacă ei ar fi în stare să-mi paralizeze gândul, care este voința gi voința, care este coarda mișcătoare a gândului.

Deprins fiind a pune în activitate organul graiului înaintea confrăților mei, închisoarea solitară îmi pare o tortură nespūsă. — Și pentru aceea vorbesc cu

mine însumi, ear' conversația aceasta este atât de înfocată, încât păzitorul spitalului, un mojiic necioplit, se năpustește subit în chilia mea, ținend în mână un sac mare gi deșert, menit pentru nebunii furioși.

El întră. Eu îl ved, și privesc liniștit la densul; nici prin gând nu-mi trece, săi fac vr'un reu sau să m'arunc asupra lui și sa-l zugrum. Aceasta îl uimește. El dă din umeri și easă precum a intrat, încuind după densul ușa cu zăvorul. —

Singura mea dorință era să am o bucățică de hârtie, căreia să-i încredințez fugitivele gânduri, ce me apesau gi care ca gi scînteile luminoase ale meteorului, abia ivite, la moment se și stingeau, cufundându-se în marea uitărei. — Bucățica cea de hârtie era idealul, la care tindea sufletul meu. Dar' miserabilii me lipsiau și de aceasta becignică milostenie.

într'o sară se deslânțui din apesatu-mi suflet un orcan oratoric de dojene și blestemuri în contra hoților ce-mi răpiră libertatea. Eu vorbeam cătră ușa închisorei mele cu mica ei ferestuiică, căci numai ei puteam să-i spun chinurile sufletului meu. In acel moment se deschise ferestuiică ugei gi eu zării ceva alb ca o matahală, clătinându-se pe loc. — Era femeea păzitoriului, care suplinia pe bărbatul ei, dus unde va, precum se vede. Ea se uita la mine prin ferestuiică deschisă. La brău era înfipta o furcă, din care torcea cu sîrguință. Fuiorul era învelit într'o bucată de hârtie albă gi nescrisă.

Eu priveam hărtiuța aceea cu o lăcomie sălbatică, precum privește feara flămândă la bucățica de carne. Atunci deodată cu iuțeala fulgerului băgăi mâna prin ferestuiică, smulgeud din furcă fuior, hârtie, totul. De îndrăznia cineva în acel moment, a-mi

disputa acest prețios odor, eu numai odată cu vieața Tas fi înapoiat. — Băbornița cu un răcnet de spaimă încuia ferestuica, fugind într'un suflet.

Eată-me în fine în posesia hărtiuței, ce o doriam cu atâta foc și ardoare. Bar' cu ce să scriu? Nici negreală, nici creion, nici măcar un cărbune stins nu-mi sta la dispoziție. Atunci o idee îmi plesni prin cap. Scoțând din salteaua pe care dormeam, un pai vârtos, începui a sgârâ cu densul hărtiuța, adunându-mi ideile fugitive. Aga petrecui tot timpul până în momentul, în care medicul, făcând bolnavilor obicinuită vizită, întră gi în chilia mea. Țineam tocmai paiul în mână gi sgăriam hărtia, când se deschise uga.

— Ce faci? me întrebă el.

— Cum veoli! îmi scriu impresiunile mele, respunsei cam încurcat, temându-mă să nu-mi iee hărtiuța.

El me privi lung cu o căutătură de compătimire, gi eșind, îmi g'ise în treacăt:

— Iți voi trimite hârtie gi călămări!

— Și vr'un căpiței de luminare, îl rugai.

— Asta nu se poate; instrucția noastră n'o permite, temendu-ne să nu dați foc etablisementului. Dar' alta îți pot face: Lampa, care ardea de alta în coridor, voi pune-o să ardă pe ferestuica ugei, și astfel vei ave lumină.

El s'a gi ținut de cuvânt, căci imediat mi-a pus servitoriul pe măsuta mea hârtie, condei gi negreală. Ce nespasă fericire a te vede după atâta timp de suferința gi sterilitate renviat la o nouă vieață activă! De gi trupul meu e închis, gândul gi sufletul vor sbura de acuma în nelimitatul univers, vor cutriera teri, pe care numai puțini le cunosc, ear' imprejiunile culese în acele lumi nu se vor cufunda în oceanul

uitărei, ei întipărite acestei hărtii, vor fi vecinie înaintea mea. Ce-mi pasă, ori de ele vor fi cetite sau nu? Eu le scriu pentru mine. Agii, unde-s părăsit de toată lumea, am numai un singur camarad: acela sunt eu, eu singur . . . .

*

Călătorind mulți ani în jurul gi'n lăuntrul corpului omenesc, am debarcat pe acea insulă ascunsă gi misterioasă pe care graiul lumii o numește inima omenească. Partea ei din regiunile septentrionale e mai largă și estinsă, cea meridională însă augustă gi cam ascuțită. Doue riuri mari gi puternice, nutrite de mii gi mii de afluenți, traversează gi adapă tainicile sale plaiuri. În interiorul ei însă geme încă din ceasul zămislirei un puternic foc vulcanic, care în timpurile normale formează vatra ei de căldură gi isvorul ei de vieață. Dar' vin momente, în care acest gigant suteran se'ufurie: atunci clocotește toată împrejurimea, insula se sgudue de la Nord până la Sud, pământul ei crapă și lava nimicitoare varsă moarte peste toată insula, devastând gi prefăcend'o în pustiu.

Nu-i insulă pe întreg globul terestru, care sâ-i samene ei în vr'o privință. Formațiunea ei geologică e unică în feliul ei, produsă fiind prin ne'ntrenpte erupțiuni vulcanice, ce-gi bat joc de orice sistem sau regulă. In prăpăstiile ei, de ale căror fund n'a dat încă nici o sonda omenească, zac și fierb ca într'un tartar pasiuni oarbe, patimi explosive, ce sgudue gi nimicesc insula, mai ales în regiunile ecuatoriale. Devastările gi grozăveniile, ce se petrec pe dânsa, sunt indiscriptibile.

Dar' pe când o parte a insulei este sinistră gi

fioroasa, ceealaltă îți oferă priveliștea unui rai, al© cărui frumuseți nici gigantica fantasmă a unui Milton nu gi le-ar putea închipui. "Vegetația ei este mai bogată decât comoara lui Iov și mai feliurita decât ale universului nenumărate creațiuni; aice cresc pe bine cuvântate plaiuri mii și mii de flori vindicătoare, colo se nasc și cresc pe altele milioane de cele otrăvitoare. Fluturii speranței cu aripi eterice sbor sburdalnic prin câmpuri și dumbrăvi vesele și mirositoare,, mai ales primăvara, când firea e plină de farmecul tinereții. Ale paserilor cânturi se 'ntrunesc în armonii cerești, esecutale parcă de ângeri sburători, mai ales în părțile equatoriului, care formează limita între anii dulci ai tinereții gi 'ntre bruma anilor cărunți.

Dincolo de equator, spre nord, căldura începe a scade, florile vestejesc, frunzele îngălbinesc, totul decregte sub sărutarea de ghiață a vântului miadlnoptal cu ai lui fulgi de omăt și cele nopți fără, sfârșit gi negre, prin care sboară ca niște meteori nălucile speranțelor trecute, palide gi deșirate, cu aripi destrămate gi cu suspine de durere: căci ele se apropie de limita cea de pe urmă, de unde nu-i rentoarcere.

Cete nenumărate de căletori de toată ginta gi clasa, de la brudele copil până la mogueagul cu bucele argintii, pleacă neconținut spre acel hotar, atragi de irezistibilul gi neînvinșul curent magnetic spre polul glacial al nordului. Acolo toți se opresc, lepădând de le sine orice haină, cu care i-a împodobit degărtăciunea egoismului: Regele aruncă de la sine hlamida purpurie, săracul sdrențele, bogatul avuțiile, gi toți rămân earagi în goliciunea în care s'au născut, spre a se disolva în acele elemente, din care au fost plăsmuiți.

Numai puține procente de căletori depe insula-aceea lasă urmele lor adune săpate pe a ei suprafață. — Astfel de urme rămân numai după acei uriași, ce săvârgesc fapte colosale, fie în bine sau în reu. Mulțimea întreagă a vietăților vin din spre sud, gi merg, înșirate după a anilor măsura, spre equator. Aice îi întâmpina la hotar strălucirii ângeri ai speranțelor,, măgulirilor și desfătărilor. Ei flutură în jurul lor,, producând cu aripile o adiere atât de plăcută și ferbinte, încât strebate prin tot organismul, aprințind sângele de voluptatea amorului. — Și ori cine întră în cadrele acelu hotar, e cuprins de dorința de a plăce și iubi. Căci vieța produce amor și amorul vieță. Acegfea-s gemenii ce nu se despărțesc până la moarte.

Ce multicoloră gi măreață priveligte ni oferă, tumultoasa sosire a acestor tineri oaspeți, ce vin ciripind ca rândunica primăvara, căutând gi formându-gi fie-care cuibul, ce are să fie leagănănu generațiunei viitoare. Dar' desfătărilor trec iute ca norocul, și ei sunt scoși din visurile lor gi aruncați în al vieței ocean cu ale lui primejdii gi necarjuri. Acum înnoate, cine poate înnota! Dar' ach! pe mulți repejiunea rîului îi apucă gi-i duce înainte, tot înainte spre îmbucătura nemărginitului noian al eternității, la ai cărui mal ajung trudiți gi sbuciumați abia la bătrânețe. — Mulți din ei sau se îneacă în vertejul din mijlocul rîului, sau sdrobiți de malurile lui prăpăstioase, sunt aruncați de vifor- pe vre un loc pustiu,, unde lipsiți de ajutor gi hrană, își repun vieța, dislegând sufletul din obezele, cu care a fost ferecat.

Dar' ce mai crâncenă gi devastatoare luptă se încinge între mulțimea celor sosiți la intrarea lor /

•când se grămădesc pe vre o parte a insulei; căci spațiul e prea îngust, încât să-i poată cuprinde pe toți. Atunci cel puternic îl învinge pe cel slab, dreptul forței triumfează tară milă gi hotar.

Căușele acestor urgii gi nemiciri își au bagtina în capul omenesc, al cărui satrap este inima, supusă fiindu-i ca un laboratoriu, în care se strscnră gi se combinează în reacțiuni ideile bune sau rele ce i le trimite capul prin telegraful misterios al curentului sângelui, care formează sîrma transmisivă a fluidului •electric.

În tidva capului se află emisfera creerilor, unde împărătește înzestrate cu putere absolută, rațiunea, calculul gi toate combinațiile ce le iscodesc vibriunii creatori, adică coaliția atomilor vieței. Aceasta conglomerase naște prin închegare structura organismului omenesc. Cete de atome, fie care cu rolul seu de activitate și misiunea sa specială, lucră la clădirea •complicatului edificiu, unele prefăcându-se în oase gi dându-i corpului scheletul arhitectonic, pe care altele îl leagă gi ornează cu mugchii gi măruntaie, altele ear' prefăcându-se în sânge, ce traversează în mii de •canaluri complicatului edificiu, ducând hrana în cele mai mici unghiuri, precum duce albina mierea în chiliile fagurilor. Astfel s'au compus și se compun și stâncile de mărgean submarine.

Anatomii moderni, pioniri zeloși ai progresului, au cercat prin ajutorul microscopului să pătrundă în -tainele acestui proces, isbutind a afla construcția -vibriunii. Formarea lui începe cu un punct microscopic, care este capul, și cu o codiță ce ne indică •corpul.

Mișcările aceluia atom sunt repezi și accelerate,

smuncinduse înainte cu iuțeală, vra se rjică, capul trage după sine corpul, carei-i este supus din momentul zămislirei.

Când zămislirea aceasta ajunge în decursul anilor culmea perfecțiunii; când toți agenții funcționează, perfect, împlinindu-și destinațiunea lor, gi contribuind neconținut, <și și noapte, la susținerea organismului întreg, atunci din împărăția creerilor rațiunea începe a cărmui cu sceptrul ei, sădind în organism neîn-vinsul dor de a-gi conserva soiul și a-gi continua gene-rețiunea, luptând în contra dușmanilor, ce năvălesc asupra ei.

Aga s'a plăsmuit omenimea la început, dar' încetul alte organisme, supuse fiind gi ele independenței individuale și hranei, intrară cu asalt ca părășiți în-organismul omenesc, sdruncinând procesul regulat de legea creatoare, producând astfel schimbări gi în-sistemul de cugetare al creerilor în luptă cu agenții inimei, ce intrară în așa împărăție.

Omul primitiv se născu, după cât se presupune din legenda antică, în văile Cagemirului sub un soare cald gi'ntro natură abundanță, unde n'avea lipsă de-fucordarea rațiunii spre a storce împrejurime! sale-cele necesare pentru vieța, aflând toate pregătite de înainte de însăși maica creatoare, din al cărei sin* sugea abundanță hrană.

Dar' cataclismele globului terestru aruncară, neamul omenesc în părți inospitale gi sterile ale emisferii, unde organismul slăbit de neajunsuri gi suferinți, fu silit a-și concentra toate puterile spre a se-apăra în contra atacurilor ce'l amenințau cu desorganizarea și nimicirea primitivului său organism. Despre fazele transformare! acestei ființe primitive de

ila maimuța până la om, ne istorisește și documentează cu dovede neîndoelnice renumitul Darwin, profundul cunoscător al anatomiei comparative. Dar' -care renumit cunoscător al anatomiei comparative a studiat fazele de la zidirea lumii și până la mai Tnnță?? Și în ce ființi se vor transforma la urma •urmelor oamenii de acum? . . . .

*• *•

. . . . Mi s'a urît în portul iniinei omenești. A.dl rădic odihnită ancoră și-mi îndrept nava spre •altă insulă împătrit mai mare, numita capul omenesc.

Multe insule de aceste resar din oceanul vieței, formând un vast archipelag, ce se 'ntinde peste întreg globul, de la stâncele Albionului până 'n marea antarctică, de la pusturile Sibiriei păuă la poalele -Cordilerilor. Dar' cele mai active și interesante se află pe părțile americane și în Europa centrală.

Plutesc cu naia mea încă în adune întunerice, nu văd nimica înaintea mea. Totul este acoperit de negura nepătrunsă a negtiinței și nedumeririi. Pe •orizont nu se zăregte nici cel mai mic far de lumină al vre unui port. Dar' eată acolo 'n depărtare străbătând prin noapte un luciul miraculos, ce pare a fi •coada unui cornet rătăcit în a universului cale sau aurora boreală, ce luminează pusturile de ghiață ale Nordului. Mă pornesc spre acel luciul. Apropiându-mă de densul într'o distanță de 40 de kilometri, stau uimit de grandiosul aspect: me aflu înaintea celui •mai puternic far, ce-și aruncă lumina sa în mare, farul de la Finister, -zidit pe malurile Spaniei. El respândește o lumină de 3,600.000 de lampe, întrunite într'o singură flacără colosală, product ingenios al •creerilor omenești.

Slobod deci ancora în portul împărăției rațiunii, în mijlocul activității mentale a omului, în sediul invențiilor miraculoase, ce încâtuzează formidabila putere brută a naturei.

Aice nu fierb pasiunile oarbe nici se tărie lin' gurea, nici invidia și egoismul nu-ți varsă veninul lor în plămădirea ideilor; pentru că rațiunea este bazată pe calculul matematic, pe roțițe mecanice, pot •dlce, care mișcă și învârtesc teoriile, tocându-le pe •cutea practicei, dându-le strălucirea diamantului, ce -esă din mâna iscusitului meșter, spre a împodobi coroana regală a rațiunii.

Atmosfera nemărginitului, aduncul mărilor și al •oceanurilor, măruntaiele pământului sunt străbătute și puse în serviciul omenesc prin magica lucrare a acestei regine fără seamăn.

Dar' lucrările sufietegti, nu-s ele admirabile? Nu străbate sufletul învelișul său, spre a se înălța în regiuni amețitoare, într'o lume misterioasă, presupusă numai, dar' invisibilă și neaccesibilă materiei trupesti? În evul mied, și la începutul evului nou, teologi renumiți ca de pildă Giordano Bruno, care fu ars de viu la Roma în anul 1600, au dovedit, că prin o credință adune înrădăcinată și umilă, omul poate produce prin puterea închipuirii pe trupul său orice rană sau stigmă, în imitație ' cu cele ce le-a suferit Hristos. Ear" în filele noastre, medicii, cari se ocupă cu hipnotismul, ca Zimmermann, Billow, Lube, Dnjardin, Dumontpellier și alții, au întărit 'prin experimentele lor hipnotice ipotezele veacurilor trecute. — Medicul Duprel a dovedit factic, că pe trupul unuia din pacienții soi cu credința exaltată și silnica concentrație a închipuirii și a gândului asupra patimilor

lui Hristos, s'au arătat tot aceleaș rane ca pe trupul lui Hristos. — Actualminte adepții hipnotismului și spiritismului cresc pe și ce merge, câștigând pentru doctrina lor o mulțime de inteligenți și filosofi.

Peste toate încercările aceste se rădică însă una, care odată definitiv pătrunsă, ar fi de natură se le întunece pe toate celelalte. Se *ș.ice* adică, că omul se naște cu deosebite semne stigmatice pe trupul său, semne prin care se pot găci tendințele, capacitățile sau defectele caracterului respectivei persoane. Acest studiu produse în veacurile trecute o mulțime de chiromantici, chirologi, oreonomantici g. m. a. Ne scoțând la lumina nici un rezultat pozitiv, teoria lor a rămas în regiunea ipoteselor hazardate.

Aice, unde mă aflu acuma, sunt o mulțime de pacienți, adică medii, pe care medicul îi supune tratamentului hipnotic. Urmând și eu propunerii sale, am lăsat să mă cufunde și pe mine în acel straniu somn, din care nici până azi nu m'am trezit cu desăvârșire.. Ciudate halucinațiuni aceste!

Adormind, mă văcju calare pe un velociped submarin de sistemul inventatorului american Alvarez Temple. Cu acest velociped eu am cufundat în aduncul oceanului, privind cu mirare tablourile lui de un farmec nespun, incomparabil cu ceea ce vedem pe suprafața pământului uscat.

Activitatea vitală a ființelor submarine e mai potențată în privința sprintenimei mișcărilor, ca și când în creaturile lichidului vieața -ar fi mai repede și productivă decât în cele de pe uscat. Dar' pentru aceea, vieața submarină e mai periclitată de stirpire, luptele mai vehemente.

Traversând oceanul cu motorul meu, la al cărui plisc era aninat un mare fanar electric ce-mi lumina calea, vedeam pretutindeni acea lupta neîncetată, colosalul resbel pentru hrană. Precum în noaptea întunecată pe un cer senin scînteiază miriade de stele, așa scînteiază și plutesc în ocean stele, însă mișcătoare, ce trec ca fulgerul, se cruciază și se sbuciumă în toate părțile. Aceste stele sunt produse de lumina fosforescentă a feliuriților pești, cracatiți, moluscouri de forme ciudate, polipi, gimnoți electrici și șerpi-balauri din ginta Plezeosaurilor antidiluviani. Dar' toate aceste evoluții și mișcări se săvârșesc în cea mai absolută tăcere. Nici un șgomot, nici un sunet, nici o vibrație nu întrerupe tăcerea din nemărginita împărăție a lui Neptun.

Pe uriașele stânci, pe șesuri și 'n prăpăstii cresc plante de formele cele mai singulare, transparente și alcătuite din o substanță gelatinoasă, abia lipite cu rădăcina de vre o piatră sau de nășip. Ne fiind espuse vântului și ne întimpinând în desvoltarea lor obstacole, se urcă ia înălțimi gigantice, învălind cu palida lor haină munții și prăpăstiile oceanului.

Plecând mai departe, zării deodată la poalele unei stânci uriașe forme ale unui colos, ce părea mort. El purta pe spinare un feliu de catarguri înfipte : era un pachetbot înecat, cu coasta sparta, odihnindu-se într'un leagăn de nasip. În interiorul său zăceau în cea mai mare desordine cadavre omenești.

Aspectul acesta mă înfiora : eată că și în aceste regiuni misterioase găsi victimele deșertăciunilor omenești. Dorința de a se înavuți, goana după noroc vremelnice, iau făcut pe acești nenorociți să și părăsiască vetrele strămoșești, leagănul copilăriei, spre a

încredința a lor vieța înșelătoarelor valuri ale oceanului, în care au aflat umedul lor mormânt. Tineri și betrâni, bărbați și femei zăceau acolo împrăștiați, fie care în pozițiile și atitudinea, în care i-a înțepenit ultima agonie; unii fioroși, cu fețe convulsive, alții cu trăsături dureroase sau urăcioase, alții cu fețe atât de linegite și pacinice, pare că adormiți în vecinicul lor repaos.

Dar' în acest cerc mic și restrins, în apariția tăcut și fără mișcare, domnesc împreună două puteri, moartea și vieța, somnul etern și descompunerea, amoria și putreficarea, ce dă naștere la nouă ființe.

Miriade de pești, de la monstru până la piticul ce abia se zărește, foiesc neîncetat în jurul acestei nave.

Un nou și straniu aspect îmi atrage atențiunea; Este o femeie cu perul despletit, ale cărei unde bogate s'au aninat în momentul convulsiilor agoniei de un cârlig de fier de pe corpul navei. Pe grumazul ei rotund, alb și puhab stă lipit nămornicul și uriciosul molusc, păingenul mării, iar gurile lui nesățioase sug cu voluptate lacomă isvorul vieții din trupul nenorocitei victime. Pliscul lui avid se desfășează la al ei sin, din care odată poate că un prunc a supt cu deliciu hrana fragedei sale vieți. Atunci îmi adusei aminte de a mea mama . . . . cu ce neîndurare m'a aruncat de la sinul seu pe stradă, lăsându-me în voia întâmplării. . . .

Dar' eată, ochii ei se deschid și din aduncul lor strebate o lume de dureri: privirea lor me 'mploară, palidele ei buze se mișcă și un gopot, mai lin decât al fluturului suspin, petrunde la 'l meu suflet: „Nu me lăsa, îndură-te de mine!” Ființa-mi e cuprinsă de

aduncă milă; me apropii de densa și cu mâna-mi vânjoasă despart de al ei sin hidosul sugetpr, dându-i apoi lovitura de moarte.

Din ranele grumazului și ale sinului curg liue picături de sânge, boind haina ei de crin, ce părea acum hlamidă de mărgean. Discursându-i perul, o ridic sus pe suprafața apei, la lumina soarelui, ce nu-i lucise de mult, de mult . . . . Dar' abia liberă, me cuprinde cu ale ei brațe reci și voacea ei începe a-mi șopti.:

— „0, ce bun mai ești tu, fiul meu! Tu în loc de moarte nai-ai dat vieță, iu loc de a versa asupra mea blestemul turmentatului teu suflet, mi-ai dat prin miloasa privire a ochilor tei balsamul ertării. Ești resbunat! Provedința m'a aruncat pentru crima, ce am severgitfo față de tine, în aduncul oceanului, unde am hrănit la al meu sân, de la care te-am depărtat fără de milă, vermele mustfărei de cuget. Ești resbunat! De acum sufletul meu va fi cu tine nedespărțit în veacuri, până ce ne va chema la judecată trimbițu archangheJului.”

Atunci simții fiori de receală în tot trupul meu, simții că se sgudue în fundamentele ei arhitectura întregii mele ființe, oasele-mi scărgniau, cădea carnea de pe ele.

Scoală-te, îmi dise medicul, care se vede că a observat mișcările mele convulsive, produse prin hipnotizare.

Me trejii, dar' în fantasia mea tot remase înflorătoriu tablou al celor visate. Cățui apoi la pat, săceud trei septemăui de aprindere de creeri, fără a simți sau audi ceva. Nu gțiam nemică, ca și când nu existam. Când m'ara însănoșat și ochii mei au putut

înțelege și destinge obiectele, vătjui lângă patul meu un bărbat: era medicul, despre care am vorbit.

— Experimentul hipnotisării, ce Fam încercat cu D-ta, n'a adus rezultatele dorite și organismul D-tale e prea iritabil. În urma unui conștient, luat în conștientare cu colegii mei, sunt împuternicit a-ți da libertatea. Poate că disferacția și aerul curat îți vor ajuta mai mult decât arta noastră.

Ești lipsit de mijloace; nu-i așa? Cugetând la aceasta, am făcut o colecție, al cărei rezultat îți-l înmănez acum. Știu că îți-a prinde bine. Aice ai 50 de ruble. Ugă chiliei este deschisă; poți egi când vrei.

Eram așa de slab, încât abia me țineam pe picioare. Dar' doru-mi de libertate era atât de mare, încât fără a mai cugeta, părăsii chilia, îmbrăcat precum eram, în hainele spitalului cu numărul chiliei cusut pe ele.

Ca și căletoriul de prin deserturile Zaharei, ce se aruncă cu aviditate asupra isvorului din oază, spre a-și stinge setea, gustam și eu aerul liber, ce nu-l respirasem atâta timp. Îi tot trăgeam în mine cu lăcomie, căci mi se părea, ca încă tot me înădugesc. Tărăindu-mă apoi până la o bancă de peatră de pe marginea stradei, m'apusei să șed tot încă sorbind în mine cu aviditate aerul din afară. Treccatori nu se prea vedeau, căci era o stradă din un suburbu depărtat.

În perspectiva se desemna în line conturi orizontul mării, pe care se migcau, abia vizibil, vapoarele, unele Intrând și altele egind din port. Pe mal se întindea în îndrăsnețe curbături rețeaua drumului de fier. Trenuri lungi se migcau pe gările ei, ear' loco-

motiva guera, lăsând în urma ei valuri de fum, ce se perdeau în azuriul văzduh.

La ce me gândiam atunci? La nemic. Mi se părea, că n'am nici simț, nici suflet. Ședeam ca o vită, ce se uită cu ochii boldiți, fără gând, fără păsare, fară a cugeta nici la present, nici la viitor.

Cât am stat în așa atitudine, nu pot spune, aflându-mă înlemnit fără nici o simțire morală sau activitate intelectuală. Dar' deodată tresării de o voce sălbatică, ce-mi tună la urechi:

— De unde te-ai luat aice? me 'ntrebă un polițian, care nu știu de unde răsări înaintea mea.

— Vin din spitalul de vis-à-vis, de unde mi-au dat drumul, respunsei eu cu voce tremurândă.

— Minciuni spui, replică el cu un gest aminințător. Tu ai fugit de acolo, căci porți încă pe tine hainele spitalului. Scoală-te și marș la locul tu, îmi poronci el cu bruscheță-

Inzădar îl rugam, să me lase în pace, asigurându-l că nu fac nimeruia nici un rău. „Latri, latri”, bodogăni el mânios. „În lautrul ogrăzii e locul tu, nu aice pe strada între oameni”. Și apucându-mă cu topuzul de gulerul halatului, m'împingea tot înainte. Vodend însă, că abia îmi mișc picioarele, m'lovi cu pumnul în ceafă. Amețit picai jos înaintea ogrăzii spitalului. Din fericire sosi servitoriul spitalului, care m'cunoștea, și cu ajutorii lui fui rădicat și așezat pe târnațul ogrăzii. Gălăgia aceasta atrase atenținea medicului. El dojeni purtarea mojicească a polițianului, și luând halatul de pe mine, mă 'mbracă într'un palton, dându-mi totodată un fel de scrisoare, ce avea să-mi serviască drept pasport.

— De acum' mergi, dragul meu; nu te temey nimine nu te va mai aresta.

Stam eara singur singurel, slab la trup și trudit în suflet, fâra țintă, și ce-i și mai teribil, fără speranță într' uu viitor mai bun. In acel moment dacă, venia moartea, eu o îmbrățogiam cu dragoste ca pe un salvator. Ca lepădatul în pustiuri așteptam momentul agoniei, în care peste întreaga ființă se așează, noaptea nesimțirei. Ocupat de aceste gânduri, desvâlii nu știu cum hârtia, ce mi-o dăduse medicul.

Acolo cetii următoarele :

„Infățășitoriul acestui certificat este eșit din spitalul pentru psihopați, liber fiind de acuma de a-gi căuta hrana de toate r]^^^ • • •

Eu surisem amar. Cine va primi serviciul unui nebun? Și giroae de lacrimi îmi curgeau peste iugălbinita-mi față. Pentru ce oare, me întrebai, sunt tocmai eu ales de soarte, să fiu pretutindene prigonit,, de toți părăsit ca molepsitul de ciumă sau leprosul? Am fost silitor în vieața mea, mi-am agonisit gtiinți;. dara ce mi-a ajutat, ce-mi ajută perfecționarea aceasta a facultăților mele mentale? Ce sprijin am din activitatea lor? me întrebam ca Faust. Ce mi-a ajutat teologia? ce filosofia și cărțile înțelepciunei? Deșertăciuni ale egoismului omenesc, ce venează o țintă efemeră, lucidă, care se stinge la prima ei atingere cu veninul inimei omenești.

Me gândiam la Fachirii indieni, ce-și torturează corpul și 'l supun la mii de patimi, spre a ajunge iu Nirvana, raiul promis martirilor pentru religiune. Dar' eu sunt martir fără voie, Fachir din silă, pe care confrății săi l'au condamnat la chin gi suferința* ca pe -o feară sălbatică.

Și pentru ce? Născutu-m'am poate în contra voinței lor? Poate. Dar' atunci la ce m'ani născut? Cine m'a chemat din noianul nemicului spre vieață, dându-mi arma vieței, ca să lupt cu greutăți ce 'ntrec puterile mele'?

Punendu-mi aceste întrebări nedescifrate, îmi adusei aminte de dogmele lui Hristos, apărătoriuil celor desmogteniți de noroc. El, sublimul suflet de pe malurile Genezaretuhn, a strigat: Veniți câtrâ mine, toți voi cei osteniți gi însârcinați!" Și în brațele lui deschise, urgisiții aflau liman.

Dar' privilegiajii urmagi ai marelui martir de pe muntele Golgota, urmează ei pagii dumneoleescului lor învățător? Nu, de mii de ori nu!

In timpul petrecere! mele in Abesinia am observat la sălbaticii gi păgânii Felaci din Etiopia mai multă umanitate, decât la acei propăvăduitori ai creștinismului de acolo, cari îmbrăcați în haina bisericeii, nu slujiau altariului, ci formau numai unelte politice, mreje în care se prindea credula mulțime, fiind numai exploataori rafinați, ce duceau turma la struugă spre a o mulge și tunde. Duhovnici sunt acei ce extirpeaza rasa indigenă spre a face ioc pentru aventurieri de tot soiul, pentru acea plebe strinsă din mocirlele marasmului moral, pe cari ei binevoiesc a-i numi coloniști gi pioniri ai cuiturei? Intrebat'au acei evlavios! părinți, ori de acești pioniri sunt bineveniți rasei indigene? ori de-i place acesteia a fi scoasă cu topuzul din-vetrele sale moștenite gi pline de belgug?

Politica gi umanitatea sunt tot aga de depărtate una de alta ca zenitul de nadir. Una are drept sujet agerjământul teritorial, a doua cel moral.

Eu voi wă fiu luptătoriul genului omenesc

fără deosebire de grai sau culoare. Cunosând bine limba arabă, m'am făcut învățător Felacilor, cari sorbiau cu aviditate cuvântul meu, căci ei purta în sufletul lor ură în contra acestor sacrificatori ipocriți și farisei mascați, ce au pe buzele lor surisul blând, ear' în fundul inimei veninul îngelăciunei,

Propoganda mea făcea între Pelaci progrese uimitoare, lucru ce născu în adversarii mei teamă și totodată o animositate nelimitată. Ei me calomniară la superiorii mei, și eu fui arestat și aruncat pe o nave, spre a fi transportat în patria mea.

Patrie, ce dulce și frumos cuvânt pentru pribeagul, care sbuciumat de ale vieții nimicitoare valuri, își pune piciorul pe prietenegile ei plaiuri. Aice isvoarele curg mai melodios, codrii sunt mai veseli, aerul mai limpede și dulce, oamenii mai buni, căci toți sunt fiii patriei mele. Aice apinsei și eu, și inima-mi și sufletul se scaldau în dulci iluzii, căci credeau a zări razele aurorei mântuirii mele.

Of, ce desiluzie amară ! Căci aceasta patrie începu a me prigoni încă mai avan, mai teribil decât dușmanii străini. Ucigașului legea îi detrage favorurile drepturilor sociale și îl trimite la ocnă, dar' îl hrănește, dându-i astfel posibilitatea de a trăi. Mie însă mi s'a rupt osia vieții, răpindu-mi-se singura și cea mai prețioasă proprietate, lucrarea mentală. Am fost declarat de nebun și prin aceasta mi s'a luat hoștește posibilitatea de a-mi pute hrăni hârbul acest de trup. Acesta-i iadul inimei omenești, iad ce îl deping în legendele lor toate popoarele universului.

Se vede că geijui oare întregi nemișcat pe acel loc, căci inserase de mult. Noaptea era întunecată dar' senină. Miriade de stele clipiau în imensa de-

părtare a eterului. Me simțiam bine. Aerul cald și limpede al acelei nopți de vară îmi înprospătase vieța.

Privind tabloul nocturn ce me 'ncunjura, dădui cu ochii de calea robilor, imensul colan de stele, ce încinge feeric bolta cerească. Sufletu-mi atunci se 'nalță spre acele regiuni depărtate. Și acolo sunt agadara lumi pline de activitate, ce crează și distruge; lumi cu nagteri și periri, cu înfloriri și putrejun.

Cufundat în aceste contemplațiuni, mi se păru că undulațiunile miriadelor de stele începură a produce în aer un sunet dulce, o armonie cerească ca dintr'o arfă eolică, ce s'aude departe, departe . . . . Sunetul păru a tot crește, trecind ecoul universului. Cete de cheruvimi sburau prin văzduh, cântând imnuri de laudă celui fără de început; voacea lor era când tristă și duioasă, când puternică și viforoasă ca ocordele unei simfonii. Sufletu-mi sorbia cu însetare armoniile, ce sunau la porțile aurului meu, împlindu-mi firea cu un ce dulce și misterios, vecinie neînțeleas de al trupului materie.

Mai încet, tot mai încet sună cereasca armonie, până ce se stinse cu totul în tăcerea nopții.

Eu tot ascultam. Deodată fui surprins de un nou ton: un sopran cu timbru tremurător dar' patetic, întonă aria Margheritei din Faust.

Eu cunoșteam acel glas, ce nu o dată l'am auzit în o chilie depărtată a spitalului, în care era deținută o sârmană psihopată.

Neorocirea ei e o poveste veche. Ea a fost odinioară o cântăreață renumită, un luciafăr, ce strălucia pe orizontul artei musicale. În urma unui amor fatal perdu mintea și fu internată în spital, unde ne delecta

din timp în timp cu admirabila-i voace, singura co-
moara,, ce-i mai rămăsese din ruinele fericitului
ei trecut.

Așadara acea armonie cerească, ce-mi transpor-
tase sufletului în sferile divine, nu venia de la strălucitele
stele, ci din întunecata chilie a bolnavei. Acele melo-
dii nu isvoriau de pe buzele neprehănite ale Serafi-
milor, ci dintr'un corp păcătos, dintr'un organ supus-
putrejunei. Imnul acela nu era adresat eternului
creator, ci unui amor vremelnic, unei pasiuni arce-
toare gi neîndestulate.

latâ-me deci earâș rentors la trista realitate, la
materialism cu a lui putrejune.

Me ridicai de pe târnaș, îndreptându-mi pagii
govăitori spre gara calei ferate. Me grabiam să fag
cât mai curând din acel loc de chinuri gi suspine,
unde totul îmi aducea aminte de nenorocirea mea gi
unde glasul acelei nefericite ființi vărsa în sufletul meu
oceane de dureri.

Era miedul noștii, când intrasem în tinda gării,
unde-mi luai în grabă un bilet de călătorie, de oarece
trenul era deja gata să porniască spre Moscva.

Nu gtiu prin ce ciudată asociațiune de idei îmi
trecu atunci prin gând la suirea mea în tren, c]icala
arabă; „Omul își duce oasele sale la acel loc, unde
îi este menit să le îngroape. . . .”

Aga s'a gi întâmplat; presimțirea lui nu l'a în-
gelat. Ei gi-a dus truditele-i oase la acel loc, unde
natura le-a zămislit . . . .

Cetind ultimile gire scrise de acest nenorocit, mi
se umplură ochii de lacrimi. Atunci îmi adusei aminte
de cuvintele sf. Ioan botezătorului: „Vox clamantis in

diserio" ; înzadar vorbești înțelepciunea, nime n'o-
ascultă . . . .

Și cine gtie, poate că îu vorbele acestui nebun
a fost gi un pic de 'nțelepciune . . . .

Trecu mult timp de la strania mea întâmplare
cu acest nenorocit și amintirea ei se stinse deja în
sufletul meu. Căci vieața cu ale ei schimbări necon-
tenite, ce te duc din loc în loc, e ca și un teatru,,
unde o piesă te face să uiți pe alta. îu așa trai,
gândul nu se oprește mult pe hatul unui câmp, ci
trece cu iuțeala sborului din sferă în sferă, de la o
impresiune la alta.

Eram în Caucazia. Ajungând într'o bună demi-
neață în orașul Tiflis, întrăi în o cafenea ca să dejunez
ceva. Agerjând-mă la o masă, ceru-i cafeaua obicinuita,
și o gazetă oareș-care. Eesfoindu-i coloanele, dădui,
de un anunț foarte interesant pentru mine, căci el
îmi reaminti pe nefericitul sinucigaș. Anunțul avea
următorul cuprins :

„O telegramă din Berlin a adus la timpul seu
„vestea despre teribila catastrofă, căreia a picat vic-
timă vaporul „Salier", care plecând de la Villa-
„Garcia, mergea cu iteriuerul spre Laplata. Dar' lângă
„malurile Ispaniei, nu departe de farul Finister, se
„deslântui un grozav orcan, care isbind vaporul de o
„stâncă submarină, îl nimici, cufundându-l imediat
„în aduncime cu 209 oameni. Adf se știe deja
„exact, că între înecați au fost 113 Ruși, 50 Spanioli,
„10 Ialieni, 35 Galițieni gi un German. Intre Rugii
„căfjuți victimă, cel mai însemnat personagiu a fost.
„principesa Gruzina Bacuriani, originară din
„Tiflis, după a cărei moarte a rămas două milioane..

„Părjâ arji nu s'a aflat nici un moștenitor, fiind principesa fără copii și ne având rudenii de linia „dreaptă.”

Fie-care om gândește câte odată în viața sa la lucruri stranii și extraordinare, ce pot fi puse în rândul poveștilor din o mie și una de nopți. Așa o ciudată idee îmi trecu și mie prin gând în clipa aceea. Oare principesa înecată cu vaporul „Salier”, nu cumva fost'a ea mama nebunului, care în fantasia sa descrie vaporul naufragiat din fundul oceanului? Biografia acelei femei începu deci a mă interesa în acel moment. Dar' de la cine se află cova despre dănsa? Astfel cugetând, văd că trece prin sală cafeagiul îmbrăcat în costumul național al Cerchezilor. Acesta de sigur că trebuia s'o cunoască sau să știe ceva despre viața ei.

Eu îi făcui deci un semn de politeță, rugându-l prin gest să vină la masa mea. El îmi răspunde prin un grațios salamalic obicinuit la Asiați, puind mâna dreaptă întâi la inimă, apoi la frunte, și se așază pe un scaun lângă mine.

— Ce doriți? începu el vorba; poate cafeaua Jiu-i bună? voi porunci să Vă aducă alta.

— Nu, respectabile, răspund eu, sunt foarte mulțumit cu cafeaua, dară m'ați obliga mult, dacă mi-ați lămuri o chestie, ce mă interesează.

— O chestie? replică el, încrețind sprincenile și privindu-mă cu o căutătură de neîncredere. Sunteți angajat?

— De loc, sunt un simplu călețor; m'am oprit aici pe câteva *Qile*.

— Dar' sunteți Rus? audaose el, fixându-mă cu ochii săi negri și pătrunzători.

— Supus rusesc, dar' de origină străină, respunsei eu, înțelegând neîncrederea lui.

— Atunci stau la dispoziția D-voastre și sunt gata a Vă răspunde sub condiția, dacă întrebările nu vor atinge cărmuirea noastră. Scoțând apoi de după ceafă un ciubuc, începu a-l umple cu tutun.

— Ag dori să-mi dați niște lămuriri relative la principesa Gruzina Bacuriani. D-ta trebui să o fi cunoscut, fiind că ea a fost de aici?

— Bacuriani! Cum să n'o fi cunoscut și cine din noi băștinașii n'a cunoscut'o pe nepoata fostului și renumitului nostru Imam și cărmuitor Șamil?

Aprinzându-gi ciubucul și trăgând câteva fumuri, continuă:

— Și ce Vă interesează acea femeie? Sunteți poate un pretendent la a ei clironomie?

— Nu, eu abia acuma am citit aici despre naufragiul vaporului „Salier” și ag dori să află, ori de principesa a avut copii, respunsei eu, arătându-i pasajul din gazetă.

El se uită la gazetă cu un fel' de dispreț și răspunde:

— Că a perit, asta am știut'o noi mai înainte decât domniile gazetari, și nici nu-i de mirare; căci ce puteai aștepta alta de la o femeie, ce-și luase lumea'n cap? — Ea a fost unica fiică a renumitului bogătaş Ali-Mirza-Bacuriani, care la început a exploatat minele de naftă de la Bacu. După moartea lui a rămas o avere colosală. Dar' fiica lui, crescută de părinții ei în modul nostru vechiu patriarhal, văzându-se odată emancipată și liberă de orice control, și fiind de o natură înfocată și nepăsătoare, nu voi să se mărite, ci se arunca cu tot ' focul tinereților în vârtejul plă-

-cerilor femeilor voastre emancipate, cutreerând lumea în toate părțile rosei vântului. Fiind avută și de o frunraseță extraordinară, se'nțelege că era vecinie încunjurată de roiuri de adoratori, amanți esploatatori de tot neamul și soiul. Ei o urmăreau ca albinele ce zboară după matca besmetică, rătăcită din prisacă. — Astfel trăind, averea ei începu repede a se topi ca ciara înaintea tocului. Acte de binefacere n'a făcut afară de unul, donând o sută de mii de ruble depuse pentru totdeauna în banca fonciară a statului cu destinațiunea, ca din fructele acestui capital să se îmbunătățească ospiciul pentru copii găsiți din Moscva. Se *di. ee*, că fapta aceasta n'a severgit'o ea din umanitate și filantropie, ci din cauza, că odată cu capitalul pentru acest ospiciu a depus în trânsul un copilaș al ei, fructul nechemat al sburdalnicei ei vieți; căci ce altă noimă a putut să aibă acest act? Inimă simțitoare n'a avut, căci atunci făcea ceva pentru acel petec de pământ, unde s'a născut, unde tatăl ei a agonisit averea, unde conașionalii și coreligionarii ei duc luptă amară pentru existență, unde mii de săraci umblă goi și fără hrană. Pentru aceștia n'a sacrificat nici un dinar. — Eu socot, că peste scurt, rămășița averei va fi liquidată și după ce se vor plăti creditorii, va trece în tezaurul statului. Eată o mică schiță a vieții acestei femei rătăcite, ce credea numai în sine și în mamon.

Dar' spuneți-mi, ce cauză Ve face să Ve interesați de aventuriera aceasta? Ați cunoscut'o poate?

— Nici de fel, nici n'am văzut'o măcar; însă prin o întâmplare cu Yioasă mi se pare că am văzut'o pe adevăratul ei clironom, trecut și el din viață. •Se'nțelege, presupunerea mea e foarte hipotetică, hazardată poate, însă posibilă, ba chiar verosimilă.

— Ce am știut, V'am spus, îmi (și se bătrânul, «culându-se de pe scaun. Scusați, dar' mă duc la ale mele afaceri.

Și salutându-mă earag în modul său oriental, se îndreptă spre alte mese unde oaspeții sorbiau cafe, fumând din lungi ciubucuri.

Remăsei aduncit în gânduri. La urmă mi-am cugetat: las descifrarea enigmei acesteia adepților spiritismului, hipnotismului, magnetismului . . . într'un cuvânt celor ce se ocupă cu științele oculte; eu nu mă mai cufund în tairuile aceste, ci stau locului la hotarele celor supranaturale și-mi întorc pasul în viața reală.

Carpații, Basarabia

și

resumat istoric asupra cetăților

ii Basarabia, ținutul Hotinului, 8 kilometri de-
-parte de Prut, se afla pe hotarul moșiilor Cară-
•cugeni și Ghilaveț o stâncă, care este cea mai înaltă
din tot ținutul. Privind de pe această stâncă într'o
seară senină cu o atmosferă limpidă, pe când soarele
la apus luminează cu raze purpurii orizontul, atunci
în depărtare se zăresc destul de lămurit conturile
măgurilor munților Carpați, al căror gir se razima cu
un capet în Galiția, ear' cu altul în România.

Cu toate că după atlanturile geografice acești
munți sunt isolați de Basarabia, eu am firma opinie,
•că ramurile lor, cu un căpet dinspre Sud sub gradul
al 14-îea al înclinațiunii acului magnetic, trec de-a
curmezișul Basarabia în două lanțuri, unul despre
Sud-Est dela Ungheni până la Orhei și Nistru, ear'
alt lanț spre Nord-Ost din Bucovina spre Hotin, în-
•girându-se de-a lungul Nistrului până la Soroca și
alcătuind cele mai pitorești stânci, ce ca și niște
riduri colosale stau între Basarabia și Podolia.

Carpații sunt pentru Români în privioța istorică,
climatologică, minerală și vegetală de enorm interes.

Acești munți cu ramificațiile lor în mijlocul
Europei cuprind un loc de primul rang în geografia
globului terestru. Ei trec prin Ungaria și Transil-
vania, alcătuind un colan de vre-o 1200 kilometri,

al cărui piept este întors spre orient și care desparte aceste două provincii de Galiția și înspre Sud de Turcia europeană. Acest ram, încungiuurând curgerea râurilor Tisa și Dunăre, se unește cu Balcanii la Poarta-de-fier, numită turcește Demis-Kapu. Se presupune, că aceasta poartă este formată prin o prăbușire vulcanică, întâmplată încă în timpuri imemorale, când planeta noastră era mai adeseori sgu-duită de focul intern și de gazurile ei.

Acești munți se împart în Carpații orientali și Carpații occidentali, numiți Tatra sau Carpații din centru; cei orientali erau numiți în vechime munții Bastarnici sau Dachici, ear' în geografia moderna Alpii Dunărei. Acești din urmă acopăr cu numeroasa lor ramificație întreaga Transilvanie.

De și în privința înălțărilor Carpații nu pot fi puși în rând cu Alpii, totuși se poate susține, că culmile lor majestoase stau în rândul celor mai măreți munți ai Europei. Înălțimea lor ajunge la 3300 metri maximum, la 1195 metri minimum peste nivelul mării. Renumitul geolog-topograf Yalenberg a alcătuit următoarea scară a înălțimilor ;

înălțime peste suprafața mării: Surul 3306 ni., Budas 2383 m., Lomniț 3000 m., Crivan 2020 m., Lipet 2010 m., Petrag 1773 m., Strivan 1380 m., Cerehob 1560 m., Zeleno-Ozero 1195 m., Eistaller 2000 m., Stegetan 1860 m., Eusca-Poiaua 3389 și Peatra-Ceahlău 2025 m *)

*) Pe culmea acestui munte se află o stâncă Uriașă numită „Lea^a_C_eahl^tilu.i” sau „Dochia”. Se elice că acea stâncă are chip tfe femeie, ear' de ea din vechime deja se leagă o interesantă legendă cunoscută la locuitorii din' Transilvania, Bucovina, Basarabia, Podolia până la Kiew, sub numirea de „Baba Docliia cu 12 cojoace”, ce este descrisă de mine în urmă.

Valenberg găsește, că raionul omeților seculari ai Carpaților începe dela înălțimea de 2020 metri, adecă cu 66 metri mai jos decât omeții Alpilor.

În ramificația dela apus predominază culmile Eistaller, ce se compun din ramificațiile întrunite ale culmilor Lomniț și Crivan. Este remarcabil, că partea Carpaților dela răsărit este mai oablă decât cea dela apus.

Formația geologică a acestor munți constă mai cu seamă din peatră văroasă, stânci de trachit și basalt; ear' poalele munților înspre Dunăre și Marea-Neagră, atât ale Carpaților, cât și ale Balcanilor, sunt mai mult formații plutonice, precum este și ramificația ce trece prin Bucovina, Galiția și Basarabia.

Pietrele de moară ale Hârlăului, a căror calitate este renumită, se alcătuiesc din scoicute încremenite de formație plutonice. Aceste pietre formează un ram de comerț, ce aduce un însemnat venit terii, fiind duse pe plutele Nistrului și ale Prutului până la Odesa, ear' de acolo în Pusia, unde sunt prețuite în rend cu pietrele de moara cele franțuzești. În Basarabia se plătesc până la 656 fr. părechia.

Munții Carpaților, cu privire la mineralele ce le conțin, se socotiau odinioară de cele mai bogate mine din Europa, conținând mari cantități de fier, aramă, plumb, ține, argint viu, aur și argint. Fiind însă acum prea puțin exploatate, dau și puțin profit. Minele de aur și argint din Șemniț în Ungaria și din Secărămb *) în Transilvania și cele din Moldova nu sunt încă special și sistematic lucrate și multe pături rămân actual cu desăvârșire neexploatate.

*) Partea aceasta a Transilvaniei: Secărămbu, Abrudu, Roșia etc, este mai bogată în metale. Ținutul întreg este

Dintre toate aceste produse dau mai mare avânt comerțului minele de sare, cari covârșesc pe toate celelalte din Europa. Ele se afla în Bochnia, în "Wieliczka (Galiția), în Ungaria, Ocnamare, în Moldova.

În Basarabia se exploatează sare de mare numită -tuzla^-ce se formează la gârlele Dunării, în geșurile băltoase ale apelor marine. Acest produs aduce guvernului un venit anual de peste un milion ruble.

Codrii Cărpacilor se încep dela poale și se urcă cu creștere dela 45 metri până la 2070, unde vegetația pădurilor încetează și se încep mușchii, cari acopăr ici-colo cu haină de verdeață măgurile, colosalele stânci și prăpăstii. La poalele munților se înșiră țarinele cultivate cu semănături și renumitele pogoane de vii. Vinurile din Ungaria (Tokai și altele) sunt vestite, ear' cele din Moldova, dela Cotnar și Odobești, stau în paralelă cu vinurile de lângă Rin (Johannesberg etc.) Este de mirat, cum de vinurile României nu ajung nici măcar până în Basarabia, căci ele ar fi prețuite în Rusia în rend cu vinurile alese ale Rinului și ale Franciei. Dacă o butelie de vin de Ackerman se plătește la Moscva cu 8 franci, apoi cât de bine ar fi. plătit vinul de Cotnar și Odobești ?

Parăiele ce isvoresc din acești munți, își varsă toate apele lor în râurile cele mari, cari pe lângă Dunăre, mai sunt încă: Nistrul, Vistula și Tisa, care **curat românesc, cu toate acestea înse munții sunt răpiți dă manile Românilor, și exploatați de stat și străini. Pentru aceea se jălesc vecinie României de acolo, numiți, „Moți”, în posesiile lor popoarele :**

..Munții noștri aur pyartă,
Noi cerșim din poartă 'n poartă !'

udă adese-ori cu apele sale înbielșugatele câmpii ale Ungariei. Mai e de amintit Mureșul, ce trece prin Transilvania ; Prutul, ce traversează Bucovina și se varsă în Dunăre; Șiretul, ce desparte Muntenia de Moldova. Celelalte râurile rămân cu numirile și cu însemnătatea lor locală, ne având deosebită valoare generală.

Dar' să ne întoarcem la formația geologică a Carpaților și la ipotesa mea, că ale lor ramificațiuni trec și în Basarabia, reprezentând adi numai niște modeste stânci, unicele rămășițe din giganticii munți ai formațiunii terțiare, nivelați și duși în vale prin vecinie destructivă lucrare a apei. Să aducem o pildă. Dacă s'ar putea aduna derimăturile munților Vogezi, împrăștiate de la basinul riului Mosel până la Rin și de la al Saonei până în gesurile Alsasiei, am alcătui un munte, față de care uriașul Mont-Blanc n'ar fi decât o sărăcăcioasă movilă.

Geologia ne face să credem, că grozavele erupțiuni vulcanice ale globului nostru au aruncat pe suprafața lui în timpuri preistorice niște munți atât de gigantiști, încât noi nici cea mai palidă închipuire nu ni putem forma despre dengii. Și dacă adevărat este, că toate planetele sistemului nostru solar au trecut prin aceleași faze ale dezvoltării, atunci nu mai începe îndoială, că pământul nostru a trebuit să aibă munți și prăpăstii însutit mai mari decât ale lunii, care sunt și adi destul de considerabile. Încețând însă pe lună ori-ce proces organic și lipsind puterea nivelatoare a apei, munții și prăpăstiile ei au ramas staționare, pe când formațiunea suprafeței globului terestru stă încă și adi sub influența forței destructive a apei, care nu suferă inegalitate de teren.

Astfel vedem de pildă, că o mare bucată din coasta Norvegiei este dusă prin apă în ocean, și că insula Helgoland numai cu anevoie va scăpa pe un timp oareș-care de mortiferile valuri ale apei, ce-i spală și pradă malurile. Acest proces, după mii și mii de ani, negreșit că va face din pământul nostru o sferă netedă, care e, după cum susține deja Aristotele, singurul corp de o perfecțiune inalterabilă. Așadar' întemeiându-me pe ipotezele învățaților geologi și astronomi ca Arago, Feri, Humboldt și alții, cred ca colțișorul nostru de pământ s'a alcătuit din basinul Mării Negre, ce s'a umplut prin disghiocarea și nivelarea aripilor din Carpați, duse în acest basin de apele Dunărei, Prutului, Nistrului și ale Niprului. Pe acelag temei se poate presupune, că pustiurile Chersonului erau odată acoperite tot de apele Mării Negre. Hipoteza aceasta pare cu atât mai verosimilă, cu cât peatra scoasă din pământul acelor stepe e de aceeași formațiune și compunere, ca și cea diu solul Mării Negre, adică de culoare gălbuie, foarte bortoasă și alcătuită din acelag nășip și aceleagi scoicuțe de mare petrificate. Tot pe atuncea și Dunărea acoperia cu apele sale imensele gesuri ale Bugeagului și ținuturile Basarabiei septentrionale cu secularii ei codrii.

Păstrând plantele de la a lor creație primitivă generația în mod destul de conservativ, ele pot servi în tot locul de cel mai sigur document geologic. Și astfel vedem, că plantele Basarabiei nordice sunt aceleagi ca și ale munților Alpini.

În decursul călătoriei mele prin munții Helveției am colectat un erbar al florei alpine, spre a'l compara cu flora din ținutul Hotinului și am aflat esemplare aproape congruente cu ale acestuia. Crezând a

face un serviciu botanicilor noștri Români, le voi înșira aici. Reprezentanții cei mai marcanți ai florei noastre sunt culeși din pădurile Bucovinei și de pe moșiile de pe frontiera uscată a ținutului Hotin, Peribicăuți, Groznița, Cligcăuți ș. a. Eată numele:

1. <i>Oxytropis campestris</i>	pe Mont-Blanc.	la înălțime de 2000 m.
2. <i>Hutschiiizia alpina</i>	„ Gotthardt	1300 „
3. <i>Potentilla aurea</i>	„ Vohorn	1800 „
4. <i>Gnathium lestopod.</i>	„ Scheidtfick	1500 „
5. <i>Ranunculus montanii?</i>	„ Scheideck	1500 „
6. <i>Anemonis vernalis</i>	Furca	800 „
7. <i>Gnathium montanus</i>	„ Rosenlau	1000 „
8. <i>Crocus vernis</i>	„ Ilseulau	1000
9. <i>Linaria alpina etc. etc.</i>	„ Grimsel	1200 „

Stâncile văroase, ce trec din Bucovina hotarul în ținutul Hotinului, se desfac în două ramuri: un capăt merge spre Kamieniez podolski, altul se întinde tot pe malul Nistrului spre răsărit până la Soroca, eară spre sud până la Jorale de sus. Ele stau pe malul Nistrului ca un zid colosal, ce desparte Basarabia de Podolia, acoperite de tufe lemnoase, și reprezintă prin formațiunea lor pitorească o panoramă grandioasă. — Călătoriul ce trece pe plute de la Hotin la Soroca pe curgerea Nistrului, simte nesuspusă plăcere, privind acești martori muți ai veacurilor stinse. Societatea de navigațiune din Odesa a construit un vapor foarte îndemânatic pentru călători, înzestrat cu tot confortul, plecând de două ori pe săptămână de la Soroca la Movilău în contra curgerii, trăgând în remorcă galerele deșerte ce se întorc la Movilău. Insa în timpul secetei de vară, scădând Nistrul la o aduucime de numai trei metri la Hotin, eară la Movilău de la 4—5 metri, micul vapor trebuie să suspendeze excursiunile sale. Plutele și galerele

nu o dată se sparg la pragurile Nistiului din cauza micei aduncimi, astfel că cu timpul circulația pe acest fluviu va înceta cu desevertire, de oare-ce negustorită preferă a transporta marfa cu trenul de acum, ce leagă Hovilăul cu Odesa și Nouă-Sulițe; ear' milioanele cheltuite cu spargerea pragurilor Nistrului rămân pentru totdeauna pierdute.

Pădurile din ținutul Sorociei și al Iltinului sunt foarte împetrite în soiuri și cresc mult mai încet decât pădurile din ținutul Orheiului, așa că după o tăiere, mlada abia în decurs de 70 de ani produce lemn bun pentru construirea acareturilor, pe când în învecinată Podolie o pădure de stejar, resărită din ghindă, ajunge în decurs de 30—40 de ani la o grosime, pe care stejarii noștri o capătă abia la 70 de ani. Bradul crește numai până la frontiera Bucovinei; mai departe în Basarabia nu se estinde, ca și când natura i-ar fi pus aice hotar. Toate silințele botanicilor de a aclimatiza acest copac, au rămas zadarnice.

Pădurile Basarabiei s'au stirpiti cu o reperjeciune înspăimântătoare, și falnicii codri ce acoperiau mijlocul Basarabiei până la începutul veacului nostru,, unde Bujor și Tâbultoc, renumiții cavalerii ai codrolui, cântau doina voinicului și puneau pe căletori la dăjdi, din acei codri n'au rămas decât niște pădurici becignice, prin care guera locomotiva trenului, ce duce de la Chișinău la Ungheui.

Causa acestei devastări?

A fost oragul Odesa. El se concentrase în sine tot luxul și toată depravarea apusului. Vapoarele Franciei și ale Londrei, ce veniau să încarce grâul din bogatele pârâni ale Odesei, lăsa drept schimb aceste sedimente otrăvitoare. Tinerii proprietari ai Ba^

sarabiei, agronomi muncitori, ce trăiau de alta în căsuțe modeste, cu prispe și cuptorașe, acoperite cu stuf, umplându-le buzunările cu aur din venirea productelor agricole, începură a zidi palaturi venetiane și casteluri feerice. Eară veneticii, comercianții greci și evrei, veniți pe mare cu nave umplute cu portocale și alămăi, marfă colonială și spicerii, încărcau navele deșertate cu grâu cumpărat de la proprietari cu preț de nemică, până la 32 franci 384 de kilograme, ce-l vindeau apoi la Marseille și Londra împătrit. În decurs de 20 de ani aceiași mici negustori de portocale și măslina se făcură milionari, ce au în Odesa firme strălucite de bancheri.

Agadar Basarabia în acel timp era ca ȘL California la începutul exploatarei. cu singura deosebire, că pepitele de aur erau înlocuite în Basarabia prin kilele de grâu, ce le da îmbielgugatelo câmpii de țelină ale stepelor băsărabene, pe care numai ici-colea se zăreau satele sărăcuțe ale țeranilor băștinași, ce mai scapără ca prin urechia acului de sabia Tătarului. Inșă cu trecerea Basarabiei la Rugi, aceasta provință binecuvântată deveni prada hamnisiților locuitori din guvernamele învecinate, locuite de Ruteni și Poloni, cari, ne mai putendu-se hrăni pe pământul lor stors de toată măduva, se năpustiră cu mii și mii de familii asupra Basarabiei, unde fură primiți cu brațele deschise de vechii proprietari, cari aveau trebuință de mâni muncitoare, spre a putea exploata pământul cum se cade.

Precum aleargă cerbul la izvoare și șoimul în țara bogată în ale vânătoarei, așa năvăliră exploatarea pe neașteptate asupra naivilor și credulilor agronomi ai terii, cari amețiți și buimăciți de plăcerile

seducătoare ce le găsiu în abondanță în Vavilonul de pe malurile Marii Negre, cu opere și primadone, baleturi și sirene, cancaue și bacchanale, se lăsară mânați de noul curent ca frunja de vânt. Și eată că începu risipa capitalurilor câștigate din roada pământului; usurierii puseră în grabă hapsina lor mână pe toate comorile și benelicile, detoriile creșteau pe di ce merge, bănci locale nu existau și astfel țara deveni o satrapie a streinilor, cari luau sută la sută. Singura ancoră de scăpare din naufragiul universal erau pădurile, pe care usurierii le ocliciau de mult. Și acum începură vânzările eu prețuri dictate de capriciul atotputernicilor cumpărători.

Tăieturile pădurilor din Basarabia se porniră de-alungul și curmezișul fără cruțare și sistem, până când guvernul, întrun târziu tredindu-se, a adus un regulament prin ucazul dela 1884, înfrânând acest abus și normând exploatarea pădurilor după sistemul introdus în țările eivilisate, adecă anual să se taie numai a deca parte din numărul total al hectariilor.

Exploatarea pădurilor însă a lăsat urmări păguitoare pentru țeară pentru uu lung gir de ani, căci precum ușor se înțelege, prin aceasta s'au zdruncinat limitele isotermele și clima din Basarabia, ce era înainte de aceasta cu CO de ani. Ernile de acum din ținuturile Hotinului și ale Sorociei ajung la aceiași intensitate a frigului ca și în guvernamentele din Nordul Rusiei, ear' secetele și arșița ținutului Bălțului și din Sudul Basarabiei sunt egale cu cele din Asia mică.

Pământul de țelina din ținuturile Hotinului, Bălțului și Sorociei, s'a stîrpit aproape desăvergit prin lăcomia unei culturi silnice, estinsa asupra pă-

mânturilor de grâu de mii și mii de fălci. Dela anul 1884 încoace se începu în Basarabia îngrăgarea pământului cu gunoaie, după sistemul Germaniei, însă această îngrăgare de pământ înghite capitaluri colosale, fiindcă costa la o mie franci hectarul. La urma se înșiră și alte calamități financiare pentru proprietarii de pământ, precum ridicarea boierescului obligament, crisa valutei și lupta bursei din Berlin, și la urmă colosala concurență a Indiei și Americii, cari și-au deschis jîtnițele lor Europei, astfel că Basarabia cu fosta sa jîtniță a Europei de primul rang, a remas actualminte cu totul izolată, până chiar și portul Odesei se pleacă din dl în nli spre decadența.

Aga dar' cu cât aceasta provincie s'a îmbunătățit în privința civilizațiunei prin înfrumusețarea zidirilor, prin inovațiuni, așezăminte legale, prin drumuri de fer, șosele, spitaluri etc., cu atât a scăzut în bielșugul productiv al pământului.

Populația însă se adauge cu o nespusă repececiune, '3' °a după statistica dela 1885 se numărau în Basarabia 1,397.842 sunete, ear' până acum sunt 1,775.000 suflete de ambele sexuri, cari se hrănesc din vlaga pământului, frământându-l neîncetat, până ce va ajunge să se prefacă în lut neroditor,

Rămase încă uu ram de comerciul foarte rentabil, cu trecerea boilor și a porcilor îngrășați la Viena, dar' în urma protestului ridicat de Ungaria, Austria a închis granița și acum această marfă vine dusă la Varșovia, dar' profitul rămâne tare problematic, fiindcă atârnă dela bunăvoința Germaniei, care când deschide, când însă pe neașteptate și sub pretext de epizotii închide granița, lăsând astfel pe negușitori moffugi.

Deci Basarabia, ce s'ar pute numi California Europei, fiind lipsită de fabrici ce dau poporului lirană materiala, astăzi se poarte numi o țeară săraca, •căci țerauul trăiește vara muncitor, ear' iama retras în bordeiu, unde rămâne 6 luni în somnolență amețitoare, neavend unde să și câștige hrana. Acești țărani •stau iarna tologiți pe cuptor, mănâncă produsele adunate de cu vară de pe țarini, și de an gi cruțat ceva bani, apoi aceștia sunt întrebuințați în dăjdii gi neajunsurile familiei, ce se adaug mereu, căci gi țărani sunt molipsiți de pasiunea luxului. Țerauul nostru de acum se ruginează »e poarte opinci și suman de fabricație casnică și femeile lor catrință și ștergar pe cap, în modul vechilor Rîmleni. Opincile s'au sehambat. țăranul umblă acum în ciobote dela 18 până ;la 20 ruble părechea, ear' catrința a făcut loc mantilei de moda de 25 până la 30 de ruble*) și altor nenumărate obiecte de lux rustic, — adăugând încă 'benchetele la hramuri cu rîfuri de holerca, botezurile, nunțile gi îngropăciunile.

Presupnem că unii dintre țărani sunt proprietari de pământ dela 8 până la 12 hectare de familie. Pământul acela însă este așa de rău lucrat gi plin de mărăcini, încât produsele, necurate fiind, le cumpăra Ovreei cu prețuri de nimica, ba ce-i mai mult, aceste produse sunt la mulți locuitori zâlogite cu ani înainte.

Astfel țăranul nostru este asuprit în cele financiare, dar' cauza acestei asupriri este îndeosebi a se

*) Costumările și îmbrăcămintea bărbaților și a femeilor vechilor băștinași s'au desființat; acum hainele lor sunt o amestecătură Bulgărească și Malomsă. Astfel sunt și danturile, diu <care a ramas originală numai hora, numită „joc”.

ascrie lenei altuite în sângele Românului. Și cu toa^ă poziția lui materialicește zdruncinată, țăranul este mulțamit cu sine gi să împacă ugor cu împregiurările și nevoile ce'l întimpină în vieață gi în familie.

Guvernul Rusiei este condus de două principii morale, ce sunt cunoscute ca cele mai trainice temelii ale unui stat absolutistic. Aceste principii sunt credința în religie gi filantropia. Toți amploiații statului, cari fac adecă parte din ocârmuire, sunt oameni ce au absolvat vre-o facultate cu diplome gi sunt conduși de o fanatică umanitate. Astfel comitetul legislativ al Senatului alcătuit din membri de aceștia, a anulat ori-ce pedeapsă de bătaie, de care se folosiau mai înainte primăriile, având dreptul de a aplica 25 lovituri cu vergile în asistență publică, ceea ce nu o dată aducea pe țăran la rușine și desperație. Legea actuală întru atât a redicat vrednicia țăranului, încât judecătorii de pace condamnă la închisoare de 7 <^ile pe cel ce măcar cu vorba l'a asuprit.

Toate <jiarele și buletinele sunt ticsite cu mii de proiecte filantropice pentru poporul dela țeară. Ori-cine poate purta condeiu, grăbește a-și trimite redacțiunilor ideile filantropice spre publicare. Se iuțelege că toata această îngrămădire de idei se cerne gi se strecoară prin consiliul Senatului, dar' firește se acceptează puține, căci greu este de a scăpa pe cel ce se îneacă, dacă el însuși nu-'gi dă silința și nu face nici o mișcare *),

*j Aședăniatul monopolului pe beuturi, rachiu și vin s'a sprersit în Busia la 1 Julie 1896, cu zidiri colosale de peatră în toate tergurile și tergușoarele, costând fiecare la 60.000 ruble. Prin aceasta s'a pus oarecare întronare bețiilor ce se versiau prin câșme, cuiburile depravațiunii generale.

*
 Țeranul nostru este acum proprietarul celor 8 hectare de pământ. Dar' ce ar face bunăoară un neamț din Germania cu așa o proprietate bogată? Negreșit, că el în câți-va ani ar avea un capital la vre-o bancă, cum le și au de pildă coloniștii ce au emigrat din Prusia și s'au agecat în pustiurile Chersonului și al Bugiagului. Ei au venit pe la anul 1825 din țeara lor numai cu traista pe beț, ear' acum rar găsești unul dintre ei, care se nu aibă la băncile din Odesa vr'o câte-va mii de ruble, se nu aibă așezare temeinică de peatră, boi, cai și oi de Hispania, de alte mii de ruble. Dar' aceștia au fost și sunt activi în întreprinderi, și la deschiderea portului din Odesa, ei și bulgarii colonizați în Bugeag, au procurat toate provisiunile de muncă pentru acest oraș, provisiuni ce se plăteau atunci cu prețuri fabuloase de galantomii consumatori. Astfel câștigau sută la sută *) și mai ales ca acest oraș era încunjurat de pustiuri mai nelocuite.

Deci, eu ca Român me uit cu oare-care invidie la acești venetici din lume, ce s'au îmbogățit atunci, pe când țeranul nostru sta pe loc, în mare miserie în comparație cu denșii. Dar' ce misterioasă cauză i-a împiedicat se imiteze și ei pe venetici în acel timp? De ce, în loc de nenumăratele care cu mangal, ce le duceau tocmai din codrii Orheului la Odesa, nu dubeau acolo produsele terii de mii de ori mai îmbelșugate decât cele din pustiurile Chersonului? Pentru-ca ei nu le aveau, nelucrându-'gi pământul, și mai bucuros preferau se vendă la Odesa un car de mangal cu 10 ruble,

*) Toate vânzările și cumpărăturile din acel timp se vânzau în aur și argint, de agiul 84. Bancnote nu esistau. Portul Odesei s'a deschis la anul 1817 cu privilegiul de Port-îfranc pe 30 de ani.

în loc de a lua pe un car de o suta de căpațini de curechiu 100 ruble, pe o găină 3 ruble, pe un ou 1 franc, — tot aceleași prețuri ce se plăteau în California la începutul exploatărei. Pe când lupta pentru existență constă din exploatarea diferitelor branșe, țeranul român nu cunoaște decât câștigul ce resulta din munca cu brațele, ce de multe ori nu i se răscumpără cu mari profituri. El nu gândește că el muncește numai, însă în cele spirituale lînțe4egte. El este curajos dar' totodată și fricos în ori-ce afacere ce nu o cunoagte, ce strămoșii lui nu au făcut-o; ori-ce încercare pentru el este o problemă grea, o hipoteză încurcată. Benevol și cu supunere să lasă a fi exploatat, fără a 'gi da silința de a scăpă din mreață.

Sunt mulți cari învinovățesc pe Evrei. Dar' antisemiții trebuie se aibă în vedere și aceea, că acești lipitori sunt pretutindene răsfițați și printre nemți și bulgari, cari locuesc în țeară. Acești coloniști găsesc însă, că Evreii sunt un reu trebuincios acolo unde trebuie pusă în activitate patria, răbdarea și calculul în grelele operații de comerț. tocmai precum drojdiile fac să crească pâinea dospind. îndată ce pâinea este însă coaptă, trebuie se li-o ei din mână imediat, se li-o împărțegti numai o parte, căci altfel ei o mănâncă întreagă. Dar' țăranul, avend libertatea lucrului, fără zapcii ca mai namte, fiind acum ocrotit, — zăcăiegte desmerdat cu „bogății de pământ” și ca proprietar tot rămâne cu punga deșartă. Ogoarele lui sunt mârğav lucrate și pline de burueni și de tot felul de semințe ca: mazărice, neghina, masalari, holbură, tăciune, etc. etc. Apoi exploatarea celor 8 hectare se face fără repaos, astfel

că în grabă vor trebui a fi îngrășate; la o astfel de operație agricolă însă trebuiesc *puteri de carat, cari numai tot al 4^{****} l'a gospodar le are și chiar acesta este adese ori lipsit de ele prm epizootie.

Apoi ce va fi mai departe, este greu de prevăzut; dar' va fi vai de țeraul nostru, când va ajunge la strîmtoare cu privire la pământ, cum este acum în Germania. Oare atunci țărani români fi vor ei capabili să-'și găsească hrana în emigrații? Deci, me întorc la întrebarea mea: Fost'a mai bine când a fost mai rău, sau fost'a mai rău când a fost mai bine? . . .

Dar' se lăsăm ca viitoriul se aducă cu sine ceea-ce este menit de soarte gi se ne întoarcem la vechile cetăți ale Besarabiei ce au fost odinioară pãvãzile terii în neconținutele lupte ce se sevãrgiau pe acest colț de pământ, pomul de discordie al diferite lor popoare din Asia și Europa, a se nãpustiau asupra provinciei acestei, ca asupra unui pod strategic ce le stetea în cale, făcud din țeară o arenă de gladiatori, cari își iã*au ciolanele îngropate la temelile acestor zidiri.

Insă precum am șis în alte opuri ale mele, nici o știință nu este atât de șugubeată gi plină de gregeli, ca istoria unui popor, ce locuește în pustiuri sau pe înălțimea munților, isoiați de cultură. Istoriograful, neavend documente temeinice, manuscrite sau alte monumente, scrie trecutul acelu popor îutemeindu-se pe ipoteze, pe păreri create de sine însuși cu ajutorul fantasiei, pe glume cu diferite tendințe, când lăudând pe cuceritori gi înjosind națiunea, când lăudând națiunea și defăimând pe cuceritor. Neavend istoriograful nici urme de doverji ^gi considerând că

•ori-ce contrazicere ivită este o luptă, ear' lupta o resbunare), îi rămân măcar aceste mijloace, cu ajutorul cărora se poate achita aproximativ de datorințele sale. Tocmai în această poziție se află și acela, care cutedă a scrie adevărul asupra țării române în vechile hotare ale lui Traian.

i. Cetatea Hotinului.

După cronicile istorice ale Basarabiei, alcătuite de învățații diferitelor națiuni*!, târgul Hotin cu cetatea lui juca un rol însemnat odinioară atât în privința comercială, cât și ca fortificație de apărare în contra nãvãlirilor feluritelor neamuri de cuceritori, ce împogcară cu sãngele lor pãreții acestei zidiri.

Precum se presupune, fundatorul Hotinului a fost voevodul Dachilor Cotizon, în veacul al III-lea al erei creștine. După numele fundatoriului târgul se numia la început Cotin, ear' în urmă Hotin. Turnul primitiv al cetății ar fi fost început de Ghenezzi, cari stăpâniseră acele olaturi. Turnul este zidit pe o stâncă oablă pe malul Nistrului, slujind ca o citadelă ocrotitoare navelor cu marfă și produse, ce circulă pe curgerea apei dela Hotin la Ackerman și îndăret. •Cu decăderea puterii Ghenezilor de pe Marea-Neagra, Hotinul s'a făcut un punct însemnat în comerțul Moldovei, fiind-că prin pacinica convenție dela 1450 între domnul Moldovei Ștefan al IV-lea și craiul Po-

*) Not telfi istorice sunt. adunate din opurile vechiului istoric-geolog Strabon; apoi de la modernii istorici episcopul din România, Gavriil Euaceanu în, Revista Nouă" 1838; Iașziuk ; ' A. Nacu, Gherard, Marche'ar, Xenopol, D. Cantemir, Stadnicki, Polauzov. etc. etc Toți aces"i scriitori moderni ai diferitelor națiuni adunată șfiiale istorice din arhivele Kievului, din Moscva și consistoriul Chijint'mlui.

loniei Cazimir; acesta s'a îndatorat se nu stingherească pe locuitorii Hotinului în comerțul cu pescării și cu produsele terii pe curgerea Nistrului până la Ackerman. Se presupune că în același timp Ștefan al IV-lea sfârșia zidirea fortăreței începută de Ghe-nuezi, eu scopul de a se întări în acest puuct strategic în contra năvălirilor megieșilor Turci.

Această îngrijire gi-a avut gi rezultatul, căci la anul 1476 Ștefan al IV-lea, biruit în resboiu de Mahomed al II-lea, s'a retras în Hotin, unde se pregătia la o nouă luptă cu Turcii, care s'a și pornit peste 8 ani, când a biruit pe Turci.

Dar' după moartea lui Ștefan, Turcii earăși cuciseră Moldova luând Hotinul. La acea luptă, povestește legenda, cetatea Hotinului a fost apărată în persoana de soția repausatului Ștefan Vodă. Vizirul comandant al oștirilor cari împresurau cetatea ținându-o în blocadă, veșu cu privilegiul unui asalt ce nu reuși, pe frumoasa văduvă cum stimula cu deosebită prezență de spirit pe apărătorii cetății ; s'a înamorat de frumuseța gi curagful ei gi îndată i-a trimis soli, ca să o ceară de consoartă legiuită gi sa-i promită, că-i va pune la picioare tot ce are mai prețios. Tinăra eroina s'a învoit se se deie vizirului de soție, însă numai dacă vor săpa în jurul ei un șanț adânc înarmat cu tunuri. Vizirul s'a unit se împlinescă dorințele domniței și a depărtat oștirile, după ce a săpat șanțul. Luând însă atunci Moldovenii șanțul în folosiuța lor, vizirul a devenit furios, a comandat un mare asalt gi a cucerit cetatea, Ear' Domnița vădind, ca de acum nu mai are scăpare, s'a aruncat din turnul Hotinului în Nistru.

Peste căta-va vreme Hotinul earăși a fost întors

Moldovenilor. La 1600 Mihaiu Viteazul birui oștirile lui Ștefan Movilă gi ale fratelui lui Eremia Movilă, care la urmă fugi în țeara leșească. Mihaiu Viteazul însă cuceri toată Moldova, alcătuiind o nouă domnie cu Hotinul la un loc. La 1617 Hotinul a fost luat de cazacii Ucrainei, dar' aceștia izgoniți fiind de Poloni, au fost siliți se întoarcă Hotinul Turcilor, și retrăgându-se au nimicit doue târgușoare zidite de ei pe malul Nistrului.

La anul 1650 Hotinul trecu earăși la Moldoveni și în această cetate s'a găsit scăpare voevodul Lupul, acumjendu-se în ea. prigonit fiind de, Hatmanul Hmelinski, care voia să'l silească a-și da fata după fiul seu Tămaș. Apoi la anul 1678 Hotinul devine earăși turcesc.

Regele Poloniei Ioan Sobieski, folosindu-se de vâlmășagul svezilor gi gâlcevilor seimului de la Kracovia, adunând o oștire de 50 de mii, luă dela Turci Hotinul, împresurând Kamenita din Podolia. Dar' cu sosirea oștirilor musulmane ale lui Mahomed al IV-lea, Polonii au fost siliți se se retragă, ear' Mahomed, luând înapoi Hotinul, l'a întors Moldoveni for.

La 1711, după emigrația domnului Demetriu Cantimir al III-lea în Rusia, cetatea Hotinului a fost de nou luată de la Moldoveni de Turci și reconstruită de iugenerii franceji ; ea alcătui împreună cu satele din jurul ei raioa Hotinului, adică provincia creștineasca a Turcilor.

În urmă, pe timpul resboaielor Rugilor cu Turcii, Hotinul a avut o soarte foarte schimbăcioasă luat fiind de Rugi, iutăia oară de mareșalul campestru Minih, care cu o armată de 30 de mii și cu rezerva condusa de gene-

ralul Rumianțev, birui cu desăvârșire asupra Turcilor și luă cetatea. Dar' prin pacea de la Belogarat de la 18 Septemvrie 1739 Hotiuul a fost întors Turcilor.

Eară la 1768 sultanul Mustafa al III-lea declarând Rusiei războiu, gi-a concentrat armata în Hotin. Atunci comandantul suprem al armatei rusești gt-a înșirat oștirile pe malurile Nistrului, ear' cu energie respingând pe Turci lângă satul None Sulițe și trecând cu toate puterile peste Nistru, bătu pe Turci tocmai sub Hotin și împresură cetatea. Nu s'a hotărît însă să-'i dea asalt, neavend la îndemână artileria. Asta s'a întâmplat la 19 Aprilie tocmai în <]ma de Paști. Apoi la 2 Iunie Turcii earăgi fură învingi, dar' cetatea tot n'a fost încă luată. In sfirgit la 6 Septemvrie Turcii fură cu desăvârșire biruiți de Puși, ear' garnizona turcească a Hotinului fugi peste Dunăre, și cetatea fu ocupată de Ruși. După luarea cetății Benderului, Hotinul servia Rușilor ca un punct de razim la invasiunile lor în Basarabia. Dar' prin pacea dela Cueiue-Cainardji la 1774 Hotinul earăș a fost întors Turcilor.

In resboiul următor dela 1787 Hotinul a fost asediat de armatele aliate Austro-Rusești, când comandantul armatei Austriace, principele Coburg, după o zadarnică încercare de a lua cetatea de la Turci, s'a retras. Dar' în luna lui Iurie divizia lui Solticov, trecând Nistrul, a pus cetatea Hotinului sub blocadă, ce a durat până la 18 Septemvve, când apoi Turcii s'au hotărît să predea cetatea prin capitulație. Deci Hotinul de nou a fost ocupat de oștirile rusești până la 1791, când prin pacea dela lagi, toate cetățile luate de Ruși fura întoarse Turcilor.

In sfirgit în al treilea războiu al Rușilor cu Turcii, la 1806, generalul Michelsohn, comandantul a

70 mii de soldați în Podolia, a trimis pe generalul Essen cu o parte a armatei ca să ieie cetatea Hotinului. Comandantul cetății, Mohamed Paga, vexând pregătirile de asalt, a dat cetatea în capitulație cu aceea condiție, ca garnisonul să poată ieși în pace cu femeii gi copii gi se treacă Dunărea în domeniile Turciei, precum gi toate hergheliile de cai ale cavaleriei ce păgtau pe câmpiile raielei Hotinului, sub privityherea și seama pârçalabilor turcești Carăcuș gi Taban *).

După acest period, prin tractatul de la București, Hotinul împreună cu Basarabia întregă a fost alăturate gi date Rusiei în stăpânire, la anul 1814, după căderea lui Napoleon. Atunci cetatea Hotinului, cu toate că rămase numai de al 2-lea rang, totuși mai fu întărită din partea Rușilor, cari au adaus unele fortificații!, cheltuind de la 1814 până la 1840 o sumă însemnată de ruble, până-ce la 1856 strategii rugi au constatat, că cetatea Hotinului nu mai corespunde însemnătății sale, ca punct strategic în contra Austriei și în acelag timp depărtând din ea garnisona, a fost dată în proprietatea gi la dispoziția târgului. Și orășenii au pornit apoi a scoate din ziduri peatra, pentru a zidi case gi tirg.

Târgul Hotin ora pe timpul ocârmuirii Turcilor unul dintre cele mai frumoase orașe din Basarabia atât în privința caselor cât gi a grădinilor grandioase. Târgul să distingea prin o curățenie deosebită, avea pardosială pe strade gi pitorești olaturi. Dar' stăpânii Moșia. Caracușuii după documente se numește **Dușceni**, precum și Tabanii Mihalcăni. Dar totuși aceste doue moșii au păstrat și numele dat d« Turci, cari locuiau pe câmpiile acelora, păzind caii artileriei.

nirea Rușilor și nenumăratele lor invasiuni resboinice aduseră orașul în starea lui actuală, ce reprezintă o mare și glorioasă mlaștină, în care par'că plutesc bojdeucile evreești, negre și tupilate. Din turnul Ghenezilor a rămas numai o parte, ce ca un veteran ciungărit stă plecată spre mormânt, iar sgomotul cetății turcești de odinioară a încetat. Și dacă acum vre un Turc bătrân ar vedea în ce hal a ajuns elegantul oraș de odinioară, ar plânge amar ca și Maurul care pășește pe pământul Alhambrei. Deci timpul înghiți trecutul acestui loc strategic, cimitirul osemintelor de eroi de diferite ginte, unde în încruntate măceluri se ciocneau neamuri cu neamuri cu nenumăratele lor oștiri, pe o palmă de pământ. Și aceste neamuri au lăsat astfel o pagină de sânge în istorie. Rar de tot se găsesc între cetățile lumii astfel de cetăți, cari să ti fost atât de sbuciumate în lupte ca Hotinul. Dar' astăzi ea reprezintă o urcicioasă ruină, neagră și posomorită pe malul Nistrului, care asemenea uâmoht în acel loc, cu leneviră își trage apele sale spre Marea Neagră.

Așadar un istoric și arhitect român, șe<h?nd pe ruiile acestei cetăți ar pute crea într'o inspirație poetică o adevărată Iliadă cu frumoasa Elena, ce ar fi văduva Domnița Casandra, a cărei osâmiute odichnesc, pe fundul Nistrului, care cu apele lui a învelit'o de vie ca și un giulgiu rece și omorîtor.*)

** S**bu**ci**um** **av**ile. **pv**in **CAVI** a trecut acest ora?, **ti**âiesc până **adi** în **viua** **memorie** a **poporului** român din **toate** **unghiurile**, și nu rare ori **aud**,i **doina** de **jale** :

Hotine, Hotine,
Que-te bine,
ă Moscalul vine
Cu oaste după tine.

2. Cetatea Sorocci.

Acest orag este foarte vechiu, de pe timpul stăpânirii Ghenezilor, colonizați pe malurile Mării-Negre și ale Nistrului. Aceștia făcură acest punct drept deposit pentru produsele și mărfurile lor aduse pe mare și numără orașul Olhinia. Insa cum să presupune, Soroca a fost încă înaintea Ghenezilor construită și anume pe timpul prigonirii creștinilor, cari desfăcându-se de legiunile idolatre ale lui Traian, găsiră aci adăpost și scăpare, ascunându-se cu cultul lor creștinesc între stâncile și codrii din olaturi. Asta o documentează schiturile și mănăstirile cioplite în stânci, ca locuințe subterane în modul catacombelor Romei.

Când Mahomed al II-îea cuceri G'onstantinopolul și coloniile rămase de pe malurile mării și ale Nistrului, cetele de creștini se desființară și renumele Olhinii se stinse. În veacul al XV-lea însă, Ștefan cel Mare. al cărui scop era de a scăpa țara de invasiunea Polonilor și a Ungurilor, zidi și renoi vechea cetate Olhinia, făcând din ea un punct strategic de apărare în contra opresorilor și a uumit'o Săraca *) ca o alushme la bieții locuitori pe cari Ștefan cel Mare îi găsi în cel mai trist hal, sbuciumați și osândiți de năvălirile și pradele Polonilor, Ungurilor, Turcilor, Tătarilor și Cazacilor zaparoși. La mijlocul veacului al XVII-lea trimise Hatmanul Chmelnicki, din resbunare față de Lupu-Vodă, oștirile sale se prede țara, dar' în siirșit înrudindu-se cu Lupul-Vodă, își conteni ostilitățile și restituind în Moldova domnia lui Lupul, se așed/i cu oștirile sale în cetatea Sorocci.

*) Rușii din Sâvâca au poreclit'o „Soroca-“, ce vrea se <lick „coțofană-“ în limba lor.

La 1711 ilustrata Paşa isgoni pe Poloni din cetate și se așegîă însuși în locul Polonilor. În urma Țarul Petru cel Mare navală asupra Turcilor și luând Soroca și-a făcut în ea jîtîniță pentru proviantul armatei sale, ce mergea să treacă Prutul în Moldova.

Actual din cetatea Sorociei a rămas numai o ruină neînsemnată, ear' tergul reînnoit cu ziduri în stilul modern este foarte pitoresc, uitându-te la el de pe Nistru.

În privința agricolă, a semănăturilor, ținutul Sorociei stă în al 3-lea rang după ținutul Hotinului. În lipsa pădurilor seceta de vară este de o mai mare intensitate, dar' aceasta secetă înlesnește coacerea poamelor și tutunului. Vinurile dela Nasloața stau aproape de calitatea vinurilor Ackermanului, ear' tutunul Țepiîanei aproape de calitatea tutunului (Jrimeii).

Elementul locuitorilor țerani din acest ținut se compune acum în deosebi de Malorugi și Poloni, trecuți de peste Nistru în Basarabia și agerjați mai pe întregul mal al Nistrului până la Hotin. Apoi din clasa proprietarilor mai însemnați sunt Armenii dela Movileul Podoliei, îmbogățiți în comerțul cu boi și poici îngrășați, ce ei în special și fără vr'o concurență din partea Moldovenilor îi duc spre voalare la Viena. Acești venetici în Basarabia, folosându-se de efiutatea vcurjării moșiilor, cumperara dela băștinașii proprietari cele mai mari și mai întinse m:șii din ținut; fiind-că pe la anii 1840 se vindea hectarul de veci ou 80 franci benevol, ear' dela mezat cu jumătatea prețului.

Deci nu este nici o mirare, dacă toată Basarabia este ticsită de proprietari de diferite neamuri, naționalități și religiuni. Până ce ucasul împăratului Nicolai

I-ul a oprit cumpărăturile moșiilor de veci Evreilor,, Polonilor catolici, precum și ori-cărui sudit strein, nu era această aglomerație de neamuri. Ucasul împăratului Alexandru al II-lea îndatori pe fiește care sudit străin să se desfacă de moșiile cumpărate, dacă nu se învcește a fi supusul Rusiei.

3. Cetatea Orheiului.

Unii dintre istorici presupun, că acest oraș, se află pe locul unde odinioară se afla cetatea Dachilor numită Petrodava. Urmele acelei cetăți se văd și acum pe culmele unei stânci cu adânci subterene, în cari s'au găsit monede și diferite obiecte de întrebuințare. După decadența Dachilor, Orheiul la sfîrgitul veacului al XIII-lea și la începutul veacului al XIV-lea figura ca cel mai însemnat oraș din Basarabia, slujind ca reședință Domnilor Basarabi. Cu cucerirea Basarabiei de Turci, Orheiul a ajuns la aceeași soartă care a fost și a Hotinului. Sorociei și a altor târguri și cetăți din Basarabia, expuse prădării și prigonirii Turcilor și Tătarilor, cari împilară locuitorii țării întru atâta încât aceștia își cântară scăparea în codrii nepetrusi și prin prăpăstii. Ei se ascundeau de frica robiei ce le o aduceau Tătarii Nagaici *), cari pe neașteptate și ca lăcustele năvăliau din Crimeea sub comanda Chirtilor și pe bărbați îi ucideau și le pradau averea, dar' pe femei și pe copilele românce le legau cu gtreangr.l de gât, ear' un capăt al ștreangului îl legau de obiâncul șeiilor și astfel călăii Tătari tîrîeau pe nenorocitele, ființe până la Bahcisarai în Crimeea. Crimeea era cuibul central al acestor Mino-

*) Porecliri din Rusește. Nagaica, adecă "bicul ce Tătarul îl purfa totdeauna cu sine.

tauri infernali, sau mai bine \$is fabuloși Draconi, cari înghițiau fără îndurare toate vietățile alese ale terii.

Și acest ne mai audit barbarism se severgia în centrul Europei, în ochii Paladinilor și ai Cavalerilor cruciați, cari își rupeau lăncile pentru omenire. Și aceste crudmi rămaseră nepedepsite de megieșile împărății puternice, cari ascultau cu indiferență țipetele bieților creștini, ca și când s'ar fi întâmplat în Australia canibală, — până când într'uu tănjiu împărăteasa Rusiei, Ecaterina a II-a nu a spart acest cuib de hoți, stîrpiud fiarele însetate de sânge creștinesc în vizuniile lor. Ce deresiue a soaftei Românilor de atunci, să se nască și trăiască pe acel timp ! . . .

4. Cetatea Bender.

Aceasta cetate a fost zidită de Ghenuzi în timpul stăpânirii lor pe malurile Mării Negre și se numia Tighin, car' în urmă în epoca stăpânirii Turcilor în Basarabia, cetatea a fost luată de Mohamed al II-lea, care a numit-o „Rendere”, adică: „Eu vreau”. Cetatea a fost reconstruită și mărită de Turci, spre a conserva în ea proviantul garozonei, adăugând lângă cetate câteva sate numite raiaoa Benderuiui, al cărui guvernator era un paga. În timpul războiului Rușilor cu Turcii, această cetate a fost de trei ori cucerită când de unii când de alții. La 1789 ajunse earăși în posesiunea Rugilor, ear' după tractatul de pace de la Iași, Rugii au întors-o din nou Turcilor. În grabă înusă, după o discordie politică, fu redată Rugilor, cari întărindwo, făcură un punct strategic impunător și însemnat în evoluțiile militare, înlesnind trecerea peste Dunăre.

Cronica istorica povestește că pe locul Ben-

deruiui a fost odinioară tabera lui Dareus Histap, domnitorul Persiei, Aceeag cronică spune, ca divul Traian a zidit peste Nistru un pod de peatră, a cărui urme și astăzi se ved. — Lângă cetatea Benderuiui, viteazul Carol al XII, regele Svedllor, fugind cu rămășițele armatei sale bătute de Petru cel Mare sub Pultava, s'a așezat pe acel șes întărindu-se. Ear' isgonit de Rugi, abia a putut fi mântuit de Turci, cari cu o armata întreagă i-au venit întru ajutor, Juându-l sub scutul lor.

Astfel dar' pe arena terii Moldovei s'au adaus și ciolanele Perșilor, Turcilor, Svedllor din Nord, peste osăinintele Polonilor, Tătarilor, Cazacilor, etc. etc, încât cu drept cuvânt putem dlce, ca acest pământ este un mosaic de oase alcătuite de coasa morții, ce-'gi alesese reședința în această provincie fatală pentru Români . . . .

5. Cetatea Ismailului.

Această cetate a fost zidită tot de aceia cari zidiră și celelalte cetăți din Basarabia. A fost însă reconstruită și reintărită cu multă sîrguința și cu cheltueli de Turci, cari își concentrară aci cele mai mart puteri resboinice în contra Rușilor. Epopeile acestei cetăți s'au sfîrșit în 1789, când mareșalul campestru rusesc Suvarov după o înfricoșătoare bombardare a luat'o cu asalt. În acea luptă memorabila au fost măcelăriți la 23.000 Turci și 10.000 Rugi. După tractatul de la 1791 a fost și această cetate întoarsă în stăpânirea Turcilor, ear' la 1809 earăși în a Rușilor.

Orașul Ismail este foarte însemnat din punctul de vedere al comerțului de pe Marea Neagra, stînd,

într'un rend cu portul Odesa. Bar' din cauza afacerilor vamale dintre Rusia, România și Turcia și din cauza concurenței iscate în urma deschiderii calei ferate de la Reni la Odesa, însemnătatea comercială a Ismailului a scăzut, ear' cele mai mari firme ale bancherilor s'au mutat la Odesa.

A locui în acest oraș este tare nesănătos din cauză că sunt foarte aproape miăștinele dela gârlele Dunărei, apoi vara domnește o insuportabilă aișiță, ear' nenumăratele roiuri de țînțari năvălesc noaptea asupra dormitorilor în cele mai ascunse locuințe. În timpul călătoriei mele pe lângă gurile Dunărei cu o companie de vânători, m'am încredințat în persoană despre aceasta calamitate, asistând la îngroparea unei părechi amorezate prigonite de părinți. Această păreche voind a trece pe furiși gârla cu o luntre de pescari, înainte de a fi ajuns la mal, a fost acoperită de nu roi mare de țînțari, cari iau supt sângele până la ultima picătură de sânge, astfel că leșurile lor găsite, reprezentau niște bureți de cărnuri, lipsite de cea mai mică vlagă.

Țînțarii Dunărei sunt mai mari de cât cei obișnuiți, ear' din împunsătura lor îndată isbucnește sângele ca de sub o lancetă, lăsând în urmă o înflătuva dureroasă. Aceste nefavorabile împrejurări, clima vătămătoare, arșița, pământul neroditor, neîncetatele torturi ale țînțarilor fac malurile Dunării la îmbucături, aproape nelocuite. Numai Lipovenii Necrasovți fugiți din Rusia se așezară pe acele locuri, îndelotnicindu-se cu păseăvia, un ram de comerț foarte câștăg, eara de și nu ajunge la rezultat atât de mari ca pescăria de pe Volga sau ca cea diu portul Hamburgului, totuși aduce capitaluri destul de mari

prin moroni, năsătrii etc, și icrele din acești pești, cari se vând în toată Basarabia până în Europa centrală.

Rar se află în istorie vreo cetate sau loc car» se poate atâtea numiri ca cetatea Ackermanului, care în existența sa de veacuri trecu în stăpânire la diferite popoare și neamuri.

Pe locul Ackermanului de astăzi, cu 6 veacuri înaintea lui Hristos, se afla colonia de Fenicieni numită Ofnzia, ear' în timpul lui Herodot se numia Tiras. Romanii cucerind Dacia, au numit-o Alba-Iulia. Cu 5 veacuri înainte de Hristos, Grecii așezară aci o colonie numită Nicoma. Pe la 545 după Hristos Ackermanul se numia Turis, ear' trecând la Polovți și Cumani, se chema Acliba, Tiverșii și Maghiarii îi rjteau Belgorod. Venețianii, cari după a 4-a cruciadă stăpâneau comerțul de pe Marea Neagră, îl numiră Mon-Castron sau Mavro-Castron. În timpul resbelului Genuezilor cu Turcii, aceștia din urmă îi dăde- tera numele Ackerman, adică peatra albă sau târgul alb. Ungurii în tractatele lor de pace cu Moldovenii îl numiră Pehervav, ear' Moldovenii Cetatea Albă. La urma urmelor orașul rămase cu numirea turcească: Ackerman.

La anul 1438 Ștefan Vodă al I-lea a zidit pe temeliiile cele vechi -o cetate, ear deasupra porții a ingravat în limba grecească următoarele:

„1438 s'a zidit această poartă de blagoslovitul Vodă Ștefan, în zilele lui Lucian German".

În veacul al XVI-lea cetatea fu luată de Turci, cari cuceriră Basarabia, ear' pe Hogdan-Vodă îl făcură vasalul Porții otomane. Dar' la 1812 cetatea, cucerita de Potemkin, trecu în proprietatea Rușilor, cari până la 1832 ținură în ea garnisoană, când apoi fu deșar-

tată și ștearsă de pe harta strategică ca fortificație de apărare.

Această cetate e cea mai însemnată din construcțiile de apărare de pe terenul Basarabiei, cuprinzând în spațiu 2 kilometri pătrați cu 26 turnuri, ear' îu lăuntru cu o citadelă zidita de Ghenujei, ce a ramas acum aproape de tot năruită.

Actual cetatea este data în dispoziția târgului, al cărui orășeni scot din ea peatră trebuincioasă pentru zidirea caselor.

Posiția acestei cetăți se poate numi poetică, fiind zidită pe malul golfului îmbucătorei Nistrului, ce ca o colosala pânză se îutinde în depărtare unindu-se cu apele mării.

Un vapor foarte elegant și sprinten trece pe pasageri în 15 minute la celalalt mal cu orașul Ovidiopol, coustruit de Ecaterina a II-a și numit astfel îu onoarea reuraitului poet Ovid, surgunit îu acele olaturi unde se presupune că a fost îngropat. In giurul Ackermanului se desfășură pogoanele de vii, ce aduc mare venit în comerțul cu vinurile duse îu poloboace și butelii până în centrul Rusiei și din care acum se fabrică șampania ce stă în paralelă cu șampania de Don, ven^endu-se butelia cu câte 6 jum. și 7 franci. Dar' de curând acest product a fost aproape pe jumătate paralisat de filoxeră, care a luat și aci înfricoșătoare dimensiuni. Cu toate că administrația terii își dă toate silințele cheltuind capitaluri mari pentru stirpirea acestui reu, rezultatul acestor încercări este mic și sunt mulți de aceia cari predic viilor Ackermanului aceeași soarte de care părtașa a fost insula Malaga cu viile sale. *

Concluaiunea mea este acea, că nu este mirare dacă străinii se îmbulzesc atât de tare în aceasta țară, și în deosebi cei din Nord, cari deafaceudu-se de averile lor nemișcătoare, au venit cu locuința aci în Basarabia, găsind în ea cele mai alese produse, precum: Pâue ca mana cea cerească, vinuri ca nectarul Olimpului, tutun demn de ciubucul Sultanului, un cer azuriu de Italia și Românce cu haruri și frumusețe ca și cadinele lui Mohamed. Astfel aproape toate fiicele bogaților proprietari băștinași ai terii s'au măritat după cavaleri rusești, generali, coloneii gi ampioiați de frunte, cari stăpânesc acum proprietățile date lor de zestre.

Eroii musulmani cari au căijut în luptă pe pământul României creștine, vor ajunge în întelesul făgăduinței din coranul lui Mohamed, în cele zepte raiuri: întâiu] de argint, al doilea de aur, al treilea de pietre scumpe, al patrulea de zafir, al cincelea de cristal, al șeselea de culoarea focului și al șeptelea cu livezi încântătoare stropite cu apă de trandafiri, cu rouă gi vinuri, cu unt de lemn, miere gi lapte. In acest raia vor fi mese încărcate cu cele mai bune bucate, înșirate în saloane gi palate. La aceste mese vor șede chemații raiului și vor fi hrăniți gi adăpați de cadin© frumoase, ai căror ochi încântători strălucesc ca gi stelele de pe cer, fecioare neprihănite care se renouesc la fiecare sărutare și ale căror buze sunt atât de dulci, încât atingeadu-se de apele amare ale mării, le prefac în dulceață . . . . Acest al 7-lea raiu l'au câștigat cuceritorii inimioarelor Româncelor noastre, cuceriri ce stau mai presus de toate biruințele cetăților neacesibile . . . .

Un ajun de anul nou.

liȘrrin iscusința picturii decorative, a meehaniceii

- ^/ și științelor fizicale, producem noi pe scena teatrală în cadru mic minunatele ilusiuui, copiate după natură, imitând schimbările și mișcările, ce se severșesc în perioadele elementelor turburate.

Priveligtea este adusă la aga mare perfecțiune, încât în mijlocul iernii, pe când afara vicolegte și gerul frige pârjol, privitorul, lăfâindn-se în loja sa somptuoasă, în care aburește o căldură ca în luna- lui Maiu, simte pană și mirosul de violele și lăcrimioare, care-i vine dela o damă megieșă, elegantă și cu un buchet mare în mână. Cortina se redica și el vede aevea o fortuna pe mare cu fulgere și trăsnete, sau viscol de nea, ce se spulberă în pustiu, înghețând de viu și îngropând în troian pe căletorul retăcit.

Deci târgovețul biurocrat sau locuitorul nereslățit din oraș, nu odată cu înfiorare își închipuie pre acel nenorocit, care pe neașteptate a fost prins de turbatele valuri sau viscole, în cari el e împins la peire, trecend prin oarele fioroase de schingiuri ca ale iadului, și ajungend la nesimțirea agoniei, apoi la somnul etern.

Astfel de pericol e mai îngrozitor, decât cel mai crunt asalt din resbel, unde omul, fie cat mișcat și fricos, totuși simțindu-se în mijlocul camarazilor,

pe nevrufce se electriseaza cfeia cei mai curajoși; primește oareg-eare voinicie gi împins de impulsul general, cu supunere gi fara a-gi da seamă, păgeșbe înainte prin ploaia de glonți și rețeaua de baionete.

De aceste gânduri eram cuprins, când odată, ducend-me de la Odessa în ospeție de anul nou la una din fiicele mele, măritata în Austria, me aflam iarna în calatorie pe calea ferată. Calea însă era în multe locuri troienită și trenul atât întârțiase, încât remasem încă pe drum tocmai de ajun. Cu ciudă îmi făceam însumi muștrări, de ce, lasându-me pe tînjală, nu m'am pornit cu câte-va (Jile înainte. Mania mea se ațîța încă gi de frigul din cupeu, în care ne fiind încălzit, era frig ca gi afară. Invelindu-me în blana mea, așteptam cu nerbdare pre conductor, cărui eram gata să-i fac o bună reprimandă pentru neglijența cea mare, când eată'l, că gi întră în cupeul meu* foarte îngrijat, rjicendu-'mi cu grăbire :

„Noi, domnule, he aflăm aici la jumătate de drum între doue stațiuni gi ne oprim numai o minută, apoi earăgi ne întoarcem îhderet la stația cea mare, ca să luăm ajutor, fiind calea mai departe cu totul troienită. Aceasta vc fac cunoscut, fiind-că poate doriți a vc cobori aici spre a merge mai departe cu sania până la targușorul megieș, distanță de doi kilometri, unde veți găsi gazdă sau la otel, sau mai lesne la proprietarul moșiei, care este foarte primitor de străini, fiind singuratic gi holteiu.”

„Bine — rjiseiu cătră conductor — mai îutăi nu gtiu de voi găsi aice sâni, al doilea nu cunosc pre proprietar gi nici nu gtiu, cum îl chiama.”

„Sâni țărănegti se găsesc aici venite cu lucratorii, ce rănesc ometul — îmi respunse el — eară

proprietar este colonelul Priboianu. Alaltaeri a trecut el pe aice cu o mulțime de oaspeți, ce i-a luat la curtea sa. Mai ales faceți, domnule, cum doriți, sau coboriți-ve, sau remăueți. Mult de gândit uu aveți timp.” Cu aceste cuvinte iegî conductorul grăbit din cupeu.

Ce neagteptată surprisă ! Colonelul îmi era bine cunoscut gi nu odată la întâlnire rac angaja sa vin la el la țeară pe câte-va (jile ; dar' no știind la care mogie să'l aflu acasă, nu me hotăriseiu sa întreprind căletoria. Colonelul Priboianu era foarte bogat, avea moșii îu diferite districte. El era ca toți oamenii pe cari norocul îi desmiardă : cheLtuitor și în colosalele sale. nebunii nebăgător de seamă. Cu toate că avea versta de cincideci de ani, extravagantele și păteniile sale nu mai aveau siîrgit, aga că peste câți-va ani băUi la talpă <j cîironomie de peste doue milioane, ce le avuse dela un unchiu bogat, în locul cărei resări alta îndoit de mare dela o bunică. Me voi duce la el, botării eu, ne avend timp de a me resgândi și cu grăbire îmi luai bagajul portativ depe polița vagonului.

Dar* când m'am coborit pe platformă gi m'am vedut noaptea în vâlmășagul cumplit al viscolului, care mai că nu me resturna de pe picioare, atunci cu părere de reu mi-am întors căutătura spre cupeul, în care eram adăpostit și voiam să me întorc înderet. Era însă prea târrjiu. Locomotiva slobod^ un șuer îndelungat gi neagra umbră a ei cu girul de vagoane dispăru de înaintea ochilor mei în ceața de omet. Laternele se stinseră gi câți-va slujitori, cbiar gi ei se făcură neveijuți, ascun*}endu-se prin ale lor locașuri. Rentasem singur pe loc ca îctr'uu pustiu.

Un vent furios ce spulbera fulgi de ornet moale gi cleios, repede me acoperi diu cap pană în picioare, eară frigul pătrunzător, ca un șerpe lunecos se furișă prin cele mai mici discusături ale blanei, trecendu'mi cu fiori de ghiață pe după guler și mâneci gi furnicându'mi tot trupul.

Statui câtva timp în nedumerire. Ce să fac? Unde să'mi aflu adăpostul? Apoi plecându mă, rădicai bagajul de lângă picioare cu gândul, ca sa mă duc la stație, unde, fie ea cât de mică, ag fi fost măcar scutit de viscol și omăt.

Poate căutați prilej?" — îmi cjiise subit la spinare o voace necunoscută.

Eu m'am întors gi zării prin genele mele lipite de udeală o mare matahală albă de omăt, care îmi sta înainte cu o lopată în mână.

„Cine ești dumneata? — îl întrebă.

„Suntem câțiva țerani din olaturi, veniți aici la lucru, știind că calea este troienită."

Eu m'am uitat în jur cu oare^care sfieală gi în adevăr zării prin păcla de omăt câteva umbre de oameni, ce se mocogiau pe lângă o gloabă înhămată la o săniuța.

Nu aveam ce face gi m'am hotărît să mă pun în cale cu țaranul ce mă avorbise, ca pentru un bacșiș bun să me ducă până în targușorul megieș la vre un han, dacă proprietarul de acolo nu me va primi peste noapte la sine.

„Bine — îmi Z-ise — suiți-vă în săniuța, vom merge drept la proprietarul, care este acasă, fiind-că mulți flecăi gi din satul nostru s'au dus să-i colinde de ajun." Și țaranul, luându'mi bagajul, pagi înainte, ear eu fu urma sa. Trecând pe lângă unica laternă,

ce remase nestinsă la marginea platformei, cu sfieală m'am uitat la călăuzul meu, în al cărui seamă îmi încredințam, pot *djce*, vieața; m'am liniștit însă, când am vecju-t, că e un bătrân respectabil cu barba mare albă, cu spetele încovăiate, dar cu mersul sigur gi puternic.

Cu greu păgiarn prin omătul, care se tot adaogea, și când am ajuns la săniuța, eram desăvârșit obosit, Și un oftat de ușurință mi se rostogoli de pe buze, când m'am vârjut așezat în ea, cu picioarele vârte în patele coșului.

„Moșule! — întrebai — oare nu vom retăci în acest viscol?"

'„De asta nu me îngrijesc •—răspunse el — gloaba mea nu'mi va face sminteală; dobitocul la așa întâmplare știe gi cunoaște mai bine unde merge decât omul,"

„Când vom ajunge, degrabă?"

„De aici nu e departe. Să ne ferească însă Dumnezeu de altă primejdie, când vom trece colea prin pădure." — Și el arătă cu mâna în fund spre orizont.

„Ce primejdie poate fi?" îl întrebai cu îngrijire.

„Apoi dă, mă cam tem să nu deie peste noi vre-o puîniță de lupi "

„Apoi, dacă este aga, mai bine voi rămâne la gară" și mă gătiam a mă cobori din săniuța,

„Șe<Ji, domnule, se<Ji !" opri cu mâna țaranul bătrân, „una ca asta nu se va întâmpla, căci de mulți ani nu se aude de lupi. Colonelul Priboianu îi stirpegte de-a valma de pe toate olaturile moșiilor sale. El pentru aceasta treaba ține zăvori aduși de peste mare de departe, plățiți fiecare cu câte prețul de patru părechi de boi."

Eu earăgi m'am liniștit gi me sgribulii cu supunere în săniuța. Moșneagul plesni din limba la adresa calului și acesta în trab accelerat porni înainte. Tmi imbodolii fața cu gulerul blanei. Nu vedeam nemică. Tmi părea, că me aflu în lntrea lui Baron, ce luneca cu mine în prăpăstiile Hadesului. Trecu ca o oară de călătorie, ce'mi păru o eternitate, și cuprins de oarecare tulburare spirituală, rădicai ueva gulerul, ce'mi acoperia ochii, gi me uitai împrejur.

O, ce fioros tablou! . . . Crivețul sufla cu turbare,, rădicând valuri de omăt, ce ca niște stafii albe se urmăriau unul după altul, penjându-se în depărtare pe orizont. Pe cerul întunecat lunecau ca niște cortine negre nouri încărcăți cu omet. Stuful uscat ce crescuse dealungul unei mlagține înghețate, sub apăsarea vijeliei își pleca vârful stufos, sbuciumându-se cu foșnăituri, ce semănau, unor suspine sinistre. Nu departe se zăria ca o dungă neagră, păduricea ce se desemna pe orizontul mohorit. Și eată că de acolo în restiinpuri se au}iau urletele lupilor flămânzi. Se vede, că calul înțelese însemnătatea îngrozitoarelor urlete, căci o porni la fugă turbata. Săniuța spinteca omătul cu o repediciune amețitoare și la cea mai mică cârnitură sau lovitură a tălpilor în vre-o cioată de copac, puteam fi aruncat din ea pe omet, spre a fi sfâșiat de lupi, cari, cum ani înțelese, ne adurmecaseră. gi alergau din toate puterile, ca sa ne ajungă.

„Mogule, moșule ! au}i lupii ?” strigai eu cu îngrijire.

El nu'mi răspuse îndată, ci lepădând hățurile,, își bătu manile de umeri, ca să le încăKJiască.

Moșule!” —strigai earăgi — „uu au}i urletele?” Așteptam, respunsul ca un inculpat verdictul de libe-

rare sau de moarte. Căci idea de-a me simți mâncat, de viu, îmi trecea ca furnicile prin trup și mi se suia. porni în vârful capului, gândind la o așa îndelungată gi dureroasă agonie.

„Ei apoi ?” — răspuse el cu voacs răgușită — „gloaba mea demult îi simțește ; nu ve}i cum a prins'ola fugă ?”

„Inșă lupii fug mai tare gi ne pot ajunge”, observai eu.

„Atunci pãrdalnicii pot să ne gi mănânce” — răspuse el cu un hohot scãrțait, ca o roată nenșă — „uită-te la dreapta!” adause el.

întorsei capul și vaslui pe orizont o zare roșie ca de un incendiu.

„Oe arde acolo ?” întrebai.

„Ean nu tot vorbi” răspuse bătrânul cu iritare. Să vede, că eu îi întrerupsei ruga, căci băgăi de seamă, că își făcea cruce. Apoi, după o paușă, el îmi dise :

„Acolo ard butii cu catran dinaintea curții colonelului. Ți-am spus, că el are asta-noapte o serbare.. Dacă numai nu ne vor mânca lupii, căud vom ajunge acolo, voi trage gi eu o dușcă bună de holercă. Haide,, haide, eotonogule.' nu te da, că te ajung lupii!” — și el eară plesni din limbă, îndemnând din nou calul la fugă.

Reniasei confus de indiferența moșneagului în fața sorții, care ne aștepta. Căci trăgând cu urechea m'am încredințat, că lupii ne ajung, fiind-eă urletele deveniau mai lămurite gi mai îngrozitoare.

Dara de ce nu se teme el ? îmi făceam întreba-rea. Nu se teme, îmi răspusei însumi, pentru-că acești oameni muncitori, cari toată vieța o petrec în pericole șt lupte cu elementele gi în Silnică muncă, întru.

^atâta se deprind cu totul ce îngrozește, încât devin fataligti. Neavend timp de a cugeta la chestii filosofice, ei se dedau cu indiferență curentului mișcărilor vieții cu feliuritele ei schimbări, lăsând deslegarea lor în seama lui Dumnezeu, adecă a fatalității, gândind, că ce trebuie să fie, se gi împlinegte fără ca m'ntea -omenească sa poată pune pedici. Aceasta amorțeală a intelectului provine gi din neîndemătiările vieții și ale •organismului obosit, pe care natura, spre a'l reînoi gi ajuta, îl aduce la indiferență intelectuală, ce este o -ațipire și odihnă morală. Eu cu oaregi-care invidie gândiam, de ce nu me pot sprijini și eu in aga o indiferență, ci din contra imaginația mea aprin~b*mdu-se de îngrozirea pericolului, pare că simțiam deja ciontii fiarelor, cum mi se înfig dureros în cărnurile mele. Desvclindu'mi fața de gulerul blanei, cu spaimă pri-viam împrejur.

Lupii ne ajunseră. Câți-va din ei, alergând dinaintea calului, vroiau să-î curme drumul. Eară unul mai îndră?neț făcu o săritură în sus spre botul gloabei, vroind se o apuce de nari; imediat însă remase resturnat gi călcat de copitele calului, care trase săniuța preste eJ, lăsându'l în urmă lățit în omet, unde camaradei sei și începură a'l scărmena. Intr'aceea zarea de foc mereu îgi adaugia lumina sa roșiatică gi miro-sul de catran ajunsse pana la noi.

Bătrânul slobod! earagi un chiot puternic, ce era ca un signal înțeleș de departe, căci imediat dinspre zarea de foc respunse un cor de chiote gi răcnete amenințătoare. Lupii, cari încunjurau săniuța, pe giu se făcură n&se<Juți.

Când am tras Ia scara curții boeregti, ve<Jui o mulțime de țerani învertindu-se printre poloboacele cu

catran aprins. Ei beau din butelii gi jucau prin omet,.

Nu apucasei a me scobori din săniuță, când doue slugi în livree mai că redicându-me pe sus, me duseră într'o odae spațioasă, în care desbrăcându'mi blana, îmi aruncară pe umeri un fel de mantte ca de domino, poftindu-me să-i urmez în marele salon, unde d-l Priboianu primia musafirii.

„Și de ce aceasta mantie?” — întrebai cu mirare. „Mergeți mai întâi de me anunțați d-lui colonel” (Jisei mai departe, numindu'mi numele.

„De prisos este!” — îmi respunse, cum am înțeleș, maiordomul colonelului. „Ori-cine ar sosi în asfca noapte, este binevenit; spre a da însă îndemănare îmbrăcăminteii acelor din musafiri, cari nu vio. costumați, li dăm câte o mantie de domino, ca sa'gi acopere vesmintele de voiaj.”

Când ușa salonului se deschise înaintea mea, remasei pe prag uimit de o neașteptată priveliște, care semena cu o fontasmagorie.

Pe o estradă, ce se înalță la mijlocul salonului, acoperită cu scumpe covoare, era așezat un tron, împodobit cu cununi gi buchete de flori. Pe tron ședea un copilandru îmbrăcat într'un costum mitologic, presurat cu fluturi de aur. Pe capul lui strelucia o coroană de steluțe, cum se părea, electrice, pentru ca lumina lor era oibitoare ; gi din ele se alcătuia cifra anului nou. Tot tavanul salonului, precum gi pereții, acoperiți de niște cortine și draperii mohorite, imaginau o capigte idolatra. Salonul părea a fi pustiu; tăcerea din el nu era întreruptă de nici o voce, deniei un sgomot. Nu vedeam decât pe copilandrul, care ședea ca înlemnit, fără mișcare, întocmai ca un idol păgân. In poza sa neclintită părea că aștepta ceva.

"Dar eată că ridică cătinel-mâna dreaptă, în care ținea «n toiag, și automatic făcu cu el un semn, învertindu-l de-asupra capului. Atunci pare-ca din sus în depărtare resunau în intervale regulate una după alta «douăsprezece lovituri de clopot. Subit de pe tavan, draperiile se retraseră, lăsând liber un cer senin, presurat cu stele.

Copilandrul făcu a dona mișcare eu toiagul spre ăirul cortinelor depe părăți; și aceste imediat se retraseră și o mulțime de public în diferite vesminte și costume cu gălăgie nabuși în salon. Îndată me verjui încunjurat, împins ca coatele, izbit în toate părțile de adunarea nebunatică, ce se silia care mai degrabă se ajungă la tronul copilandrului, ca se iaie din mână lui o floritică, pe care femeile o aninau la «ap, ear' bărbații la piept.

Părea că toate gintele și clasele do oameni se aflau în aceasta mare adunare costumată, începând de la capetele încoronate până la modestul plugarlu. Observai numai că mulțimea se împărția în două tabere. Pe una o conducea o femeie frumoasă în costumul doinei Minerva; pe a doua, fantoma morții învelită în giulgiu alb, purtând coasa pe umor. Cei din ceata primă, închinându-se copilandrului, primiau de ia el o floare, cei din ceata a doua câte o luminare aprinsă, D^ita Minerva iacii un semn de comandă și ceata se și age<]ă de-a lungul salonului precum în așteptarea unei procesiuni, ce trebuia să urmeze. Fantoma morții se apropia de ușa din fund și deschise^end'o cu mâna sa de schelet, scrise de-asupra cu litere de foc: „Porțile eternității." Apoi cu degetele sale de oase sună în plăseaua coasei. Atunci pe ușa de vis-â-vis a salonului începu a înainta o procesiune

ciudată: Napoleon al TTI-lea înhămat la o targa cu ghiulele de tunuri, puști și pistoale, cu grea muncă și îngrebănogit, de-abea târăia targa, pe care se înălța un steag negru, pe care era scris cu litere roșii „Militarismul". Când Napoleon se opri ceva, ca să se odihnească, atunci femei uricioase ca furiile, cu șerpi — drept per — în cap, îl împingeau de spate înainte, aretându-i porțile eternității, la cari priveghea spectrul morții. Vădane în doliu, bețărâni cărunți în cărje, copii mici în rufe, cu dojeniri și blestemuri urmau în trista și uricioasă procesiune, care în grabă intră pe porțile eternității. Acestor urmau toți acei, ce țineau luminările în mână; între reposesați se vedeau generali, miniștri și funcționari politici; ațîțătorii calamităților universale.

Pe același drum urmă apoi o alta ceremonie alegorică și mai ciudată. Înainte mergea un gir de Arap, înarmați, petrecând cu alaiu pre Sultanul neputincios, ce abea târându-i picioarele, se rezima de brațele Zeițelor regine, ce represintau puterile europene. Ele îl duceau spre porțile tfernității, unele sprijindu-li altele redicându-i hlamida, ce se târăia după el și care era cusută din bucăți de stofa cu inscripția numirilor diferitelor provincii, ce alcătuiesc imperiul otoman. După fjeițele încoronate mergeau o mulțime de cadine în haine albe și cu fețe acoperite. Sultanul, ajungând la porțile eternității, se opri, neputându-se hotărî de a pagi pragul. Intorcându-se către Zeițele încoronate, li făcu un gest de implorare. Ele însă îi împinseră înainte, smulgându-i de pe umere hlamida, și împărțindu-se cu bucățile, se retraseră în rândul privitorilor, sfătuindu-se între olaltă, trecând în revistă și schimbând bucățile de stofa. Când ultima

cadîna întră prin porțile eternității, ușile ei se închiseră și literele de foc se stinseră.

Una din <Jeite se apropia de tronul copilandru-lui, îi luă din mână toiagul și scris pe aceeași ușă cu litere de foc; „Bizanția, capitala universală liberă.” Celelalte Jeite din bucățile de stofă alcătuiră un steag, care îl înfipseră de-asupra ugei. Pe steag era scris: „Confederația balcanică.” Copilandrul, seculându-se de pe tron, ridică manile în sus ca la binecuvântare, și un orchestra neveștă intona o horă încântătoare, pețele regine, luându-se de mână, începură a dansa în jurul tronului. De-odată una din regine, ce se deosebia de celelalte, purtând de-asupra măreței sale frunți flacăra geniului poeziei, me ținti cu o căutătură binevoitoare, și cu o zimbire de încurajare îmi întinse mânuța, îndemnându-me la joc. De ecstasul sufletesc inima mi se sbatu în pept și prin un impuls de fericire me repezi înainte, când subit simții, că două mâni ca două capcane de fer me opriră pe loc, strigându'mi la ureche cu o voce de bivol: „Stăi! Unde pornești? Arată pașaportul!”

.... Cu un răcnet de durere și iritare tresarii și me uitai împrejur.

„Nu se poate! nu se poate, ca să fie asta numai un vis”, mornaia stergendu'mi ochii; repede însă m'am încredințat, că me aflam tot în același cupeu de înainte- Me treziseră din somn mogărlanii de jandarmi, cari îmi cereau pașaportul, ca să me lase să trec frontiera Austriei.

0 năplăire literară.

(Fantasie.)

I[^]K enunitul nevropatolog, Americanul Beard, presupune, că puterea creatoare a minții precede la om de la vârsta de 25 până la 35 de ani; remășița anilor produce numai lucrări mecanice ale •desvelirii teoriilor de mai înainte. Ele îi slujesc ca centrul raționamentului, de unde isvoresc descrierile în detalii.

După a mea opinie, dl. Beard ceva se greșește, fiind-că teoriile odată învechite conțin de a mai fi bune spre a le dezvolta, din cauză că invențiile altor idei mai moderne și mai perfecționate li ies înainte. Eu însă socot că ori-ce scrieri se pot deosebi în două categorii, adică scrierile prin inspirație sub dictatul nervilor, și scrierile automate ce desvelesc numai idei împrumutate sau traduceri împodobite cu rime ori proze împestrate cu felurite ornamente ce nu costă mulți eforturi pentru creeri.

Scrierile prin inspirație sunt cele mai rare și mai prețuite, fiind-că sunt produse printr-o adevărată muncă silnică mintală. O așa muncă zămislăște idei din chaos, •din nimic și din nou, zugrăvind-le din oglinda imaginației, le reflectă acele idei în toate detaliile lucide, în care se concentrează puterea gândului. Acea oglindă ei este Musa inspiratoare, Musa adorată de anticii Greci, Musa pe care eu acum înzadar o chem,

căci ea, precum îmi pare, m'a părăsit pentru totdeauna. Inzadar în tăcerea irupții cu capul rezimat pe mână o aștept întristat . . . ea a sburat fără a se re'ntoarce.

îmi aduc aminte de ultima ei vizită, când pare că o văcui aievea. Eu ședeam atunci în cabinetul meu cu condeii în mână, plecat de-asupra unui foliant cu o odă începută. Lumina lampii se concentra de sub abajur numai pe masa mea de scris, lăsând celelalte unghiere în întuneric. Subit odaia se ilumina de un nouaș, din care, desvălindu-se, se ivi dinaintea mea Musa. Ea me ținti cu o căutătură iritată. Ocbii ei, totdeauna mângăitori și isteți, de astă-data seînteiau de mânie, eară pe buze purta o zimbire de batjocură.

Și ea începu a me dojeni, a me împrôca cu cuvinte defăimătoare, precum numai femeile știu a împunge dureros.

„Ei, la ce pustia mă tot chiami? — îmi dise ea cu o voace îngrozitoare. — Tu, cu năzuirile tale, me vei aduce la aga mânie, că îți voi întoarce mințile pe dos, trimițându-te în casa de nebuni, precum fac de multe ori cu filosofii îndărătnici și cu poeții de natură dobitoci și idioți. Astfel de oameni tot me supără cu chiemările, cerendu-'mi cu topuzul să-'i fac nemuritori în analele patriei. Deci eu, ca se me mântui de dîngii, le ticsesc în creeri idea, că ei sunt capste încoronate sau celebrități, pvindu-le pe frunte coroane de hărții. Aga și tu, moșule, ai sfîrșit-o cu frumușelele, cu care în tinerețe te jucai de-a baba-oarba, și acum de urît, neavend ce face, tânjești și me asurdegi cu chiemările, ca se vin să te inspir în vro poezie de amor sau vre un roman sentimental. Nu de mult, spre a te presenta Academiei, ți-am insuflat o

odă epică cu câmp de resboiu, cu tunuri și-puști, cu lupte pept la pept, cu chiemări entusiaste la steagul patriei; dar' tu ce ai făcut? Spune-'mi, nu cârnî, că de mine nu te vei ascunde nici cu gândul nici cu, fapta! Tu încă și acum visezi berbanterii, căci, în loc sa pornești oda patriei dela sgomotul tunurilor, ai în-, cepuț-a dela ochisorii albaștri și, dela gemetele răniților, ai ajuns la suspinele amorezaților. Și cum de voi, berbanții, nu puteți înțelege, că timpul vostru a trecut fără a se întoarce, că Cupido, de mult smulgendu-vc penele și pîrlindu-vă ca pe gândaci ia para pasiunilor, v'a lăsat ca niște matahale, de cari frumușelele fug ca dracul de tamie! . . . Deci îți va fi. destul . . . Scoate-'ți ultimul dinte din gură și gedi binegor; mănâncă molcăluț la mămăliguță, dormi la timp, și nu mai visa raiul lui Mahomed, nu mai aștepta nici glorie, nici dragoste, nici simpatie, nici viitor. Uită trecutul, precum trecutul te-a uitat pe tine; gâudegte că toate par' că nici n'ar fi fost și contenește, a me mai cinema. Eu numai îmi perd timpul cu tine, pe când o ceată nenumărată de juni poeți și literați din toate colțurile lumii aleargă după mine cu *limbele* scoase, cerendu-'mi de pomană să-i inspir măcar cu vre un stichugor, spre a'l hărăzi iubitei, sau cu vre un roman tîgărit în preț de doi bani.

Of î ce grea însărcinare mi-au dat r^eii Olimpului ca se colindez toate cotloanele murdare ale poezilor și literaților flămândi și scurți de minte; ei toată noaptea scriu, scriu, diua ling la farfurii. Celelalte opt surori ale mele tot mai au restimpuri de odichna, eară eu și noapte me sbucium prin lumea nebuna, unde nu odată și advocații mă chiamă să-i inspir cum să toarne mai bine la minciuni. Dar' nu-'mi este atâta

ciudă pe junime, fie ea de ori ce clasa, cât pe voi moșnegii, cari tușind ȘL găfăind, sunteți însetați de amor, puindu-ve cu capitalurile în preajma frumușelelor gi abătendu-le spre voi, ca să ve încunune plegurile cu flori de portocale. Iară dacă ele ve pun cornițe în loc de fiori, apoi voi furiogi ve adunați în comitete de asceți gi neputincioși, gi scrieți volume întregi de ocară asupra femeilor, precum a scris Italianul Lambrozo cu camaradul seu Ferrero. Ei doi ani au mozolit un volum colosal, reprezentând pe femei ca „crimiale gi prostituate.” Și eată ca toți adepții lor încornurați de femei, sau cari au pățit feste dela ele, cu triumf publicară gloria înțelepților antropologi. Dar' eu, fiind însumi femeie, m'am revoltat gi, din resbunare, ani inspirat pe soțiile lor se li deie câte o dojana sdravenă, pândindu-'i tocmai când ei intrară în compania prostituatelor, sub pretext de a le studia mai de aproape . . . Of! eu cetind acel volum, scris cum se vede sub dictatul furiilor din iad, vexând atâta rentate gi viclenie din partea bărbaților, îmi vine de ciudă să-'mi dau dimisiunea gi, împreună cu surorile mele, să ne întorcem la Elicon, patria noastră, lăsând omenirea so o înghită realismul. Acest monstru bårdahănos ce găfăie de grāsime, lucrând necontentit cu fālcile gi stāndu-ne în cale, acest Minotaur nesāțios înghite tot ce este fraged, grațios gi estetic. Noi musele din vechime ne silim a ve împodobi inteligența cu cele mai alese mărgăritare ale esteticei, învețături, moralului gi umanității, voi însă, în loc de recunoștință, împroșcați în noi cu noroiu, tăvălindu-ve în mārșăvia faptelor uricioase, zugrumādu-vc unul pe altul și nimicindu-ve prin invidie gi lācomie. Ce faceți voi cu amorul, acest sânt sentiment inspirat de natură

și celor mai selbatice fiare ? Luați drept pildă, cum tigru respecteaza pe tigroaica sa, nesfāșrind'o cu ghiarele, nelāsând'o pārasitā, ci iubind'o pana la moarte, împārtind cu dīnsa gi pericolul gi dulcele amor, și instinctiv recunoscānd în ea regina generației tigriane. Iară voi ce grozāvii severgiți cu femeile de soiul vosteru? Voi împliniți cu ele așa fapte, că și iadul lui Pluton se cutremură și, de s'ar întorloca vaietele gi bocetele lor de pe pāment într'un glas, apoi negreșit că s'ar aurii tocmai în lună, dacă numai luna este locuită. Voi li dați emancipație nu din umanitate, ci din viclenia de a le avea mai aproape gi a fi mai lesne de luat.

Deci remāi sānātos și māncācios, și la revedere pe muntele Elicon, unde vei veni după moartea ta, dacă numai pe astā luroe nu te vei preface asemenea într'un Minotaur, adecā jumātate om și jumātate vita rugumātoare încornorată.

— Ah, indura-te ! — strigai eu — ne me lāsa la bctrānețe în singuritate. Și eu am voit sc o prind de tunică, dar' ea, smulgendu-se, sburā pe geamul ferestei.

— Adio ! — îmi <]ise. — Spre a te māngāia ca pe un vechiu slujbaș al Parnasului, îți voi trimite câte un vis plăcut, știi tu de cele, cu cari aieva te legānai în tinerețe, visuri de modā noua, visuri a veacului la sfīrșit, visuri pentru cari inteligența acum luptă spre a le aduce la împlinire, visul de amor în sensul îndopārii, al amorului materializat gi fremetat cu drojdiile realismului și îngrāșat cu îndestularea stomachului. . . . Adio ! — și ea se făcu nevāzută.

În desperare, eu slobozii capul pe pept, în ochi

mi se întunecă, condeii îmi călău din degetele-mele, uhm somn greu me cuprinse. Me schingiuiam într'un vis cu șugubeață de Musă, care fiind mânioasă pe mine, mi 'i-a trimis, căci în loc se simt priința inspirației în inimă, simțiam un grozav apetit în stomach, vă-4endându-me pe malul uuuu rîu de șampanie ce spumega curgând printre nenumăratele pocale înșirate pe malul lui, iară pe luciul acelu rîu plutiau tavale mari ca niște luntre, încărcate cu bucatele cele mai alese precum: salmiuri de fasani cu trufie, salate de stacoși, icre- proaspete de năsătru și alte rarități. Iară curcani fripiți, rumeniți și umpluți cu strafide, țineau sub aripi vâslele, îndreptând tavalele spre o poiană, în care mulțime de public benchetuia, așezați la mese și măsuțe înșirate nu departe de mal. Ici colo în giurul meu se vedeau printre erbugoara verde buchete alcătuite din plăcintele, gugoșele și alivenci, iară printre ele străluciau la soare ca diamante arabescuri de zaharicale presurate cu zahăr candid. Ce miros gustos în giurul meu î Eu cu aviditate întinsei mîna să apuc ceva și să duc la gură și, prinzând o tava cu bucate, o trăsei cu grăbire la mal. Dar' pocit lucru că, de ori-ce me atingeam, pe gîn se evapora și eu remâneam cu-mîna deșartă, înghițind numai aerul mirositor al bucatelor, fără a-'mi potoli măcar ceva foamea ce niă chinuia. Me plecai să sorb măcar cîteva înghițituri de șampanie, dar' buzele mele, atingându-se de acel nectar, nu simțiră nimic ud, ci sorbiau numai vezduchul uscat și plin de miros de șampanie.

Nu departe de minB, tologiți pe earbă, mîncă și bea o companie de tineri cavaleri, fiecare cu dama sulemenită și îmbrăcată în costume de balerine. Toată compania aceea, arătându-me cu degetul, ridea de se

ținea de foaie, eară frumuselele lor începură a me împroșca cu cofeturi.

— Ce fel de batjocură este asta, strigai eu iritat și furios și, arătându-li pumnul, me repezii spre dînșii; dar' cu cât me apropiam, cu atîta ei se depărtau, aga că la urmă leșinat de foame și obosit picai jos, gâ-fâind de ostenială. Atunci una din frumuselele companiei în costum de nimfă, sculându-se de pe earbă,, s'a apropiat de mine și cu o voce melodioasă mi-a ^is.

A ! nesățzosule, acum te sbucinrai de invidie și de ciudă, tu ce cu condeii încă la bătrînețe ai venit aice să scormonpști prin unghiarele pustii ale inimioarelor tinerele, căutând în ele mărgăritarul nevinovăției și al modestiei de odinioară. Dar' cine ni le-a răpit ca hoții diu inimă'? Cine au pustiit din peptul nostru toată podoaba sufletească, lăsând pentru desfătarea voastră numai învăligul unor frumoase păpuși ? Cine alții dacă nu voi și earăgi voi gelaților neîndurați l Noi, cu grații și cochetării reglementate de natură, vă ademenim ca să fiți sprijin ticăloasei noastre ființe, iară voi, princjăudu-ne de pe calea vieții, ne siliți cu felurite viclenii să vă delectăm în orgiile voastre. Și eată că aceea ce verii, este emblema veacului spre sfîrgite, în care împărătește stomachul cu ademenirile lui. El a înghițit extasurile și dorințele inimei și le-a mistuit. Acest dușman nesățios, ce'l purtăm în mîgegie cu inima, în lupta de veacuri cu idealismul, la urmă 'l-a biruit, și acum a isgonit din inimă strălucita reședință a idealismului cu împărăția Muselor, cu cortegiul lor de amorași și Cupidoni cu tolbe și săgeți, cu nopți sub galeșa ra<Jă a lunei, cu stele strălucitoare, cu sunete încântătoare de harfe gi lire, cu ode și declarații înfocate de amor. Acuma,

cura ve< "ți, în acea reședința împărătește stomachul **cui** cortegiul lui ce se compune, în loc de Cupidoni, din curcani fripți gi umpluți **cu** strafide, în loc din sunetele harfelor gi lirelor, din sgomotul farfuriilor și al' pocalelor cu băuturi, în loc din declarații înfocate, din sunetul gălheuașilor și lousidorilor în busuuar, iară nectarul Olimpului e prefăcut în rîu da șampanie. Ce se atinge de (Jeul Himen, sfermându-'i lanțurile decoaste gi unghendu'I **cu** catran ca se nu mai molipsească junimea cu pârărița însuratului, 'l-a isgonit în țeara Mormonilor, de unde **nu** se va mai întoarce. Pe de o parte bine 'i-a făcut, căci în timpul idealismului noi zăceam ferecate în obezi la poalele muntelui Elicon, făcend numai de departe ochișori dulci bărbaților gi chinuindu-ne de dorul întâlnirii gi setea dragostei; iară bărbații asemenea numai de departe ne trimiteau pe aripele zefirului gi rarjele lunei sărutări gi oftări înfocate. Vai de acel îndrăzneț ce se apropia prea tare de noi, Himen îndată îi săria pe spinare și îl fereca în obezi pe toată vieța. Aga s'a tragănat veacuri, ani gi dile, până când la urma noi n-am hotărît se eșini din sclavia idealismului. **Cu** ajutorul limbei noastre ascuțite noi am bortilit muntele, cu căutăturile noastre înfocate 'l-am topit desevărgit gi, scăpând de acolo, neam aruncat vesele și libere în brațele bărbaților, alcătuind cu dingii o comunitate, uu corp ca de gemene, precum vedi, supuindu-ne cultului stomachului și lăsând inima să-'gi împlinescă funcțiile sale anatomice și să se hrănească cu aceea ce stomachul îi agonisește. Iară el, spre a îndopa, întrebuintează activitatea tuturor modulărilor corpului, pe cari le silește să-i slujească și să-i aducă la consumație ori-ce răpire severșita, fie gi cu fapt© uricioase și neadmise de voi moralistii.

Dar* îmi este mila de tine, copil cu per cărunt, fiind-că noi bătrânele copilate cunoaștem proverbul ce dice ca „ochii văd, inima cere.” Inșă ca ochii sa nu vadă **ȘL** inima să nu ceara, astupă-'i, ia aga!.. Și ea gi-a pus mânușița mititică și grăsulie pe ochii mei. Atunci eu, prinrjând'o, lipii de ea o sărutare atât de îndelungată, ca îmi părea ca o sorb în mine. Dar'' mânușița gi-a îndoit doue degețele și mi-a tras pestenas o sfîrlă atât de dureroasă, că eu cu un răcnet despaimă m'am tredit.

Me uit în jur gi ved lângă jilțul, în care adormisem, pe bunul meu prieten și camarad de tinerețe,, medicul Ionica, ce me țintia cu căutătura, țiiadu-me de mână și, precum am înțeles, numerându-'mi pulsațiile.

— De unde te-ai luat prietene? — 'l-am întrebat.

— Aga în treacă, întoreendu-mă dela spitalul de nebuni, nnde am făcut visita mea Zilnică bolnavilor, iată că am abătut pe la tine, ca se ved ce mai faci. Și bine am făcut că am venit, căci te găsesc ceva cam zaif.

— Ce spui, Ionică! Eu, zaif, adecă bolnav? Din contra, "i-atn respuns, me aflu deseveșit sănătos, fiind-că m'am visat flămând gi cu un apetit grozav.

— Tocmai asta am observat'o, îmi di'' 'l zirnbind, căci când am intrat în odaia ta, te-am găsit dormind în jilț si bâiguind nigte cuvinte foarte ciudate de un rîu de gampanie, de bucate franțuzești, plăcintele moldovenești și alte bunătăți, la cari, cumani luat seama, întindeai manile sclefăind din fălci gi lingendu-'tt buzele — un fel de spasmuri epilectice. — Și sa nu te fi trezit, stringendu-te tare de nas, urmările puteau să fie periculoase. Deci spune-'mi, ce

-causă ti-a provocat aga foame în vis, pare că n'ai fi mâncat de trei zile ?

— Eu singur nu înțeleg, 'a-m respuns încă somnoros, căci am mâncat foarte bine la masa și acum, trezind-me, nu sunt flămând de fel. Dar' astă șotie mi-a făcut-o Musa mânioasă pe mine pentru că în loc de o odă epică ce ea îmi inspirase, eu începui a croi o odă ochișorilor albaștri, a grațiilor ademenitoare, a guriței pară de foc și a altor podoabe ce ne nebunesc, întorcându-ne mințile pe dos și întărtând dorul de a mânca. Și eu povestii cu de-ameruntul lui Ionică năplăirea mea din somn.

— Somnul și visul teu au fost foarte ciudate, și eu asemenea me unesc cu opinia Musei tale, că decadența idealismului a sosit și ca, în locul lui domnește acum realismul cu îndopările lui. Pe de altă parte copilă, ce reprezenta în visul teu regina orgiei, asemenea ți-a dat a înțelege ca timpul tinereții tale cu toate iluziile a trecut cu anii, lăsând în moștenirea junimei moderne să înțeleagă cu totul altmintrelea vieța și plăcerile ei. Ilusia nu mai există ; în locul ei se crede acum numai în senzațiunea palpabilă și în ceea ce ved ochii de facto. Nervii omului civilizat devin din zi în zi mai iritabili, așa că cel mai mic neajuns de isbândă îl aduce la desperare, cea mai mică împunsătură la răcnet de durere. Deci organismul cere moliciune, îndemănări și neconținută hrană aleasă. Mai lămurit, cererile trupești înving în lupta pe cele sufletești. Eu, în afacerile mele chirurgice, am observat, ca cu cât omul este mai necult, necioplit și ignorant, cu atâta suferințele lui sufletești și trupești sunt mai slabe și mai nedureroase. La cel de pe urmă resboiu, fiind medic militar, la sute de

operații grele găsim de prisos întrebuințarea clororformului la soldații de rând, cari suferiau cu puține simptome de dureri amputațiile și alte tafturi dureroase, pe când clasa inteligentă, fără întrebuințarea, narcoticului, muria de durere. Am observat asemenea, că la bolnavii psihopați numai puține procente erau din clasa necivilizată. Apoi am mai observat că pacientul adormit prin hipnotism nu simte dureri, vă se (lică, că suferințele provin dela nervii iritați ce se țes ca o pânză preste tot trupul nostru, învelindu'l.

La ori ce animal și mai ales la om în creeri se află acea mare baterie electrică, ce trimite activitatea motrice în cele mai mărunte mădulare ale trupului cu nervii lui, împingând circulația sângelui prin ramificația vinelor. Inșă acea putere este povățuită de gând și voință, numită de psihologi suflet. Deci dacă gândul ce domnește în creeri, este condensatorul acelei puteri, apoi o sdruncinare în mecanica corpului sau un mare cutremur al acelu gând face, ca puterea motrice începe a se mișca într'un sens retăcit, licent și fără înfrenare de gândul ocârmuitor și legislativ, care impune faptele, inspiră rațiunea și pedepsește cu muștrare nesupunerea sub legile așezate de el.

Spitalul, ce se află sub privighierea mea, eu îl numesc depositul unei colecții de magine motrice stricate și cu felurite defecte, dar' al căror mecanism este atât de misterios și ascuns de natură, încât noi nu'l putem vede în activitate, fliud-că totul se severgește în întunericul din lăuntru mecanismului, și noi defectele numai rar le găsim ori le nimerim.

Cine este mai aproape de suferințele omenești decât noi medicii ? Dinaintea noastră se desfășură și se represintă un gir neconținut din dramele cele mai

jalnice, de schingiuirile cele mai dureroase. Și uu spital, precum este al meu, oare nu represinla scena, pe care se joacă în realitate pasiunile omenești cu urjnările lor fatale, neîndurate, făcend din om nu odată fiară selbatică «*u creatura cea mai ticăloasa și fnai bestială, aproape de vitele rugumătoare, cari însă nu sunt supuse boalelor sufletești ? . . Chestie misterioasă, nehotărîtă!

— Bine di'b prietene, triste sunt îndeletnicirile tale — 'i-am respuus — și mai degrabă m'ași uni să fiu cioclu, decât medic în locul teu.

Din contra, prietene, greșești; cioclul este ca și boul ce trage în plug, cel dintăiu e din deprindere, celalalt din frica celui ce'l conduce, pe când eu găsesc o tristă dar' totodată și plăcută îndeletnicire mintală, studiind activitatea motrice a creerilor ce nu se poate conteni și opri, decât numai atunci, când moartea o paralisează. De și somnul adoarme mișcările trupului, -gândul tot lucrează, și numai voința, trezindu-se, trupul pornește earăși funcția musculaturii pentru trebuințele rjilnice ale organismului. Deci, precum socot, vieața omului se compune din trei factori adevă: forța motrice, gândul și voința. Dar' ce se severgețe între gând și voință? Lupta asta asta este isvorul de discuție între filosoffii din timpul, când omul începîi a-gi da seamă de faptele sale și până la filosoffii moderni.

•Câte odată gândul impune voinței să seversească vr'o faptă, altă data voința impune gândului să nu severgească acea faptă. Aceste schimbări ale neadormitei lupte mesterioase ce se petrece în om împreună cu urmările lor, sdruncinând rațiunea, medicina le-a clasificat într'un șir de nomenclaturi precum: mania, monomania, melancolia, isteria, nostalgia, sinuciderea,

epilipsia, deliriul și somnambulismul. Acest fenomen este pentru mine cel mai însemnat, mai ales că ve<Jui cu ochii o întâmplare așa de ciudată, că până astăzi nu-'mi pot da seama cum de s'a împlinit. Deci, gtiindute foarte impresionabil și nervos, socot ca pentru însuși folosul teu nu-'ți va strica să ascuți povestirea unei fapte impuse de puterea unei idei fixe sau a unui gând ce a biruit voința, plecând'o la împlinirea unei fapte nepătrunse și neînțelese de ori-ce minte ome-nească, fapta, înaintea căreia se nimicește ori-ce ipotesa. Deci ascultă:

Cine în orașul O*** n'a cunoscut sau n'a au<Jit de elegantul și frumosul tener R a d o m i r , favoritul societăților elite, unde el a știut a se distinge prin a sa educație, blândeță și purtare bună! Tatăl seu, un aristocrat polon, luă parte activă la revoluția din 1831, din care causă colosala sa avere fu confiscată de biruitori, iară el exilat preste frontieră, lăsând familia în seama unui vechiu prieten din orașul O***. Tenerul Radomir remase de odată cu totul orfan și, când stirgi studiile universitare, se verju lipsit de avere, căci diu toată clironomia îi remase numai o poliță pe suma de doued^eci de mii de galbeni, ce tatăl seu dăduse împrumut unui proprietar. Cu procentele acelu capital tăuerul Radomir ducea o vieață foarte modestă, dar' totdeauna era vesel și mulțumit de soartea sa. Mulți părinți cu fete bine înzestrate, ba și veduve tinere și bogate doriau săT prindă în mrejele căsătoriei și pețitorii îl măguliau din toate părțile; dar' Radomir li respundea în ton hotărît, că n'are da gând să se însoare nici odată. Așa trecură câțiva ani, până ce la urmă toți începură a vorbi, ca frumosul Radomir trebuie să aibă vr'un cusur misterios ce-'i face imposibila

căsătoria. Aga sunt mai totdeauna concluziile celor ce scapă din mână vre un chilipir; ei se mângâie măcar cu calomnia ce le-o inspiră invidia.

Dar' iată că în timpul carnavalului anului trecut se ivi pe orizontul ltiinei alese a oraşului o stea, o 4ina încântătoare cu frumuseţa ei gi totodată cu creşterea şi educaţia cea mai aleasă. Aceasta era unica fiică a banchierului italian Bertini, al cărui capital număra câteva milioane, o parte în acţii la ruleta dela Monaco, altă parte în filiaţii de banchieri prin diferite oraşe, precum şi în O***, unde el venia odată pe an pe câteva *âAle* ca să-şi adune beneficiile active, dar' totdeauna singur, fără fiica sa Iulietta, care atunci se afla într'un institut din Italia.

Deci iată că Ia un bal neînvinsul Radomir pleca steagul înaintea frumuseţei Iulietei Bertini, care cu puterea magnetică a amorului cucerii pe tenerul om ca pe un sclav supus la picioarele sale, simţind şi ea singură în inima o pasiune nebiruită ce o consuma. Astfel se părea că căsătoria se va face în grabă; așa se vorbea în adunările intime, unde se aşteptau invitaţiile la o nuntă deosebit de strălucită. Dar' iată că de odată chestia financiară se puse de-a curmezişul drumului spre cununie, chestia modernă a timpului de acum, care mai totdeauna împedecă doue inimi iubitoare de a se uni.

Betrânul Bertini, om serios, gânditor şi foarte iritabil, pe lângă asta supus lăcomiei de bogăţii neînfrenate, când află că Radomir este sărac în comparare cu milioanele de zestre ce copila lui avea în cliromonie, deveni furios şi, chiemându'l în cabinetul seu, 'i-a declarat lămurit, că proiectul lui de a-'i fi ginere, trebuie dat uitării cu totul, fiind-că hotărît este, că

proprietatea financiară a aceluia, ce va fi mirele fiicei sale, trebuie să se urce până la suma de o sută de mii de galbeni cel puţin. Bietul tenăr întrebuinta toata elocuenţa ce desperarea inspiră unui amorezat, dară la toate împicraţiile şi jurămintele, că el nu doreşte nici o zestre, posomoritul Bertini respundea că măriţişul nu este un roman idilic, ci o realitate, a cărei temelie trebuie să fie de bani. Fiind-că cererile îndemânărilor vieţii sunt atât de complicate şi scump plătite, apoi cu atâta mai mult el cerea, ca averea dată drept zestre să se înmulţească, nu în^ă să scadă din cauza, că bărbatul viitor al fiicei sale ar fi fără mijloace.

Nenorocitul amorezat Radomir ieşi umilit din cabinetul sgîrcitului şi noînduratului Bertini, înjosit şi cu speranţele sdrobite. Ultima lui speranţa era Iulietta, ce credea că cu lacrimi, imploraţii, linguşiri şi alte arme femeşti va pătrunde inima în învâlişul de metal al tatălui ei; dar' şi acea raglă de speranţă se stînsese, când după câţva timp el primi dela adorata Iulietă o epistolă, scrisă cum se părea pe furiş şi foarte în grabă. In acea epistola ea înştiinţa pe Radomir că tatăl ei, licuidând toate afacerile financiare din oraşul O***, se mută pe totdeauna cu şederea îu oragui Monfe-Carlo, unde ea va tânji de dorul să'l vadă pe Radomir încă măcar odată. Comisionarul, întrebat, de unde aduse epistola, respunse că de pe nava cu vapor „Eradic” ce părăsi portul O*** plecând spre Italia. Nebun de durere gi ne mai ştiind ce face. Radomir luă o birjă, alergă la port, sperând să apuce încă nava la mal. Dar' când sosi, nava se vedea în depărtare fumegând şi despîcând valurile în mersul său accelerat. El se opri pe marginea platformei, ţinti ochii spre nava în

depărtare și remase încremenit ca o statuă de piatră. Ce se petrecea atunci în sunetul lui, socot că poate înțelege ori-cine, care a simțit în viața vre o neisbânda dureroasă. În Radomir se sbuciuma în momentul acela criza cea mai periculoasă a luptei gândului cu voința. Forța motrice sta pe loc par' că ar fi agteptat sfîrgitul luptei, ca să îndrepte corpul seu înderet în orag sau înainte în adâncimea mării. Gândul învinse voința și Radomir se aruncă în mare . . . .

Scos la mal din apă fără simțire, matroji se sfatuiă și, negtiind cinei-i el, găsiră cu cale să! ducă la spital, unde eu repede fui chemat de im polițist. Mare a fost uimirea mea, când cunoscui în acel nenorocit pe ienerul Radomir, pentru care aveam o deosebită simpatie. Cu ajutorul medical 'l-am întors la simțire și, după ce el și-a venit în fire, mi-a spus durerea sufletească ce îl aduse la hotărîrea să se sinucidă. El îmi mulțumi în numele umanității pentru ostentia mea că 'l-am întors la viața, dar' în cuvintele lui de recunoștință era ceva rece, fals, ca și când ar fi nemulțumit, că a reînviat și a lua iarăși în schingiurile ce îl consumau. Și în adevăr am observat că suferințele de amor sunt cele mai violente, ele nu odată derimă și oboară organismul cel mai puternic. Aga tocmai luai seamă, cum bietului Radomir i se topia corpul, i se stingea viața. El oare întregi rămânea pe gânduri într'o apatie nesimțitoare, cu ochii țintiți spre un obiect, însă fără a-l vedea. kStarea lui îmi inspiră o compătimire atât de dureroasă, că me hotății să iau în locuința mea, spre ai pute priveghia și studia mai de aproape. Vorba lui deveni scurtă, și la întrebări răspundea mai mult prin gesturi. Perrijend mai că de tot somnul, el abia ce ațipia, băguia

prin vis numele iubitei, bani, zestre. Cum am înțeles, aceasta era idea lui fixă, ce cătinel crescând ajunse la luciditate — visul trecu în paroxism de somnambulism.

Într'o noapte, întorcându-me târziu dela un pacient, întrai în cabinetul meu, unde găsi pe masa de scris lampa arcjând, iară în jâlțul meu pe Radomir șednd cu o talie de cărți în mână. Mie: îmi pani ciudată o aga purtare îndrăzneță din partea lui, gtiindu'l foarte timid, și me apropiă de masă; dar' el pare că nici nu baga în seamă intrarea mea, ci continuă a distribui cărțile ca și cum ar juca cu un vis-ă-vis. Apropiindu-me încă, me uitai în fața lui, și abia atunci **vermut** că ochii lui sunt pe jumătate deschiși și mrejiți ca la un mort, și că el bietul e cuprins de accesul somnambulismului, la care îl aduse idea fixă de a câștiga banii atât de doriți. Precum luai seama de pe datul cărților, el juca bacara, joc în care me deosebiam între gunoscuți ca cel mai iscusit. Deci eu •cătinel **și** fără nici un sgomot me agecși la masă, luai cărțile și începui a juca în locul închipuitului seu adversar, goptind cu pază pointurile jocului. Uimirea mea era fără margini, când me vedui biruit în toate pasagiile cele mai hâtru combinate. Pare-că adversarul meu îmi vedea cărțile, îmi găcia gândul și ori-ce combinație. Jucând **aga** vr'o oară întreagă, eu perdui toate partiele. Dar observând că adversarul meu slăbește de încordarea nervilor și manile încep convulsiv a-i tremura, me grăbii a'l trezi, improșcându'l din pulverisator cu apă rece în fața. După un oftat adune el se trezi, se uită ia mine și împrejurul seu, apoi remase într'o uimire nespusă și, cum se vedea, simți rușine de fapta sa, căci obrajii lui palidi se rumeniră.

— De unde m'am luat eu aice? — mc întrebă, el cu voace tremurătoare de emoțiune.

— Ai venit la chiemarea mea să jucăm o pârție de bacara — 'i-am respuns.

El ridică din umeri. Bacara? — îmi <Jise, holbând ochii la mine. Da eu nu cunosc nici un joc în cărți, nici măcar pasiansuri nu știu face. Bacara, bacara . . . . mornăi el de câteva ori, apoi se sculă dus pe gânduri gi cu pas nesigur se îndreptă spre odăița lui.

Mult gândind gi combinând, eu atâta me interesez de soartea lui Radomir că, având o sută de mii,, pe gin le-agi pune la dispoziția nesățiosului banchier Bertini, numai să pot aduce la împlinire însoțirea pacientului meu cu fiica lui. Dar' cum gtii amice, eu, cu profesia mea îmi câgtig mijloace pentru o existență, modestă, abia adunând un mic capital, care acum m'am hotărât a'l întrebuița într'o afacere întemeiată pe o ipotesă medicală, în care numai eu pot crede gi nu voi comunica-o nimerui, nici ție, cu toate că în acea afacere îmi trebuie încă o sumă de bani, ce te rog să mi-o împrumuți, ca să pot întreprinde cu pacientul meu Radomir un voiaj la băile renumite din Monaco, în Italia

— Și ce socoti sâ faci? Eu ceva cam înțeleg — 'i-am 4i'-

Iți voi spune atunci, când voiu reugi sau voiu. păgubi; dar' ce se atinge de banii ce-'mi vei împrumuta, fii sigur că ți-'i voiu întorce cu aduncă recunoștință.

Respectând pe amicul meu Ionică gi av6nd încredere nemărginită în el, eu 'i-am înrnănuat o miie de galbeni. Apoi îmbrățișându-ne ca doi adevărați

prieteni, el își luă dela mine <Jiua bună, fâgăduindu-'mi a me înștiința de ori unde s'ar afla.

Trecură vr'o șese luni gi eu, neprimind nici o îngtiințare unde el se află, eram în neddmerire ce poate să fie cauza tăcerii, gi eram ia îndoială de nu s'a întâmplat ceva, când într'o dimineață primii dela Ionică epistola următoare:

Scumpul meu prietin,

„Știind câtă încredere ai în mine, socot că tăcerea mea te-a îngrijit ori de nu s'a întâmplat ceva deosebit cu mine, și tocmai fost. Adă-'ți aminte când eu ultima oară venii la tine să împrumut o sumă de bani, cum eu între feliurite vorbe ale mele, guraliv cum sunt, îmi împestriam conversația cu idei de psihologie, fiziologie gi altele. Atunci ți-am povestit de un pacient al meu numit Radomir, bolnav de amor ce'l aduse la desperare, apoi la sinucidere. Scăpând însă de moarte, el rămăse cu idea **fixa** de a câștiga o sută de mii spre a realiza căsătoria sa cu fiica banchierulni Bertini. Aceea idee a lui a fost atât de intensivă că il aduse la lunatism. Deci^ spre a'l observa mai de aproape, eu 'l-am luat din spital în locuința mea. Intre alte fenomene ciudate gi necunoscute de medicina, ce el le severgia în momentele paroxismului, me cuprinse uimire când me încredințai de facto că acel subiect, neavend nici o idee de jocul cărților, prin straniul seu somn juca cu aga pătrundere mintală, încât nu cred sa se afle vre un adversar destul de iscusit ca să'l poată întrece. Din aceste enigmatice experiențe eu me oprii la conclusiunea, să fac cu pacientul meu o încercare de joc în ruletk dela Monaco. Deci, cum gtii, eu am plecat în voia^, dar' nu m'am oprit nicăiri, ci m'am dus drept la Monaco. Ajungând

acolo, îmi luai în năimiala doue odăițe private în mieșie cu casina ruletei. Eu așteptam momentul favorabil al ducerii la împlinire a acelei idei, care l'a urma s'a dovedit a fi periculoasă și fatală pentru bietul meu pacient Radomir.

Trecură câteva luni fără ca el să arete vre un simptom lunatec, ei aflându-se într'o necontenită apatie urmată de un fel de așipire. Eu cu multă sirguintă îl privighiam, îngrijit fiind să nu se întoarcă iarăși la fapta sinuciderii. Dar' la urmă, fiind însu-mi obosti de atâta grijă, ce nu me ducea la nici un rezultat, hotării să me întorc în patria mea și să-mi caut de ale mele. Se vede însă că a fost merit să fie altfel.

Într'o noapte, simțind o durere de cap violentă, cu egii pe balconul verandei ca să me recoresc, și în adevăr simții mare ușurință când un vențisor ce sufla despre mare, îmi atinse fruntea. El era îmbuibat de aromele florilor de portocali ce încununa malurile din apropiere.

Nu departe de mine în stînga părea ca plutește în valuri de lumină edificiul casinei de joc a ruletei. Și gândiam eu, iată acel templu păgân alui Moloch, în care multe speranțe se zdrobesc, multe vieți se consuma, lăsând în urma suspinele și vaietele orfanilor remași fără hrană și ocrotire. Și iarăși gândiam, cine sunt aceia ce intră în lupta periculoasă de pe acea arenă? Aceia sunt oamenii însetați de aur ca fiarele însetate de sânge ce se zugrumă una pe alta, oameni, ale căror pasiuni cer îndestulări nesățioase, oameni ce vor a ține în mână toiagul bogăției, sub a cărui putere se pot înființa și aduce la împlinire poftele arr]etoare trupești ale lubrecității și ale luxului. Acolo; în aceaadunafe se severgeste lupta gândului cu voința

și a voinței cu gândul, lupta de care eu ți-am vorbit. Deci iată-me și eu — îmi disei — uul din cei însetați de prădăciunea proprietății străine, atras în această reședință a demonului ispitei ce arata în discul ruletei reflexul ilusiilor încântătoare a unui raiu pământesc dobândit numai prin pradaciune mutuală.

La aceste cugetări me înfiorai. Mie îmi paria că me aflui singur în mijlocul nopții cu o arma ucigașă în mână și hoștește pândind la potică o victimă ca să-i repun vieața. Nu, nu! — îmi disei eu -- ridicându-me pe picioare, mai bine cu trenul de dimineață me voiu întoarce la spitalul meu, la pacienții mei. Acolo lângă dâșii îmi este mai ușor, ei nu fac nimerii nici un reu, ei trăiesc numai cu iluziile lor nebune, ridând de cumiinții ce șed în giurul mesei cu ruleta în mijloc.

Voind a intra în odaia mea, întimpinăi în pragul ugei pe Radomir, ce înainta cu un mers ciudat, ținând manile cam înainte ca și când s'ar feri de vr'o lovitură. Me uitai în fața lui, ea era oribilă și de o paloare ca de cadavru, iară ochii lui pe jumătate închigi exprimau prin încrețiturile sprîncenelor un aga supliciu sufletesc, o așa aduncă durere, că privindul îmi veniră lacrimile în ochi. El îgi îndrepta pasul spre casină. Eu îndată am înțeles idea ce'l conduce și îl însoții de aproape; iar' în momentul când intra în salonul ruletei, eu cătinel îi pusei în mână portofolul cu toți banii ce'i aveam.

Salonul era bușit de jucăuși în jurul mesei și de privitori în jurul jucăugilor. Sute de pupile cu aviditate erau țintite spre postavul verde, pe care straluciau movile de aur, grămădi de bancnote. Tăcerea în salon era absoluta și nime nu baga în seamă în-

trarea lui Radomir care, furigându-se printre publicul privitor, se apropia de masă și, întinijend mâna, a pus portofolul pe numărul cel mai mare 18. Crupierul a deschis portofolul și a numerat valute de 2500 galbeni, apoi, aruncând publicului o căutătură impunătoare, porni jocul. Tipsia ruletei începu a se înverti și, bila de fildeș sărind pe ea, se lovia prin despărțiturile de pe margini, producând un sgomot uscat, dar' teribil, sinistru pentru toți punctatorii, întocmai ca și șueratul glonțului la resboiu, ce nu știe pe cine va lovi, a cui pept îl va străpunge. Numărul pus de lunatec câștigă de 3 ori împătrit, ceea ce însemna o sută gesejeci de mii la dispoziția lui. Dar' el nu făcu nici o mișcare, nu pronunță nici măcar o șoaptă, nu arată nici un gest: părea a fi un cadavru înțepenit și rezimat de ceva nevăzut. El sta ca fantoma muștrării cugetului înaintea celor mulți ce-și puseră pe postavul verde ultimul ban, ultima hrana a familiei.

Pe fruntea mea curgea o sudoare rece, eu tremuram în tot trupul și me hotărâi să-l trezesc . . . . dar' cum? Ca fulgerul îmi trecu prin idee că atunci descoperiam publicului, că eu sunt complicele bolnavului exponat de mine într'un joc îngelător prin un experiment psihologic pus în aplicare în contra statutului ruletei. Deci eu puteam fi pe loc arestat și dat în judecată criminală.

Trecu pauza obicinuită a intervalului și jocul porni înainte. Tipsia ruletei se înverti, bila iarăși începu loviturile sale seci, ce-'mi părea a fi niște ciocane de fer ce me toca în frunte și în temple. Bila se opri iarăși în folosul lunatecului.

Krach !!! — strigă desperat crupierul bancei, și în acelaș moment detunătura unei pușcături la spatele

mele sgâlțâi feregtele salonului. Un englez își sfarmă scăfîrlia, împroncând cu sânge și cu creeri postavul verde al mesei cu ruleta.

Radomir se clătină o clipă pe picioare, apoi ca spicul lovit de tăiușul coasei pică la pământ și o spumă de sânge îi sbucni din gură. Inima lui de sgomotul neașteptat se rupse și el trecu din somnul lunatecilor în somnul vecinicii.

In vis și aievea.

**Gcuiess' den Keiz des Lebeus,
Man lebt ja nur einmal . . .**

I.

. . . . Dulcea armonie a orchestrei, ce cânta un vals fărmeător, îmi gădilia aucj.nl gi, când am intrat, în salonul de bal al casinei dela Spaa, dansul era în cea mai marc înfocare. Sute de părechi se învertiau în acea volbură atrăgătoare, și dinaintea ochilor mei trecea atâtea femei frumoase ce semenau cu un leghion de îngeri coborîți din nouri cu aripele ascunse sub stofele bogate ale rochiilor și horbotelor de mătășă. Ele abia atingeau cu piciorușele lunecosul parchet. In coifurile lor străluciau diamante, care pare-că trecend prin bolta cerească, se aninaseră în mândrul lor per ca stele din cortegiul nopții.

Iată, gândiam eu privindu-le, aice este lumea unde femeia imperătește, unde ea ca o rjeița în capiştea sa este încunjurată și tămâiată de adoratori,, unde cu o căutătură sdrobegte pavezele rațiunii noastre,, îmbetându-ne nu cu vin, ci cu nectarul nevedxxt al amorului, în care ea plutește ca steaua în radele sale de lumină. La așa baluri poetul se însuflețește și inspirația lui se aprinde, până gi ascetul, îngenunchind, mărturisește că femeia este cea mai aleasa podoabă-a naturei.

Filosoful Montegazza, înfrângendu-'gi mândria, ne încredințează, că femeia dă bărbatului cea mai dulce-

fericire și este cea mai mare recompensă, cu care el își vede respătită ori-ce muncă ce întreprinde, fie aceea munca întrebuițată în știință, în ajungerea gloriei sau în agonisirea de avuții. Toate trofeele se depun la urmă la picioarele femeii, pentru-că sub cârmuirea ei impunătoare se pleacă de-a valma sărmanul și bogatul, regentul și plugarul, geniul și sălbatecul înfiorător.

Marc-Aureliu, acest profund cunoscător al inimei omenești, până într'atâta adora pe iubita sa Faustina, încât decora și gratifica pe amanții ei, și până la moarte el nu a conțenit să-i poarte cel mai adun respect, mulțumind teilor că l-au înzestrat cu așa soție credincioasă. Senatorii, în supunerea lor sclavică și spre a se linguși pe lângă Cesarul, au declarat pe Faustina în rândul cjei^elor cu atributele luuonei și Cererei, iară junimea la cununii aducea ofrande pe altarul acestei <].eițe neprihănite și protectoare a căsătoriilor.

Privind la acea strălucită adunare a atâtor frumoase, ce rivalisau una cu alta în podoabe, gândiam câtă stăruință întrebuițează femeia ca să placă la bărbați. Câtă iscusință îi trebuie sa age<Je în simetrie zuluful de pe cap, câtă înțelepciune îi trebuie modistei ca fiecare încreșitură să fie la locul său, fără a strica armonia sau a întuneca albeața unui sin de marmură atât de ademenitor, căci el este strălucitul altar al cjeului, pe care nu odată se consumă vieți omenești, averi și onoare.

Femeia a fost, este și va fi tot femeie, și Aspasiile moderne puțin se deosebesc în princip de Aspasia antică care, sfātuind pe legiuita soție alui Pericle, îi <]icea; „De vrei să fii iubita, trebuie să placi; fără „aceea nu-'ți ajută nici legăturile de soiu mare, nici

„jurămintele, nici legile ijeilor și ale oamenilor, ci „toată înțelepciunea se concentrează într'un cuvânt: „să placi! Și femeia place atunci, când ea asta o ^dorește și place cu totul ce este de plăcut. Femeia „nu trebuie să închipească în casă un fel de băfitură, •„sau mobila, podoaba, sau sclava, și nici măcar soție, „pentru-că amorul este neînduratul dușman alui Himen. ^Femeia trebuie să fie curtenită în tot timpul de „bărbat. Noaptea ea să între în brațele soțului ca „mireasă, iară dimineață să se scoale ca fecioară nevinovată" . . . De așa princip se ținea Aspasia antică, •și multe din Aspasiile moderne ar trebui să gândească tot așa . . .

Este fără îndoială că balurile, cu leghioanele lor •de silfide înarmate cu toate atributele cochetăriei și -ale frumuseței, sunt cele mai periculoase și molipsitoare pentru inimele necălite în realism. La baluri se :zemislesc pasiuni nenumărate în comparație cu vieța retrasă a Asiaților poligami, la cari femeia, fiind ro-Taită și ascunsă, nu poate inspira sau cuceri prin amor pe altul, decât pe stăpânul seu. Deci este oare nimerită ideia poligamă de a paralisa aceasta universală îndemnare spre amor, această ispită iresistibila, cu care din adincă vechime a luptat omenirea?

Numărul poligamilor covârșește pe a monogami lor, și Asiatul se uită posomorit la femeia roabă, ce se tîrăie la picioarele lui, tremurând de frica schingiuirilor și a iataganului și neîndrăznind nici măcar să zimbească, pentru-că ori-ce umbră de cochetărie este zadarnică pentru tiranul, ce admiră în ea numai cărnurile atrăgătoare spre voluptate brutală animală; îu el este stînsă ori-ce poesie, precum în ea ori-ce cochetărie. Pentru aceea noi nu vedem la Asiați nici

scrieri de poezie înaltă, nici iscodiri aduse la perfecția, esteticeii artelor frumoase.

Concepția Asiatului este ațipită, el balul nostru aieva îl vede în vis, dormitând sub influența opiumului fumat sau hașişului înghițit. Dar' și huriile, ce el le vede în halucinația beției pe un munte de pilaf, nu se pot compara cu fjeițele saloanelor noastre, pe care noi le admirăm cu sentimente de extas, privind grațiile lor estetice, pe când huriile golite inspira. Asiaticului aceeași dorință brutală ce el o simte în vis în vr'o oază din Sahara sau în haremul seu propriu,

Pe de altă parte însă sinuciderile și uciderile,, dramele casnice, desperațiile, nebuniile din cauza amorului covârșesc cu nenumărate procente pe acele ce se severgec între poligami. Și cum se vede, asta au avut-o în vedere filozofii auticității, partizanii poligamiei. Insa oare omul poate fi fericit tară poezia amorului? Și ce înseamnă în traducere modernă fabula pomului cunoștinței, de care scrie biblia? Omul a fost și va fi în tot timpul însetat să vadă ceea ce nu vede, să afle ceea ce nu are. Cu acest cusur el se naște și crește și cu el rămâne până la mormânt. Agadară cum lesne se înțelege, acel pom a închipuit pe femeie, adică, pe Eva liberă, nu sclavă, pe Eva încântătoare, Eva. măgulirii și a ispitei, Eva pentru care Adam a preferat voluptatea amorului în schimb pentru raiul contemplației grațiilor ademenitoare. Și Adam, nefiind poet nici Platonist, a mușcat din pomul cunoștinței și a căzut. . .

Aga astăzi de aceste pilde sunt milioane, pentru-ea noi neconținut amblăm rătăcind prin codri de pomi ai cunoștinței și, încurcându-ne în mrejele nevăzute ale ispitei, cădem, ne ridicăm și iarăși cădem, până.

ajungem la morment, de unde nu ne mai sculăm. Și aceasta mișcare este lupta "pentru existență, lupta pentru pasiuni și agonisirea do gloriei, de renume," și din toate aceste dobândi câștigate cu muncă trupească sau spirituală coroana tuturor cuceririlor este dragostea unei femei ce o iubim, și cu cât acea pasiune este mai idealisată, cu atâta este și mai trainică și îndelungată.

Dobândirea curmă lupta de a dobândi, și tocmai ' aceea luptă este dorul, iară dorul speranța, și speranța imaginația împodobită cu tabloul raiului adăpat în căsătoria din dor pentru o îmbrățișare, în care două yuflete se unesc sleindu-se numai într'un suflet, într'un gând, într'o dorință. Acel moment este raiul pământesc, pe care Adam 'l-a schimbat pe cel ceresc, și șerpele alegoric a fost demonul voluptății, care întrând în rai, a cucerit prin nectarul seu toate ființele ce locuiau acolo.

II.

Aga meditam eu, când din constelațiunea frumusețelor acelui bal s'a desprins steaua vieții mele — Sofia mea iubită. — Ea vine spre mine împodobită cu hlamida frumuseții ca regină a iuimei mele; zimbirea, ce-'mi adresează, ca o radă luminoasă îmi pătrunde ființa, împrăștiind ori-ce alte gânduri, ori-ce îndoiala, de care eram cuprins înainte. — Cu suflarea ei ea momentan mi-a sorbit toată rațiunea. Luând'o de braț ne-am retras amendoi într'o alee a parcului ce încunjura edificiul casei.

Noaptea era lină și luna plutea pe un cer limpede, învălindu-se câte odată în nurași transparenți, ce păreau că sunt pletele ei de argint. În depărtare

sub poalele unei păduri se audia vocea puternică a privighitoarei ce cânta imnul de amor, cânta frumuseța codrilor cu mandrile frunți ale stejarilor ridicate spre ceriul senin, pe când florile dumbrăvilor împrăștia în aer dulcele lor miros. — Și acea armonie, unindu-se cu câte-va sunete ale orchestrei ce ni le aducea zefirul nopții, ne pătrundea până la suflet. Eu o țineam de mână și căpușorul ei frumos se rezima de umărul meu.

— O, ce dulci momente — îmi șopti ea — este oare de crezut, iubite, că ele trebuie să treacă, să se stingă în uitare? . . .

— Uitarea va li odată cu moartea— 'i-am răspuns; dar' de ce să chemăm ursita neîndurată? Ea singură va veni sa ni răpească podoaba juneței, să ni întunece ilusiile ce dragostea revarsă în noi. Știi tu, neprețuito, eu nu me pot îndestula cu aceea că spun că te iubesc, găsind că toate cuvintele de poetul le poate aduna din limbajul omenesc, nu exprimă îndestul aceea ce eu simt. Iți ijiic numai că soarta, răpindu-me dela tine, îmi va răpi totodată și vieța, căci ființa ta este contopită în a mea; ea este ca și procesul vieții, tinereței și amorului în potirul unei floricele, ce-și serbează fericirea într-o rață a soarelui, sorbind o picătură de roauă aninată de pistilul ei. Și eu cu pasiune am strâns'o în brațe, simțind cum ea de înfocatele mele sărutări se topește, trupul ei gingaș se micșurează, lunecă, dispare . . . Și când me trezii c: un acces de tusa, țineam în brațe numai perina de puf, pe care îmi odihniam capul . . .

III.

O, ce noapte fioroasă, ce cumplită earna afară! Viscolul mi-a troienit fereștile odăiței, în care me aflu

culcat bolnav de suferințele betrânețelor; me doare tot trupul și ciolanele, și natura pare că din îndurare mi-a trimis pe câteva clipe mângâierea din vis a de mult trecutelor fericiri. Nu era mai bine sa fi trecut la vecinicie cu așa un vis, decât sa aud cum pustiul, care mc încunjură, geme sub izbirea turbată a crivățului ce urlă în hornul ogeagului, iară în depărtare la acel urlet se adaog în răstimpuri urletele cânilor satului, ce simt apropierea lupilor flămânzi?

— „Mi l u e s t e - m ă D u m n e z e u l e d u p ă m a r e m i l a t a ! ” — se auși de după sobă vocea amorțita și tremurătoare a bătrânei mele consoarte Sofia. Ea cetia din psaltire, ce *și* și noapte nu o leapădă din mână.

— Sofio, Sofio! strigăiu eu gtergendu-'mi sudoarea rece de pe frunte — vină te rog la mine.

Și biata bătrână, schiopotând, s'a apropiat de căpătâiul patului meu și s'a pus pe un scaun.

— Sofio — 'i-am <Jis eu luând'o de mânușița ei uscata ca de schelet — știi tu că eu te-am visat. . .

— Ei, ș'apoi — mi-a răspuns ea cu oareși-care mirare, uitându-se la mine cu ochii stinși.

Tc-am visat, scumpa mea, cu cinci-<Jeci de ani înapoi; poate îți aduci aminte de timpul, când tu îmi erai logodnica și amendoi făcusem un voiaj de plăcere la băile dela Spaa. într'o noapte încântătoare, când noi am eșit din salonul balului să ne primblăm pe lună în parcul casinei, eu ți-am luat cea dintâiu sărutare. O, ce dulci momente" — mi-ai șoptit tu atunci — „este oare de crezut că ele trebuie să treacă gi sa se stingă în uitare? . . .”

Pe buzele ei zbârcite și vinete trecu o schimo-

seală ce semăna a zimbire de dispreț, apoi, retrăi gendu-'gi mâna, *gi-a făcut cu ea cruce dicendu-'mi:

— Dumnezeule, Dumnezeule, ție îți mai vin visuri de zburdaciuni, afiându-te cu uu picior pe marginea mormântului î Dar' aceste visuri sunt ispitele Satanei. . . . „Și nune duce în ispită, ci ne izbavegte de cel rău” — adaoase ea iarăși făcându-'și cruce gi întorcându-'gi căutătura spre icoana din ungher, dinaintea căreia ardea o candelă.

Sofio. Sofio, oftăiu eu dureros — îngropa-me de viu în morment, numai lasă să iau cu mine visuL cu care nici un paradis ceresc nu se poate compara.

Ea cu desperare și-a încrucigat manile pe pept Zicându-'mi:

— Taci, te rog bărbate, căci me iau fiori, tu vorbești ca într'aiure; dar' stăi, eu te voiu stropi cu aghiazmă dela Iordan și duhul cel rău ce flutură pe lângă tine, se va depărta. Și ea a voit să se scoale.

Eu am reținut'o.

Sofio, în numele lui DumneZeu, în care credem gi tu gi eu, te implor nu-'mi stinge ilusia trecutei încântări, ce pîlpăie încă în memoria mea. Tu creZi în raiul viitor, catră el prin rugă sunetul tău aspiră; al meu raiu a fost trecutul gi, vă(Jândn'l în vis, alt raiu nu dolesc.

Ce idei de păgău î — îmi respunse ea iritată. Dar' nu înțelegi tu că raiul teu este raiul păcatului, pentru, care omul gi femeia au fost izgoniți din raiu! Și sculândă-se de lângă mine, s'a dus să bată metanii dinaintea icoanei, gi să se roage cu evlavie, ca sa mo ocrotească DumneZeu de duhul cel rău gi de ispită___

In sborul gândului.

Gândul este ca un viscol de idei, gi care se sbuciuma treceud cu repe4iciune prin toate întrebările ce-i stau înainte; fiind însă strecurate prin rezumatul rațiunii, câte odată din acea gramădire nu remane nimic hotărât. Dar eu îmi pornesc sborul, poftind pe cititori să-'și aducă aminte de vechiul proverb, care ^ice: „C h a q u e b a r o n a s a f a n t a i s i e .”

Și încep a gândi, cum trece timpul, căci iată că au remas încă numai doi ani,- și noue-spre-ilece veacuri de la era noastră creștinească vor trece ca o clipă de fulger pe ornicul eternității. Și dacă oceanul se alcatuește din picături, apoi asemenea o mie noue sute de ani sunt ca niște picături în șirul nemărginit al timpului, ce curg neîncetat, cufundându-se în noian.

Dar noi, atomele inteligenței, aretăm cu fală unul altuia, pe cursul anilor, gloriosul sfârșit al veacului civilizației, invențiilor, științelor, îndemănarilor și cuceririlor teritoriale, cu care ne folosim, lăsându-le ca moștenire copiilor noștri, moștenire ce va trece neapărat strănepoților, etc, cari Ja rîudul lor vor înainta cu progresul, până vor ajunge a adeveri ipotezele lui Jules Verne, Flammarion, și alți mintoși îudrăsueți.

Deci, optimiștii moderni, săltând de mândrie, rîd cu bațjocoră de posomoriții pesimiști, cari dovedesc că mândria optimiștilor nu are noimă, fiind că

ei greșesc în toate, până și în era noastră, care, după documentele unui cronicar American, este întârziată cu cinci ani; adică, că Hristos s'a născut cu eiuci ani mai înainte. Apoi, pe de altă parte, ei arată optimiștilor pe *Montegazza*, renumitul profesor de antropologie, din Florența, care dovedește în prelegerile sale, că nevestnicia veacului tot adăogându-se, ya duce omenirea la stîrpire; cum ca ospiciile pentru psihopați, nu mai ajung să adăpostească năvala numeroasă a milioanelor de pacienți și nervoși; că sinuciderile au ajuns un fel de epidemie generală, așa ca în anii de la urmă, până și copiii severgesc această faptă, în Europa, pe an aproape la 2000 de suflete, și la diferite vârste. Statistica arata anual în Franța 7000, în Germania 9000, în Austria 2500, în Rusia 2080 de sunete... cifre pentru Europa destul de îngrozitoare.

Apoi, unii din politicianii Germani prevestesc că în viitor barbarii iarăși vor năvăli asupra noastră. Pe acest motiv, idealistul rege al Germaniei, Wilhelm II, a dat idea de s'a zugrăvit renumitul tablou alegoric a grozăviei ce așteaptă Europa. Tabloul reprezintă Zeitățile puterilor cărmuitoare din Europa, ce stau cu palogurile în mâna; însă ca niște amice rezămându-se una de alta, și cu spaimă privesc spre un orizont depărtat, pe care se întinde o cortină de nouri negri, brăzdați de fulgere; iar în mijlocul lor, pe un tron de foc, stă dumnezeirea *Buda*. Tabloul a fost destinat Pinacotecei din Petersburg, ca o amintire pentru Rugi despre năvălirea Mongolilor de peste Ural.

Dar ce trebuie să ne îngrijim de năvălirea Mongolilor, dacă noi înșine ne pregătim năvălirea cea mai îngrozitoare, cum am Ziee „Eu familie” căci este

știut că Europa creștinească se înarmează mereu. Doue-spre-Zece miliarde de franci sunt cheltuite pentru pregătirea unei măcelării colosale și a unei ucideri între popoarele ce sunt unite prin aceeași credință morală, cu aceiași cultură intelectuală. Până la 16 milioane de soldați, cu baionetele la puști încărcate, sunt gata a năvăli și a se înhața unul cu altul în luptă, când diplomații vor da semnalul. Și acea armată, are altă armată în rezerva, de 20 milioane de soldați. Gândind numai, te ia groaza, că o așa colosală putere într-o clipă va izbucni cu trăsnete și fulgere, cu chiote și vaete, cu foc și sânge, pe acele locuri unde astăzi împărătește *Z'H'* industriei, frageda mamă a poporului rural, pe care ea îl hrănește la sânul ei. Ea va fi de astă dată înecatată în râuri de sânge.

Numai, nu se știe din ce parte a continentului se va începe acel fioros cataclism politic, acea luptă de Titani. Eu socotesc că tot din Franța, care își cere resbunarea, precum ar cere revanga unei părții de cărți. Mulți înfocați, ca *Rochefort*, strigă neconținut de pe tribună „*Tout, sauf l'honneur!*...”

Dar cine a pierdut acea onoare a națiunii Franceze? dacă nu un neghiob parvenit, un caraghios de boulevard, ce umbla pe trotuar cu un vultur domesticit pe umeri, imitând pe Jupiter al Olimpului. Apoi, ce a fost vinovată biata Franța, că un așa idiot creat de o ceată de îngâmfați trădători, au dus-o la primejdia din care ea abia scăpând, a egit bătută, ciuntită, prădată și scursa de puterea ei productivă. Dar Francezul are un caracter nepăsător, el se mulțumește când are „*Des vins genereux et des fillettes*” în companie sgomotoasă, în carnavaluri pompoase, sub armonia Marseliese!

Cu ce însă vom mai fi răspunzători, când se va începe acel cataclism, și când puterile predominante în coaliție, puindu-ne baionetele în spinări, ne vor împinge înainte, să luăm parte la acel dans macabru sub orchestra tunurilor? . . .

„Nu! Nu se poate!” din toate părțile răspund vocile doritorilor de pace. Acestea sunt numai îngroziri, fanfaronade resboinice. „Si vis pacem, para bellum” încredințează alții; „Des armarea generală va veni în curând” strigă optimiștii și idealiștii. Inșă cea mai rațională din toate este, să ne ținem în termen de mijloc între aceste doctrine, rezumând ca ținta progresului vine la aceea, ca să scurțăm timpul spre a ajunge cât mai în grabă la împlinirea dorințelor ce nu mai au sfârșit, ce tot cresc și odrăslesc, fiind că rădăcina lor se hrănește și se adapă din dospeala mintală, iar acea dospeală este mult atârânătoare de la construcția țestei. creierilor, căci craniologîa ni arată învederat, că din apăsăturile produse pe creieri, urmează și schimbările ideilor, obiceiurilor, și lupta necoutenită a moralului cu instinctul egoismului, ce este simțirea predominantă a tuturor ființelor și se moștenește din generație în generație, mai cu seamă la oameni. Așa dar, nici o civilizație, nici o cultură nu a putut curma lupta fratricidă dintre oameni, și legenda lui Cain și Avei se va urma și între neamurile viitoare, fiind că pretutindeni cel puternic a învins pe acel slab, asuprindu'l; cel viclean pe acel prost de minte și cel bogat pe cel sărac, ro*bindu'l, și alte nenumărate nelegiuiri ce se săvârșesc mereu cu aprobarea demagogilor care predică de pe tribune: frăția și drepturile proprietății; dar tot odată găsind de cuviință ca părăsitul trântor să-și ia o parte

din avutul aceluia care cu sudoarea frunței și-a câștigat hrana, prin silința mușchilor, sau prin frământarea gândului, ce drapănă organismul.

Și iată că nigte dobitoci privilegiați, creaturi ale unor companii de gireți egoigti, sau mai bine ^is, copii favorizați de soarte, prin negliobia cărora se omoară, mii de mii de oameni, se înghite avutul a milioane de muncitori; de pildă devastarea adusă în Franța, de dinastia Napoleon; sau acum proaspăt un Baratieri în Italia, etc, nenumerate greșeli și calamități ce se pot vindeca numai cu veacurile, dovedesc stîrpirea și prădarea ce se săvârșește numai între oameni, începând de la unitate până la cifrele cele mai colosale..

Din această nepotrivire a caracterelor, ideilor, defectelor, lăcomiilor, se nasc abuzurile periculoase ce neconțin, în scurt timp și fără răgaz, sbuciumă liniștea popoarelor; căci care din statele actuale ale Europei poate fi sigurat măcar pe un veac, de vre-o. nesdruncinare? Care din tronuri stă cu soliditate pe temeliiile sale?

Aceasta pentru că jocul diplomatic și-a făcut un grup de gachiști, gachul fiind spetele poporului, iar figurile, comorile și bogățiile terii, pe care le espun în joc diplomației, delectându se în cabinetele lor somptuoase, meditând câte decoruri și beneficii vor lua, câștigând partida; iar de nu, apoi vor întoarce spada frântă ocârmuitorului terii, cu indiferență, t^ic^du'i „Na-ți-o frântă, că ți-am dres'o!” nepăsându-le câtuși de puțin de urmări, fiind că ori-ce învâlmăgală isbucnește în vre-o țară, dă hrană reptilelor ascunse în noroiu, care ies numai atunci din întuneric la lumină, sacrificând victime spre hrana. Nimeni nu va putea deslega întrebarea: Eost'au mai bine când

•a fost mai rău ? Sau fost'a mai rău când a fost mai bine? . . .

Omenirea, desmembrată în diferite semenții, clase, neamuri, soiuri și naționalități, împinsă de timp, merge, se mișcă cu aplecările ei spre bine în sensul filantropic, spre reu în sensul egoistic, cu indiferență în sensul animal.

Contradicțiile se ciocnesc, se încurcă, se îneaeră la luptă,, când binele dovedind răul, când reni binele; fiind ră aceea ce admit unii, alții defăima.

Invasiunile și prădările colosale ce le făcure barbarii în Europa, noi le considerăm de acte sălbatice, crude, când după opiniunea prădătorilor de atunci aceea mișcare era făcută într'un sens foarte cuviincios, fiind că un popor îrmulțindu-se, silit este săiasă din strimtoare, căutându-gi largul în alte teri.

Așa fel de politică n'a conținut, și nu va conteni de a se urmări prin cuceriri noue, câștigate cu arma ucigașă în mâna.

Popoarele noastre civilisate găsesc ca este legitim să năvălească pe barbarii moderni, cari au fost odinioară civilisați, și năvăliră pe noi barbarii de atunci.

Cuceririle Europeanilor în cele patru părți ale lumii documentează îndestul aga acte, lămurind cu aceasta cugetătorului colosala lege de „Perpetuum mobile” ce se migeă, se învârtește, și, ajungând la un capăt, se întoarce iarăși la altul.'

Civilizația vechiului Egipt, văile Mesopotamiei înbrăzdate de apele Eufratului și ale Tigrului, odinioară scaun al puternicei împărații, unde se înalță Vavilonul, Niniva și Palmira, astă-oli pe acele locuri, odinioară îmbelșugate, spulberă nisipul pustiului și

sbiară fiarele sălbatice. Acea civilizație a emigrat la noi. Vavilonul, Niniva și Palmira sunt acum Parisul, Londra și "Washingtonul în America. Tară în viitorime, de la noi și America, oare unde va emigra civilizația?...

Poate că Nansen, renumitul călător care caută. Polul Nordului, va descoperi a gasa parte a lumii, aducând de acolo o nouă civilizație, sau noi vom trece acolo cu a noastră.

Dar ce va fi atunci ?

Puterile predominante ale Europei, îndată încărcând tunurile, ageand baionetele la puști, vor lua peplugari de la brazde și puindu-le ranița pe spinare, le vor comanda „Marg înainte!” la aceea țară de mult așteptată. Iar la fața locului, diplomații se vor bate în capete cine să înfigă mai întâiu steagul proprietății pe acel pământ î Unele diu autorități, întemeindu-se pe cultul religios, altele pe poziția raegiagă, altele pe genialogia neamului, etc, vor face nenumărate iscodiri, până vor ajunge la luptă între diușii, și cel mai puternic la pumn, predominând, va rămânea stăpân itorul.

Dar mă întorc cu gândul la activitatea minții omenești, al cărei cel dintâi prunc a fost cultul religios, ce este asemenea pruncul superstițiului; iar superstițiunea se naște din frica, temere și sfială de căușele neînțelese și misterioase ce se săvârșesc dinaintea ochilor, precum sunt fenomenele meteorologice, fizice, chimice și alte ramificații în mecanismul universal ; căci până și astă-^i megieșii noștri Asiați, se uită la eclipsul lunii și al soarelui cu cult religios. Deci, în tot timpul, observatorii inteligenți au gtiut a extrage exploatații din acele propuneri, talmăcindu-le celor mai slabi la minte, în sensuri de adorațiuni ne-

Tnărginite, adecă : ne supuse analisei rațiunii. Odată *cri* acel regulament așezat se ivi și despotismul luptei între diferența de clase și trepte ; fiind-că sacrificatorii duhovnici nu au putut fi tot odată și soldați purtători de arme, ca putere apăsătoare, spre a înfrânge pe cei nesupuși. Și fiind-că mai ușor e de purtat o armă, -decât nu plug pe brazdă, și mai lesne este de adus la gură o pâne coaptă gata, dei-ât a o alcătui începând de la grăunțe până la cuptor, apoi se înțelege că plăcerea privilegiată la om, între indolență și muncă, a fost și va fi militarismul de care se și folosesc cei mai deștepți.

Faimosul inchiuzitor Torquemado avea la dispozițiunea sa regimente înarmate de alguazili, călăi și spioni, așa că însuși regele tremura de frica acestui turbat călău, care încredința pe adepții și colaboratorii săi de inchiuziție, cum că singur Dumnezeu l'a înputernicit să desrădăcin ze eresul, sugrumând pe ereticii, cari sunt dușmanii adevăratei credințe. El le arăta crucea, precum arată papa cheile raiului; precum în vechime Atila regele Hunilor ară'a oștirilor sale paloșul, pe care i la înmănat singur Dumnezeu, spre a lovi acolo unde va trebui.

Apoi Moisi și prorocii, curioșii și inspirații de misticism, toți au fost încredințați în delirul lor religios, că au avut afaceri personale cu Dumneadeirea, sau cu ființe mai presus de omenire.

Și așa glume s'au eredit, se cred și se vor crede din neam în neam, din veac în veac, fiind întemeiate pe instinctul egoismului și al lăcomiei, ce sunt sentimentele predominante în ori-ce ființă, și mai ales ale omului. De pildă, noi astăzi vedem ivirea neașteptată din centrul civilizației a M-ellei Cuedon, sibila Pari-

siană, căreia un jurnalist de la Figaro i-a dat un așa renume, prin o reclamă pompoasă, că strada „Du paradis" unde ea locuiește, este ticsită de vizitatori, care cu asalt vin la rînd să se învrednicească de la dînsa cu câte-va cuvinte. Până și eminenții mintoși, abați, jurnaliști, scriitori, funcționari, etc, așteaptă de multe ori pe stradă, până li vine rîndul. Domnișoara Cuedon primește pe ori cine, prevestind fie-căruia viitorul, însă tot în tablouri triste.

Are o îndrăsneală nespasă, încredințează pe vizitatori că ângerul G-avril vorbește prin bubele ei, prevestind Franței căderea republice!, și după o luptă mare, cu rîuri de sânge înălțarea pe tronul Franței a unui prinț venit din Elveția, strănepot dinastiei Hugues Capet; — că Parisul se va prăbuși în foc și apă ca Gomora, etc, palavre demne numai do oameni sălbateci, și este de necrezut că așa minciuni nebune publicul Parisian le asculta cu aviditate, necontentit atras de ceva nou. Ea nici nu vrea să audă pe învățatul G-arnier, inspectorul spitalelor capitalei, care documentează că așa fel de bolnavi de delirul misticismului sunt o mulțime în spitalele de nebuni, sub priveghierea lui.

Așadar, exploatația mutuală între oameni, cu ale ei șiretlicuri, nu mai are sfârșit, și lupta pentru existență, mai cu seamă în Europa, din di în di se face mai crâncenă, mai îndărătnică și mai ostenitoare, fiind-că după statistica etnografică, observată într'un jurnal englezesc economic, numărul locuitorilor Europei în curgere de ilece ani, 1885—1895, s'au adaus cu 29,920.000 suflete, anume: în Rusia cu 10,510,800 suflete; în Germania cu 4,520.600, suflete; în Austro-Ungaria cu 3,502.200 suflete; în Anglia cu 2,452.400

sunete ; în Turcia Europeană cu 1,000.000; iar în Franța numai cu 67,000 suflete. Tristă urmare pentru biata Franța!

Și din ce cauză o așa mare scădere? Ce misterios agent scurtează reproducerea acestei mari națiuni, coroana inteligenței ?

Provine asta din turburarea în sistema nervilor, precum vorbește Montegazza și cum întărește acea credință renumitul astronom Flamarion, care a observat că în anii veacului la sfîrșit lumina soarelui cu o deosebită putere produce din oceanul seu de foc colosale vijelii, ce revarsă peste sateliții sei rade încărcate de magnetism, ce aduce în sistema nervilor omenegti, o mare iritație până și în locuitorii cei mai apatici de pe pământ ?

Eu însă socotesc că o așa ipoteză nu poate fi admisă drept deslegare a chestiei reproducerii; ci după a mea opiniune defectul Francezilor de a se înmulți, este depravația ce se împrăștie din Paris până la cinismul desfrânării, și ce se scverșia numai la Romani în timpul decadenței. Parisul molipsește cu aga corupției toată Franța, fund-eâ o așa destrăbălare este tolerată de trădătorii națiunii, de acei aleși pentru a săpa drumul de president prin mormenturile confrăților sei, proclamând de la tribună libertatea în sensul deslegării a ori-ce faptă uricioasă, și cu asta câștigând popularitatea, și deci voturi.

Renumitul Rochefort, la ședința deputaților când s'a făcut raportul în chestia înfrânării prin vre-o lege, a scandaloaselor petreceri ce se severgesc pe bulevarduri și în cafenelile lor, el, cu un gest strident și o voce tunătoare, întorcendu-se către public alcătuit din boulevardieri, cari cu aviditate îi agteptau cuvântul,,

a strigat: „Dacă bărbații sunt liberi de a'și câștiga hrana cu a lor minte, apoi, asemenea pe temeiul aceleiași libertăți, femeile sunt libere să'gi câștige hrana cu ale lor trupuri.”

Apiause și urlete de veselie împinără cuvântul oratorului, și nici unul din cei al alți deputați nu se hotărî a mai da votul, în contra unui așa straniu argument.

Așadar, D-l Rochefort, alesul dintre alegei, corifeul inteligenței Parisului, prin aga ideii, se înrudește cu canibalii din Australia, cari asemenea găsesc cu cale, că toate mădularile corpului omenesc sunt libere să funcționeze după voia lor, adecă; dinții fiind proprietatea omului, trebuie hrăniți cu carne; omul aduce hrana la gură, apoi acea mână trebuie să ucidă victima ca sa o aducă dintelui. Din care raționament urmează, că femeia fiind mai slabă la brațe, poate prin membrul reproductiv să se hrănească cu victima pe care, mucgând'o otrăvitor, a aduce la a sa consumație.

Și câte milioane de așa victime ies din acele brațe ?

Victime cu suflete june în floarea vieții; însă închise în corpuri putrede și în descompunere organică, care se împrăștie prin țară, aducând în loc de rodnicie, stîrpirea... lăsând și după moarte, posterității sale, acel venin ce l'a purtat în sângele seu.

De sigur că mii de contraziceri vor împina. îndrasnețele mele ipoteze, atîrnătoare do micșorarea, națiunii Franceze; însă și acele contraziceri vor îi asemenea ipoteze, pentru că sunt mistere ascunse în toate organismele pe care noi încă nu le gtim, și nici măcar nu le găsim, ce aduc generații întregi la

stîrpire, începând de la creaturile colosale primitive, ce tot s'au micșorat, până s'au stins cu totul.

Degenerescenta este o lege a naturii, și bastardia vechilor națiuni documentează că, după un șir de veacuri, vine la rînd desființarea și prefacerea din vechile dărâmături ale creaturilor. Pare că moleculele microscopice, din care se alcătuesc cele trei regnuri, animal, vegetal și mineral, seamănă ași întocmi zidurile după timp și hrana ce le încunjura, căci, negreșit că foștii mastodonți ar peri acum de foame în mijlocul vegetațiunii noastre, care învederat slăbește în puterea sa productivă. Și sunt părți ale globului nostru terestru pe care funcțiile creatoare din di în di le curmă și le sting. Viitorul planetei noastre va fi ca a Junei în care, stingendu-se reacția chimică a gazurilor ce, produc atmosfera, s'a stins și viața în ea.

Dar, ajungând la hotarele lunii, Pegas al meu se oprește. El, fiind deprins să sburde pe luncile Hesperidei, pe lângă Nimfe și Muse ce șed tolănite în leagăne de flori, nu vrea să pășască pe terenul de •sgura și cremene al lunii, unde împărătește tăcere de mormânt, unde nemic nu se mișcă, nu resună. Pe "de altă parte, eu sunt mulțumit de a lui îndărătnicie, căci, urcându-mă prea sus și nefiind deprins la înălțime, a-și ameți și a-și putea să cad de-a rostogolul îndărăt pe pământ.

Deci mai bine să mă întorc din călătoria mea cerească pe modestul meu colțisor de pământ, dar' „incognito”, precum se dice în stilul diplomatic, adică încetișor, fără sgomot și dandana, păzindu-mă de •ori-ce întâlnire cu intervieverii de la gazete, cari aleargă cu limbile scoase pe urmele Chinezului Li-hung-Tșiang, studiind și cea mai mică mișcare fie cu

capul, cu limba, ba chiar și cu nasul. De pildă, dacă a strănutat acest Bismarck cu coadă lungă, imediat de o aga întâmplare telegramele se grăbesc a înștiința publicul, eară alte telegrame sosite drept răspuns de la atotștiutorii diplomați, răspund ; „să-i fie de bine!” Hitrul Chinez zimbegti la toate, ear' zimbetui acesta prodnce o impresinne favorabilă asupra băncei fondare din Lion, și bursa Parisului ridică valuta cu câteva procente mai sus.

Apoi dacă la noi un călător venetic din împerația chinezească produce *an* așa efect, ce ar fi cu mine când derbedeii și jurnaliștii însetați de novități ar afla ca eu m'am întors teafăr din lună ? Negreșit că întimpinându-mă, m'ar innădugi, m'ar turti prin ale lor îmbrățigeri, prefăcându-mă în ciuciulete și asnr-oșindu-me prin întrebări.

Diplomații ar dori să afle, au de nu se va puie iscodi vr'un conflict în luna, spre a cuceri vr'o părțică a ei, sătui fiind deja de încurcăturile de prin Africa, ce nu dau bune procente ... ba încă consoaratele eroilor ce se bat în regiunile tropice, își cer rlivorsul, fiind că bărbații lor se întorc de acolo negrii ca dracul, ear' acasă li pun credincioasele soții cornițele făurite în absența și de dorul lor. — Banchierii mi-ar adresa întrebarea, ori de în lnuă nu-i trebuință de capitaluri împrumutate sub garanția puterilor predominante de pe pământ ! — Toți pelegrinii de la Mekka și dervișii Africei ca lăcustele ar năvăli să mă vadă și să afle, ori de nu am vorbit în lună cu Mohamet și ce mi-a spus el de soartea ce o așteaptă pe Poarta otomană?

Medicii și lisiologii mă vor bombarda cu întrebări, ce observațiuni am făcut asupra lunatecilor și

iu ce mod se primbla. e' în paroxismul tor pe case ? Sboară ei dormind, sau dorm ei sburâud ? Ce fapte împlinesc ei prin somn, gândindu-se la amor ? Au nu cumva tot acelo ce le săvârșesc la noi nevinovatele copilate, care luneca în visuri de plăcere, trezindu-se apoi însărcinate ue realitate gi adevieriud-se că s'au potecnit de arcul amorului ce li sta în cale, pe când ele se primblau pe luna ....

Dar' ce mai îmbulzeală ar li de bărbați gi femei, care m'ar întreba îu ce mod traie.se locuitorii lunei, ori de se iubesc, sfădesc gi înmulțesc V Cum se sărută gi se chicăiesc, cum se cunună și se despărtesc ? In ce chip prind bărbații cu lalismantul lor atrăgător ca acul magnetic pe femeile sburăioare și sburdătoare'?

Iuristii gi judecătorii îmi vor cere ;ă li eplie ce fel de hotăriri se fac pe luna îc chestii de delictes adultere ; ori de bărbații smulg aripele femeilor necredincioase, legându-le de picioruș la vatra casei ? Și ce fac femeile cu bărbații necredincioși, cari mănâncă cu metresele'zestrole soțiilor, lăsând lerneen le-pădată cu o casă de copii ? Ori de femeile atunci sunt împuternicite să supună pe astfel de bărbați pedepsei după modul Asiaților, făcudu i Eunuci? Ce cod penal există în contra tâlharilor, jafuitorilor, mâncătorilor bunului obștesc ; ori de li se pune dangaua de tâlhari pe frunte? --

Legbioanele de învățați ai academiilor, cari nu cred nici în draci, nici în femeile de pe lună, me vor asurzi cu întrebări geologice, etnografice etc, fie-care din ei vroind a-și întări ipotesese sale. Unii s'ar ține de ideea, ca pe lună uu există ființi omenești de și cei gepte înțelepți ai Greciei o îu locuesc cu ființi în-aripeate. Alții ni asigură că în lună iocuese uu fel de

bărbați gi femei de cremene, cari ciocnindu-se, produc nouri de seînteii, foc gi palalaie, lucru ce-i identic cu erupțiunile vulcanice de pe lună. — Alegoric gândind află unii, că mai tot aceea se produce și la noi, cu deosebirea ca în lună ciocnirile sun casnice, eară la noi politice, gi noi ne fiind încremeniți când ne ciocnim, ne apucăm la chicăială și încremenim abia atunci, când nu mai putem sufla.

Pe de altă parte după a mea socoteală, daca locuitorii de pe pământ, ce suut cu mii gi mii de veacuri mai tineri decât cei ce au fost pe lună, au zidit uriașele piramide, care vor trăi gi atunci când nici urmă nu va fi de om pe a pămētuiui suprafață : atunci întreb, ce monumente în aga fel au trebuit să lase locuitorii lunei, cari cu milioane *âș* ani au fost înaintați îu civilizație ? Negreșit că piramidele construite de ei ar trebui sa fie de înnălțimea lui Hima-laia și Cimborasso, eară iroglifele de mărimea turnului Eiffel din Paris.

Astfel de idei mă scormolesc pe mine, ne dându-mi răgaz ; deci implor pe Pegas să mă ducă măcar ceva mai înainte peste hotarul lunei. Dar' gtiut este că femeea și calul când se îndărătnicesc, apoi nici un resonament filosofic nu-i poate mișca din loc. „Nu vrau gi pace" ! Și **aicB** ai sf'erșit'o. Aga gi Pegas, la toate înduplecările ce-i fac, îmi respuude :

— Șerji bineșor, moșueagule,* fii raulțamit că te-am purtat pe spinare de 40 de ani, cutreerând cu tine Olimpui și nu te-am trântit de pe mine, precum am facut'o cu eroul Belirofant, care suindu-se până la Olimp, nu căuta poesii idilice, ci îndată a voit să se amestece în vieța privată a ijeilor, făcând curte <Jeitelor,- deci eu vexând ținta lui șugubață. l'am

trântit de pe mine, cu toate că el era întru câtva în drept, fiind tenăr, irumos și voinic. — Dar' tu slăbănogule, ce vrei să cauți în luna? Nu te-ai saturat încă de observațiile ce le-ai făcut pe pământ, treceud în revistă până chiar și vieța țințarilor, a muștelor și cochetelor? În lună nici asta nu vei afla, căci de când dispunem de telescopuri extraordinare, lumea nu mai crede în basme, ci crede numai că tronul lui Iupiter l'a ocupat Edison, călare pe o mașina electro-dinamică de puterea fulgerului. Olimpul, după părerea lumii de ai^i, este pustiit, grațioasele țleite înaripate și-au mutat reședința pe estradele teatrale, pe la băile de modă, prin saloanele bursierilor și alte locuri ale cultului vițelului de aur. Ele și-au lepădat aripile, găsinclu-le de prisos, fiind că dorința lor este de a fi mai ușor prinse de Apolonii moderni, ce le vânează pretutîndene călare pe velociped, care me înlocuește adî, ear' eu, Pegasul, am rămas Rosinanta lui Don Quixote, și poeții moderni, gândul sburător.

Deci precum verji, din toate nenumăratele individualități ale deităților universale, după filosofia modernă au rămas numai două puteri predominante, „Cupido sau amorul” și eu „Pegasul sau gândul”. Cupido zidește creatura, ear' eu îi inspir gândul mișcărilor spre reproducere. — Cupido este subalternul meu, fiind că de la mine atârnă să păstrez sau sa nimicesc creatura, știut fiind că ori-ce ființă, fie cât de microscopică sau uriașă, se mișcă, înnoată, sboară numai eu a mea cărmă. Eu sunt când prigonit, când adorat, când osîndit, când înălțat, fiind ea toate aceste schimbări atârnă de la testa creerilor, în care se sălăgluesc din momentul zemislirei. Eu am cărmuit ideile celor mai renumiți filosofi și teologi, precum

și ale celor mai avani ucigași atești. Eu sunt motorul mașinei vitale și de la a ei construcție atârna ca eu se reproduc mișcări adoptate sau respinse. — Tot ce este grandios și sublim, precum oribil și devastator, provine din a mea însușire. Eu sunt legea insuflată de natură în ori-ce vietate, și numai moartea mă strămuta cu ședința în altă zemislire. Aceasta strămutare a locașului meu teologii o numesc nemurire sau vieța veacurilor viitoare, până când ultima sciuteie a pământului stingându-se, se va întoarce earăgi la patria sa, la soare. Atunci planeta pe care tu ai fost născut, va clipi în spațiul nemărginit ca o mica steluța a unui cimitir de cremene și sgură a fostei lumi, pe care se sbuciuma cu mine, prin mișcări necontenite, vietăți și oameni însetați să afle aceea ce nu știu, precum ești tu acum, cerând să te duc mai departe. Dar' eu găsesc de prisos a-ți împlini dorința, știind că tu nu ești astronom și scrierile tale asupra lunei ar fi niște negliobii în paralelă cu ceea ce au scris Laplace, Herschel, Arago și Elammarion. Deci mai bine odihnește-ți organismul de greutatea gândurilor cu care te-am învăluit, spre a petrece publicul ce te citește ! . . .

Și în adevăr că ostenit mi-am pus capul pe perină, ținând în mână condeiul, credând a ține pe Pegas de frâu. Ear' când m'am trezit după un adune somn, zorile demineței cu o dungă purpurie încingeau orizontul spre resărit și câteva păserele ciripiau printre frunzele unui copac dinaintea ferestrei mele deschise. Și ele asemenea gândiau la hrană și amor, două nereșlățite chestii, din care se revarsă vecinicul isvor al vieței.

Creștinătatea și mănăstirile din Basarabia.

/«înclinarea spre adorațiune a fost Insuflată omeuirei
— din cea mai adâncă antichitate, trecând ca moș-
tenire din neamuri în neamuri, de la locuitorii ora-
șelor celor mai locuite, până la nemernicii celor mai
înfricoșate pustii, pentru ca omul, ori unde a locuit,
a purtat în imaginația sa o idee și un principiu cu
care el din copilărie a fost hultuit în sunet de părinți,
sau de acei cari l'au încunjurat. Nu se află popor
pe globul terestru, care să nu fie cuprins de o idee
oareș-care a unei puteri supreme, predominante.

Însă acea idee, din momentul zemișlirei, se în-
chiagă și se întărește conform cu clima și cu cuprinsul
teritoriului pe care omul, născându-se, locuiește; căci
omul este cel mai impresionabil animal din toate ființele
gânditoare. Apoi natura ce l'încunjură, cu ale ei schim-
bări și turburări, influențează mult asupra întipări-
rilor lui.

În Grecia, țara pitorească, cu climă dulce, **unde**
natura, ca o frumoasă mireasă, veciniei își poartă **pe**
a sa frunte cununii de flori, și-i împărătește **vecmă**
primăvară ce nu îmbătrânește, nu se vestejește și
nu moare, învelind-se în giulgiu de omet, acolo **cultul**
religios al Mitologiei a fost poetic, înfocat,
de diverse ornamente și simțiri pasionate, **de tîntă**
diții vesele până la desfrânări, atunci **când**
tologia scandinavă și slavă, este serioasă, **groz**

plina de cruzimi și răsplătiri neîndurate; al oi cult se oglindește în natura ei apriga, fioroasă cu cerul mohorât, cu prăpăstii negre, cu vegetații triste și veștejite ce, abia ivindu-se, morferecate în obești de ghiață.

Bramismul, Budismul, cultul lui Zoroastru, stau pe linia cultelor întemeiate mai mult pe idei filosofice, tradiții reglementate pe idealismul puterii supreme, dar' tot odată impun legea morală și juridica, căci cu cât omenirea este localizată în mulțime și societăți stabile, cu atât ideile se lucrează, se lămuresc progresiv, apropiându-se de filantropii, precum, din contra, oardele sălbatice și nomade ale codrilor și ale pusturilor, neavând tendințe colective centrale, compun cultul și legile după obiceiuri, iar' obiceiurile se urmează după natura țării unde sunt născute. Deci, cu cât omul este izolat, cu atât inteligența lui se tîmpește, și sălbaticul instinct animal treptat îl predomină, aducându-l la o apatie a gândului, că se mulțumește cu o mică umbră de idealism, din care el își închipuește puterea suprema.

Locuitorii malurilor colosalului râu Amur, ce revărsă apele sale în Oceanul de ghiață, își cioplesc idolul lor dintr'o dispicătură de lemn înfășurat cu piele de amfibiu, pe care ei îl adorează și cred în el, ca în dumnezeire, dar' totodată stăpânind pe acea dumnezeire ea pe vasalul lor, poruncindu-i să îi împlini toate cererile, precum: pescarii îmbelșugate, vânătorii bogate, sănătatea familiei și a cânilor domestici, etc.

Și dacă una din aceste nineri nu se împlinește, apoi idolul este scos din locuință, legat de un par și biciuit cu sudălmă, ca netrebnic. Iar în cas de reușită, idolul este de o mare simplitate, îngreunând puțin activitatea creierilor, în tălmăcirile și dogme legislative și ocârmuitoare.

În imensitatea teritorială a Asiei, cu nenumăratele sale ginte, soiuri și neamuri de oameni, se începu cataclismul omigrațiunii, și ca o mare revărsată din malurile sale, ale ei popoare se revărsară, înecând țărnicurile vecine ale Europei centrale, și fiind-că aceste oarde înaintau, neghiind singure unde merg prin pusturi, apoi ele priu instinct merseră tot pe cursurile nurilor și malurile Mării Negre, până ce străbătură peninsula Balcanica, în teritoriul Carpaților, unde se și așezară Hunii și Dacii.

Dar' iată ca din Sudul Europei se ivesc pe aceleași locuri alți cuceritori, legiunile marelui împărații Romane, care, cucerind pe Daci, și găsim tava îmbelșugată și după a lor plăcere, se așezară în ea cu colonii stabile. Aceasta se întâmplă la începutul secolului al doilea, după nașterea lui Hristos.

Nu este îndoială că prima propagandă a legii creștinești în deserturile Daciei, se începe de la Romanii exilați din Italia, de unde se porni prigonirea creștinilor. Pe de altă parte apostolul Andrei, călătorind prin țara slavonă până la Kiev, predică pretutindeni printre păgânii idolatri, legea creștinească. El, pe unii din adepții săi îi trimitea, cu propaganda creștinismului, pe locurile malurilor Mării Negre și ale înbucăturii Dunărei, până în Basarabia de Sud, locuită pe atunci de Geți sau de Daci.

Dar' idolatriei până și în deserturile Daciei era predominant, și capii coloniștilor, prigonind pe creștini, cultul creștinesc se făcea pe ascuns și cu multă pază prin codri nepătruși și stânci neaccesibile, cum dovedesc și astăzi schiturile și bisericile de atunci, cioplite în stâncă, de-asupra prapăștiilor. (Peștera lui Bachirie sihastrul, ce se afla în ținutul Sorociei, pe malul drept al Nistrului).

În veacul al III, Goții cuceriră pe Daci, luară de la locuitorii indigeni dogmele creștinismului; dar lipsa totală de apostoli, de biserici și mănăstiri, cât și de cultul public de serbare a fost cauza că creștinismul sta-pe loc și adepții lui nu se înmulțiau. Pe lângă aceea apără în Goția Arianismul ca un puternic concurent, așa că se începură discordii religioase, urmate de lupte crunte.

În urmă venită năvălirile popoarelor din Asia orientală, care în cete nenumărate descalecară în centrul Europei. Coloniile lor sălbatice, trecând prin Goția, stîrpiră mai devalma locuitorii vechi, și prin aceasta urmă cu timpul dezvoltarea creștinismului.

Țărmurile Mării Negre despre Nord erau numite de istoricii bisericești: Schitia. La capătul veacului al III-lea aceiași istorici vorbesc de episcopii Scibiției, cari aduceau propaganda creștinătății de Sud cu Grecii agecjați în colonii pe țărmurile Mării Negre. Se presupune că și în partea Basarabiei de Nord, la capătul veacului al IV-lea, s'a întemeiat eparchia Goților, alcătuită din preoți greci, luați de Goți în robie, și capul bisericesc era Efreem, episcopul Cersonului.

De sigur că numărul creștinilor se alcătua numai din câto-va tabere; iar ceilalți locuitori își păstrară idolatriei până la capotul veacului ni IX-lea.

La începutul veacului al II-lea al erei creștine, din amestecătura Dacilor cu Romanii, s'a înființat națiunea Româna, dezvoltându-se progresiv până la al al VII-lea veac. Româniii căpetară -preponderanța în Valachia și Moldova, care se alcătua și din Basarabia. Între al VII-lea veac și începutul celui al XJ-lea, Românii din spre Sud ce locuiau acele provincii, se numia Valachi, cuceriți de Bulgari, cari la

urmă au fost creștinați în al IV-lea veac de frații Apostoli Chirii și Metodi, introducând pentru ei câteva cărți bisericești de serviciu, dar în limba Bulgara. La capătul veacului al IX-lea și începutul veacului al X-lea toți Românii luară creștinismul de la Bulgari și măcar că stăpânirea Bulgarilor nu se întindea asupra Moldovei, totuși Moldovenii, după pilda confrăților Valachi, asemenea se creștinară de-avalma *)

La început preoții în părțile locuite de Români erau luați de la Bulgari, și toate afacerile bisericești atârnu de la eparchia Bulgară, iar Moldovenii la al XI veac și-au luat preoți nu din Bulgari ci și-au adus din Volhinia Galiției Rusești.

Catedrala episcopală ortodoxă s'a instalat în Moldova pe la anii 1393—1394 și la început atârna de Mitropolia Haliciei, care în urmă s'a fundat în deosebită Mitropolie la anul 1401 și reședința acelei Mitropolii se afla în orașul numit de Greci Aspro Kustron (Târgul-Alb), astăzi Bălți, în Basarabia.

Dar' curând Mitropolia s'a mutat reședința la Suceava, unde fu Catedrala Mitropoliei până pe la mijlocul veacului al XVI-lea, trecând apoi la Iași.

De la veacul al XVI-lea Mitropolia Moldovei începu a fi atârnoare de patriarhul din Constantinopol. Cel d'întăiu Mitropolit al Moldovei se numia Iosif, iar Basarabia alcătua o Eparchie deosebită, ce se numia Breslava, cu Mitropolitul cei dintăi, numit Chirii.

Politica Papei, care lucra cu sîrguință spre a desvolta pretutindeni catolicismul universal, prin in-

*) A. Nacu, istoriograf; asupra națiunei Române și teritorilor ei. El a colectat ca amănuntul știri din toate arhivele Kievului, Charsonul și Moldovei, precum și din arhivele bisericilor din Basarabia.

stituțiunea ordinului Jesuitic, începu a apăsa prin ei ortodoxia ce nu era încă întemeiată bine în Moldova, dar toate silințele Jefuiților rămaseră zadarnice. A doua încercare a Jesuiților în propagările catolicismului,, s'a făcut după uniunea Florentină, anume la anul 1353, gi a fost transmisă între Romani cu agentul religios Jesuitul Antoniu Posevin, dar gi această încercare din cauza politiceii și grozăviilor închizițiunei a căreia veste pătrunse până în țări depărtate, nu a avut nici un succes și Românii rămaseră neștrămutați în ortodoxia, lor, afară de Maghiarii și Saxonii (venetici din Flămândia) cari la anul 1373 trecură la catolicism, alcătuind o deosebită catedră ierarhică compusa din călugări numiți Minoriți.

Românii din Moldova luând ortodoxia de la Bulgari, scvârșiau rugăciunile gi toate oficiile bisericesti, după manuscriptele scrise în limba slavonă, până la jumătatea veacului al XVII. Atunci doi înțelepți bărbați ai Românilor, Voevodul Valachiei Matei Basarab gi Domnul Moldovei Vasile Lupul, vădend că cultul slăbește în convingerea poporului, diu causă că poporul nu înțelegea limba slavonă gi nu putea a'gi face o idee de sensul adorațiunei, ei deschiseră tipografii, tipărind cărți bisercești în limba română, însă cu litere chirilice, aduse de la Iviev.

La anul 1646, s'au tipărit, după poruoca lui Lupul, cel d'intăiu agerjământ al legii civile, pentru principatul Moldovei, iar în Tîrgovigte, la anul 1852, cu îngrijirea Mitropolitului Ungro-Vlachiei Ștefan, s'a tipărit în limba Moldoveneasca „îndreptarea Legei" gi deosebit de aceste cărți s'a tipărit la Iași, în limba Românească: S-ta Evanghelie, Apostolul, Rugile oficiului gi sfânta Scriptură, traduse din grecește de

Nicolai Spătaru, care la urmă s'a mutat cu șederea la curtea Țarului Alexe Mihailovici, în Moscva.

Cu întemeerea ortodoxiei se începură neapăratele zidiri, precum biserici, mănăstiri, și seminare, pentru pregătirea preoțimei gi a clerului. La începutul veacului actual, până la trecerea Basarabiei de la Moldova la Rugi, în principatele Dunărene, se aflau 56 de mănăstiri de ambele sexe, în stăpânirea cărora se afla, prin donațiuni, mai a geasa parte din teritoriul principatelor, până la secularizarea averilor mătăstirești. După trecerea Basarabiei la Rusia, Răzvan organisa adminisfcratmoea bisericescă, formând Eparchia Chiginănlui gi Hotinului, la 21 August 1813 gi împărțind'o în potropopii sau decanate.

La început Mitropolit gi Exarch a fost Gavril, iar vicar Dimitrie Solim, care a tradus cărți de serviciu în limba românească.

Mitropolia din Chișinău a fost zidită de Gavril, la anul 1817, iar biserica catedrală s'a zidit la anul 1837. Cele mai vechi biserici ale Chigineului sunt Arhanghelu-Mihaii, zidită la anul 1803 gi Sfântul Ilie, zidita la anul 1806; în toată eparchia se numărau ca la 850 biserici gi 14 mănăstiri; din cele mai vechi este schitul femeesc Vărzăregti (ținutul Chigineului) zidita la anul 1420; apoi urmează mănăstirea de bărbați Chipriana, zidită în veacul al XVI gi mănăstirea de bărbați Hancul zidită în veacul al XVI, amaudoaă io. ținutul Chigineului. Schiturile de bărbați se numesc Jaba (ținutul Sorocci) și Saharnina (ținutul Orheiului).

Acele două schituri au fost zidite pe stânci neaccesibile, fiind drepte până la malurile Nistrului; 12 kilometri de la Saharnina, se află schitul Horodiștia (actual desființat) as-menea cioplit în stâncă

de o mare înălțime, cu o potecă periculoasă, până la malul Nistrului.

Aceste zidiri dovedesc învederat cu cât în vechime creștinii din Basarabia erau prizoniți de sălbaticile prădări ale popoarelor idolatre ce nimiceau tot cu foc și sânge. Aga dar' aceste nenorocite provincii, din veacuri frementate în sânge, au fost, sunt, și vor fi pomul de discordie între popoarele vecine, ca țara îmbelșugată în centrul Europei, ca un bulevard strategic pentru o plimbare până la Oonstantinopol, ca un grănar nesecat, pentru îudestularile resbelnice și în fine, ca o comoară bogată la care milioane de ochi râvnitori se uită cu lăcomie. Și ce împiedica dar cucerirea acestor provincii de puterile ce o încunjură? . . . Ce prag politic se pune între invidioși?

Nu înălțimea până în nori a măreților Carpați și Balcani, nu adâncimea Mării și a Dunărei este pragul, ci modestul templu al lui Hristos li stă în cale, căci acel templu are două intrări, două porți ce duc în țară: una este poarta ortodoxiei, alta a catolicismului. Până acum cheia de la poarta catolicismului se află în manele domnilor Mitropuliți ai terii și în timpul actual rolul cel mai important, puterea cea mai impunătoare nu este a baionetelor și ghiulelelor, ci a crucei și înțelepciune! profunde și neadormite a pastorilor ce cârmniesc poporul prin puterea convențiunei religioase. Aga păstori sunt datori să știe sa ție cumpăna în grelele momente ale jocului diplomatic, căci, precum citim din evenimentele istorice, nu odată din gregala sau nedemnitătea păstorilor religioși, defăimătorii le-au escamotat crucea din mână, făcând din trînsa paloșul împlântat în sânge. Ortodoxia este și trebuie să fie pentru țiră pāvzaa ei ocrotitoare.

AdermaM și isYoral sf. mare Mucenic Ioan «el Nou de la Suceava.

(Studiu istoric).

orasul Ackerman are aproape 56.000 de locuitori
și poartă actualmente numirea aceasta turcească, ce în traducerea vrea să dică „Cetatea albă sau
peatra albă”. Trecend prin multe cataclisme, acest
oraș își schimbă foarte des numele. Cu patru sau cinci
veacuri înainte de Hristos, veneticii Greci din Melita
fundară pe malurile Mării-Negre colonia Olivia,
eară pe locul actualului Ackerman o alta numită Ni-
conia. După alte isvoare istorice, pe locul Ackermanul
de azi se afla cu șase veacuri înaintea lui Hristos
colonia feniciană Ofuzia, mai pe urmă Tiras,
unde veniră de nou Grecii ce purtau negoț
cu marfă în schimb pentru produsele Basarabiei în
decurs de 120 de ani. Eară când leghioanele romane
străbătură în interiorul Daciei, cucerind țeara, numele
Tiras fu schimbat în sonorul „Albalulia”, ear'
orașul fu mărit și întărit, servind în urmă drept
garnisoană. Dar' cu schimbările politice s'au schimbat
tot atât de des și numirele acestui oraș, precum To-
riza, Acliba, Moncastro etc, pana ce remase
la urmă cu numele turcesc Ackerman, care din vea-
curi în veacuri, trecend de la neam la neam, ajunse
în fine la 1806 sub domnia rusească, păstrând până
în ziua de azi acest nume.

Pana la anul 1832 Ackermanul trecea drept punct strategic de primul rang, formând o veche cetate cu turnuri negre și roase, încunjurate de șanțuri de 10 metri aduncinie, dovada elocventă despre timpurile viforoase, ce au trecut peste încarușitul seu creștet. Fortificația era lucrată cu deosebită iscusință și din materialul cel mai ales. Castelul cetății în două părți își scâldea temeliile sale în golful Nistrului. Pe partea principală a intrării în cetate se află următoarea inscripție în limba grecească : „1438 s'a zidit aceasta poartă de blagoslovitul Vodă Ștefan, în zilele lui Lucian German”.

Pe turnuri sunt lespedi de marmură cu inițialele Sultanului. În cetate se află caea, în care locuiau pagalii turcești și din care se înșiră subterane misterioase ce duc până afară de fortificație.

Multe legende povestesc de fosta odinioară activitate a acestei cetăți. Unul din turnurile ei poartă chiar numele renumitului poet Ovid, și turiștii arheologi cari au vizitat aceste locuri, au aflat multe obiecte istorice din timpuri foarte vechi.

Până la anul 1860 aceste iuaugurațiuni se mai păstra întru câțva, eară de atunci încoace, lucru dureros, ele se desființează vclend cu ochii, prefăcându-se în ruini, care și ele peste scurt se vor șterge de pe fața pământului, fiind că pietrele din ele se întrebuintează de locuitori la zidirea caselor și altor edificii.

Una din cele mai interesante antichități ale Ackermanului represintă biserica armenescă, zidita, pe jumătate în pământ, cu scări de coborât în ea. În interiorul ei este atât de întuneric, încât abia după un pătrar de oară ochii privitorului pot vede cu de

amăruntul ornamentarea b'sericei, care-i foarte simplă, cu icoane foarte vechi în stilul bizantin. O crestelniță de marmoră și o candelă de argint cu înscripțiuni în Jimba evreiască dovedesc, că au fost închinat bisericei do Iacob Ren-Ioachim într'un timp foarte depărtat. În total aceasta biserica ni reamintește epoca, pe când cultul creștinesc se făcea pe ascuns în locașuri subterane. —• Apoi mai viu la read multe alte antichități, ca de pildă monede, înscripțiuni etc, găsite pe aceste locuri de arheologii rusești. Eară de cea mai mare valoare pentru noi Români este un piodesta) de peatră văroasă din timpul stăpânirii Romanilor în Dacia. Acel pedestal cuprinde 62 cm în lungime, 71 cm înălținie și 40 cm în grosime. Pe acesta se afla următoarea înscripție :

Tempori boni
Op (Ro) Salyte
Dominorum
N. N. L Bepthimi
Severe pette
Nacis et M.
Avrei Anton
Iui aygg. et
L, Septimi (ge
Tae Caesaris) (mai lămurit)

„Tempori boni pro salute dominorum nostrorum
„Lucii Septimii Severii Pertinacis et Mărci Aurelii Antonini Augustorum et Lucii Septimii (getae Caesaris).”

Despre aceasta antichitate găsită lângă orag în pământ, presidentul societății arhiologice din Odesa, profesorul Iurghevit, da următoarea lămurire:

„Adăogirea de pe înscripție „getae Caesaris” nu lasă nici o îndoială, că după cei doi Cesari Septimin

Severis și fiul lui Oaracala a fost înscris pe pedestal (D, Septimii, fiind ca Caracala a primit titlul de Cesar, când el năvăli asupra Partenienilor în primăvara anului 198. Și în acelag an (Getae) a fost numit Cesar. Apoi și înscrisiunea este de același an. Eară ce s'atinge de cuvintele „Tempora boni”, ele însemnează că cei ce separă literele pe pedestal, au voit să arete timpul fericit al orașului Tiras, când acesta primi de la Caracala cele mai largi privilegii de comerciu în anul 201”. —

O foarte prețioasă antichitate e și biserica grecească zidită pe o stâncă oablă de pe malul golfului în secolul al XIII sau XIV, eară lângă densa o mică capelă zidită pe același loc, unde marele mucenic Ioan cel Nou de la Suceavă a fost înmormântat. În podeala capelei se află o lespede, ce era pusă în vechime pe mormântul acelu sfânt. Pe ea sunt săpate două ramuri de fenice cu următoarea inscripțiune în limba grecească :

„Sfântul Ioan din Trapezunda,
„Muncit la Ackerman, în anul
„1330, Iulie în 2”.

Moaștele acelu sfânt ge află acum la Suceavă, fosta metropolă a Domnului Moldovei Alexandru cel Bun, care Ia anul 1402 a mutat moaștele sfântului în biserica catedrală a mănăstirei, unde se serbează g!i” sfântului la 2 Iunie cu mare pompă și în asistența a mii și mii de pelegriini ce se adună acolo din toate părțile lumii dreptcredincioase a răsăritului; între acești pelegriini se află foarte mulți romano-catolici, ba chiar protestanți și — Evrei, cari așteaptă vindecare de diferitele lor patimi și slăbăciuni.

în Basarabia, locul cel mai sacru și cel mai des vizitat de pelegriini este isvorul sf. mare mucenic Ioan cel Nou, unde în toți anii la 2 Iunie se adună credincioși nu numai din Basarabia, ci și din guvernamentele învecinate de peste Nistru. Vieța și înfricoșatele patimi ale acestui martir le a descris mitropolitul Volhiniei și Litvaniei Grigorie Zamvlak (1415 și 1419). Eată ce scrie acest eminent păstor :

„Mucenicul Ioan cel Nou a fost originar din Trapezunda; ocupațiunea lui era negoțul. El era cel mai cuvios creștin ortodox. Ne fiind însă avut, servia ca comisionar al celor mai însemnate firme din Orient, care gtiindu-l foarte cinstit și cuvios, și totodată înțelept și cu profundă pricepere în ale negustoriei, îi încredințau marfă de mare preț. O data el se porni de la Trapezunda cu marfa încărcată pe o corabie ce aparținea unui străin catolic din Fraga. Stăpânul corăbiei, vădând cu ce evlavie săvârșia Ioan rugile de toate dilele, și ochind totodată bogata marfă ce o ducea Ioan cu sine, făuri duplul plan, antei să 'l atragă pe Ioan la biserica latină, ear' dacă aceasta n'ar succede, atunci să'l peardă în alt mod, spre a-i răpi marfa.

Și eată că în decursul călătoriei el începu cu Ioan dispute teologice despre preponderanța catolicismului asupra ortodoxismului. Dar' Ioan prin sublima sa elocvența zdrobi în luptă pe adversarul seu, nimicind toate argumentele acestuia. Prin aceasta însă trezi în pieptul lui ură încă mai avană și un nelimitat dor de resbunare, ce o nutria catolicul în tot decursul călătoriei, până ce nava ajunse în golful Nistrului, la Ackerman. Atunci neînsetatul resbunător se duse la Șeichul oragului, un Persan de cultul închinătorilor

focului, declarându-i, că cu corabia lui a sosit un renumit călător, om de mare înțelepciune și iscusința, în propagarea cultelor religioase ; însă el ar dori să-gî schimbe antei religiunea sa creștinească și să îmbrățișeze apoi cultul focului gi al plauetelor.

Șeichul, un fanatic adorator al cultului seu, s'a bucurat nespun de a fi aflat un astfel odor. El chema pe Ioan, spunendu-i ceea ce a audit de la proprietariul corăbiei gi ordonându-i înaintea curtenilor set să se lepede cât mai în grabă de ortodoxie, spre a îmbrățișa cultul lui Zoroastru, închinându-se focului.

Cu mare uimire asculta Ioan propunerea Șeichului gi îi respunse firm și tare, ca nu numai că nu se va lepăda de legea sa, ci că mai vărtos Șeichul ar trebui să se lepede de cultul seu păgân și să creadă în Hristos ce este lumină din lumină gi de la care atârnă toate luminele cerești.

Atunci Șeichul turbat de mânie, l'a amenințat pe Ioan, ca îl va supune schingiurilor, dacă nu-i va împlini poronca. Ioan i-a respuns ca pentru Hristos gata este să sufere ori-ce tortură.

Și eată că neînduratul călău ordonă ca Ioan să fie supus bătăiei cu vergi de răsură, poronca ce fu strict urmată, aga încât carnea de pe trupul lui fu ruptă în bucăți, ear' pamentul înroșit de nevinovatul seu sânge. După aceea Ioan fu întemnițat, eară a doua și adus de nou înaintea tilanului, care începu a-i spune înduplecările de înainte, hotărîndu-i ca în cas de nesupunere schingiuirile vor fi gi mai avane. Dar' sf, mucenic Ioan, ne arătând nici un somn de suferinți trupești respunse cu tărie, că până la ultima resuflare va preamări pe singur adevăratul seu Dumnezeu.

După aceste cuvinte începură schingiuirile cele

mai barbare, așa ca chiar măruntaiele eșise din trupul martirului. Atunci călăii încetară cu bătaia.

Locuitorii orașului **cavi** asistară la acea cumplită, executare, se oțerira de înfiorare. Cu toate aceste, neînduratul tiran poronci **ca** trupul sfântului să se lege de coada celui mai sălbatic **cal**, ca să'l tărie de **a** lungul gi curmezișul orașului. Jidovii îl petreceau **cu** sudalme gi batjocuri mugcătoare, aruncând asupra trupului seu pietre și noroi, eară unul din ei, luând' sabia de la ostașul ce ducea calul, tăia capul martirului. Trupul fu acum deslegat și lăsat tfeîngropat pe' acelagi loc, de oarece înserase și nici unul din creștini nu îndrăznia să se **apropLe** ca să rîdice trupul.

Sosind noaptea, se sloborli de asupra trupului sfântului o columna de **foo** încunjurată de candelae aprinse, și trei bătrâni în haine albe începură a cânta psalmi de laudă. Un evreu, văijend acea minune, luă uu arc gi ținti săgeata asupra cântăreților, dar' în acel moment se sevărgi alta minune: manile evreului rămaseră înțepenite gi numai atunci le putea mișca, când mărturisia celor ce'l încunjurau, vedenia. Vestea despre aceasta minune înspăimânta pe **Șeich**, care imediatdăii creștinilor încuviințarea să înmormonteze trupul sfântului. Atunci intrigantul catolic voi sa furo trupul, spre a'l arunca apoi în mare. Dar' noaptea când el cu servitorii săi începui a desgropa trupul sfântului, Ioan se aretă în vis preotului bisericei creștinești,, care în grabă alergă cu mai mulți creștini la **fața** locului, alungăud hoții ce voiau să comită sacrilegiul. Apoi luând trupul sfântului, îl așezară lângă pristolul bisericei, unde s'a păstrat 70 de ani, făcend multe minuni față cu cei ce veniau să i se închine".

Chinuirea sf. Ioan cel Nou g'a severgit la anul 1330, precum se vede pe lespedeaa mormântului seu_

Isvorul sf. Ioan de la Suceava poarta și numirea „Fântâna sfântă”, ce se află cam 2 kilometri de la orașul Ackerman, tocmai pe malul golfului Nistrului, Isvorul curge dintr'o stâncă de granit, cu o apă foarte limpidă și rece. Basiful, în care se scurge apa, are o adiacență de aproape un metru, și precum cred și susțin pelegrinii, apa este vindicătoare de boale vechi și înrădăcinate precum și de suferințele trupești și sufletești.

După cum poevestește legenda, tocmai pe acel loc au fost îngropate moaștele sf. Ioan, îndată după ce creștinii l'au ridicat de pe piața orașului.

Trist este de gândit pentru noi Români dreptcredincioși, că acel loc și odor sacru se afla în domeniul Armenilor. Eară pe de altă parte este aproape de necredut, că pe când milioane se varsă din veniturile mănăstirilor Basarabiei, pentru rescumpărarea acelui petec de pământ nu se sacrifica nici un bau. Pe când prin capitale și alte orașe vedem zidiindu-se pe locuri profane catedrale iruposante, rămâne „Fântâna sfântă” fără cel mai modest templu, ce ar trebui să reamintească și glorifice memoria acestui mare martir creștinesc. Sper ea creștinismul se va trezi din somnului sea letargic, împlinind odată această datorie arzătoare .... Așa visează cel puțin Români curvioși .... De și țeara aceasta este adi desmembrată de patria-mumă, credința veche și tradițiunile române trăiesc încă și vor trăi, căci cu noi este Dumnezeu, și el nu va lăsa ca speranțele noastre să nu primească într'un viitor cât de aproape trup și carne, ca visul ce'l visează Românul, să nu se întrupeze mândru și falnic ca ale Egiptului eterne piramide.

O îndelungată uitare nu ni pare posibilă, fiind

că cele mai trainice monumente ale unei națiuni sunt-fără îndoială acele ce le-au lăsat în memoria generațiilor oamenii cu al lor cult religios și filantropic. Așa fapte au strălucirea stelelor nestinse, precum este steaua de la răsărit a lui Hristos. Trăinicia acestor monumente nu se poate compara cu vremelnicia celor de spija și granit, zidite în onoarea marilor cuceritori la cari lumea privește cu respect, dar' totodată și cu înfiorare, fiind patinele biografice ale acelor oameni, stropite cu sânge versat în urma tiranicului dictat al forței celui mai puternic. Acești oameni au căutat, gloria nemuririi în deșertăciunile egoismului, și urcând odată treapta cea mai înalta, află că faptele lor sunt pline de petele neșterse ale abuzului și crudimei, ce le săvârșiră în numele patriei lor.

Hristos n'a cugetat la astfel de patrii, ci ținta lui era patria întregii omenimi, universul, pe care a voit să'l ferească, alegându-și doisprezece apostoli călători spre propagarea mântuitoarelor sale învățături ale testamentului nou.

Cuceritorii ce poartă în mână arma ucigăgă, aduc prin ale lor cuceriri patriei numai folos vremelnic prin adăogiri teritoriale, puțin îngrijindu-se de cuceririle faptei bune ce au inspirat'o sf. mucenici nu cu arma și groaza, ci cu umilința, abnegațiunea și sacră-predicate a sfântului cuvent. Așa genii își dădură benevol trupul spre schingiuire, spre a arăta poporului ce este și alcătuiește majestatea și forța cea mai formidabilă. Și marele învățător bine a înțeles că și sabia numai catastrofe poate aduce, plantând discordie și uri între confrăți și el a fost în contra săbiei în crâncena sa luptă pentru întemeierea fraternității universale și a drepturilor individuale, le n'a căutat

sa evite pericolul ce'l amenința, ci cu eroism supra-natural gi-a dat trupul seu spre pătimire ca exemplu ppentru adepții sei, ce l'an imitat într'un lung gir de veacuri.

Dar' iată ca la urmă cărturarii gi fariseii ca Toltaire, Renan gi alți liberi cugetători, începură a sdrunciua temeliile idealismului creștinesc, uitând cu -totul, că pentru poporul necult doctrinele lor aduc iputrejunea și corupția sufletească, amorțind în ei cugetul, care este singurul judecător al faptelor fiecărui om gi mai ales ale poporului de rând, care păstrează în al seu gând cuvântul „Păcat”. Acest cuvent este ca un talisman preservativ în contra ori-ce faptă rea, ce se zemislegte în al lor cuget. In aceasta singura vorbă se concentrează toată filosofia morala, toată elocința teologilor predicatori. Dar' ateștii nu băgară în seamă convingerea simplă a faptei bune înrădăcinată în acest cuvent, și ei siliră a'l smulge din moralul rustic al poporului. Prin aceasta fatală gregilă aduseră la peire împărății întregi, schimbând limitele politice și vărsând miri de sânge. Dar' cu toate aceste adepții lor «ofigti se grăbiră a li ridica **moDumente** de granit și spiță pe cele mai însemnate piețe ale capitalelor și orașelor. Xnsă pe aceleași piețe majestuos ridică fruntea spre cer emblema restignirei ce strălucește pe cupolele bisericilor, reamintind cuviogilor pe marele învățător, ce chiama la sine în acele templuri pre cei asupriți. Și osteniți spre a-i mângâia cu speranța în viitoriul vieței de veci a raiului, eu odichna pe cei torturați de chinurile muștrărei de cuget. Eară prin gura -evangelistului Mateiu clice : „Cereți și se va da vouă, **•căutați** și veți afla, bateți și se va deschide voue”.

Aceste cuvinte sunt adresate nu fariseilor gi cărturarilor, ci acelor ce simt în sine credința bine întemeiată și nesupusa analizei ideilor păgâne, ce se scormolesc în putrejunea trupului spre a-și găsi îndestularea materiei, eară nu curățenia sunetului, care se strecură din veacuri prin radele duchului sfânt. — Așa ni vorbegte sf. scriptură gi trebuie sa credem în înțelepciunea dumneijească ce este sinceră gi fără rjărtinire sau scop materielnic.

De așa găuduri eram cuprins, când odinioară cu ale mele afaceri mă întemplăi la Ackermaw tocmai în diua onomastică a sf. Ioan cel Nou, la 2 Iunie.

Eu priviam cu umilință la cetele pelegrinilor ce se adunară din toate părțile, încunjurând sfânta fântână a martirului. — Acea mare adunare de popor rustic nu avea asemenea cu grămădirea gi îmbulzeala «gomotoasă a unui bâlcu, la care de departe se aud chiote gi răcnete de rîs și hohot, sudălmi și înjurări isvorite din beție — nu ! Acea adunare de pelegrini de ambe sexuri cu desagii pe umeri, sta ingenunchiați lângă fântână cu rușele pe buze, cu ochii țintiți spre cer, cerend mângăere gi ertare, unii pentru mulțimea crimelor tănuite, alții pentru cele săvârgite cu gândul, «rime abia zemislite spre a le aduce mai târziu ia împlinire. Dar' în contact cu acel loc sacru ele se împrăștiau din ale lor gânduri ca fumul ce iegia din cădelnițele preoților, ce sovârșiau rugile în jurul isvorului. Murmurul acelor psalmodii so urca spre un cer senin de noapte, presurat de miriade de stele, ce semănu a n sunetele sfinților cu a lor aureolă de linmină, chiamând la sine pe cuviogii de pe pământ. Eară turnurile cetății negre gi amenințătoare se desemnau în umbrele nopții ca niște uriași ce stau la strajă,

păstori cărunți ce păzesc turma lui Hristos, ce bea cu însetare din isvorul credinței vindecarea patimilor sufletești. —

În aerul limpid se condensa armonia produsă de corul cântăreților, ce severșiau serviciul deniei în catedrala orașului. Eară pe luciul ogliurjiu al golfului luneceu ca albe porumbițe vintrelele luntrelor de pescari din care asemenea respundeau în depărtare aceleași imnuri religioase, aceleași rugi adresate mântuitoriului ceresc.

Domnule Rădulescu-Niger î

Ne având onoarea de a Vc cunoaște în persoană și neștiindu-Ve adresa, îmi iau permisiunea de a Ve spune prin „Gazeta Bucovinei” părerea asupra lucrărilor literare ale d-voastre, cele trei volume „Rustice” care le-am citit cu mare plăcere. Am ramas uimit de însemnatul talent ce aveți a păstra limba în toată naivitatea și neprehănirea ei. Deci alta comparație nu'mi vine a Ve face, decât să Ve numesc un Beranger român.

Admirabila este dibăcia cu care puneți în ritme gusturile, ospețele, găgile și toate naivitățile însușirilor țcranulji român, fiind scrierile caracteristice și fiziologice.

Dară chestia este a limbei, chestie foarte însemnată în privința reformei filologilor români moderni, cari țintesc să curețe idiomul de vechile cuvinte ca de o rugină, dându-i lustrul unei limbi civilisate. Ve întreb însă : o veche monetă nu va perde valoarea sa neprețuită, atunci când ea va fi curățită și din nou poleită ? Să nu uităm că națiunea noastră tocmai în antichitatea sa are preponderanță asupra altor națiuni moderne. Națiunea noastră cu mândrie își ridică fruntea din noianul veacurilor și privește în jur cu dispreț spre foștii ei dușmani, ce au frământat-o sub

picioare și Ja urmă singuri s'au desființat, neputând'o răsturna de pe temelile așezate de uriașul Roman. Pe așaga temelii se înalță piramidele în mijlocul pustiurilor, măcar că peste ele trecură generații multe cu sumețe cuceriri, cari la urmă se prefăcură în nisip, atunci când acele zidiri uriașe stau și vor sta neclintite sub arșiță și vijelii, în preajma urgiilor elementelor turburate. Și ce ar fi, dacă sculptorii moderni ar începe a le împodobi cu ornamente și statuete, fantasii de scurt timp, ce lasă numai amintiri, eară nu nenumirea ce se câștigă numai prin giruri do veacuri?

Nu este îndoială, că pe toată suprafața globului pământesc, fiește care colț de pământ a avut istoria trecutului său în privința geologică, etnografică, etnologică etc. Pentru-că totul ce există, se preface, se derîmă, apoi iarăși se reînnoește, trece și iarăși se întoarce de unde s'a pornit, sub neobosita și neadormita activitate a naturei. Asemenea au fost, sunt și vor fi și prefacerile politice între oameni, cu ailor cataclisme, reînnoiri, glorii și decadențe. Dar' mai ales unele din părțile pământului pare-ca sunt predestinate a fi arena de luptă între feluritele generații, pentru-că acele locuri au slujit ca o țintă sângeroasă, atrăgând spre sine aviditatea de cuceriri a națiunilor megieșe. Provinciile daco-române au și fost acel colț de pământ nefericit, peste care trecură, ca peste un pod de oase omenești, felurite generații de națiuni în oarde sălbaticе, ce nu lăsară în urma lor nici monumente, nici ieroglife, căci erau copiii geniului întunericului și ai stîrpirei; dar' lăsară un șir de cувinte, ce, cum *S. ic*, se păstrează până și astăzi în numismatica limbajului român. Ele sunt unicul do-

cument al antichității de care noi trebuie să ne mândrim, prețios păstrându-le. Eară banjii noștri moderni ar trebui să Vă imiteze ici-colea printre mărgăritarele retorice și literare, sa agecje și câte o moneda antică a trecutului națiunii noastre.

Deci Vă gratulez, scumpule Român, la ideea strălucită de a cultiva literatura pentru poporul rural, pentru că Românul cult, se înțelege, va prefera literaturile străine, bogate, strălucite și cioplite în tot felul de gusturi, îndestulând tot felul de simțiri, de pasiuni și tendințe. Volumele ce ies din magmele lor de tipar au inundat toată lumea. Elw sbucuesc ca o lavă din bafta unui crater aruncând foc și pâlălaie, aprincjând dorințele, ațîțud puterile distrase de abuzuri, detunând opiniile ce nu li plac, desființând, nimicind și iarăși zemislind din nou. Apoi unci putem noi, pigmeii literari români, sa luptăm în concurență cu așaga Iupiteri, ce țin în mână o pană de gâscă și paratoner de oțel? Dar' în resumat eu sunt gata a crede că autorul, poporul rustic, stă mai presus de poetul și scriitorul clasic și estetic. Pentru că cel ântâiu deșteaptă și civilizează prostimea, ear cel de-al doilea delectează numai pe cei civilizați. Unul este profesorul, altul musicantul . . . .